

KORKUT BORATAV'IN GÖZÜYLE 2010 VE 2011
Gelecek geçmişe benzeyecek

2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ
Tezgâh, vitrin, marketing

ALAIN BADIOU'DAN EXPRESS'E ÖZEL
**Kapitalizmin mektebinde,
Marx'ın istikametinde**

ANARŞİST LİSELİLER ANLATIYOR
**Devletin piyonu, kapitalizmin kölesi
olmak istemiyoruz!**

MEMLEKETTEN AKLA ZİYAN MANZARALAR

Ucubenin şahbazları

GÜLEN HAREKETİ - AKP İZDİVACI
Kutsal aile ve devletin Evanjelist aygıtları

BAŞAKŞEHİR VE YENİ İSLAMCILIK (2)
Cennet, hemen şimdi!

ARAŞTIRMACI GAZETECİ ADEM DEMİR'LE HİZBULLAH ÜZERİNE
Tespihin taneleri birleşti

DEMOKRATİK TOPLUM KONGRESİ ÇALIŞTAYININ ARDINDAN
Teoride ve pratikte özerklik

İPEK ÇALIŞLAR

“Latife Hanım” kitabıyla
yakın tarihimize farklı bir gözle
bakmamızı sağlayan
İpek Çalışlar’dan çarpıcı bir
“Halide Edib Gerçeği”!..

2. BASKI
60.000
ADET

Halide Edib

Biyografisine Sığmayan Kadın

Ucubenin şahbazları

Eğlenceli bir yazı yazmış Ahmet Hakan. Başbakanın “Herkes istediği gibi içiyor. Ak-sırıncaya, tıksırıncaya kadar içiyorlar” vecizesinden hareketle “acaba bu cümleyi kim nasıl analiz eder” diye düşünmüş, her ahval ve şeraitte Erdoğan’ı savunmayı vazife bilen kalemleri meşreplerine göre konuş-turmuş. Konumuz gereği Ertuğrul Günay’a –Allah kimseyi onun du-rumuna düşürmesin– münasip gördüğünü nakledelim: “Sayın Baş-bakanımız büyük şair Tevfik Fikret’in bir şiirine gönderme yaparak Necip Fazıl’dan başka şairleri de okuduğunu ve bildiğini kanıtlamıştır.”

Erdoğan başka şairleri de oku-muştur mutlaka, ama en iyi özüm-sediği Necip Fazıl galiba. “Demok-rasi tramvayı”nı hatırlayalım ve İslamî cenahın “şair-i azam”ı Necip Fazıl’ın şu cümlelerine bir bakalım: “Demokrasi, getirdiği prensiplerle, icap ederse kendi kendisini tepeletmek yolunu da açık bırakan ve bu yolu hiç-bir pahaya ve hiçbir fert ve zümreye kapattırmayan telakki ve teşkilatın ismi-dir (...) Biz, kanuna aykırı şekilde ‘İsla-mu getirin!’ demiyoruz; ‘Demokrasiyi getirin, ötesi kolay!’ diyoruz.”

Şu son cümle Fethullah Gülen’e de çok yakışmaz mı?

AKP-Gülen hareketi koalisyonun-demokrasi anlayışının “millî irade” kisveli “kuvvetler birliği - çoğunluk tahakkümü” olduğu, “ileri demokrasi”ci liberallerin kulakları çınlasın, her geçen gün biraz daha belirginleşmiyor mu?

Başbakanla empati yapmak

CNN Türk’te Kars’taki “ucube”yi konu alan Tarafsız Bölge programında, İslamcı yönetmen Mesut Uçakan “Başbakanla empati yapalım” dedi. Ve lafi epey dolandırdıktan sonra baklayı çıkardı ağzından: “Heykel haramdır.”

Haram olan sadece heykel değil elbette. Ama öteki haramlar heykel gibi değil ki “kaldırılsın” demekle hallolsun. Kitabına uydurmak lâ-zım. Yasaysa yasa, anayasaysa anayasa, yönetmelikse yönetmelik... Ayrıca, illâ da yenilerini yapmak gerekmiyor, eski defterleri karıştırıp işe yarar hükümler bulmak, on-ları diriltip yeniden yorumlamak da mümkün. Örneğin hâkim ve savcı adaylarının fişlenmesi:

CHP İzmir Milletvekili Selçuk

Ayhan, Adalet Bakanı Sadullah Ergin’e “Hâkim ve savcı adaylarının yaşam tarzının fişlenip fişlenmediğini” soruyor. Ergin’in cevabı şöyle:

“Hâkim ve savcı adayları hakkında kumara ve içkiye düşkünlüğü olup olmadığı ile giyiminin hâkimlik onuru ile bağdaşıp bağdaşmadığı hususlarında staj yaptıkları yerlerdeki amirleri olan hâkim ve savcılardan görüşlerinin alınması 657 sayılı Kanuna aykırılık teşkil etmemektedir.”Ergin, “hâkim ve savcı adayları hakkında düzenlenen fişlerin, HSYK’ya takdim edildiğini” de sözlerine ekliyor.

Gelen tepkiler üzerine, Ergin söz konusu uygulamanın dayanağı olan yasal düzenlemenin 1934’ten beri yürürlükte olduğu söylüyor. AKP medyası da bunun üzerine atlayıp “gördünüz mü, AKP’den önce de vardı” makamına sarılıyor yine. Peki, referandum öncesinde billboardlardaki “fişlemeye son” teranesi neyin nesiydi? AKP Maraş milletvekili Avni Doğan’ın 2010 Şubat’ında söylediklerini hatırlayalım: “Şimdi biz onları fişliyoruz. Sıra bizde. Yapmaya çalıştığımız bu.” Peki, Doğan niçin disiplin kuruluna verilmişti? Parti politikasını ifşa ettiği için mi, parti politikasıyla çeliştiği için mi?

“İnsanlık Anıtı”na dönelim, empatiyi derinleştirilelim. “Heykel haramdır”, ama başbakanın mesela Beşiktaş’taki Barbaros Hayrettin heykeline “kaldırın bunu” demeyi aklından geçirmeyeceği malûm. Peki, “İnsanlık Anıtı”na celâllenmesi niye? Andığımız tartışma programına NTV tarih dergisi yayın yönetmeni sıfatıyla katılan ulusalcı eğilimli Gürsel Göncü, kendi hissiyatından yola çıkarak başbakanın hüsnünü gayet güzel izah etti: “Estetik boyutuna bir şey diyemem, ama bu heykelin yeri ve zamanlaması yanlış.”

Yeri, Kars. Daha doğrusu Ermenistan sınırı. Zamanlaması ise “Ermenistan açılımı”nda AKP’nin yan çizdiği konjonktür. Oysa heykelin yapılmaya başlandığı günlerde sınırın açılmasıydı, millî maçı, protokol imzalanmasıydı filan, başka iklim vardı. Ve de anıtı savunanların da pas geçmeyi tercih ettiği bir maksat söz konusuydu: 1915’te katledilenlere saygı duruşu. Elbette alenen söylenmiyordu, ama bir özür imâsı olduğu gözden kaçmıyordu. MHP buna sessiz kalmadı

elbette. Anıtın “tarihi Timurpaşa tabyası üzerine yapıldığı” gerekçe-siyle Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’na başvuruldu. Pelin Başaran’ın biane’teki yazısında işaret ettiği üzere, “Erdoğan’ın Kars’a yaptığı ziyaretten iki gün önce Anıtlar Kurulu’nun yıkı-mu onaylayan yazısının Kars Valiliği’ne ve oradan da belediyeye ulaştığı söyleniyor. Dolayısıyla, başbakan he-nüz paylaşılmayan bu bilginin verdiği güvene de hareket etmiş olabilir.”

Aksini düşünmek zor, Erdoğan’ın eli güçlü olmasa böyle bir çıkış yapar mıydı? Yasal bir dayanağı olmasa “bir daha geldiğimde bunu burada görmeyeceğim” diyebilir miydi?

Başbakanın yaptığı, Cem Yılmaz’ın Türk Telekom Arena’nın reklamlarında attığı gol gibi: İki to-pa tek vuruş, aynı anda iki gol. Hem “elit-entelektüel despotlar”ın kalesine hem de MHP’ninkine. Son-rası ise tribünlerine bir delikanlı selamı. O tribünlerde amigoluğa so-yunan liberaller istedikleri kadar homurdansın. Tayyip’leri Necip Fazıl modeli bir demokrat. Ayrıca, seçim sath-ı maili “eğik düzlem”dir, malûm. Tribüne oynamayacak da nereye oynayacak?

İbret vesikası: 15 Ocak gecesi

Türk Telekom Arena demişken; 15 Ocak 2011 gecesi olanlar, Tayyip Erdoğan’ın nasıl bir ucubeliğin mimarı olduğunu gözler önüne serdi. Türkiye’nin üç haber kanalı, sözü-mona iktidara en mesafeli üç büyük kanal, tribünlerin Erdoğan’a yaptığı protestoyu gece boyunca haber olarak veremedi. Günlerdir bangır bangır reklamı yapılan açılıştı bu; nasıl olur da o açılış ve orada olan-lar haber olmaz? Görüntülü haberi geçtik, altyazılarda bile bahsi geçmiyordu. Ama o altyazılarda maçın skoru habire anons ediliyordu. An-laşılan, üç büyük haber kanalı Baş-bakanla empati yapıyordu. İsterler-se yapmasınlar.

Galatasaray başkanı Adnan Polat da, maşallah İçişleri Bakanı gibi, kameraların tespit ettiği protestocu-ların bir daha o stada alınmayacağı-nı beyan etti. Başbakanı protesto et-mek suç ya...

11-12 Temmuz 2010’da Çatalca’daki Erguvan Şenlikleri’nde “Tayyip Blues” adlı bir şarkı söyle-yen Beyoğlu Kumpanya grubunun 16 üyesi hakkında iki yıla kadar hapis isteniyor. Sebep, şarkı sözlerindeki “işportacısn Tayyip” ifadesi. İki yıl yetmez ama, evet.

• Manzara	6
• Liseli anarşistler	8
• Otantik burjuvazi	10
• Korkut Boratav	12
• DTK Çalıştayı	16
• Devletin evanjelist aygıtları	18
• Hizbullah’ın yeni profili	21
• Başakşehir’de yeni İslamcılık (2) ..	24
• 2010 Avrupa Kültür Başkenti	27
• Radyo Express	34
• Kozmomilitan	39
• Kıraat & Dumani Üstünde	42
• Mavi Daktilo	45
• Bilge Karasu	46
• Alain Badiou	44
• Meşin Yuvarlak	52
• Ağır Çekim	54
• Müzik Dolabı	56
• Kılavuz	58

Ahmet Ergenç, Ahmet Gürata, Alican Tayla, Alper Duman, Alpkan Birelma, Arslan Eroğlu, Aykut Kılıç, Ayşe Çavdar, Betül Kadioğlu, Biljana Yaren, Burcu Kayışçı, Cemil Cahit, Cemre Baytok, Çiğdem Öztürk, Damla Özlier, Didem Daniş, Doruk Yurdesin, Ender Ergün, Emrah Göker, Erdir Zat, Ertan Keskinsoy, Esra Demir, Evrim Savaş, Fevziyan Abacıoğlu, Fırat Genç, Gökşun Yazıcı, Hakan Lokanoğlu, Handan Çağlayan, İrfan Aktan, Koray Löker, Merve Erol, Muhsin Akgün, Murat Arpacı, Murat Meriç, Neslihan Demirkol, Niyazi Zorlu, Özyay Selmo, Pelin Özer, Pınar Uygun, Ragıp Duran, Saner Şen, Sarkis Paçacı, Seda Zobaroglu, Selçuk Oktay, Selim Karlitekin, Serkan Seymen, Sevgi Can Yağcı, Sinan Yusufoglu, Siren İdemem, Şahan Nuhoglu, Tan Morgül, Turgut Yüksel, Uğur Biryol, Ulus Atayurt, Yiğit Atılgan, Yücel Göktürk, Zeynep Nuhoglu, Zeyno Pekünlü **Baskı:** Ezgi Matbaacılık, Sanayi Caddesi Altay Sok. No:10 Yenibosna / İstanbul Tel: 0.212.452 23 02 **basım yeri ve tarihi** İstanbul, Ocak 2011 **dağıtım** Türkuvaz Dağıtım Pazarlama A.Ş. **yönetim yeri:** Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol Dernek Sok. no: 11/4 Oda 3 Beyoğlu - İstanbul **tel-faks:** 0.212.251 87 67 **e-mail:** express@birdirbir.org **abonelik:** abonelik@birdirbir.org **yıl 9 sayı 116 Ocak 2011 imtiyaz hakkı** Özyay Selmo **sorumlu yazışleri müdürü** Merve Erol **ilan irtibat** Özyay Selmo (0.533.514 90 49) **YEREL SÜRELİ YAYINDIR. AYDA BİR YAYINLANIR. ISSN 1307 - 461X**

Empatiye devam. Ne demişti başbakan: “Arkadaş, alkolü nereden elde ediyorsunuz? Üzümden elde etmiyor musun, ediyorsun. Diğer meyvelerde belli oranda yok mu, var. Onları ye.”

Başbakanın “içki haramdır” diyecek hali yok. Yetkililerin empati lâzım. Emniyet’in (Bkz. Ankara Baro Başkanı Metin Feyzioğlu tesadüfen orada olduğu için basına yansayan Ankara Çayyolu’ndaki lokanta baskını), belediyelerin (Bkz. ruhsat iptalleri), Tütün Ve Alkol Düzenleme Piyasası Kurumu’nun (Bkz. her maddesi ayrı bir ucube olan “Tütün Mamülleri ve Alkollü İçkilerin Satışına ve Sunumuna Yönelik Yönetmelik”) empati kabiliyetleri, fitratları gereği, gayet yüksek. Ne de olsa, başta Gülen hareketi olmak üzere, cemaat-tarikat ehlinin rahle-i tedrisinden geçmiş kadrolar. Hatırlayalım, başbakan “vücut dilinden anlayacak insanlar istiyorum” demişti. Artık partisinde, bakanlıklarda, başbakanlığa bağlı veya “özerk” her nevi “düzenleyici” kurulda, belediyelerde ve de yargıda başbakanın vücut dilinden anlayan insanlardan gani gani var.

Kanbersiz olmaz tabii, medyanın “kadro derinliği” üst düzeyde. Göbekten bağlı olanlar bir yana, hesapta mesafeli olanlar da 15 Ocak gecesi hepimize malûm olduğu üzere, “vücut dili” okumada AKP kurmaylarını aratmayacak maharette. Buyrun Fatih Altaylı’nın 15 Ocak gecesi yorumuna: “Galatasaray taraftarının yaptığı büyük ayıptır. Ve bir şey söyleyeyim mi, Başbakan bunu ödetir Galatasaray’a. O stadın ne yan yolları yapılır, ne başka bir şeyi bundan sonra. Doğru mu yapar! Bence doğru yapar. Siz siyasetle sporu, siyasetle konukseverliği birbirine soktunuz mu, o da sokuverir.”

Şimdi kalkıp “Stadına Recep Tayyip Erdoğan adı konan Kasımpaşa’nın mazhar olduğu akçalı kıyaklar ve Efes Pilsen ile 60 küsur yıllık Tütünspor’un ‘Tütün ve Alkollü İçkiler’ yönetmeliği gereği isim değiştirmeye mecbur edilmesi spora siyaset sokmak olmuyor da, stadyum açılışını siyasî propagandaya çevirmek isteyen başbakanın protesto edilmesi mi oluyor” demenin âlemi yok. Altaylı bilmiyor mu bunları? Ama hem bir medya yöneticisi hem eski bir Galatasaray yöneticisi olarak şunu da biliyor: “Başbakan ödetir bunu.” Ne denir, kim ister Doğan Grubu’nun akıbetine uğramayı? Empati şart.

Ve öyle bir şart ki, işadamları bir yana, ne bakan dinliyor, ne milletvekili, bürokrat, hakim, savcı, yazar, gazeteci, öğretim üyesi... Em-

pati yapan herkes ucube oluyor. YÖK Genel Kurulu’nun Kars ziyaretinde, başkanla birlikte İnsanlık Anıtı’nı seyredirken “güzelmış” diyen Muhittin Şimşek, kameraların kayıta olduğunu görünce telaşla “bu benim resmî görüşüm değil” diye düzeltiveriyor. Haklı, bir YÖK Genel Kurulu üyesi kendisi.

Empatinin incelikleri

Ne var ki, empati zor zanaat. Dalkavuklukla karıştırmamalı; Ertuğrul Günay’ın hali ortada. “Allah bizi o durumda bırakmasın” diyen Bülent Arınç’tan feyz almalı. M. Ali Birand “anıt ucube mi sizin için de?” diye sorunca hiç teklemiyor: “Birincisi sanatsal bir değeri yok. İkincisi Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu’na aykırı olduğu söyleniyor.” Birand üsteliyor: “Ama başbakan çok net. ‘Bu bir ucubedir, yıkılsın’ diyor.” Arınç alta kalmıyor: “Yıkılsın derken Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanununa veya kurulun kararına atıfta bulunuyor.” Birand “Ertuğrul Günay’ın idare etmeye çalıştığını” söyleyince Arınç şu karşılığı veriyor: “Yanlış bir şey yaptır. Başbakanın ne söylemek istediği çok açık. Bakanımız tevîl etmeye çalışmış olabilir. Allah bizi o durumda bırakmasın. Ama, bizdeki heykellerin yüzde 50’si estetikten yoksun. Sanatsal değeri yok.” Birand yine üsteliyor: “Sizce de ucube mi?” Arınç pabuç bırakır mı: “Aynı şeyi söylememiş olayım, çok garip bir şey diyeyim. Ne yapayım, farklı bir şey söylemiş olayım. Çok yakışmamış diyeyim. Neyi simglediğini göremediğim bir şey diyeyim.” Birand son bir hamle daha yapıyor: “Sanata karşı bir muhafazakârlık mı var?” Arınç, “var” diyecek değil tabii ki: “Yok. Sanata hiçbir şey demeyiz.”

“Muhteşem Yüzyıl” sanattan sayılmayacağı için herhalde sözünü esirgemiyor: “Şahsen endişe ve üzüntü içindeyim. Kanuni Sultan Süleyman gibi bütün dünyada ve Osmanlı döneminde büyüklüğü bilinen ve ‘Muhteşem Süleyman’ olarak tanıtılan bir insanın harem, içki düşkünlüğü, hatta bazı sahnelerinde söylemeye dilim varmayan bir ilişki içerisinde göstermeye matuf... Gönülümüzden geçen, aklımızdan düşünebildiğimiz tarihimizin önemli şahsiyetlerini olduğundan başka türlü görerek küçültmeye, aşağılamaya çalışsan ne olursa olsun karşılığını bulmalıdır. Diziyle ilgili şikâyetleri süratle dikkate alacağımızı ve kanun çerçevesinde gereğini yapacağımızı söyleyebilirim.”

Empatinin bir inceliği de muhatabın “gönlünden geçen” ile “aklıyla düşündükleri”ni ayırt etmek. Arınç’ın gönlünden geçeni Saadet Partisi’nin gençlik kolları yapıyor:

500 kişilik bir grup mehter marşıyla Show TV’ye yürüyor, dizinin billboardlardaki afişlerini yırtıyor, kanalı binasına yumurta atıyor ve Kanuni kılığındaki sözcüleri temsili bir ferman okuyor: “Bu densizlik yüzünden özür dileyin. Yoksa antenlerinizi kırar atlarımıza bağlama kazığı yaparım. Kafanı o televizyon denen karakutuya sokar dünyaya rezil ederim.”

Arınç’ın aklıyla düşündüğünü ise RTÜK yapıyor, “tarihe malolmuş bir şahsiyetin mahremiyeti konusunda gerekli hassasiyetin gösterilmediği” gerekçesiyle uyarı cezası kesiyor. RTÜK Başkanı Davut Dursun da hem tepkilere hem de diziye bir ayar verme ihtiyacı hissediyor: “Olağanüstü bir tepki var. Dizi henüz yayımlanmadan önce bir hassasiyet oluşmuştu. Osmanlı padişahlarının başarıları ve onları sahiplenmemiz konusunda bir hassasiyetimiz var. Ona uygun düşmediğini varsaydığımız bir şey gördüğümüzde tepki gösteriyoruz. Neticede bu bir belgesel değil, dizi. Dizinin sonunda ‘tarihî gerçeklerden hareketle kurgulama yapılmıştır’ şeklinde bir ifade yer alıyor, ancak kurgu bile olsa yayıncılar izleyicinin hassasiyetini gözetenerek senaryoyu oluşturmalı.”

Vatandaşın hassasiyeti denince (Başbakan da linç girişimlerini “vatandaşın hassasiyeti”yle izah etmişti) akan sular duruyor. Söz konusu vatandaşlar, örneğin Ankara’da lokanta baskınına uğrayan aileler, örneğin Mersin’de çocuklarının “45 santim” uygulamasına itiraz eden veliler değil tabii. Hele hele, anadil hakkını talep edenler hiç değil. Onlar anadil hakkı konusundaki hassasiyetlerini haykırardursun, Başbakan kestirip atıyor: “Tek dil, tek millet.” Yargıçlar da KCK duruşmalarındaki Kürtçe savunmaları “bilinmeyen bir dil”de yapıldığı için geçerli saymıyor. (Gerçi son duruşmada “ileri” bir adım atıldı, “bilinmeyen bir dil” yerine “Kürtçeye benzeyen bir dil” denerek savunmalar geçersiz sayıldı.)

Ucubelerden ucube beğenelim. Buyrun “yargı reformu”na: Sene 2008, aylardan şubat. TBMM Adalet Komisyonu’na Erdoğan’ın imzasıyla bir yasa tasarı geliyor. Konu Yargıtay yasasında değişiklik: Yargıtay’ın Ceza Daireleri sayısının 11’den 7’ye, Hukuk Daireleri’nin sayısının 21’den 13’e, Yargıtay üyelerinin sayısının 250’den 150’ye indirilmesi öngörülüyor. Yargıtay’ın iş yükünü mevcut daireleri ve üyeleriyle bile kaldıramadığı herkesin malûmuyken böyle bir küçültme hamlesi hangi akla hizmet?

Komisyonun CHP’li üyesi Ali Rıza Öztürk, dönemin Adalet Baka-

nı Mehmet Ali Şahin’e soruyor: “Bu tasarı için Yargıtay’la görüştünüz mü?” Bu uyarı üzerine Şahin ve Komisyon başkanı Ahmet İyimaya Yargıtay başkanıyla görüşüyorlar. Sonuç: Tasarı alt komisyona havale ediliyor, bir daha da kapağı kaldırılmıyor. Geri de çekilmiyor, tasarı hâlâ alt komisyonda.

Arınç’ın utançla ilişkisi

Sene 2011, aylardan ocak. Bakan Bülent Arınç ne diyor: “Yargıtay’ın üye ve daire sayılarını artırmak gerekiyor. Adalet Bakanlığı 8 sene boyunca bu ihtiyacı gördü. Hakim ve savcılar almak istedi. Ama hepsi yürütmeyi durdurma kararlarıyla engellendi. Ve hâlâ utanıyorum söylerken, müllakat yaparken ‘video kaydına alacaksınız’ şeklinde kararlar çıktı.”

Arınç’ın utançla ilişkisi ayrı bir ucube. Önce “utanıyorum” dediği yere kadar söylediklerine bakalım. Madem Yargıtay’ın üye ve daire sayılarının artırılması gerekiyordu, Adalet Bakanlığı da 8 sene boyunca bu ihtiyacı gördü, 2008’de söz konusu sayıların azaltılması yönündeki tasarı niye hazırlandı?

Peki, Danıştay hakim ve savcılarının alımını niye engelledi? Sözlü sınavların subjektif olduğuna dair başvuruları haklı buldu, ses ve görüntü kaydı şartını getirdi. Adalet Bakanlığı ise bu şarta uymamakta direndi. Neden acaba? Ve neden “video kaydı” Arınç’ı utandırıyor?

Şimdi AKP Yargıtay’ın daire ve üye sayısını arttırmak için kolları sıvamış durumda. Hazırladıkları yeni tasarı, Yargıtay üye sayısının 250’den 330’a çıkarılmasını öngörüyor. Şubat 2008’de 250’den 150’ye indirilmesi istenen sayı, Ocak 2011’de 330’a çıkarılmak isteniyor. Bu ucube nasıl izah edilebilir? Aradan geçen üç yılda ne oldu da, sayıyı 100 azaltmaktan vazgeçip 80 çoğaltmaya karar verildi? Bilmeyen var mı: 12 Eylül 2010’da referandum sunulan boğçada HSYK’nun yapısının değişmesi de yer alıyordu. Artık AKP’nin gönlüne ve aklına göre bir HSYK var. Dolayısıyla, yargıç sayısının azaltılması değil, artırılması gerekiyor. Ki, işler yürüsün. Peki, Adalet Bakan’ının başkanlık ettiği bu yeni ve genişletilmiş HSYK, hangi kriterlere göre savcı ve hakim ataması yapacak?

YÖK, RTÜK kriterleri malûm. Abdullah Gül’ün Alpaslan Altan’ı Anayasa Mahkemesi’ne yedek üye olarak atayışı başlı başına bir AKP içtihadı. Hatırlayalım: Anayasa Mahkemesi raportörü Altan, o görevde kaldığı takdirde, Anayasa Mahkemesi’ne asil ya da yedek üye

olarak atanamayacaktı, zira öngörülen vasıfları haiz değildi. Dolayısıyla, denizcilikle hiçbir ilişkisi olmamasına rağmen üçlü kararnameye Denizcilik Müsteşarlığı'na Müsteşar Yardımcısı olarak atandı, 31 gün sonra da, Gül tarafından "üst düzey yöneticiler" kontenjanından Anayasa Mahkemesi'nin yedek üyeliğine seçildi. Ve referandumda sunulan paketdeki Anayasa Mahkemesi'nin yapısındaki değişiklikle yedek üyelikten asil üyeliğe geçti. 23 yıl boyunca asil üye olarak görev yapacak. Ayrıca, hatırlayalım: Altan, DTP'nin kapatılması istemiyle açılan davada, kapatılması yönünde rapor hazırlamıştı.

"Özel hayatın gizliliği"

HSYK'ya dönelim. Artık AKP'nin gönlüne göre bir HSYK var. Ne var ki, hakim ve savcı sınavları AKP'nin gönlüne göre değil. Şimdi yapılması gereken, Danıştay'ın koyduğu "mülâkatlarda ses ve görüntü kaydı yapılması" şartını kaldırmak. AKP'nin hazırladığı "Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Taslağı"na göre, mülâkatlarda "sesli ve görüntülü kayıt yapılamayacak." Peki, gerekçe? "Özel hayatın gizliliği." İnanılır gibi değil, ama öyle. Ucubenin dikâlası.

Ama onu da sollayan ucube var. Hizbullahçıların salıverilmesini sağlayan düzenleme, yani Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 102. maddesi. Söz konusu madde, ağır ceza davalarında infaz haline gelen

upuzun tutukluluk süresini iki yıla sınırlıyor, ancak istisnai olarak bu sürenin yine sınırlı bir şekilde uzatılabileceğini söylüyordu. Bu olumlu bir adım, ama kaleme alınışı tam bir ucube: "Tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir. Uzatma süresi toplam üç yılı geçemez."

Şimdi, iki artı üç mü, yoksa iki artı bir mi? Mantıken bir temdit, sürenin kendisinden daha uzun olmayacağına göre, toplam tutukluluğun üç yıl olması gerekir. Ama, yukarıdaki gibi yazıldığında pekâlâ toplam beş yıl olarak da yorumlanabilir. Yargıtay da öyle yorumluyor. Öte yandan, CMK'nın 252. maddesine göre, TCK'daki devlet ve anayasa gibi kavramlara karşı işlendiği iddia edilen örgütlü suçlar için tutukluluk süresi iki misline çıkabiliyor. 102. maddedeki tutukluluk süresi beş yıl olarak yorumlanınca, örgütlü suç iddialarındaki süre 10 yıla çıkıyor. Bu da şu anlama geliyor: Bir seri katil zanlısı beş yıl tutuklu kalırken, bu süre örneğin KCK davası sanıklarından Hatip Dicle ve Ergenekon davası sanıklarından Mustafa Balbay için 10 yıla çıkıyor. Peki bu ucubenin sorumlusu kim? Yasayı öyle yazan mı, böyle yorumlayan mı? Herhalde öncelik yazanda.

Perşembenin gelişi

CMK 2005'te yürürlüğe giriyor, ama 102. maddenin yürürlüğe girmesi, Yargıtay'ın iş yükü dikkate alınarak 31 Aralık 2010'a erteleni-

yor. Ve yılbaşı gecesi 10 yıldır tutuklu olan sanıklar yargılamaları tutuksuz sürdürülmek üzere tahliye ediliyor. O sanıklar arasında Hizbullahçılar bulunmasa gürültü kopmayacak, zira her şey hukuka uygun. Ama söz konusu Hizbullah. Kamu vicdanı isyan ediyor: "Müebbet hapse hüküm giymiş örgütlü cinayet sanıkları nasıl serbest bırakılır?" AKP'nin cevabı hazır: "Yargıtay dosyayı öne alabilirdi." Yargıtay ise Adli Tıp'ın dosyayı kendilerine Ekim 2010'da gönderdiğini, dolayısıyla da sürenin yetersiz olduğunu söylüyor. Diyelim ki, kaba hat Yargıtay'da. Peki, Adalet Bakanlığı niye o dosyanın akıbetini takip etmiyor, Yargıtay'ı uyarmıyor? Perşembenin gelişi çarşambadan belli olduğuna göre 102. maddenin yürürlüğe girmesini erteleme yoluna niye gitmiyor?

Hizbullahçıların halaylı kutlama görüntülerine eşlik eden "müebbet hüküm yemiş adam temyiz sonucunu evde oturup bekler mi?" sorusu çok geçmeden yanıt buluyor: Sanıklar sırta kadem basıyor. Hadi Adalet Bakanlığı perşembenin gelişini görmedi, İçişleri Bakanlığı'na ne demeli? Meclis Başkanı Mehmet Ali Şahin şunu diyor: "Emniyet birimlerimizin ve İçişleri Bakanlığı'nun bu konuda daha duyarlı olması bekenirdi. Bu kişilerin beraat etmiş kişiler olmadığı, dosyalarının onaylanması halinde tekrar tutuklanacakları keyfiyeti karşısında bu kişilerin çok yakın takip halinde olması gerekirdi."

Şimdi biraz da "emniyet birimle-

ri"yle empati yapalım. Ama önce Hizbullah'ın yeşerdiği bölgede nasıl bir iklim olduğuna bakalım. İslamcı kimliği olduğunu söyleyen gazeteci Adem Demir, Express'e şu değerlendirmeyi yapıyor:

"Kime sorarsanız sorun, bölgede herkes Gülcülerin polis, asker veya başkaca devlet görevlileri olduğunu söyler. Özellikle polis ile Gülen bölgede özdeşleşmiş durumda... İki örgütün etkili isimleri, Hüseyin Gülerce ve Mehmet Göktaş buluşarak ihtilafları kaldırmışlardı. Bu buluşmadan sonra, "Tek Türkiye" dizisindeki Hizbullah karakterleri 'hidayete' erdi."

Bölgede "Gülen ile özdeşleşmiş polis" in, hazır aralarındaki ihtilaflar kaldırılmışken Hizbullah cemaatini öfkeliendirecek bir "duyarlılık" göstermekten kaçınması eşyanın tabiatına aykırı mı?

Adem Demir'in şu sözlerinin de altını çizelim: Birkaç ay önce, Hizbullah davasının avukatlarından Hüseyin Yılmaz, bir sivil toplum kuruluşu başkanını sıfatıyla İçişleri Bakanı Beşir Atalay'la görüştü. Yılmaz, Atalay'a bir 'bölge raporu' sunduğunu söylüyor. Hizbullah Fethullah grubuna benzer faaliyetler yürütmeye başladı. Okuma evleri açıyor, yardım kuruluşları kuruyor. Gıda yardımı yapıyor, ailelere para dağıtıyor."

"Ucubenin şahbazları"na dair söylenecek daha çok şey var. Bir mola verelim, sonra da "Kutsal aile ve devletin evanjelist aygıtları" ve "Başakşehir'de yeni İslamcılık: Cennet, hemen şimdi!" başlıklı yazılara bağlanalım.

Sarkis Paçacı @kotmail.com

SARKİS PAÇACI

Rokselan ve Lilith

BELLİ Kİ "The Tudors" gibi bir şey yapmak istiyorlardı. Yani, Şamil Tayyar'ın dediği gibi "neo-Osmanlı iddiasını porno-Osmanlı efsanesiyle çökertmek" bir yana, neo-Osmanlı gemisine atlamayı, buradan bir kâr kapısı çıkarmayı düşünüyorlardı. Kılavuz "Tudors" olunca, Osmanlı İmparatorluğu'nun en ihtişamlı devrini işlemekten daha iyi çıkar yol yoktu elbette. Üstelik, tam da rating'lik temalar vardı "Muhteşem Yüzyıl" da...

Ama, daha fragman gösterildiği anda olanlar oldu. RTÜK'e onbinlerce şikâyet mektubu yağdı, BBP'liler mehteranla sokaklara döküldü, Bülent Arınç endişe ve üzüntü içinde olduğunu, önleyici bir tedbir almalarının kanunen imkânsızlığından duydukları pişmanlığı dile getirdi, "gerekenin yapılacağını" söyledi. RTÜK de gerekeni yaptı, daha birinci bölümü yayınlanan diziyeye uyarı cezası verdi. Üstelik, özür dilemek kaydıyla, görüntülerin tekrarı halinde kanala yaptırım uy-

gulanacağı tehdidiyle. Öte yandan, bu tarihin sahibi olan vatan-daş diziyi izlemeye doyamıyor, rating rekorları kapıda bekliyor...

Üstelik, "Muhteşem Yüzyıl" zaten korkak bir telden çalıyor. Mesela bir "Spartacus"un yanına bile yaklaşmıyor. "Osmanlı dudaktan öpüşür müydü" tartışması ayrı bahis...

Peki, Kanunî Sultan Süleyman'ı haremde anlatmayacaklardı da, nereden anlatacaklardı? Haremde saray içindeki konumu onun döneminde kökten değişti. Topkapı Sarayı'na geldiğinde Mahidevran'ı ekarte edip Süleyman'ın gönlünü çalan, üstelik Osmanlı tarihinde ilk defa padişahı nikâha oturtan Hürrem Sultan nam köle kız Rokselan, halk arasındaki lâkabıyla "Cadı", hangi senaristin ilgisini çekmez? Süleyman, Hürrem kıskanmasın diye harem mi boşaltmamış, "Kadınlar Saltanatı" Hürrem'le başlamamış mı? Türk erkeklerinin Slav kadımlarına düşkünlüğü Türkiye'de bir büyük sömürü en-

■ **GALATASARAY RUHU** Önce Samanyolu'nda altyazı gördük, "Türkiye'nin haber kanalları"na, NTV'ye, CNN-Türk'e, Habertürk'e geçtik ki, ancak maç skoru geçiyor altyazıda. Türkiye'nin başbakanını koca stad yuhaladı, her nedense haberden sayılmadı. Stadın açılış günleri öncesinden bangır bangır bağırıyordu ama. Tekrar Samanyolu'na döndük, yayın sürüyordu. Elbette, görüntüsü. O görüntüleri daha sonra hiçbir yerde göremedik (Emniyet ve Galatasaray yönetimi herhalde ayrıntılı inceleyecek). "İleri demokrasi"deki tahakkümün

düstrisine dönmüşken, Kanunî'nin Ukraynalı bir kadına aşık olup çocuğunun anasını kapının önüne koyması tuhaf kaçır mı? Tahtın önde gelen varisi, en büyük oğlu Mustafa'yı onun etkisiyle öldürttüğü miti hepten yalan mı? Peki acaba Şehzade Mustafa isyanı nasıl bir toplumsal tepkiye tekabül ediyor? Şehzade Mustafa için yazdığı mersiyeye "Meded meded yıkıldı bu cihânın bir yanı / Ecel celâlileri aldı mustafa hânı // Tolundı mihr-i cemali bozuldu dîvânı / Vebale koydular âl ile âl-i osmânı" diye başlayan, Kanunî'yi "ecel celâlisi"ne benzeten Yahya Bey'e neden bir şey yapılmadı, ancak yıllar sonra sürgüne gönderilebilirdi? Demek ki o zaman da yekpare bir Osmanlı bilinci, mücadele-den azade bir bütünlük yoktu.

"Cihan padişahı"nu Hürrem'den anlatmayıp da nereden anlatmalı? (Üstelik Adem'den de bakmamalı. Ama Havva değil de Lilith perspektifi, daha iyi bir çıkış noktası olabilir. Babil, Asur, sonra Yahudi mitolojisine göre Lilith, Adem'in ilk eşi. Onun gibi, topraktan yaratılmış. Hep bağ

daha canlı bir tablosu var mı? Tayyip Erdoğan, Adnan Polat, çeşitli millitvekili ve bürokratlar, İBB-Spor ve Karabükspor başkanları –bazıları yekten küfürle– GS taraftarını kinadı. Tarihe not düşelim, Ultraslan da bu kafileyeye katıldı, Adnan Polat protestocuların tespit edilip bir daha stada alınmayacağını söylerken, Erdoğan "daha anlaşma yapılmadı" diyerek tehdit savurdu. Fatih Altaylı, "yolları da yapmasınlar, haklarıdır" diyerek taraftara bozuk atıyordu. İhsan ve ulufe kabul etmeyen Galatasaray taraftarını kutluyoruz...

bahçe işlerinde, mutfakta, yataкта altta olmayı kabul etmiyor, Allah'ın adını anarak yeryüzüne sürgün edilmeyi tercih ediyor. Adem'in yalvarmasına, Allah'ın affına rağmen dönmeyi kabul etmiyor, dünyada cinlerle yaşıyor. Bunun üzerine Allah, uyuduğu esnada Adem'in kaburga kemiğinden Havva'yı yaratıyor. Bir yanda itaatkâr Havva, bir yanda eşitlikçi Lilith. Acaba Hürrem'den böyle bir "ufuk" çıkar mı? Harbiden casussa, olabilir. İntikam arayan ve bir imparatorluğun köküne kibrit suyu eken köle kız: Hiç fena bir durum sayılmaz..)

Şuradan da anlatılabilir "Muhteşem Yüzyıl": Süleyman, Yavuz Sultan Selim'in Alevî kıymıyla İran sınırına dayadığı sınırları batıda Viyana'ya ilerletti, Barbaros'la Akdeniz'de hâkimiyeti sağladı, şartlar elverdiğince "fütuhât"ı korudu. Macar ilinden Tebriz'e, vatandaşı da koşturup durdu. Kısaca, Osmanlı tarihinin en büyük emperyalist padişahıydı. Sarayın ve seferlerin artan harcamaları vergi yüküyle halkın sırtına binince, onun döneminde Celali İsyânları kesilmeden sürdü. Osmanlı zirvedeyken düşüş, yine onun döneminde başladı, harem hayatında olduğu gibi medrese hayatında da yapısal bir dönüşüm yaşandı. İbn Rüşd - Gazalî tartışmasını açan Kanunî, bütün Batı Avrupa tam tersini yaparken ikinci şıkkı tercih etti, akıl yerine vahyi hâkim kıldı, kendi döneminden önce verilme-ye başlanan tıp, matematik gibi dersleri kaldırttı.

Saadetlilerin, BBP'lilerin, Arınç'ların Kanunî'yle bunca gurur duymasına şaşmamalı. Neo-Osmanlı diye dönüp bu devre baktıklarına göre, bizim de, "sıfır sorun" istenen komşularımızın da işi zor doğrusu...

Evet, bir ahlâk meselesi

YILLARDIR pek çok üniversitede Porn Studies (Porno Çalışmaları) diye bir dal var. Özellikle internetle etkisi artan, adeta her eve giren bu büyük sektör, her bakımdan akademik ilgiye mazhar oluyor. Sıradan bir "derleme" sitede, bütün toplumsal önyargı ve klişelerin nasıl yeniden üretildiğini, sınıflandırıldığını görmek mümkün. Mamafih, erkek oyuncuların kadınlardan daha az sömürüldüğünü söylemek zor. Araştırmaların gösterdiği üzere, porno salt erkeklere yönelik bir sinema alanı da değil bugün; porno izleyen kadınların oranı artıyor...

Yani, toplumsal analiz için pornoda binbir çeşit malzeme var. Peki, üretim aşaması? İkinci dalga feministler pornonun kadın bedenini metalaştırmaktan ibaret olduğu savını yıllar önce genişletmişler, kadınlar için de porno çekilebileceği fikrini sahiplenip denemelere girişmişlerdi. Üçüncü bir gözün seyri için bir ya da daha fazla insanın rızayla soyunması, birbirlerine dokunmaları, illâ da sömürü ve istismar olmayabilir. Bir sinema öğrencisi, eline kamerasını aldığı anda, pekâlâ bunları düşünebilir...

Normalde böyle olması gerekirdi. Ama liberal üniversitemiz Bilgi'de tersi oldu. Bir öğrencinin bitirme tezi için porno çektiği anlaşılınca tez jürisi okuldan atıldı, bölümün etrafı sarıldı, kapı kilitleri değiştirildi. Cüneyt

Özdemir gibi gazeteciler, twitter'da "link az sonra" gibi sululuklara girişti. Memleketimiz için normal olmayan, filmi çeken ve filmde oynayan öğrencilerin isimlerini gizlemeden işlerini sahiplenmeleriydi.

Tez hazırlanmış, notu neyse verilmiş, konu kapanmış. Bir dergiye haber olmasının ardından, dosya tekrar açılmış. Jüride bulunan bir öğretim üyesi ve iki öğretim görevlisi görevlerini yapmışlar, kararlarını vermişler. Bundan sonrasına karışmak niye? Burada akademik özgürlük veya özerklikten bahsedilebilir mi?

Toplumsal hayatta ne olup bitiyorsa, üniversite için araştırma konusu olmalıdır. Porno niye bundan muaf olsun? Üçüncüsü, porno neden, nasıl yasaklanabilir?

Yeni Akit'teki bir habere göre, Eskişehir Anadolu Üniversitesi'ni ziyaret eden bir vatandaş kantin panosundaki yazılardan rahatsızlık duymuş, bunlar tuvalet yazılarından betermiş. "Hepimiz eşcinseliz", "bu okulda eşcinseller vardır" gibi şeyler. Gazete bunları "e.cinsel" şeklinde yazıyordu.

Vakit zihniyetinin muteber addedilmeye başlandığı Türkiye'de Bilgi'nin Amerikalı sahiplerinin tavrına şaşmamak gerek. Sahip oldukları zincirin diğer üniversitelerinde durum nasıl acaba? Belki de oralarda akademik özgürlük diye bir şey vardır hâlâ...

AKP tipi müfredat

MERSİN Nevit Kodallı Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi'nde yaşananlar, AKP'nin eğitim anlayışını gözler önüne serdi. Okul müdürünün talimatı üzerine, erkek ve kız öğrencilerin birbirlerine 45 santimden fazla yaklaşması yasaklanmıştı. Okul binasına ayrı kapılardan giriyorlardı, ön sıralarda oturan kız öğrencilerin bacakları görünmesin diye sıralar tahtayla kapatılmıştı.

Nimet Çubukçu'dan Hüseyin Çelik'e, AKP ileri gelenleri olayı hayal mahsulü ve kompo olarak niteledi, müdürün arkasında durdular. Sadece, AKP milletvekili ve Meclis İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Zafer Üskül, "böyle bir izlenim edindim" dedi. Ve bir

anlamda, Ertuğrul Günay gibi, ofsayta düşmüş oldu...

Kantinciye para kazandırmadıkları için polise verilen lise öğrencileri, her fırsatta dayak yiyen, üzerleri aranan üniversiteliler...

Ama muteber öğrenciler de var. Cumhurbaşkanıyla buluşmaya Jaguar'ıyla giden Bilkent öğrenci temsilcisi Alper Yasin Altınel mesela. Siyasetçi büyükleri gibi klişelerle konuşmayı iyi öğrendiğini de televizyonlardan gördük.

Sorumuz şu: Bu öğrenci temsilcilerini kim, nasıl seçiyor? Rektörler, dekanlar nezdinde nasıl bu kadar itibarlı olabiliyorlar? Bu nasıl bir mekanizma?

Öyle sevdalı durma, rakı doldur

TÜTÜN ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu'nun yeni düzenlemesine göre, yolculuk esnasında konaklandığında yol kenarında bir işletmede iki tek atlamayacak. Bir sergi açılışında iki kadeh şarap içilemeyecek (böylece sergi açılışları saldırıya uğramayacak). 24 yaşındaki bir genç etki altında kalır diye reklam, sponsorluk vs. yapılamayacak. Efes Pilsen basketbol takımı gibi, Blues Festivali de, One Love da tarih olacak, konser mekânlarında bira içilemeyecek. Akşam eve giderken bakkaldan bir ufak alınmayacak, çünkü düşük hacimli şişeler bur-

larda bulundurulmayacak. Böylece bireyler ve kamu korunacak, toplumun alkole ulaşması zorlaştırılacak. Bakan Hüseyin Çelik öyle diyor.

12 Eylül'den önce kraathanelerde bira içilirdi, kimse de bundan rahatsız olmazdı. Geldiğimiz noktada, bira dahi kriminalleştiriliyor, koca bireyler çocuklaştırılıyor.

İçki yasalarının ters teptiğini tarihten biliyoruz. Yine de yeni düzenleme, AKP'nin kurmak istediği tarihi, memleketi biçilen geleceği gösteriyor. Bakalım "alkollü direnişler" kendilerini nasıl gösterecek...

Marshall Berman

ÖZGÜNLÜĞÜN POLİTİKASI

RADİKAL BİREYCİLİK VE MODERN
TOPLUMUN ORTAYA ÇIKIŞI

Kuram, Türkçesi: Nursel Yıldız

Kişisel özgünlük sorununun politikliğini, modern çağda benlik, toplum ve devletin yazgılarının ne kadar sıkı bir şekilde iç içe geçtiği üzerine Montesquieu, Pascal ve Rousseau'nun fikir ve eserleri arasında bir yolculuk. Bu yolculukta Berman, yabancılaşma ve özgünlük arayışının birbirlerinin içinden nasıl doğduğunu; özgünlük idealinin burjuva "kişisel çıkar" düşüncesiyle nasıl kökten bir karşıtlık içerdiğini ve bu eserlerin Varoluşçuluktan Marksizme, modern psikolojiden 20. yüzyılın politik dönemeçlerine kadar güncel kalan içeriklerini sergiliyor.

Michel Onfray

BİR PUTUN ALACAKARANLIĞI

FREUDVARI BİR MASAL

İnceleme, Türkçesi: Menekşe Tokyay

Bugüne kadar Freud'la ilgili inşa edilmiş tüm imgeleri parçalamaya soyunan Michel Onfray, Freud'un külliyatını tek tek elden geçirerek, yıllar boyunca kamuoyundan saklanmış yazışmaları ve belgeleri inceleyerek oluşturduğu Freud karşıtı dosyayı okurlara sunuyor.

*SELYAYINCILIK

www.selyayincilik.com

Faks: (212) 516 97 26 halklailetkiler@selyayincilik.com

Deniz Erbak (solda),
Furkan Çelik
(arkada, ayakta)
LAF'ın Kadıköy'deki
"faaliyet alanı"nda.

LİSELİ ANARŞİSTLER ANLATIYOR

Devletin piyonu, kapitalizmin kölesi olmak istemiyoruz

İstanbul'un sokak duvarlarında göze çarpan LAF (Lise Anarşist Faaliyet) laf olsun diye ortaya çıkmadığını 27 Aralık'ta Behçet Kemal Çağlar Lisesi'nde yapılan kantin boykotuyla cümle aleme gösterdi. LAF'ın iki temsilcisi, Behçet Kemal Çağlar lisesinden Furkan Çelik ve Sarıyer Vehbi Koç Vakfı lisesi mezunu Deniz Erbak'tan kantin boykotunu ve ardındaki fikriyatı dinliyoruz.

"Paylaşım masaları"na nasıl başladınız?

Furkan Çelik: Okulda ekonomik durumu çok farklı öğrenciler var. Kimi kantinden yararlanabiliyor, kimi yararlanamıyor. Kantin yüzünden bencil bir kültür oluşuyor. Bunun farkına varan birkaç öğrenci "ne yapabiliriz?" diye tartışmaya başladık. Önce okul müdürüyle konuştuk, kantin fiyatlarının biraz düşürülmesini istedik. Cevabı "iyi kaliteyi ucuz fiyata alamazsınız" oldu. Biz de arkadaşlarla karar verdik; 27 Aralık'ta dışarıdan topluca simit getirdik, masa kurup herkesle paylaştık. Müdür yardımcısı gelip bunun yasak olduğunu söyledi. "Burası babanızın çiftliği değil" dedi. Biz de yanlış bir şey yapmadığımızı, sadece simit dağıttığımızı anlattık. Söylediği her şeye mantıklı cevaplar verince müdür yardımcısının otoritesi sarsıldı. Müdür yardımcısı sabah törenlerinde kızlara "Bu eteklerinize yol kenarında müşteri bekleyen kadınlara benziyorsunuz" diyen bir adam. **Öğrencilerin tavrı nasıl oldu?**

Çelik: Herkes yanımızdaydı. Hepsi arkadaşımız zaten. Bize söz geçiremediğini fark edince müdür yardımcısı çıldırdı ve masadaki simitleri parçalamaya başladı. "Bunların içinde eroin dağıtmadığınızı nereden bileyim?" dedi. (gülüyor) Eroin var mı kontrol etsin diye uzattığım simidi de fırlattıktan sonra, daha fazla simidi parçalamasını engelledik. Kantindeki herkes bizi alkışladı; müdür yardımcısı da kızardı bozardı gitti. Biraz sonra okulun bütün

idari ekibiyle birlikte döndü. Müdür geldi ve "Sen, sen, sen, odama gelin" dedi, arkasını döndü. Arkasını dönerken "hiç kimse hiçbir yere gelmiyor" dedim. "Şu an teneffüsteyiz, simitleri dağıtacağız, teneffüsten sonra istediğiniz yere geliriz" dedim. Müdür de yardımcısı da arkadaşlarımızın yanımızda olduğunu gördüğü için bir şey yapamadılar.

Kantini okul mu işletiyor, özel mi?

Bu boykotla arkadaşlara paylaşmayı hatırlattık. İnsanlar paylaşmayı sadece facebook'ta bir buton olarak biliyor. Paylaşmanın hayatımızda nasıl uygulanabileceğini gösterdik.

Çelik: Kantin özel. 12 senedir aynı adamlara ait; hepsinin altında son model arabalar var. Daha sonra kantinci de bize saldırdı; "Ekmeğimizle oynuyorsunuz. Biz sizi ne zaman aç bıraktık?" diye. Teneffüs bittiğinde sınıflara çıktık. Ders esnasında, okula 3-4 araba polis geldi. Dosdoğru müdürün odasına çıktılar, bir süre sonra, dönüp okulun önünden geçenlere GBT yapmaya başladılar. O sırada okulda olanları duyan iki yeni mezun arkadaşımız bizi görmeye gelmişti. Polis sokakta "ne geziyorsunuz lan burada" diye gelen arkadaşlarımıza vurmaya başladı. Araya girince bizi döve döve arabaya soktular ve arabada dövmeye devam ettiler. Bir boşlukta arabadan çıkıp yardım istemek için bağırılmaz üzerine okuldan arkadaşlarımız, öğretmenler gelince polisler durdu tabii.

Bizi seven öğretmenler polislerle konuştu. "Çocuklar karakola gitmesin, konuyu burada çözelim" dediler. Polisler bizi bırakacaklardı, ama üzerimizde darp izi olduğu için şikâyetçi olmamızdan korktular. Mesela benim elim kanıyordu. Sonra karakola götürdüler, polise küfredip sataştığımızı dair tutanak tuttular ve zorla imzalattılar.

Zorla derken?

Çelik: "İmzalamazsanız, buradan çıkamazsınız" dediler. Bir yandan bağırıp çağırıyorlardı. "Hem polise vuruyunuz hem de artizlik mi yapıyorsunuz lan! İmzalarsanız çıkıp gidersiniz, biz sadece kendimizi güvenceye alıyoruz" dediler. Sonunda imzalayıp çıktık. Boykotumuz belki çok yayılmayacaktı, ama biz polisten dayak yedikten sonra, ertesi gün herkes evinden bir şeyler getirmişti: Poğaçalar, börekler, kekler... Kantin bomboştu, her sınıfta sıralar birleştirilmiş topluca yemek yeniyordu. Simit aldığımız ilk gün 5-6 kişiydik; herkes yanımızdaydı ama, simitleri alıp okula getirenler o kardı. İkinci gün biz hiçbir şey almadık. Herkes evden getirmişti. Katılmayan sadece 5-6 kişiydi. Arkadaşlar damacanayla su, termosta çay getirmeye başladı.

Kantincinin ve idarenin tepkisi nasıldı?

Çelik: Müdür yardımcısı bizi her gördüğü yerde "bunun hesabını soracağım" hareketleri yapıyordu. Boykottan iki gün sonra kantinci fiyatları düşürdü. Bir kısım arkadaş "kazandık" diye sevindi, ama biz tavrımızı sürdürdük. Amacımız kantin fiyatlarının düşmesi değil; orada satılanları alamayacak arkadaşlarımız hâlâ var. Boykotumuz fiyatlara değil, kantinin oluşturduğu bencil kültüreydi. Bu sebeple, paylaşmaya devam edeceğimizi söyledik. Hâlâ her sabah sınıfımızda masa kuruluyoruz ve beraber kahvaltı ediyoruz.

Başka okullarda sizi örnek alanlar olmuş.

Çelik: Birkaç okuldan arkadaşlarla konuştuk. Kadıköy'de Kemal Atatürk Lisesi'nde de paylaşım masası kurmuşlar.

Erbak: Şu anda paylaşım masasının ya da paylaşmanın olmadığı bir okul düşünemiyoruz. Bunlar zaten yapılıyor. Benim okulumda da yapılıyordu, ama gündeme gelmiyordu. Şimdi gündeme gelmesinin nedeni müdürün polis çağırması ve polisin arkadaşlarımızı darp etmesiydi. Yakında tüm liselere paylaşım masası oluşturmaları çağırısı yapacağız.

Paylaşımı yiyeceğin ötesine taşımayı düşünüyor musunuz?

Erbak: Dikiş derslerine başladık. Dikmeye başladığımızda mutlaka farklı paylaşımlar da olacaktır. Daha işin çok başındayız.

Basında bu eylemin arkasında LAF'ın adı geçiyordu. LAF mı düzenledi kantin boykotunu ve paylaşım masalarını?

Çelik: Diğer muhalif örgütlerle beraber düşünüldü. TKP, Halkevleri, Genç Umut, Gençlik Federasyonu birlikte hareket ettik. Haberi LAF'ın sitesinde açıkladık, basın da oradan almış, o yüzden sadece LAF örgütlemiş gibi anlaşmıştır. Aslında öyle değil.

LAF nasıl bir örgütlenme?

Erbak: Anarşizme yakın ve bunun için mücadele etmek isteyen bireyleriz. 1980'lerden beri anarşizm Türkiye'de bir şekilde var, fakat ge-

leneği oluşmamış. Biz bulunduğumuz topraklarda örgütlenmenin çok önemli olduğunu düşünüyoruz ve gençlik hareketinin önemini farkındayız. Lisedeyken, liseli başka anarşist arkadaşlarımızla bir araya geldik. "Günde altı saat lisede kapalı kalıyoruz ve üzerimizde bir iktidar tahakkümü kuruluyor. Buna karşı bir şeyler yapmalıyız ve anarşizmi örgütlemeliyiz" diye düşündük. İlk çıkış eylemimiz öğretmenler gününde, 24 Kasım eylemi oldu. 23 Kasım gecesinden okullarda yazılama, kuşlama, boyama yapılıyor. Sonra, Alexis'in ölümü üzerine Yunanistan Konsoloslğu önünde dayanışma eylemi yaptık. Çeşitli mitinglere katıldık ve söylemimizi geliştirdik. LAFANZİN adında bir fanzin çıkarıyoruz.

Devrimci Anarşist Faaliyet'le (DAF) bir bağınız var; nerede ayrılıyorsunuz?

Erbak: Karar alma süreçlerimiz ayrı. Bu zaten anarşizmin savunduğu bir şey; anarşizm çoğaldıkça bölünmeyi savunur ve yerel örgütlenmelere değer verir. Bu açıdan biz lisede bulunan ve o yaşa yakın genç insanlar olarak LAF içinde mücadele etmeyi doğru gördük.

Lise sizin için yerel bir örgütlenme alanı, öyle mi?

Erbak: Lise kapatılmanın tamamen hissedildiği yerlerden biri. Belli bir saatte giriyorsun, belli bir saate kadar kalmak ve o kaldığın saatlerde oradaki kuralara kesinlikle uymak zorundasın; yoksa, idare ve öğretmenler tarafından ezilirsin. Disiplin kurallarıyla sürekli okuldan atılma tehdidiyle karşı karşıyasındır. Tektip kıyafet giyersin, tektip düşünmen gerektiği söylenir. Lise devlet baskısının en çok hissettirildiği yerlerden biri. Gerekçe de "hayata hazırlamak". İş hayatına hazırlanmak için kravat takarsın, "askerliğe" hazırlanmak için sabah sıraya girersin, "Rahat! Hazır ol!" komutlarına uyarısın, marşlar söylersin. Yani sistemin devamlılığını sağlayabilmek için her şeyin temellendirildiği yer lise. Diğer anarşistlerden farklı dertlerimiz olması ve liseyi yerel bir alan olarak görmemiz normal. Millî Güvenlik dersinden tarih derslerine, öldürmek hep zafer olarak anlatıldı. Coğrafya dersinde öğretilen Türkiye'nin "güzel" jeopolitik özelliklerinden dolayı Türkiye'ye tapar olduk. Sınırlarımızı önemseyip ülkemizi korumamız gerektiği hep kafamıza işlendi ve biz kendimizi bu ortamda "sistemin cahilleri" olarak nitelendirdik. Biz sistemin bilgisini değil, yaşamın bilgisini öğrenmek istiyoruz ve onlara karşı mücadele etmeyi öğreniyoruz.

Okuldaki ideolojik bombardımana karşı çalışmalarınız oldu mu? Mesela, resmî tarihe

karşı tarih seminerleri gibi...

Erbak: Çeşitli sohbetler düzenleyip eğitim üzerine konuştuk, eğitimle ilgili film gösterimleri yaptık. Okulları kapattık.

Okulları nasıl kapattınız?

Erbak: Okulları kilitledik. "Kilitçiler İnisiyatifi" diye bir inisiyatif oluşturuldu. O eylemi Türkiye genelinde yaptık. Okulları kapatalım diye bir düşüncemiz hep vardı, çünkü en iyi çözüm bu olur. Kendimi sabah okulun kapalı olduğunu gören öğrencinin yerine koyuyorum da derse girmeyeceğim için çok mutlu olurdum. Bu fikir üzerine düşünürken, şehir dışındaki arkadaşlarla birlikte bir inisiyatif oluşturmaya karar verdik. Türkiye'nin farklı illerinde, Ankara, İzmir, İzmit, Antalya, Adana ve İstanbul'da toplam 13 okulda kapıya zincir asıp zincire kilit vurduk. Hiç yazılama yapmadık bununla ilgili, sadece "Özgürlüğümüze kilit vuranların mabetlerini kilitledik" diye bir kuşlama yaptık. Biz kendimizi eğitim karşıtı olarak tanımlıyoruz. Eğitim karşıtlığındaki barikatı okulu bırakmak üzerine değil, okulda verilen bilgiyi sahiplenmeme üzerine; hiçbir noktada okul iradesi ve öğretmenle kısmî anlamda uzlaşmama üzerine kuruyoruz. **Çelik:** Okulun dışında eğitim karşıtı olmak kolay; bunu okulun içinde yapabilmek çok daha zor, çünkü üzerinde bir iktidar ilişkisi var. Biz bunu kaldırmak için okulun içindeyiz. Arkadaşlarımız da bunları anlatıyoruz. Bu boykotla arkadaşlara paylaşmayı hatırlattık. İnsanlar paylaşmayı sadece facebook'ta bir buton olarak biliyor. Paylaşmanın hayatımızda nasıl uygulanabileceğini gösterdik.

Liseliler üzerindeki en büyük baskılardan biri de ÖSS. ÖSS'ye nasıl bakıyorsunuz?

Erbak: ÖSS çok önemseydiğimiz bir konu değil. Sınavlar eğitimin bir parçası ve tabii ki bu noktada eleştiriyoruz. Okul süresince verilen boş bilgiler o sınavla sınanıyor. Sözdde geleceğini belirleyeceğin bu üç saatlik sınav senin her şeyin oluyor. Yıllarca yaşadığın bu baskıdan kurtuluş olarak üniversite özgürlüğü gibi sunuluyor. Bizim içinse bu sınav köle üniformasının rengini seçtiğin bir sınavdır. Eninde sonunda kölesin. Bu kölelik sistemine karşı çıktığımız için üniversite sınavının karşısında duruyoruz. Bilgi sınanamaz. Bilgi yaşam içinde paylaşıldıkça anlam kazanır.

"Sistemin bilgisini değil, yaşamın bilgisini öğrenmek istiyoruz" dediniz, "yaşamın bilgisi"ne ulaşmak için neler yapıyorsunuz?

Erbak: Sistem tüm müfredatında bize payla-

mamayı, dayanışmamayı, yani bencilliği ve rekabeti öğretiyor. Bizler yaşamın bilgisine ihtiyacımız olduğunu biliyoruz. Üretmediğimizi tüketmemeyi, bizim olan benim dememeyi, herkesin verebileceği kadar verip ihtiyacı olanı alacağı bir yaşamın bilgisine ihtiyacımız var. Biz burada paylaşma ve dayanışmayı genişleterek mutfağımızda kendi yemeğimizi kendimiz pişirerek, yemeklerimizi paylaşma masasında paylaşarak, dikiş atölyemizde kendi giysilerimizi dikerek kapitalizmi yaşamlarımızda yıkıyoruz. Taksim'de 26 A adında bir yerimiz var. Tadilatını kendimiz yaptık. Artık duvar nasıl yapılır, masa nasıl yapılır, biliyoruz. Bunları birçok insanla buluşturma imkânını bulabilirsek deneyimlerimizi paylaşmak isteriz. Aslında, yeterince üretim yapabileceğimiz alanımız yok. Keşke toprağımız olsa onu işleyip insanlara açabilirsek, bu bilgiyi paylaşarak aktarabilirsek. Paylaşmak bizim için önemli, burada bütün sorumlulukları paylaşıyoruz.

Her sene öğretmenler gününde LAF olarak sabotajlar yapıyoruz. Bizi azarlayan, saçımızı çeken, tokatlayan öğretmenlere 24 Kasım'ı zehir zikkim ediyoruz.

Normalde, liseli bir erkek çocuğu evde bulaşık yıkamaz, yemek yapmaz, ama bizim arkadaşlar evlerinde de bu işlere başlamışlar. Önemli bir dönüşüm bu. Bizim için en önemli şey, anarşizmin insanın bütün hayatına yansması. **Kendinizi "eğitim karşıtı" olarak tanımladığınız halde, liseyi temel almanızda çelişkili bir yan yok mu?**

Erbak: Bu soruyu diğer anarşist arkadaşlar da sordular; bizi kendimizle çelişmekle suçladılar. Evet, bizler eğitim karşıtıyız. Çünkü eğitim bizleri devlete piyon, kapitalizme köle yapıyor. Fakat istesek de istemesek de şu an toplum içindeki yerimiz lise. Lisede binlerce arkadaşımızın baskı altında olduğunu biliyoruz. Arkadaşlarımız maruz kaldıkları baskılar sonucunda bunalımlar ve hastalıklar yaşıyor. Otoritenin olduğu bu alanda anarşinin de açığa çıkması kaçınılmaz. Adımızın Lise Anarşist Faaliyet olmasında garipsenecek bir şey olmadığını düşünüyoruz. Türkiye'de anarşistlerde anti-sosyalist bir algı var, çünkü hep sosyalist geleneğe karşı mücadele olmuş. Tamam, anarşist bir mücadele olsun, ama bunun için sosyalist geleneği yok etmeye gerek yok. Biz bu kaygıları yaşamadık, sosyalistlerle ortak hareket ettiğimiz alanlar var.

En çok önemseydiğiniz eylemlerinizi neler?

Erbak: 12 Eylül darbesinin mimarının adını taşıyan Kenan Evren Anadolu Lisesi'nin adını bizim yaşımızdayken 12 Eylül rejimi tarafından edilm Erdal Eren'in adıyla değiştirdik. Bir de LAF'ın artık gelenekselleşen 24 Kasım eylemi var. Her sene öğretmenler gününde LAF olarak sabotajlar yapıyoruz.

Çelik: 24 Kasım eylemindeki amaç bize çağırıp çağıran, üzerimizde baskı kuran öğretmenlere hediye almaya isyan etmektir. Bizi azarlayan, saçımızı çeken, tokatlayan öğretmenlere 24 Kasım'ı zehir zikkim ediyoruz.

Söyleşi: **Fevzican Abacıoğlu-Evrin Savaş**

DERSİMİZ DEMOKRASİ: ESKİ ELİTLER, YENİ ELİTLER

Göbeğini kaşıyan adamdan göbeğini kesen burjuvaya

“Muhafazakâr demokrat” AKP'nin sekiz yıl hükmettiği memleketimizin “demokrasi” dersinden aldığı notu, ileri demokrasi terennümlerinin dünya demokrasi liginde bizi kaçınıcılığa taşıdığını merak ediyor musunuz? Buyrun o zaman...

Futbolda FİFA sıralamasına göre ilk 20'ye girebiliyoruz, ama demokrasi ve insanî gelişmişlik liglerinde 80-90 aralığında (mahallî lig seviyesi gibi) seyrediyoruz. İlerisi buysa, gerisi kim bilir ne biçimdir? Bu berbat performansı tesis yetersizliğine bağlayabilir miyiz? Belki de suçlu eski elitlerdir.

Eski elit dedikleri kimler? TÜSİAD'la simgelenen bir grup. Anlatıya göre, bunlar devlet eliyle semirtilmiş. Dolayısıyla devletin ceberrut olmasını ve her daim kendilerine kıyak yapmasını istemişler. Demokrasi talepleri olmamış ya da sadece işlerine geldiği kadar olmuş.

Yükselen yeni elitler (MÜSİAD ve TUSKON gibi örgütlerle simgelenen grup) 1980 sonrası ortaya çıkmışlar. Devletle işleri olmamış. Çalışmış çabalamışlar, gâvur ülkelere açılmışlar, rekabetçi olmuşlar ve serpilip büyümüşler.

Yeni elitleri yerlerinden edecek denli güçlü olmuşlar. Yeni elitler demokrasi severmiş.

Bir Türkiye masalı

RTE muştulmuş: Anadolu sermayesi (MÜSİAD ve TUSKON gibi örgütlerin merkezi ve çevresi olarak okuyun) artık kendi göbeğini kesecek seviyeye geldi. İstanbul sermayesi (eski elitler, TÜSİAD) ayağını denk alsın.

Liberaller de bu muştuya pek sevindiler. Altanlar, bu hakiki burjuva sınıfın eski elitleri yerle yeksan etmeye hazır olduğundan ve sonrasında da gene harbi bir demokrasi inşa edeceğinden pek emin olduklarını yazdılar çizdiler. Bir kısım sol cenah da bu konuda hemfikir oldu. En azından bu yükselen burjuvazinin hakiki olduğuna ve TÜSİAD'ın çakma demokrasiden daha müsnet bir şekil yapacağına

inanyorlar.

Biz gene Arap'a dönelim. İlişkilere bakın der Arap. Görünenlerin altına. Somuta bakın, ama somutu yeniden üreten en soyut ilişkiler ağını arayın. Görünen somut yanıtabilir. Somuttan bağımsız soyut ise masalıdır!

Söz savunmada...

TÜSİAD , resmî internet sitesinden ayan beyan diyor ki (www.tusiad.org/Content.aspx?mi=1_43): TÜSİAD Genel Sekreterliği'nin tahminlerine göre (bu ne ya, koskoca TÜSİAD kendi rakamlarını hesaplamaktan aciz!) Türkiye ekonomisinde üretilen kamu payı hariç toplam katma değerinin yarısı TÜSİAD'ın 600 üyesinin sahipliğindeki 2500 şirketten kaynaklanmaktadır. Kamu payını yüzde 25 alalım, 750 milyar dolarlık GSMH'dan çıkaralım; geriye kalan 600 milyar doların yarısı, yani 300 milyar doları kime borçluymuşuz? Eski elitlere.

600 kişi demek ki yıllık 300 milyar doları kontrol ediyor... Oligarşi neydi, hatırlayan var mı?

Dönelim iddia makamına...

MÜSİAD resmî internet sitesine göre (www.musiad.org.tr/Tarihce.aspx): Sivil toplum kuruluşu da sayılan yeni elitlerin bu örgütüne üye 3 bin kişi var. Bu üyelerin kontrolündeki 15 bin şirketin GSMH'ya yaptığı katkı 35 milyar dolardır. Fena değil.

Gene de düşünmeden edemiyoruz. 35 mil-

DÜNYA DEMOKRASİ LİĞİ

Ülke	Sıralama	Endeks	Seçim Süreci ve Çoğulculuk	Hükümetin İşleyişi	Siyasi Katılım	Siyasi Kültür	Hak ve Özgürlükler	Demokrasi Sınıfı
Türkiye	89	5,73	7,92	7,14	4,89	5,00	4,71	Hibrit Rejim
Yunanistan	28	7,92	9,58	6,43	6,67	7,50	9,41	Defolu Demokrasi
Cezayir	125	3,44	2,17	2,21	2,78	5,63	4,41	Otoriter Rejim
İspanya	18	8,16	9,58	8,21	6,11	7,50	9,41	Tam Demokrasi

Kaynak: Economist Dergisi (http://www.eiu.com/public/democracy_index.aspx)

yar dolar nasıl olacak da 300 milyar doları yenecek? İman gücüyle herhalde. Bir dakika ama, TUSKON da var.

TUSKON'un resmî internet sitesine (www.tuskon.org/hakkimizda/?id=tuskon) göre: 2005 yılında kurulan yeni elitlerin bu örgütünde tam tamına 14.844 girişimci var. TUSKON GSMH'ya olan katkılarını mevzu yapmak istememiş olacak ki, bir rakam belirtmemiş. Biz MÜSİAD'ı referans alarak onlara da 35 milyar doları bahşedelim. Toplam etti 70 milyar dolar. 300'e karşı 70... Pek denk kuvvetlere benzemiyorlar. Şu muhasebe işine biraz da hile karıştıralım. Kamunun payını da bu cevval yeni elitlerin payına ekleyelim. "Saçmalama, öyle şey mi olur" demeyin, masal buyusa olur. Yüzde 25 pay eder 150 milyar dolar. Ekleyince 70 milyarı da, ulaşırsınız 220 milyar dolara. İşte şimdi oldu... Yeni elitler + devlet yaklaştı eski elitlere. İki taraf da birbirinden merdane. Lâkin devletle yeni elitlerin ortaklığı şu hakiki burjuva ve hakiki demokrasi senaryosunu fena baltalar, ama olsun. "Funny Games" gibi, değil mi? Hani Haneke'nin orijinal filmindeki gibi. Durduralım ve biraz geriye saralım. Devlet çıksın kadrajdan.

Masal dinamik olsun. 300 milyar dolarlık TÜSİAD yılda ancak yüzde 1 büyüsün (hakiki değiller ya, devletin korumacılığı da yok ya, rekabet de edemezler ya) ve yeni elitler de yüzde 10 büyüsün. Kaç yılda kafa kafaya gelirler? Sıkı durun: 18 sene sonra. Bu kaç AKP iktidarı daha demek? En azından beş.

Kurgu uçuk. Yeni elitler eski elitlerden on kat hızlı büyüyecekmiş. Çok satan roman havasında. "Olasılıksız". Neden mi? AKP iktidar dayken en hızlı büyüyen şirketlere bakalım.

CNBC-E Business dergisi, 3335 şirketi inceledi ve 1999-2008 arası en hızlı büyüyen şirketleri tespit etti (www.cnbc.com/business/0910/konuid=1.asp). Dosyaya bağlanalım.

"Son on yılın büyüme şampiyonları araştırmasını, 1998-2008 döneminde İstanbul Sanayi Odası'nın yaptığı Türkiye'nin birinci ve ikinci en büyük 500 sanayi kuruluşu araştırmasında yer alan şirketler ile İnterpromedya şirketinin her yıl yayınladığı Türkiye'nin En Büyük 500 Bilişim Şirketi araştırması ve halka açık şirketlerin verilerini kullanarak hazırladık."

Bu şirketlerin dağılımında yeni elitler hâkimse belki de masal gerçektir. Ne yazık ki yıldız yeni elitler bol bol varsa da, listenin ağır abileri hep eski elitlerden. Bakalım ilk 10'da

kimler varmış.

Enerjisa, Turkcell, Datagate, Goldaş (Yalınkaya Grup) ve Autoliv (İsveç sermayeli) dışındakilerin yeni elitler olduklarını varsayalım. Şimdilik bu yeni elitlerin devletle olan alâkalarını bir kenara koyalım. On yılda uçan bu şirketlerin toplam ciroları 1.1 milyar dolar. İki eski elit şirketin, Enerjisa ve Turkcell'in toplam cirosu ise 6.4 milyar dolar. Aynı mesele, hep aynı mesele. Sermaye tabanın küçükse, ne kadar hızlı büyürsen büyü, yetişmek zor.

Peki büyüyen nasıl büyüdü? El cevap: İktidar ilişkileri. Ülker şirketleri büyümüş. Hiç şaşırtıcı değil. Bimeks: Kurucusu Vedat Akgiray, Sermaye Piyasası Başkanı. Allah Allah!

Masalın en civcivli tarafı az sonra...

Efendim, bu yeni elitler müstakil ve de bu veçhede de kendilerine tuskondurmazlar. Oysa gerçeklik başka nefesler üfütür. Yeni elitlerin en cevvaleri Ülker Grubu, Boydak Grubu, Çalık Grubu, Kiler Grubu, Torunlar Grubu, Erdemoğlu Grubu vb. aynı zamanda TÜSİAD üyesi imişler. Dolayısıyla at izi itizine karışmış durumda. Bu gruplar büyüyünce hem eski elitler hem yeni elitler büyüyor. Peki bu grupların kestikleri göbek kime ait?

(Tez konusu arayan akademisyen arkadaşlara öneri: Venn şemalarını hatırlayalım. İki halka var, bu halkalar kesişiyor. İlk halkanın kesişme dışı bölümüne A, ikinci halkayla ortak olan yani kesişen bölümüne B, ikinci halkanın kesişme dışı bölümüne de C diyelim. Yapılacak ilk iş B kümesine ait şirketleri, yani hem TÜSİAD hem de MÜSİAD/TUSKON üyesi şirketleri bulmak. Kaç taneler? TÜSİAD içinde ne kadarlık bir yer kaplıyorlar? Sayı, üretim, istihdam bazında. Sonra A ve C kümelerinde de B kümesindeki şirketlere büyüklük ve sektör bakımından mümkün olduğunca benzeyen şirketleri tespit edelim. Daha sonra da varolan (kısıtlı, çok kısıtlı) verilere dayanarak bu üç şirket grubunun görece büyümelerini (son on yıllık mesela) mukayese edelim ve farklılıkları açıklamaya çalışalım.)

Devlet ve eski elitler; devlet ve yeni elitler; hepsi aynı... İlk ampul fabrikasının kurucuları devletin bankası T.C. İş Bankası ve eski elit Vehbi Koç... Devletin 2009 yılı teşvik programında 15 milyar TL Çalık Holding'in Ceyhan rafineri projesine...

Daha iyisi, aşağıdaki resim...

Sanayi Strateji Raporu açıklanıyor. Rapora destek verenler kol kola: Eski elitler, yeni elitler ve devlet...

Alper Duman

Anadolu'yu vermeyeceğiz!

Anadolu doğasını katledecek "Tabiat Kanunu"na engel olmak için Ankara'da buluşuyoruz.

Anadolu'nun tüm dereleri hidroelektrik santralleri (HES) bahane edilerek satıldı. Vadilerimiz büyük bir yıkımla karşı karşıya. Bu yıkıma isyan eden halkın hukuki zaferleri yeni hazırlanan "Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu" ile elinden alınmak isteniyor.

Bu yasanın Meclis'ten geçmesi, Anadolu'nun son koruma kalkanının ortadan kaldırılması, iş makinelerinin SİT ve benzeri bütün koruma statülerinin yok sayarak korunan alanlara girmesi, koruma alanlarının tümünün imara açılması anlamına geliyor.

Anadolu doğasını katledecek "Tabiat Kanunu"na engel olmak için ,

Anadolu'nun ve doğanın sahipsiz olmadığını göstermek için,

24 Ocak'ta hep birlikte saat 11.30'da Meclis'in önünde olacağız.

anadoluyuvermeyecegiz@gmail.com

SON 10 YILDA EN HIZLI BÜYÜYEN ŞİRKETLER

Şirket	10 yıllık büyüme (%)	2008 Cirosu (milyon \$)
GOLDAŞ KUYUMCULUK	5609	955
BİMEKS	5297	208
PENTA BİLGİSAYAR	2168	334
AUTOLIV CANKOR OTOMOTİV	2009	264
DATAGATE BİLGİSAYAR	1760	163
TEZCAN GALVANİZLİ YAPI	1747	419
ENERJİSA	1744	384
DATATEKNİK BİLGİSAYAR	1672	379
TURKCELL	1448	6862
AKDENİZ KİMYA	1439	186

Gelecek geçmişe benzeyecek

2007'nin son günlerinde girilen küresel krizden 2009'un son çeyreğinde çıkıldı. Ve küçülen ekonomiler 2010'da, istisnalar dışında, kriz öncesindeki düzeylerine yaklaşmaya başladı. Türkiye istisnalardan değil, çevre ekonomilerindeki genel trendin dışına düşmedi. Gelgelelim, emek cephesinde önceki yıla kıyasla bir iyileşme olmadı, aksine çok yönlü gelir ve hak kayıpları yaşandı. Ve görünen o ki, 2011'de de ekonomideki bu "istikrar" sürecektir. Korkut Boratav'a kulak kesiliyoruz.

Hükümet 2009 sonunda "kriz Türkiye'yi teğet geçecek" dedi ve bu ısrarını bugüne kadar sürdürdü. Medyalardan sunulan tabloya bakınca, kriz hakikaten teğet geçmiş gibi görünüyor. Türkiye krizi nasıl atlatabildi?

Korkut Boratav: Bir kere 2010, her yerde krizin bittiği dönemdir. En temel kriz olan ABD krizinin bittiği, 2009'un son çeyreğinde ilan edilmişti zaten. ABD krizi Aralık 2007'de başlayıp 18 ay sürdü. Türkiye'nin krizi de 2008'in ekim ayında başladı. Sermaye hareketlerine bakarsak, 13 ay sürdü. Millî gelir üçer aylık hesaplandığına göre, dört çeyrek sürdü bu kriz.

Krizin bilançosu nedir?

Üç göstergeden bakalım. Birincisi, krizin en şiddetli olduğu çeyrek 2009'un ilk üç ayıydı. 2009'un ilk çeyreğiyle 2008'in aynı dönemi mukayese edilirse, Türkiye'de yüzde 14.6 oranında düşüş yaşandığı görülüyor. İkincisi, krizin etkili olduğu 12 aylık dönemdir. Bunun üç ayı 2008'de, dokuz ayı da 2009'da gerçekleşti. Bu dönemde millî gelir 7.8 oranında gerilemişti. Bu, 1994 ve 2001 krizinden daha ağır bir daralma. Üçüncüsü

de 2009'un millî geliri ki, o da yüzde 4.7'lik gerileme gösteriyor. 2009'un son çeyreğinde bir toparlanma yaşandığı için o yılın millî geliri, krizin kısmî bir göstergesi oluyor. Yüzde 4.7'lik gerileme bir hayli büyüktür. Türkiye'yi metropol ülkeleriyle kıyaslamak doğru olmaz. Bir kere bütün metropol ülkeleri ABD'deki krizden etkilendi. Çevre ekonomiler ise ya küçüldü veya yavaşladı. Çevre ekonomilerinde küçülen az sayıdaki ekonomiler

1998-2009 döneminde ortalama büyüme yüzde 4'ün altındadır ve iki ağır kriz ile üç daralma yılıdır. Mevcut politikalar elbette sürdürülebilir, ancak gelecek de geçmişe benzeyecektir.

den biri de Türkiye'dir. Doğu ve Orta Avrupa ülkeleri -bunlardan sadece Türkiye ve Ukrayna AB üyesi değil-, Latin Amerika'da Meksika küçülen ekonomilerin en önemlilerini oluşturuyor.

Bu ülkelerin ortak özelliği ne?

Ortak özellik, dünya ekonomisinin yükselme aşamasını oluşturan 2002-2007 dönemini bol kepeç sermaye girişleri, dış açık ve dış borç-

lanmayla yaşamaları. 2008'den itibaren sermaye hareketleri durup geri çekilince bu ülkeler problemle karşılaştılar. Fakat kriz dönemine dış dengeyle giren çevre ekonomilerinin böyle bir problemi olmadı. Gelelim Tayyip Erdoğan'ın söyleminin geçerli olduğu kısma: Küçülen ekonomilerin bir-iki istisna dışında hepsinde 2010'da toparlanma var. Dolayısıyla, 2010'da gözlenen büyüme Türkiye'ye özgü bir toparlanma değil. Evet, Türkiye küçülme hızıyla aynı tempoda, aynı hızda toparlandı. Fakat, 2010'un dokuz ayını 2009'un dokuz ayıyla karşılaştırırsak, kriz öncesi düzeye yaklaşıldığını, ancak tam olarak ulaşılmadığını gözlüyoruz. Türkiye hızla inen ve aynı hızla toparlanan bir ülke. Çin veya Hindistan gibi ülkeler ise yavaşlayan, ama hızla toparlanan ülkeler.

Bu toparlanmanın ABD krizinin sonlanmasısıyla aynı döneme denk düşmesi bağlantılı mı?

ABD krizinin sonlanmasının etkisi dolaylı. Toparlanma ya dış ticaret açısıyla olabilir veya sermaye hareketleri etkisiyle. Türkiye, dış ticaretin etkisinden çok, sermaye hareketlerindeki durma, gerileme, net çıkışa dönüşme olgularının Kasım 2009'dan itibaren son bulmasıyla toparlanmaya başladı. Sermaye hareketlerinin canlanmasının arkasındaki etmenlerden biri, ABD Federal Reserve bankası başta olmak üzere, Batı ülkelerindeki merkez bankalarının uyguladığı parasal genişleme politikalarıdır. Neo-liberalizm, kriz ortamının ileri aşamasında kamu maliyesinde kemer sıkma, para politikasında genişleme ikilisinden oluşan bir yeni yobazlığa geçti. Bankaları para bolluğuna boğuyorlar ki, bankalar kurtulsun ve ekonomi canlansın. Bankalar kurtuluyor, çünkü sıfır faizle merkez bankalarından fon buluyorlar. Fakat özellikle tüketicilerden gelen iç talep durgun olduğu için bankalar bu ucuz fonları krediye dönüştüremiyor.

"Anadolu sermayesi dedikleri, şu anda tamamen İstanbullu, bir burjuvazidir. Eskiler de zaten hep Anadolu'dan geldi. Sabancı, Koç nereden geldi ki? İkincisi, bu sermaye grubunun eskiye nazaran daha fazla olumsuzluklar içerdiğini söylemeliyim. Basit bir örnek; AKP'ci sermayeyle eski sermayenin medyaya yansıyan öğelerine bakalım."

Bunu yapamayınca da reel sektör, yani üretim-tüketim-yatırım beslenmiyor. Bankalar ellerindeki likiditeyi en güvenceli plasman aracı olan orta ve uzun vadeli ABD tahvillerine yatırıyorlar ve uygun gördükleri ülkelere sıcak para olarak taşıyorlar. Sıcak paranın da en güvencelisi mevduat. İkinci güvencelisi, devletlerin borç senetleri. Üçüncüsü ise borsa. Dolayısıyla, ABD bankaları güvenceli hissettikleri ülkelere bu üç yolla fon taşımaya başladı. Türkiye de taşınan fonlardan önemlice pay aldı, bu da ekonomiyi canlandırdı. Bundan metropol ekonomilerinin finans kapitali, rantiyeleri besleniyor. Yatırımcı-üretken sermaye bundan nema almıyor. Yeni yobazlığın özelliği bu. Finans ucuz parayla besleniyor, ama bütçe daralıyor. Bütçe, iç talebi doğrudan doğruya besler. Finansal gelişme ise iç talebe veya spekülasyona, yani kâğıtlara akar. İç talepteki daralma henüz aşılmadığı için, kâğıtan varlıklara akıyor. Öncelikle ABD'den kaynaklanan ve bizim de nemalandığımız süreç budur.

AKP hükümeti ABD'deki krizi finans kapital açısından avantaja mı çevirmiş oldu?

Evet, aynen öyle oldu.

Bir de kayıt dışı para girdi Türkiye'ye...

Tabii, bunu daha önceki söyleşilerimizde de konuşmuştuk. Uluslararası kriz Türkiye'ye yansdıktan sonra Türkiye'ye dönük kayıtlı dış kaynak akımları düşerken, bazı aylarda çıkmaya başlarken kayıt dışı döviz girişi başladı. Kayıt dışı giriş hâlâ izaha muhtaç durumdadır. Daha sonra hükümet olumlu bir adım atarak IMF'yle anlaşma imzalamadı, çünkü hükümet IMF görüşmelerini kesin olarak durdurduğunda, fon akımlarının olumluya dönüşme sinyalleri vardı.

2009'dan itibaren IMF'yle anlaşma yapan ülkelerin durumu ne oldu?

Hepsi bunun faturasını ağır bir biçimde ödüyor. Macaristan'da sosyal gerilimlerden dolayı hükümet seçimleri kaybetti. İktidara gelen sağcı parti IMF anlaşmasını iptal etti. Romanya hâlâ karmaşa ve nümayişler içinde çalkalanıyor. Letonya da IMF'yle anlaşta. Estonya ve Litvanya ise AB'nin baskısı altında IMF tipi politikalar uyguladı. Çünkü bu üç ekonomi de Euro'ya geçmenin özlemi içindeydiler. IMF türü politikalar buralarda millî geliri yüzde 15 dolaylarında indirdi, işsizliği de dramatik boyutlarda yükseltti. Türkiye IMF ile anlaşma yapsaydı, bu kadar ağır bir program söz konusu olmayabilirdi. Fakat bugünkünden daha katı politikalar izlenecekti. Kamu maliyesinde daha fazla daralmaya gitmek zorunda kalmacaktı. Herkesin bildiği bir şeyi tekrar edeyim: Bu hükümet 2007'den beri hep seçim platformunda yaşıyor. Genel seçimler, yerel seçimler, referandum ve önümüzdeki aylarda tekrar genel seçimler... Dolayısıyla, bu ortam IMF'yle yapılacak bir anlaşmanın yaratacağı gerilimlere uymazdı.

Dolayısıyla, hükümetin IMF'den borç almadan ekonomiyi ayakta tutabildiği söylenebilir mi?

Evet, ama krizden sonra gerçekleşen dış kaynak hareketlerini 2002-2007 dönemiyle karşı-

Korkut Boratav

Türkiye'de "para gelsin, gerisi Allah kerim" rehaveti yaşıyor. Türkiye'nin kırılmalılığı aynen devam ediyor. Sıcak para çıktığı an yine krizle karşı karşıyayız.

laştırdığımızda, spekülasyon sermaye girişlerinin payı çok daha yüksek. Dolayısıyla, bu para hızla girip hızla çıkabiliyor. Giren para öncelikle tüketime yansıyor iç talebi genişletiyor. Döviz girişleri, ithal edilen ara-malların, tüketim mallarının ucuzlamasını sağlıyor, bu da talebi artırıyor.

Bu ucuzluk cari açığı artırmıyor mu?

Artırıyor elbette. Genişleyen talebin ithalata yansması çok yüksek oluyor. Türkiye ekonomisi ithalata o kadar bağımlı hale geldi ki, talep genişlemesi büyük bir hızla ithalata taşıyor. Dolayısıyla, iç talep genişlerken üretim düzleminde dış dünya daha fazla beslenmiş oluyor. Yani Çin'in, Hindistan'ın, Kore'nin üretici ve işçilerine yansıyor talebin bir bölümü.

Merkez Bankası'nın faiz indirimi kararı, seçim öncesinde hızlı kaynak arayan hükümeti zora sokabilir mi? Bu indirim Türkiye'ye gelen sıcak paranın önünü kısmen kesmeye mi yönelik?

Merkez Bankası, faiz indiriminin yanısıra, bankalardaki kısa vadeli mevduatı caydırıcı önlemler de aldı. Beklenti kısa vadeli, spekülasyon dış fon akımlarının Türkiye-dışı ülke ve alanları yeğleme eğiliminin artması, dolayısıyla, sıcak para girişlerinin frenlenmesi, döviz kurlarının kısmen yükselmesi ve dövizli kredi talebinin TL'ye kaymasıdır. Bir kere bu önlemler, sıcak parayı frenlemenin çok dolaylı ve sınırlı araçlarıdır. Sıcak para girişlerinin azaltılması gerçekten isteniyorsa, doğrudan doğruya belli sermaye hareketlerini (örneğin borsaya yabancı girişlerini veya yerli firmaların kısa vadeli döviz borçlanmalarını) kısıtlamak gerekir. Daha da önemlisi şudur: Cari açık bugünkü düzey ve oranlarda sürdükçe ve doğrudan yatırımlar gibi istikrarlı sermaye hareketleri canlanmadıkça, sıcak para bu açığın finansmanının tek yöntemidir. Cari açığı frenleyecek yapısal önlem, Gümrük Birli-

ğinin revizyonu ve Merkez Bankası'nın doğrudan döviz kuru hedeflemesine geçmesidir. Bunu yapmak istemiyorsanız, cari açığı aşağı çekmenin tek yöntemi iç talebin daraltılmasıdır.

Dışarıda krizin bittiği algısı yaygınlık kazansa, Türkiye'ye gelen paranın başka alternatiflere yönelmeye başlayacağını söyleyebilir miyiz? Bu durumda, sıcak para girişi azalan Türkiye ekonomisini nasıl senaryolar bekler?

Metropolde iç tüketim ve yatırım talebi canlandığında ve enflasyon olasılıkları gündeme geldiğinde, Batı merkez bankaları parasal genişleme politikalarına son verecekler ve faizler yukarı çekilecektir. Bu, Türkiye gibi ekonomilere dönük sıcak para akımlarının frenlenmesine yol açacaktır. Bu daralma, doğrudan yatırım veya orta-uzun vadeli dış kredilerle telafi edilmezse, biraz önce söylediğim gerilimler gündeme gelir.

Sonuçta, hükümetin şu ana kadar krizi iyi yönettiği söylenebilir mi?

Hayır, krizin iyi yönetildiği söylenemez. Ama siyasî iktidarın iradesi dışında, lehte çalışan unsurlar oldu. Tabii bu kayıt dışı paranın siyasî iktidardan ne kadar bağımsız olduğunu bilmiyoruz, o ayrı. Onun maliyeti, bedeli sonradan ödenecektir. Bir başka olasılık da, kayıt dışı fon girişlerini, Türkiye burjuvazisinin kriz öncesinde kayıt dışı olarak ülke dışına (veya sistem dışına) çıkarıp yine kayıt dışı olarak ülkeye sokmuş olmasıdır. Velhasıl, kriz döneminde Türkiye, siyasî iktidarın iradesi dışında hızla küçüldü ve hızla toparlandı. ABD'deki likidite genişlemesi bize pozitif yansıdı, ama mesela Brezilya'da lehte işlemedi. Çünkü Brezilya zaten önemli dış açık vermiyordu. Dış açık vermeyen bir ülkeye sıcak para pompalanması sadece balonlaşmaya ve dış dengiyi tersyüz etmeye sebep olur. Türkiye'de ise şu anda "para gelsin, gerisi Allah kerim" veya "inceldiği yerden kopsun" rehaveti yaşıyor. Brezilya, Tayland, Kore gibi ülkelerin ise sıcak para girişine ihtiyacı yok zaten. Türkiye'nin kırılmalılığı aynen devam ediyor. Yani sıcak para çıktığı an, yine krizle karşı karşıyayız.

Basitleştirme adına şöyle bir teşbih yapabilir miyiz: İki kiracıdan biri kirasını düzenli olarak ödüyor, çünkü düzenli maaşı var. Diğeri ise bankadan borç alarak kirasını ödeyebiliyor. Banka ikisine de kredi vermek istiyor, ama kirasını düzenli ödeyebilen böyle bir borcun altına girmeye tenezzül etmezken, diğeri borç alınca bayram ediyor. Oldu mu bu örnek?

Oldu, oldu. Kirasını ödeyebilen kiracının eşi diyor ki, "bak kiramızı ödüyoruz, bir de mobilyaları değiştirelim". O da istikrarı bozulmasını ve borçlanmasını diye bu ucuz krediye, eşinin talebine olumsuz yanıt veriyor. Buna Brezilya örnektir. Türkiye ise kirasını ödeyemiyor ve para gelince bayram ediyor. O para kısılcıca da büyük sıkıntıya giriyor. Brezilya ise istikrarını sürdürüyor.

Hep bir olası krizden, AKP yönetiminin ekonomi politikalarının sürdürülemezliğinden söz ediyoruz. Ama saadet zincirleri se-

"Olası senaryo şudur: İşgücü piyasalarının esnekleştirilmesi nihai noktaya taşınacak, kamu personelinin sözleşmeli konumu yaygınlaşarak aynı çerçeveye sokulacak; bu önlemlerin uluslararası sermayenin doğrudan yatırımı ve uzun vadeli kredi türlerini öne çıkarması, dolayısıyla, cari açığın finansmanının daha istikrarlı dış kaynak türlerine devretmesi beklenecek. Bu da uluslararası konjonktürün –tüm iniş ve çıkışlarıyla– Türkiye ekonomisinin kaderini belirlemesi anlamına gelir."

kiz yıldır kırılmadı. AKP açısından en olumlu senaryo nedir, ne kadar daha böyle gidebilirler?

AKP'nin ekonomi politikalarının "sürdürülemezliği"ni değil, bunların Türkiye ekonomisini çalkantısız ve dinamik bir büyüme-gelişme patikasında tutamayacağını ileri sürüyorum. Bu politikalar AKP ile 2003'te değil, 1998'de başladı ve 1998-2009 döneminin tümünü Türkiye'ye "armağan ettiği" ortalama büyüme hızı yüzde 4'ün altındadır ve iki ağır kriz ile üç daralma yıldır. Mevcut politikalar elbette sürdürülebilir, ancak gelecek de bu geçmişe benzeyecektir.

2011 seçimlerinden güçlenerek çıkan bir AKP'nin sıcak para girişini kısıtlama olasılığı sizce zayıf mı? Gücünü konsolide ettiğine ikna olan bir AKP'nin ve yeni sermaye yapısının daha uzun vadeli bir programlama yapma olasılığı yok mu?

Olası senaryo şudur: "Malî kural" kabul edilecek; kamu maliyesi disiplin altına alınacak; işgücü piyasalarının esnekleştirilmesi nihai noktaya taşınacak; kamu personelinin sözleşmeli konumu yaygınlaşarak aynı çerçeveye

sokulacak; bu önlemlerin uluslararası sermayenin doğrudan yatırımı ve uzun vadeli kredi türlerini öne çıkarması, dolayısıyla, cari açığın finansmanının daha istikrarlı dış kaynak türlerine devretmesi beklenecek. Bu da, uluslararası konjonktürün –tüm iniş ve çıkışlarıyla– Türkiye ekonomisinin kaderini belirlemesi anlamına gelir.

Açıklanan son enflasyon rakamları şaşırtıcı.

AKP'nin TÜSİAD'la gerilimini sermayeyle gerilim olarak yorumlayamayız. Burjuvazinin temel isteği AKP yönetiminin devamıdır. Çünkü, AKP sermayenin programını sektirmeden uyguluyor.

Milliyet'te yayınlanan bir haberde hesaplanan halkın pek kullanmadığı ürünler (flüt, epilasyon aleti, pinpon topu vs.) veri alınarak yapıldığı için enflasyonun düşük çıkarıldığı öne sürülüyordu...

Mısır gibi bir ülke bile yoksul katmanlar için geçerli ayrı bir enflasyon hesaplaması yapıyor. Eskiden Türkiye'de "ücretliler" için bir enflasyon tanımı vardı. Bu yöntem uygulanırsa, enflasyon hesabı farklı (ve muhtemelen daha yüksek) olacaktı. Ancak, yüzde 40 gibi

bir fark değil, olsa olsa iki-üç puanlık bir yükselme beklenebilir. Zira enflasyon hesaplamasına katılan "fantezi" malların ağırlığı düşük tutulur.

Özellikle referandum öncesinde, AKP-TÜSİAD gerilimine tanık olduk. Hatta Erdoğan, referandum için resmen pozisyon ilan etmeyen TÜSİAD'a "taraf olmayan bertaraf olur" diye çıktı. Bu gerilimi neye yoruyorsunuz?

Bir kere AKP'nin TÜSİAD'la gerilimini sermayeyle gerilim olarak yorumlayamayız. Buna göre sermayenin kolektif iradesini temsil eden temel göstergesi borsadır. Borsa hem referandumda hem de halihazırda AKP iktidarının devam edeceği beklentilerine göre fiyatlanmış durumda. AKP iktidarının devam etmesi isteği ve beklentisi bu kolektif iradenin yansımasıdır. Eğer referandumda anketler AKP aleyhine seyretseydi, borsa düşecekti. AKP iktidarı riske girerse, borsa yine inişe geçecekti. Demek ki büyük harflerle Sermaye, AKP'den yana. İkincisi, "red" adlı web sitesinde, referanduma "evet" diyecek işadamlarının listesi yayımlanmıştı. Türkiye'nin en büyük işadamlarından bir bölümü "evet" diyeceğini açıklıyordu. Aynen sermayenin kolektif iradesi olan borsa gibi, Türkiye burjuvazisinin temel isteği, AKP adı altındaki tek partili yönetimin devamıdır. Çünkü, bazı özel gerilimler dışında, AKP uluslararası ve yerli sermayenin genel programını sektirmeden uyguluyor. Bütün alanlarda, neoliberal makroekonomik ve yapısal uyum politikalarında, özellikle sermayeyle emek arasındaki ilişkilerde, sistematik olarak sermayenin durumunu pekiştiren bütün öğeler devam ediyor.

Peki AKP'nin TÜSİAD'la didişmesinin sebebi ne?

AKP sermayenin anonim ve genel isteklerini harfiyen yerine getirmesine ilaveten bir şeyler daha yapıyor. Devlet aygıtının belli iş çevreleri lehine veya aleyhine sonuç veren öğelerini etkili biçimde kullanıyor. Önceki hükümetler, iş çevreleri içinde kendilerine daha yakın olan grupların lehine hareket ederlerdi. İhsan, avanta ve rant dağıtırlardı. Bunu en etkili biçimde Özal başlattı, sonra Çiller ve Mesut Yılmaz sürdürdü. AKP ise buna ilaveten, cezalandırma mekanizmalarını da işletti. Doğan Grubu bunun bariz örneğidir. "Arkana vergi memurlarımı takarsam canına okurum" mesajı verdi. Hem ihsan dağıtma, hem de cezalandırma öğelerini etkili ve umursamazca kullanabilme cüretine sahip olduğunu kanıtladı AKP. TÜSİAD'la meselesi de budur.

Bu pozitif bir tavır mı?

Bizim gibi soldan olan insanların savunacağı bir politika değil bu. Bizim, birinci grubun, yani emekle sermaye arasındaki güç dengesini bozan uygulamaların üzerinde durmamız lâzım. Dikkat ediniz, kamu sektörünün emekçileri bile külliyen örgütsüz ve güvencesiz hale geliyor. Biz meseleye bu yönüyle bakmak zorundayız. Örneğin, Aydın Doğan'ın lehine veya aleyhine bir tavır almamız söz konusu değil. Çünkü bu uygulamanın arkasında sermayenin kirleri, günahları da var. İktidarda sekiz yıl kalırsan, bu adamların pislik-

lerine de hâkim olursun. Sermayenin avanta-
cı, pislik öğeler taşımayan hiçbir kanadı yok.
Mesela Doğan'ın Hilton Oteli'yle ilgili beklen-
tisiyle veyahut medya kuruluşlarıyla Petrol
Ofisi kârlarını hamur ederek vergi yükünü
hafifletme türünden, yarım yamalak bildiği-
miz lekeli uygulamalarının hükümet tarafın-
dan bu grup aleyhine bir silah veya şantaj
ögesi olarak kullanıldığını görüyoruz. Bu kir-
lenme sonunda medya emekçileri de lekele-
nebiliyor. Daha önce Hürriyet'teki bazı ka-
lemşorların yaptığı gibi, patronları için aracılık
yapmaya başlıyorlar. Bu yozlaşma her yer-
de var. Dolayısıyla, biz burada ne Doğan'dan
ne de hükümetten yana tavır almak duru-
mundayız. Çünkü bir taraftaki kirlilik, diğeri
tarafından siyasi çıkar hedefleyen şantaja araç
oluyor. Hükümetle diğer güç odakları (örne-
ğin yüksek yargı veya ordu) arasındaki çekiş-
mede aynı lâkaydiyi göstermeyebiliriz. Orada
daha dikkatli bir ayırım yapmalıyız.

**AKP'nin didiği bir sermaye grubu olduğu
gibi, yarattığı, palazlandığı yeni bir ser-
maye grubu da var. Soldan bazı yazarlar bu
yükselen yeni sermayenin devlet eliyle ge-
liştirilmediğini, ekonominin kendi iç kural-
ları üzerinden yükseldiğini, o anlamda "ha-
kiki" burjuvazi olduğunu ileri sürüyor. Bu
yeni burjuvazinin gerçekten ayırt edici bir
özellığı var mı?**

Hiçbir ayırt edici özelliğı
yok. Bir kere "Anadolu ser-
mayesi" dedikleri, şu anda
tamamen İstanbullu, metro-
pollü bir burjuvazidir. Eski-
ler de zaten hep Anado-
lu'dan geldi. Sabancı, Koç ne-

reden geldi ki? İkincisi, bu sermaye grubunun
eskiye nazaran daha fazla olumsuzluklar içere-
diğini söylemeliyim. Basit bir örnek; AKP'ci
sermayeyle eski sermayenin medyaya yansı-
yan öğelerine bakalım: Ne kadar lekeli unsur-
lar taşır, taşısın –patronunun aracılığını yap-
pan kalemşorlardan söz ettik– merkez medya
içinde çokselslilik daha fazladır. Buna mukabil
AKP sayesinde ihya olan medya grubundaki
tekselsliliğe bakın. Bir-iki göstermelik veya
vitrin süsleyen isim dışında, muhalif ses du-
yamazsınız orada. AKP'nin kanatları altında
büyümüş ve yeşermiş, ancak ileride o kanat-
lardan da bağımsız olarak varlığını sürdüre-
bilecek bir sermaye grubudur bu. Mesela Ül-
ker o kadar genişledi ki, AKP iktidardan gitse
de gücünü koruyabilecek durumda. Türki-
ye'nin tutkun olduğu bütün futbol kulüplerini-
nin formalarında Ülker grubunun markaları
yazılıdır. İleride şu veya bu biçimde iktidara
muhtaç olacaktır, ama dilediği düzeyde de
güçlenmiştir. Dolayısıyla, sermayenin genel
işlevleri açısından temel bir ayırım yapmıyo-
rum. Ama, tabii Boyner'in temsil ettiği zihni-
yetle Çalık'ın temsil ettiği zihniyet, demokra-
si kültürü veya entelektüel birikim dereceleri
farklıdır. Bunlar da önemlidir, ama bir yere
kadar. Medyadaki çokselslilik önemlidir. Dik-
kat edersen, Tekel eyleminde medya çalışan-
ları var güçleriyle bu eylemi aktarmaya, her-
kesin dikkatini bu yöne çekmeye gayret etti.
Televizyonlardan gazetelere kadar, medya

emekçileri Tekel işçilerinin yanında durdu.
Sermayenin AKP'ci kanadı bu çokselsliliğı ba-
rındırmaya müsait değil. Dolayısıyla bu çok-
selsliliğı zedeleyecek uygulamalara karşı tavır
almak lâzım. Bana kalırsa daha tehlikeli olan,
devlet aygıtının cemaat-tarikat öğeleri tarafın-
dan fethedilmesidir. Solda olan kimsenin
sempatiyle bakmadığı, sicilinin karanlık oldu-
ğu şüphe götürmeyen Hanefi Avcı'nın kitabı-
nın son iki yüz sayfası bir korku filmi gibi.
Orada Fethullah örgütlenmesinin aldığı bo-
yutu, emniyetin, adaletin, yargının ve devle-
tin diğer aygıtları içinde elde ettikleri kontrol
noktalarının bizler için ne kadar büyük bir
tehdit yarattığını gösteriyor. Hanefi Avcı tara-
fından yönetildiği dönemde de bu aygıtların
acımasını çeken insanlar aslında bunları iyi bili-
yordu. Ama olay, "illegal örgütler" diye ad-
landırılan sol çevrelere, Kürt hareketine uy-
gulan polis baskısını aşmış durumda. En
geniş anlamıyla iktidara muhalif olan herke-
sin şu veya bu şekilde, özel hayatlarıyla birlik-
te izlenip etkisizleştirilmesini, hatta bertaraf
edilmesini sağlayacak araçlar fiilen kullanıl-
maya başlanmıştır. Öteden beri Türkiye kamu
yönetimi, İngiliz modeli gibi olmamıştır.
İngiltere'de kamu yönetimi sabit kalır, ikti-
darlar gelip geçicidir. Türkiye'de kamu yöne-
timi askeriye, hariciye ve maliye dışında dai-
ma iktidarların kadrolaştığı bir alandır. Şimdi

**AKP'ye yakın konumda yer alan liberal
"sol"un sosyalist olma niteliğinin en azından
diğer uçtaki İşçi Partisi kadar tartışmalı
olduğunu düşünüyorum.**

öncelikle maliyeye, adım adım hariciyeye, ya-
pabildikleri ölçüde de askeriye'nin içine giri-
yorlar. Ve siyasi iktidarların partizanlığı anla-
mında geçici olarak değil, bilinçli bir cemaat
örgütlenmesinin kalıcı fethi anlamında... Bu
tehdidi gözardı etmemek lâzım.

**CHP'nin sosyal demokrat bir çizgiye gelme-
sinin sol muhalefetin gelişmesi için de uy-
gun bir ortam yaratabileceğini söylüyordu-
nuz daha önce. Kılıçdaroğlu CHP'sini nasıl
değerlendiriyorsunuz?**

Sadece söylem düzeyinde bir değişim olduğu
şüphesiz. Baykal CHP'sinin kamuoyuna taşı-
dığı mesajlar, Kürt sorununda, Türkiye'nin
devleti ve milletiyle bölünmez bir bütün ol-
duğu, ayrıca laikliğin korunmasına öncelik
veren söylemlerdi. Halk sınıfının sorunların-
dan büyük ölçüde kopma söz konusuydu.
Parlamentoda ekonomik yasalar görüşülür-
ken CHP sosyal demokrat pozisyonlarını ko-
rumaya çalışırdı; Irak'a müdahale tezkeresi
konusunda da olumlu tavır takındı. Şimdi ise,
halk sınıflarının sıkıntı ve taleplerine karşı du-
yarlılığı ve sosyal devleti ön plana çıkaran bir
söylem geliştiriliyor; ancak, bu söylemin öte-
sinde bir değişim olduğunu söylemek müm-
kün değil. Kılıçdaroğlu'nun güzergâhını be-
lirleyip belirlemediği konusunda şimdilik bir
şey söyleyemiyorum. Özetle, Türkiye usûlü
sol popülizm yapıyor. Yani halkın sorunları-
na ve sosyal devlete duyarlılık mesajlarını ile-
tiyor, ama sosyal demokratik bir modelin ana

öğeleri olan vergileme üzerinde, sermaye çev-
relerinin yükümlülükleri konusunda bir şey
söylemiyor. Sermayeden taleplerin nelerdir?
Neoliberal modele hangi ölçüde teslim ola-
caksın? Bu sorulara açık seçik cevaplar vermi-
yor ve opsiyonlarını geniş tutuyor. Hiçbir ko-
nuda kesin taahhüde girmeden, beğenilen bir
halk adamı imajını sürdürerek seçimlerde ba-
şarı elde etmeye çalışıyor. 12 Mart muhtıra-
sıyla 12 Eylül dönemi arasındaki Ecevit çizgi-
sine geldiğine dair somut hiçbir şey yok. Sa-
dece imaj ve söylem olarak o çizgiye dönmek
istiyor, ama bütün kritik noktalarda kendisini
bağlamadan yol almaya çalışıyor. Ama karşı-
sında uzmanlaşmış AKP kadroları var. Dola-
yısıyla, Kılıçdaroğlu'nun gevşek söylemleri-
nin ötesine gitmesi lâzım. Bir kere sermayenin
vergilenebilirliği lâzım. Bunun için Türkiye'nin
sermaye hareketleri ve Gümrük Birliği açısın-
dan dış dünyaya kevgir gibi açık olmaması lâ-
zım. AB ile ilgili pozisyonların yeniden oluş-
turulması lâzım. İç talebin egemen olduğu bir
büyüme modeline geçmek için dış dünyayla
ilişkilerin yeniden düzenlenmesi, cari açık so-
rununun çözülmesi, bunun için de neoliberal
söylemin terk edilmesi lâzım. Borsaya yaban-
cı para giriş-çıkışlarının sınırlanması lâzım.
Bunlar oluşursa, Türkiye'nin neoliberal mo-
dele ve halkın fatura ödemesine dayalı bir
modele teslim olması frenlenebilir. Ama bu
sancılı bir süreçtir. Brezilya veya Arjantin gibi
ülkeler bu konuda daha rahat hareket edebili-
yorlar, çünkü dış açık sorunları yok. Mesela
Arjantin'in 2000 sonrasında krizini dış dünyaya
meydan okuyarak geçiştirmesi, dış açık
vermeyen bir ekonomi olmasıyla mümkün
olmuştu. Öte yandan, CHP eskisi gibi özellik-
ler taşımaya başladı: Yönetim organları içinde
sol-Kemalistler, Marksizme yakın kişiler veya
angaje neoliberaler birlikte yer alıyor. Şove-
nizme savrulmayan milliyetçi çizgide yer alan
veya Kürt sorununa barışçı çözüm arayanlar
da aynı kadronun içinde. Kılıçdaroğlu bu yel-
pazenin öğelerinden her birini ihtiyaç duy-
dukça kullanabilecek bir esnekliğe sahip ol-
mak istiyor olabilir, ama bu ustalığı gösterebi-
lecek midir? Şüpheliyiz.

**Türkiye'de sosyalist sol içinde bir yarılma,
ayrışma olduğu söyleniyor. Bu tartışmalara
nasıl yaklaşıyorsunuz?**

Burada olduğun için söyleyemiyorum; Express
dergisinin temsil ettiği tavrın, solun tümünde
yaşanmasını arzu ederim. Soruyu sorarken,
"sosyalist sol" dedin. AKP'ye yakın konumda
yer alan liberal "sol"un sosyalist olma niteliğinin
en azından diğer uçtaki İşçi Partisi kadar
tartışmalı olduğunu düşünüyorum. Sosya-
lizm, bu iki uça dönüşü olmayan biçimde
kaybolmuş mudur? Bu soruyu sormak duru-
mundayız. Kendini bu iki uça konuşlandı-
rılmış olan veya gören herkesi kastetmiyorum
tabii. Mesela Ahmet İnsel'in veya Yıldırım
Koç'un sosyalist öğeler taşıyan bazı yorumları-
nı (bunlara katılmasam da) zevkle okuyorum.
Ama başkaları için aynı şeyleri söyleye-
miyorum. Dolayısıyla, bu uç konumların di-
şında bir bütünleşmenin özlemini herkes gibi
ben de çekiyorum.

Söyleşi: İrfan Aktan

DEMOKRATİK TOPLUM KONGRESİ ÇALIŞTAYININ ARDINDAN

Teoride ve pratikte özerklik

18-19 Aralık 2010'da toplanan Demokratik Toplum Kongresi'nin Demokratik Özerklik Çalıştayı'na sunulan özerklik modeli taslağı, başta MGK olmak üzere, devletin pek çok birimini ayağa kaldırdı. Erdoğan, "Bu ülke üzerinde kimseye ameliyat yaptırtmam" derken MGK bildirisini "tek dil, tek millet" vurgusu yaptı. DTK taslağının Kürdistan'ı kurmanın bir adımı olduğu bile söylendi. Peki işin aslı öyle mi? 2007'den beri Kürt hareketinin gündeme getirdiği demokratik özerklik neyi öngörüyor? Söz konusu taslağa ve Öcalan ile Murat Karayılan'ın yorumuna yakından bakalım.

Demokratik Özerklik Çalıştayı'nda sunulan "Demokratik Özerk Kürdistan Modeli Taslağı"nın en çok tartışma yaratan başlığı "özerk Kürdistan"dı. Kürt hareketi son yıllarda Kürtleri de kapsayan, ama daha geniş ve bütünlüklü bir proje olarak sunuyordu demokratik özerkliği. Demokratik Toplum Kongresi taslağı ise Kürt sorununa odaklanarak farklı bir eğilim göstermiş oldu. Abdullah Öcalan, 1999'dan beri Kürtlerin devlet kurma iddiasını bıraktığının altını çiziyor. Hatırlanacağı gibi, Öcalan duruşmalar sırasında "demokratik cumhuriyet" projesini açıklamış, Kürtlerin özgür, eşit bireyler olarak Türkiye sınırları içinde yaşamak istediklerini söylemişti. Demokratik cumhuriyet fikrini zamanla daha da somutlaştıran Öcalan, ardından "demokratik konfederalizm" projesini öne sürdü. Buna göre, sadece Türkiye'de değil, Suriye, Irak ve İran'daki Kürtlerin, buldukları sınırlar içinde eşit yurttaşlar olarak yaşamaları, o ülkelerin yapacağı demokratik atılımlarla mümkün olabilecekti. Dolayısıyla, Kürt sorunu bölgesel olarak çözüme kavuşacak, Kürtler de dış ilişkilerinde, buldukları ulus-devlete tâbi olacak, ama sınırların gevşetilmesi sayesinde kendi aralarında rahat münasebet kurabileceklerdi. Öcalan, bu münasebetler sayesinde kültürel düzeyde bir "uluslaşma" sağlamayı hedefliyordu. Demokratik konfederalizmin "pan-Kürdist" bir proje olduğuna dair eleştiriler de ardisıra gelmişti. Nisan 2009'da, Erbil'de düzenlenmesi düşünülen, fakat Türkiye'nin PKK'yi bitirme projesi olarak sunması

üzerine iptal edilen konferansla da Öcalan, demokratik konfederalizm fikrini tüm Kürt bölgelerine iletmeyi düşünüyordu. Öcalan, demokratik konfederalizmin pan-Kürdist bir proje olmadığını, ulus-devlet müdahalesiyle ayrıştırılmış, aynı kültür ve etnisiteye bağlı insanların birbiriyle ilişkisini kolaylaştırarak asimilasyonist politikaları geçersiz kılma çabası olduğunu ısrarla tekrarladı. 2007'den itibaren de Türkiye'deki çözüm için demokratik özerklik modelini öne sürmeye başladı. Ancak unutmamalı ki, Öcalan sadece Kürt meselesinin çözümüne değil, genel olarak kapitalist dünya düzenine alternatif geliştirme yöntemleri üzerine çalışıyor. Kürt meselesinin çö-

Karayılan'a göre, "taslağın mantığında adem-i merkeziyetçi sistem var. Çağımızda merkeziyetçi ulus-devlet yerine, yerinden yönetim anlayışını benimseyen idarî sistemler geliştirilmektedir."

zümünde de "finans kapital" ve onun "taşeronu" olan otoriter ulus-devlet düzenlerini hedef aldığını vurguluyor.

BDP ise, 1 Şubat 2010'daki olağanüstü kongresinde demokratik özerkliği partinin temel programı olarak belirledi. İktidarı yerel yönetimlere aktarma talebi olarak özetlenebilecek proje, Öcalan'ın ütopyasını somutlaştırma çabası olarak da okunabilir. Express'in Haziran 2010 sayısında BDP eşbaşkanı Selahattin Demirtaş, şöyle konuşmuştu: "Bu iddiayı ilk defa Express'te söylüyorum; 2010'u bitirdiğimizde Kürt sorunu başka bir aşamaya girmiş olacak. Kürt halkındaki bu kararlılık, otuz yıllık mücadele tarihinde ilk defa görülüyor. Ar-

tık hiçbir şey eskisi gibi devam etmeyecek."

Demirtaş'ın iddiası kısmen de olsa gerçekleşti ve DTK taslağının yarattığı tartışmalar sürerken bölgede iki dilli yaşam için çalışmalar başladı. Bölgedeki pek çok lokanta yemek listelerini Kürtçe yazmaya, Kürdî-Der Kürtçe kurslarını yaygınlaştırmaya çalışıyor. Vicdanî retçi Kürt gençlerinin sayısı da giderek artıyor. Pek çok il ve ilçede ekonomik ve sosyal anlaşmazlıklar BDP'nin hukuk komisyonları aracılığıyla çözümlenirken, adliyeler sadece kaçakçılık ve siyasi davalara bakıyor. Örneğin Yüksekova'da, trafiği artık belediye zabıtalara yönetiyor. Faiz üzerinden para kazananlar bir biçimde sosyal hayatın dışına itilmeye çalışılıyor.

Nasıl bir adem-i merkeziyetçilik?

DTK taslağında Kürt sorununun çözümü için sekiz başlık altında öneriler sunuluyor. Metin, özetle, Kürtlerin maliye, dış ilişkiler ve askerî konular dışında merkezî iktidarla ilişkilerini minimize etmesini ve özyönetim anlayışının yerleşmesini öneriyor. Taslağın son paragrafında bu önerilerin olgunlaştırılması, tartışmalarla şekillenmesi gerektiği vurgusu yapılsa da, başta çalıştaya katılan bazı yazarlar olmak üzere pek çok kesim taslağı Kürt hareketinin "dayatması" ve maksimalist talepleri olarak nitelendirdi. Oysa, DTP/BDP 2007'den bu yana sürekli demokratik özerkliği adem-i merkeziyetçilik olarak algıladıklarını, tüm Türkiye'ye uygulanmadığı takdirde ayrılmaya neden olacağını tekrarlıyor. DTK taslağında da bu modelin tüm Türkiye için geçerli olduğu şu sözlerle açık bir şekilde dile getiriliyor: "Demokratik özerklik, bir coğrafyaya, etnik ve dinsel topluluğa değil, farklılıkların birlikte yaşama kültürüne, demokrasiye dayanır. Demokrasi kriteri olan etnik, dinsel, sosyal ve kültürel hakları ifade eder. Bu model sadece Kürdistan için değil, Türkiye'nin diğer bölgeleri için de geçerlidir." Her ne kadar bu vurgu yapılsa da, Murat Karayılan da 10 Ocak'ta ANF'ye verdiği mülâkatta DTK'nın taleplerini sahiplenirken taslağı eleştirdi: "Projenin sadece Kürt sorununun çözümü projesi olmadığı, tüm Türkiye için olduğu yeterince izah edilmedi. Taslağın mantığında Türkiye'nin merkezî bürokratik sistemden artık çıkıp, bazı kesimlerin de belirttiği gibi, adem-i merkeziyetçi bir sisteme geçmesi gerektiği vardır; bu ön plana çıkarılmamıştır. Çağımızda katı merkeziyetçi ulus-devlet sistemleri yerine, yerinden yönetim anlayışını benimseyen idarî sistemler geliştirilmektedir."

Kapitalizme karşı öz savunma güçleri

Eleştirilere ve Öcalan'ın taslağa yönelik tepkisine bakıldığında, DTK'nın Öcalan'ın "yeni bir dünya" tahayyülünü somutlaştırmaya giriştiği, ancak bu girişiminde başarısız bulunduğu görülüyor. Bu en açık olarak DTK ile Öcalan'ın "öz savunma güçleri" tariflerindeki farklılıkta ortaya çıkıyor. Taslağa yöneltilen en şiddetli eleştirilerden biri, Kürt hareketinin Güneydoğu'da silahlı birlikler oluşturma "talebi" konusundaydı. DTK taslağında öz savunma güçleri şöyle tarif ediliyor: "Öz savun-

ma, ahlâkî ve politik toplumun güvenlik politikasıdır. Öz savunma boyutu, toplumlar için sadece bir askerî savunma olgusu değildir. Kimliklerini koruma, politikleşmelerini sağlama ve demokratikleşmelerini gerçekleştirme olgusuyla iç içedir. Öz savunma, örgütlü topluma dayanır. Örgütlü toplum, öz savunmasını en iyi yapan toplumdur.”

“Kapitalist modernite”den “Demokratik modernite”ye

Öcalan’ın “Demokratik Uyarlık Manifestosu” başlığıyla üç ciltte toplanan 2008 tarihli AİHM savunmalarında ise öz savunma güçleri başka bir bağlamda ve daha teorik bir dille tarif ediliyor. “Özgürlük Sosyolojisi” başlıklı üçüncü kitapta, Öcalan tarihsel bağlamda toplumsal münasebetlerin “kapitalist moderniteye” karşı nasıl şekillendirilebileceğine dair görüşlerini sıralıyor. Öcalan’a göre, tekelci kapitalizmin ideolojik aygıtlarına karşı toplumun kendini savunması, ancak toplumun içinden çıkan öz savunma güçleriyle mümkün olabilir. Öcalan, bu mekanizmanın askerî bir savunma gücü olacağını belirtmiyor. Ona göre bu güçler, bir tür toplumsal “hassasiyetin” (yozlaşmaya, tekelciliğe, kadın ve emek sömürüsüne vs. karşı) kurumsallaşmasıdır. Bin sayfayı bulan savunması boyunca Öcalan, kapitalizmin insanlık tarihinde ne tür tahribatlar yarattığını irdelerken yeni bir “uygarlık modeli” tarifinde bulunuyor. Bu model, kapitalist uygarlığın aşılması ve yerine eşitlikçi, özgürlükçü, kültürel farklılıkların bir arada yaşamasını kolaylaştıran, finans kapitali dışlayan, “ulus-dışı” bir alternatif olarak sunuluyor. Avukatlarıyla yaptığı görüşmelerde Öcalan, savunmalarındaki tezlerin

genelde bütün ezilenleri, özelde de Türkiye halklarını birleştireceğini vurguluyor ve Kürt hareketinin bu çerçevede çözüm önerileri üretmesini salık veriyor. Öcalan savunmaları boyunca Kürtlerin yeni bir devlet veya devleti andıran yapılara odaklanmamaları gerektiğini vurguladığı halde DTK taslağında bunun altı etraflıca çizilmiyor. Öcalan’a göre, Kürtler tıpkı dünyanın diğer ezilen halkları gibi, kapitalist modernite araçlarının mağduru. Ona göre, milliyetçilik, din ve bu unsurların araçsallaştırıcısı olan devlet, kapitalist modernitenin ideolojik aygıtları. Öcalan’a göre, kapitalist modernitenin dayattığı hayat tarzından kurtulmanın yegâne yolu, köy gibi küçük birimlerden büyük şehirlere kadar, birbirine bağlı ama birbirine tâbi olmayan, halka dayalı yönetim birimlerinin inşasından geçiyor. Öcalan, DTK taslağında tepki toplayan eğilimi öngörmüşçesine şunları yazıyor üçüncü kitabında: “Demokratik toplum olmada ve varlığını sürdürmede en az sermaye ve iktidar tekellerinin saldırılarını ve sömürülerini sınırlandırarak ölçüde öz savunma yapılmasını ve eylemliliğini oluşturup hazır, işler halinde tutmak şarttır. Uzun süre sermaye ve iktidar aygıtlarıyla iç içe yaşanacağına göre, iki yanılsa düşmemek önemlidir: Birinci yanlış, çiğeri kediye emanet etmek gibi, kendi öz

güvenliğini tekelci düzene teslim etmektir. İkinci yanlış, devlete karşı hemen devlet gibi olmak parolasıyla iktidar aygıtı olmaya çalışmaktır.”

Öcalan, aslında alternatif küreselleşme hareketlerinin temel argümanları üzerinden bir tarif yapıyor: “Kendisi olmakta ısrar eden, sömürgeleşme ve her türlü tek taraflı dayatıcı bağımlılıkları reddeden toplum, bu tutumunu ancak öz savunma olanakları ve kurumlarıyla geliştirebilir... Unutmamak gerekir ki, tarihsel-toplumlar uzun süredir sınıflı ve iktidarlı olup, daha uzun süre bu özelliklerini korumak isteyen güçler olacaktır.” Anlaşıldığı kadarıyla Öcalan, “kapitalist moderniteden” “demokratik moderniteye” geçişin bir aşaması ve Kürt sorununun çözüm yolu olarak demokratik özerkliği tarif ediyor. Ona göre insanlığın önünde iki seçenek var: Ya kapitalizmin dar alana hapsedildiği demokratik uygarlık veya şimdiki haliyle barbarlık!

Özerkliğin ekonomisi

“Demokratik Uyarlık Manifestosu”nda, Öcalan pre-kapitalist dönemden günümüze kadar sosyolojik, ekonomik ve siyasal dönüşümü modern Türkiye tarihiyle ilişkilendirerek değerlendirirken, Kürt hareketinin hedef olarak benimsemesini salık verdiği yeni siyasal düzene geçişin yöntemlerini de tartışıyor. DTK’ya sunulan taslağın kısmen Öcalan’ın bu değerlendirmelerini somutlaştırma girişimi olduğu söylenebilir. Fakat, Türkiye’deki bazı

Devlet merkezî iktidarını yerellere devretmeye gönüllü değil. Artık “devletleşmiş” olan AKP’nin demokratik özerklik tartışmalarına gösterdiği tepki bu açıdan anlaşılabilir.

sol hareketler dışında kamuoyunun gündeminde olmayan böyle kapsamlı bir gelecek tartışmasının gündeme getirilmesi, DTK taslağının sert tepkilerle karşılanmasına neden oldu. DTK taslağına tepki gösterenler sadece MGK, Türk milliyetçileri ve Diyarbakır’daki iş çevreleri değildi. Öcalan da bu taslağı eleştirenler arasında. MGK’nın taslağına yönelik tepkisinde şaşkıncu bir şey yok, devlet merkezî iktidarını yerellere devretmeye gönüllü değil. Artık “devletleşmiş” olan AKP’nin demokratik özerklik tartışmalarına gösterdiği tepki bu açıdan anlaşılabilir. Anlaşılması zor olan, demokratik özerklik talebinin ısrarla bölücülük olarak lanse edilmesi. Türk milliyetçilerinin taslağına yönelik tepkisi, Kürt hareketinin demokratik özerklikle Kürdistan devletine gidecek merdivenin basamaklarını döşediği kanaatine dayanıyor. Öcalan projenin Türk milliyetçilerine etraflıca anlatılmasını talep ediyor.

Kürt orta-üst sınıfı ise demokratik özerklikten ne kastedildiğini daha iyi anlamış görünüyor. Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası başkanı Galip Ensarioğlu, DTK taslağının geliştirilmesi gerektiğini söylerken, taslağıdaki ekonomik eşitlik vurgusunu şöyle değerlendiriyor: “Hayatında dükkân işletmemiş birileri Kürdistan için ekonomik model öneriyor. Dünyadaki

ekonomik sistemden haberdar olmadan koca bir Kürdistan mıntıkası için ekonomik model önerebiliyor. Hiçbir realitesi olmayan, uygulanabilirliği olmayan, tamamen hayal ürünü şeyler.”

Ensarioğlu ve diğer Kürt iş çevrelerinin, DTK’nın siyasî ve sosyal önerilerine eleştirilerini kısmen saklı tutarken ekonomi politikasına dair eleştirilerini bu sertlikle ifade etmelerinin sebepleri elbette açık. Taslağın “Ekonomi Boyutu” başlıklı bölümünde, “demokratik özerk Kürdistan’ın” ekonomi politikası şöyle tarif ediliyor: “Herkesin kendi işinin ve işyerinin emekçisi olduğu, kadın istihdamına öncelik veren, azamî kârı hedeflemeyen, kullanım değerini esas alan, anti-tekelci, eşitlikçi, dayanışmacı bir ekonomik sistemi oluşturmak gerekmektedir. Ekonomik kaynakların kullanım ve tüketim hakkı Demokratik Özerk Kürdistan’a ait olmalıdır.”

Öcalan’ın, avukatlarına sık sık anlaşılmaktan yakındığını, ütopyasının gündelik politikaya tercüme edilebilmesi için gerekirse siyaset akademileri kurulmasını önerdiğini biliyoruz. Kürt hareketinin, teorik değerlendirmelerine ve yeni toplumsal yapı tahayyülüne indirgemeci yaklaştığını, dar perspektiften kurtulmadığını öne süren Öcalan, DTK taslağına şöyle eleştiriyor: “Demokratik özerkliği çok dar ve basit ele almışlar. Onlardan beklenen, bir kırmızı kitap ortaya koymaları değildir. Bu projeyi daha iyi sunabilirlerdi. Demokratik özerkliğin tüm Türkiye’nin projesi olduğunu, Türklerle nasıl bir demokratik bütünleşme sağlayabileceğini açıklayabilirlerdi. DTK’nın basit ve dar şekilde demokratik özerkliği kırmızı kitapçık şeklinde ele alması tehlikeli olabilir; yarar yerine zarar verebilir.”

Demokratik özerklik konusunda DTK, BDP, PKK ve Öcalan’dan farklı yorumlar gelmesine rağmen, Kürt hareketinin nihaî olarak merkezî iktidardan talepleri bir süredir netleşmiş durumda: “Kendi kendimizi yönetelim, Türkçenin yanında Kürtçe de eğitim alalım, yoksulluğu azaltmak için rantiyelerin alanını daraltalım, ama Ankara’ya bağlı kalalım.” Ankara bu talebi milliyetçi söylemle şimdilik reddediyor. Ancak, bölgede fiilî uygulamalarla bu modelin giderek yaygınlaştırılmaya çalışıldığı da görülüyor. Ahmet Türk’ün Hizbullah’ı da –silahları bırakmaları kaydıyla– DTK bünyesine alabileceklerini açıklaması, Kürt hareketinin tüm eğilimleri bir araya getirerek bu modeli olabilecek en geniş mutabakatla hayata geçirmek için yeni hamleler yapacağını gösteriyor.

Görüştüğümüz bazı Kürt hareketi mensupları, devletin önümüzdeki aylarda –belki seçimlerin arifesinde– KCK operasyonlarına benzer bir harekât düzenlemesinden kaygılandıklarını söylüyor. Olası bir harekâtın bölgedeki gerilimi turmandıracağı kesin. Hizbullah tahliyelerini devletin planlı bir operasyonu olarak değerlendiren PKK ve Öcalan da olası harekâtı çatışma sebebi görüp yürürlükte olan eylemsizlik kararını uzatmayabilir. Çatışma ortamının Kürtlerdeki özerklik talebini daha da yoğunlaştıracağı ise çok açık.

İrfan Aktan

GÜLEN HAREKETİ-AMERİKAN HİRİSTİYAN SAĞI-AKP ÜÇGENİNDE

Kutsal aile ve devletin Evanjelist aygıtları

Gülen Hareketi'ne bağlı Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, geçtiğimiz kasım ayında Antalya'da uluslararası "bilimsel" bir konferans düzenledi: "Din, Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile". Katılımcılara, sonuç bildirgesine ve Gülen hareketi-Amerikan Hıristiyan sağı-AKP ittifakına yakından bakalım...

“Yuva, çeşitli boyda aminoasit dizileriyle çalışan bir hücreye benzer. Burada vuruşma ya da sürtüşme söz konusu değildir. Hücre, tıpkı bir devlet gibi, içindeki ayrı ayrı boyda sıralanmış aminoasitler, DNA ve RNA'lar; yani işaret eden, şifre gönderen ve bu şifreleri alıp mühendislik ya da kimyagerlik yapan birimlere sevkeden organize bir komplekstir ve âdeta küçük bir devlet gibi teşkilatlandırılmıştır. Yuva da öyledir. O da, küçük çapta iyi organize edilmiş bir devlet gibidir. Değilsen bile öyle olmalıdır.”

(Fethullah Gülen, "Aile Hayatı")

"Aile sıkı örülmüş bir grup olmalıdır. Yuva, kendine yetebilen, emniyetli bir sığınak olarak düşünülmelidir. Yuva hayat derslerinin öğretildiği bir okul, Tanrı'nın şerefendirildiği bir kilise gibidir; eksiksiz yaradılışın ve basit zevklerin tadının alındığı bir yerdir."

(Billy Graham, "My Answer" başlıklı köşe yazılarından)

Fethullah Gülen'in onay verdiği ismiyle "Gülen Hareketi"nin cephe örgütlerinden Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı (GYV), 26-27 Kasım 2010 tarihlerinde Antalya'da uluslararası bir "bilimsel" konferans düzenledi. Birçok ülkeden yüzlerce kişinin katıldığı "Din, Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile" başlıklı muhafazakâr etkinliğin sonuç bildirgesi dikkat çekti, tepki uyandırdı.

Etkinliğin kendisi ve oturduğu bağlam, yüze çıkan bu metindeki arzılardan çok daha açıklayıcı. Birazdan buna değineceğim. GYV'nin internet sayfasında "manifesto gibi bildirge" diye lanse edilen metindeki sorunlardan dördü daha çok göze batıyor:

1. "Dini motivasyonlar" denen bir şeyin "ailenin korunmasında en büyük role" sahip olduğunun söylenmesi ve bu bağlamda din temelli nikâhın "meşru sayılmamasının" eleştirilmesi.

2. "Boşanmayı azaltacak" tedbirler alınmasının "neslin korunması" bağlamında talep edilmesi.

3. "Kürtajı önleyen" politika ve projelerin desteklendiğinin beyanı.

4. Enstet ile aynı kategoriye sokularak "hastalık" diye işaretlenen ve "toplumu tehdit" ettiği belirtilen eşcinselliğe karşı "yeterli tedbirlerin alınması" talebi.

Konferansın sonuç bildirgesinin dolaşma girmesinden kısa bir süre sonra LGBTT bireylerin özörgütü ve savunucusu gruplar kolektif bir tepki gösterdiler. Özellikle dördüncü noktanın nefret söylemini besleyen içeriğini sert bir dille eleştirdiler:

"Aileyi koruma iddiasında olan bildirge, dinî nikâhın meşru ve yeterli sayılması ve kürtajın engellenmesi talebinde bulunan maddeleriyle birlikte, yalnızca biz eşcinsellerin özgürlüklerine saldırmakla kalmayıp Türkiye'de kadın ve medenî kanuna ilişkin birtakım tarihî kazanımları da tehdit etmektedir. Kadının bedeni ve yaşamına dair karar alma inisiyatifinin sadece kendinde olması gerekliliğini yok sayarak, kadın ve toplum için en makbul olanın erkek egemen, karşı cinsten eşlerden oluşan aile modeli olduğunu öne sürmektedir."

Barış, huzur, saadet, diyalog, demokrasi gibi anahtar kelimeler konferansın tebliğlerine cömert biçimde serpiştirilmiş. Etkinlik, son yıllarda devletin evanjelik aygıtlarının en aktiflerinden biri haline gelmiş Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün (ASAGEM) de imprimatur'unu almış. Sonuç bildirgesinde böyle bir nefret söyleminin kullanılıyor olması mânîdir.

İmam nikâhının anaakımlaşmasını talep eder gözüken önermeyi bir kenara koyarsak, yukarıda sıralanan üç arızalı talebi birleştiren yatınlığın da altını çizmek gerek. Kürtaj karşıtlığı, boşanmaların artışıyla ilgili tedirginlik ve enstet ile eşcinsellikten aynı dairede tikslenme, "neslin devamı" ile ilgili bir disiplinier ihtirasa tekabül ediyor. Başbakanın "en az üç çocuk" gibi sloganlarla da kurucu bir parçası olduğunu gösterdiği, kadınlar üzerinde tesis edilmek istenen bir biyoiktidar rejimi –konferans biraz kazındığında göze çarpan proje bu. Kadın erkekle (mümkünse dinî ritüelle) evlensin, mahremlerinde sevişsinler, çocuk yapmayı engelleyici alışkanlıklardan uzak dursunlar, evli kalsınlar, üresinler. Bu kutsal formüle aykırı olan toplum-sallıklar tasfiye edilsin.

Gülen ABD'den ne öğrendi?

Gülen Cemaati'nin popüler markalarından biri olan "dinerarası diyalog" da, aile üzerinden kadının üreme gücünü disiplin altına almayı arzulayan bu biyoiktidar rejiminin verimli çalışan bir teknoloji olarak dini devreye sokuyor. Yıllardır ABD'de harcadığı mesai sayesinde Cemaat, orada köklü bir tarihi ve muazzam bir politik-ekonomik gücü olan Hıristiyan Sağ'ın toplumsal hareket stratejilerini çok iyi öğrenmiş. "Aynı Allah'a tapıyoruz" ile açılan muhabbet kapısı, belli ki Katolik Sağ'ın ve Baptist Sağ'ın "aile değerleri" ideolojisi ile Sünni dogma arasında mutlu bir eklemelenmenin de davetçisi olmuş.

Bildirgenin yazarları bu eklemelenmenin

işaretini veriyor: Ali Bulaç ve Naci Bostancı, Zaman'ın entelektüel sosa batırılıp çıkarılması "demokrat donunda otoriter" kanaat teknisyenleri. GYV başkanı Mustafa Yeşil, Cemaat'in resmî temsilcisi sıfatıyla imza atmış. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürü Ayşen Gürcan, kutsal ittifâkın devlet ayağını tamamlamış. Thomas Michel ve Stephan Kampowski ise, "sosyal teoloji" temayülünde Katolik ilâhiyatçılar.

Bidirgenin son imzacısı, konferansın "şöhret" figürlerinden, Hillsdale College'da (Michigan) tarih profesörü olan Allan C. Carlson. Carlson, aynı zamanda Rockford, Illinois'de konuşlanmış, aile konusuna odaklanan sağcı bir düşünce kuruluşu olan Howard Center'in yöneticisi. Carlson ve Howard Center, 2006'da ABD Yüksek Mahkemesi'nde devletin eşcinsel evliliği destekleyen düzenlemeler yapmasına karşı açtıkları davayı kazanarak ülke gündemine girmişlerdi. Carlson, kendisini sevindiren karar üzerine, evliliğin her şeyden önce üreme ve çocuk büyütme üzerinde temellendiğini, çocuklar için en iyi olanın biyolojik anne ve babalarının ebeveynlik yaptığı bir ailede yetişmek olduğunu bildiren bir açıklama yapmıştı. Howard Center, Hıristiyan Sağ toplumsal örgütlülüğün 1970'lerden beri temel takıntılarından biri olmuş "aileyi koruma" konusunda, "nüfusun artması" çizgisinde ortodoks bir pozisyon alıyor. Eşcinsellik ve kürtaj bir yana, Carlson evlât edinilmesini de "doğal aile"ye (Gülen "fit-rata" derdi) aykırı buluyor. Allah'ın emri: Kadın ve erkek evlenecek, sevişecek, çocuk yapacak ki devlet ve millet gönensin.

Hıristiyan Sağ hareket alanı içinde Cumhuriyetçi Parti'ye eklenmiş Howard Center gibi aile savunucusu kuruluşlar, "ölüm kültürü" dedikleri bir şeye de karşılar. Carlson yönetiminde bu kuruluş, ABD hükümetinin başka ülkelerdeki doğum kontrolü programlarını fonlamasına karşı lobcilik de yapıyor. Sadece kürtaj değil yani mesele, nüfusu azaltıcı her türlü doğum kontrol uygulamasını destekleyen tüm programlar, din düşmanı. Prezervatif de, kürtaj gibi bir cinayet silahı. (Bu satırın sonunda sınırimi yatıştırmak için "Seks Hakkında Öğrenmek İstediyiniz Ama Sormaya Korktuğunuz Her Şey"deki endişeli sperm Woody Allen'ı ve "evli değiller, zina bu!" diye ereksiyonu sabote eden rahip figürünü gözümün önünde canlandırdım. Tavsiye ediyorum.)

Ama Carlson'ı (ve Howard Center'ı) tartışmamız açısından daha önemli kılan, yönettiği çevrenin ve Hıristiyan Sağ'ın politik gündemini uluslararası düzleme taşıyan Dünya Aileler Kongresi (World Congress of Families) girişiminin lokomotif olması. Howard Center, ABD'nin Hıristiyan köktenci örgütlerinde yaygın bir başka tema olan "Birleşmiş Milletler seküler, feminist, liberal bir klik tarafından ele geçirildi, eşcinselliği destekliyorlar, kadına olmadık haklar veriyorlar" inancını besliyor. Ama pek çok örgütten farklı olarak, onlar bu duruma müdahale edilmesi

gerektiğini düşünerek Birleşmiş Milletler nezdinde ilişkiler kurdular. Katolik-Baptist ittifâkının kadın hakları, aile gibi meselelerde, "dinlerarası diyalog" aracını yoğun biçimde kullanarak, diğer ülkelerdeki muhafazakâr-mütedeyyin çevrelerle görüş ve strateji paylaşabilmesini sağladılar. Carlson'ın öncülüğüyle ilki Prag'da, 1997'de toplanan Dünya Aileler Kongresi, Yahudi ve Müslüman aile korumacıları grupları ve BM bürokrasisini bu global girişime eklemeyi başardı. Kongre beşinci buluşmasını Ağustos 2009'da Amsterdam'da gerçekleştirdi.

Carlson, "The New Agrarian Mind" (Yeni Tarımsal Zihniyet, 2000) adlı kitabında hedeflerini net bir şekilde ifade ediyordu:

"Gelecekteki görevlerimiz şunları içeriyor: Sivil toplum kuruluşları süreci içinde eyleme geçerek aile bütünlüğüne karşı yeni saldırıları ezmek veya önlemek; BM Sekreterliği'nde çalışanlar arasındaki 'ailenin dostlarını' belirlemek, kollamak ve yükselmelerini sağlamak; BM Sekreterliği içindeki güncel veya potansiyel etkili pozisyonlara bu tür dostları 'yerleştirmek'; Birleşmiş Milletler'de sosyal politikaları etkileyebilecek ve zamanla şekillendirebilecek uluslararası bir 'dinde temellendirilmiş aile ahlâkı sistemleri' hareketi tesis etmek."

Carlson'a göre sadece ABD'de Demokrat Parti "solculuğu" hasım değildi. Tüm dünya sathında Tanrı'ya inananların demokratik değerleri, aile cephesinde, "sosyalizm" tarafından saldırıya uğramaktaydı. Bu düşünüş

Evanjelik cemaatlerin 1960'larda geliştirmeye başladıkları "parakilise" örgütleri üzerinden toplumsal nüfuz biriktirme yaklaşımı, Cemaat'in iyi taklit ettiği bir örgütlenme formu oldu.

tarzı içinde "dinlerarası diyalog", dünya çapında Yahudi ve Müslüman muhafazakârlarla ittifâk için önemli bir teknoloji olarak görülüyor. Dinsizlerin "kadın hakları", "cinsel tercih özgürlüğü", "nüfus kontrolü" gibi aileyi yıpratıcı saldırılarının küreselleşmesini bir tehdit olarak tanımlıyor Howard Center gibi gruplar. Buna cevaben, 1970'lerden bu yana mütedeyyin toplumsal hareket örgütlerinin ABD içinde biriktirdikleri mücadele deneyimini diğer ülkelerle paylaşma iradesi ortaya çıkmış.

Şunu ayırt etmek gerekebilir: Carlson gibi figürlerle temsil edilen ABD Katolik Sağ'ının BM içindeki "enternasyonalist" çalışmaları ile Vatikan'ın BM faaliyetleri birbirinden ayrı süreçler. Kutsal aile konusunda aralarında ideolojik olarak kayda değer farklar olmasa da, örgütsel olarak Vatikan'ın Dünya Aileler Kongresi çalışmalarına mesafeli olduğunu söylemeli. Hıristiyan Sağ'ın aile değerleri etrafındaki siyasî mücadelesini küreselleştirmesi üzerine, çok iyi bir çalışma olarak Doris Buss ve Didi Herman'ın "Globalizing Family Values: The Christian Right in International Politics" (Aile Değerlerini Küreselleştirmek: Uluslararası Siyasette Hıristiyan Sağ, 2003) adlı kitabı incelenebilir.

Juvenal, "Quis custodiet ipsos custodes?", yani "Muhafızların muhafızlığını kim yapacak?" diye sorarak neredeyse 2000 yıl önce sivil hükümetler ve silahlı kuvvetler arasındaki temel meseleye işaret ediyordu. Sivil-asker ilişkilerinin bu temel sorunu güncelliğini her zaman koruyor. General Franco'nun ölümünün ardından faşizmden kurtulup demokrasi sürecine giren İspanya'da, 1982'den itibaren Savunma Bakanlığı görevini yürüten ve ülkeyle birlikte ordunun da demokratikleşmesine önemli katkıları olan Narcís Serra, *Demokratikleşme Sürecinde Ordu*'da tecrübelerini paylaşıyor. "İspanya birdir ve bölünmesine izin vermeyeceğiz," diyen, "ulusun değerlerini korumak için" siyasete müdahale hakkını kendinde gören ordunun, sivil denetimine ve hükümet politikalarına tâbi bir zihniyet yapısına nasıl taşındığını, ayrıcalıklı pozisyonundan nasıl sıyrıldığını konunun en yetkin isimlerinden birisi olarak aktarıyor.

İletişim Yayınları

www.iletisim.com.tr • iletisim@iletisim.com.tr
www.twitter.com/iletisimbirlikim • www.facebook.com/iletisimbirlikim

Yeni Sağ'ın akıl hocaları

Carlson, 1970'lerin sonunda Ronald Reagan'ın Kaliforniya valiliği sırasında başlattığı Hıristiyan Sağ toplumsal mobilizasyona eklenen elit ve etkili düşünce kuruluşlarından biri olan American Enterprise Institute (AEI) üyesi oluyor. Baptist kilise cemaatlerine dahil köktenci tabanın düşmanca popülizmine Beyaz Saray dairesinde entelektüel saygınlık kazandıran bir ideolojik işlevi var AEI'nin. 1980'lerde tütün sermayesine akıl tedarik etmiş, yakın zamanda iklim değişikliğine insan faaliyetlerinin sebep olduğu yönünde sunulan kanıtları yanlışlama amaçlı araştırmalara imza atmış. Mütevelli heyetinde finans sermayesinin büyük patronları bulunan bir kuruluş. Yani diğer ideolojik işlevi de Yeni Sağ'ın ABD'de başardığı politik-ekonomik dönüşüme akıl tedarik etmek. Bu çevreye dahil olan Carlson, 1988'de Reagan tarafından Ulusal Çocuk Komisyonu üyeliğine atanmış, 1993'e kadar aile ile ilgili çalışmalarını bu hükümet organı içinde yürütmüştü.

Uzun süredir bakmıyorum, bu yazıyı düşünürken gözden geçirdim: Gülen Cemaati'nin dünya sahında ekonomik girişim, eğitim hizmetleri, hayırseverlik ve STK faaliyeti alanlarında nasıl işlediğine dair komplocu spekülasyonlara yer bırakmayacak kadar İngilizce yayın yapılmış. Asya'da, Afrika'da, Balkanlar'da, Avrupa'da faaliyetleri üzerine nesnel bir dille yazılmış ciddi örnek çalışmalar var. Literatürün önemli bir kısmını zaten Cemaat gulenlibrary.org gibi web sitelerinde arşivliyor. İslâmsevmez bir tutucu şüphe ile yazılmış yabancı yayınları (bunlar bizdeki ulusalcı muadillerine benziyor) bir tarafa koyarsak, çok fazla nitelikli eleştiri ile karşılaşmadım.

Kutsal aile propagandası ile ilintili olarak, verimli gördüğüm, ama çok az değişmiş bir soruşturma alanı var. Bu alana, Cihan Tuğal Express sayfalarında da (108. ve 109. sayılarda) tartıştığı "Pasif Devrim: İslâmî Muhalefetin Düzenle Bütünleşmesi" (Koç Üniversitesi Yayınları, 2010) adlı çalışmasında önemli bir soluk getirdi: Türkiye'de Yeni Ekonomi rejiminin kurumsallaşması sürecinde İslâmcı adalet söylemi ile yoksul dindarların kederi arasında kurulan, anti-sistemik bir potansiyele sahip muhabbetin, AKP döneminde nasıl soğurulduğu, sâkinleştirildiği ile ilgili önemli bir tartışma önerdi.

1980'lerden bu yana ideolojik çehresi oldukça değişen (darbe sırasında Türk-İslâmcı Kemalist pozisyonlardan liberal demokrasi ile ilişkilendirilen pozisyonlara), dönemsel iktidar dengelerini iyi okuyan bir örgüt olan Gülen Cemaati'nin evrimini, Türkiye'de pasif devrimin tarihi ile ilişkilendirerek açıklayabiliriz. Literatürde pek rastlamadığım bir giriş noktası, yazı boyunca imâ ettiğim gibi, rehber olabilir: ABD'de 1970'lerde Ronald Reagan'ın Cumhuriyetçi Parti içinde kazandığı mücadeleyle birlikte seferber edilen Hıristiyan Sağ hareketlerin eylem repertuarları ve stratejileri ile Cemaat'inkiler karşıla-

Biyoktidar rejimi: Kadın erkekle (mümkünse dinî ritüelle) evlensin, çocuk yapmayı engelleyici alışkanlıklardan uzak durup üresinler. Bu kutsal formüle aykırı toplumsallıklar tasfiye edilsin.

tırılabilir. ABD'de Evanjelik cemaatler, Reagan sayesinde Cumhuriyetçi Parti'ye entegre oldular, hatta Reagan'dan sonraki George Bush iktidarı döneminde 50 eyaletin 30'dan fazlasında parti örgütüne hâkim oldukları söylenebilir. Gülen Cemaati, AKP öncesinde de, AKP döneminde de, siyasi partilerden özerk kalarak onlarla ilişki kurmaya özen gösterdi. Bu noktada önemli bir fark var.

Yine de, Katolik ve Evanjelik örgütlerin "Tanrı ve Vatan adına aile değerlerini korumak" çizgisindeki stratejilerinin ABD işçi sınıfı içinde yarattığı yarılma, temel olarak beyaz yoksulların ve orta sınıfların muhalefet enerjilerini soğurması, Cemaat'in Türkiye macerası için karşılaştırılabilir. Devlet gibi tanzim edilmesi arzulan aile, Cemaat'teki dönemsel ideolojik yatkınlık pan-Türkist olsun, liberal olsun, toplumsal düzen sağlayıcı dinî referansları üzerinden gençler üzerindeki ehlileştirici etkisi sayesinde pasif devrime hizmet eden bir tertibat görevi gördü. ABD'de Katolik, Köktenci Baptist ve Evanjelik Baptist cemaatler arasındaki ilişkide olduğu gibi, Gülen Cemaati de pasif devrimde gerek Millî Görüş'e eklemli cemaatlerle, gerek diğerleriyle pasif devrim sürecinde rol paylaştı. Çalışan (ve mütevedeyin) yoksullar kitlesini demobilize etmekte AKP'ye en çok katkı sağlayan muhafazakâr grup olduğu, bürokrasi alanının önemli mevzilerini (geçmişte olmadığı kadar) kontrol ettiği görülüyor.

Evanjelik / Sünni aile

Bu soruşturma, Hıristiyan Sağ'ın eylem repertuarları ve örgütlenme formları ile Cemaat'te yerleşen formlar arasındaki karşılaştırmalarla derinleştirilebilir. 11 Eylül sonrası uluslararası arenada hâsıl olan "diyaloga açık, sahici Müslüman" ihtiyacını karşılayan küresel oyunculardan biri olarak Gülen Ce-

maati, ABD'deki dindar toplumsal hareketlerle etkileşimi üzerinden bazı şeyleri ödünç almış gözüküyor. Net bir örnek vermek gerekirse, Evanjelik cemaatlerin 1960'larda geliştirmeye başladıkları "parakilise" örgütleri üzerinden toplumsal nüfuz biriktirme yaklaşımı, Cemaat'in Türkiye'deki diğer örgütlü Müslüman çevrelerden çok daha iyi taklit ettiği bir örgütlenme formu oldu.

"Parakilise" örgütleri, kiliseler sistemi dışında kurumsal formlarla evanjelik tebliğ faaliyetleri yapan örgütler: "Haçlı Seferi Dernekleri", kayıt-dışı din adamı yetiştiren okullar, yayınevleri, radyo ve televizyon istasyonları, film stüdyoları, dinî müzik yapımcıları, evanjelik amaçlı kurulmuş formel ilk, orta ve yükseköğretim kurumları, hayırseverlik temelli çalışan STK'lar (evsiz barmakları, kadın sığınma evleri, sosyal hizmet veren dernek ve vakıflar), grup terapisi sağlayan kuruluşlar, İncil çalışma kursları ABD'de Baptist toplumsal tabanın parakilise faaliyetlerinin çoğunu kaplıyor.

Bildiğimiz gibi, Türkiye'de Diyanet İşleri, ABD'de hükümetin kiliseleri tanıdığı hukukî düzlemde mezhep, tarikat veya cemaatleri tanımıyor. Bu yüzden Gülen Cemaati gibi oluşumların parakilise örgütler üzerinden, bu örgütlerin oluşturduğu ve birkaç hiyerarşi katmanı ile bağlanan örüntüler içinde faaliyet yürütmesi daha kolay oldu. Formel eğitim, din eğitimi, iş dünyası, medya, sivil toplum faaliyeti, özel güvenlik, yayıncılık vb. ayrı hukukî düzenlemelere tâbi alanlarda varolmak, aynı zamanda toplumun farklı katmanlarına temas edebilmeyi de sağlıyor.

Kutsal aile ile ilgili Sünni dogmanın devletin evanjelik aygıtlarından biri ve toplumu pasifleştirme aracı olarak kullanıldığını, ABD'de de, Türkiye'de de görebiliriz. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yanısıra Bakan Selma Aliye Kavaf sorumluluğundaki ASAGEM, AKP döneminde bu pasifleştirme rejiminin önemli bir parçası haline geldi. Yaptığımız araştırmalar dolayısıyla ASAGEM'in çocuklar, internet kullanımı, gençlik, aile yapısı, boşanma vb. temalı araştırma raporlarını okuma fırsatı buluyoruz. Bu tür yayınlarda ailenin dinî bir vurguyla kutsallaştırılması yeni bir şey değil, ancak devlet gözüyle "toplumu bir arada tutacak tutkal" konusunda farklı bir arayış olduğu düşünülebilir. Kemalist vurgularıyla Türk-İslâm Sentezi veya daha seküler bir militarist Türkçülük veya pan-Türkçülük yerine, etnik vurgusu seyreltilmiş, hümanist (dolayısıyla "medeniyetler arası diyaloga açık") bir dindar kimlik...

Pasif devrimin evanjelik süreçlerinden biri: Dindar olmanın, dinle hemhâl olmanın, aile gibi hassas değerlere hürmet etmenin, ahlâkî "kırmızı çizgilere" riayet etmenin Türkiye toplumuna daha yakın olmak anlamına geldiği ile ilgili rıza üretimi. "Gülen Hareketi demokratik sivil toplumun kabullenmemiz gereken bir parçasıdır", "otantik, asalak olmayan, aslı burjuva dindar olandır" şeklinde ifade bulan kanaatler, duruma razı olduğunu gösteriyor.

Emrah Göker

ARAŞTIRMACI GAZETECİ ADEM DEMİR'İN GÖZÜYLE HİZBULLAH

Tesbihin taneleri birleşti

Şubat 2000'de, Beykoz'daki baskında örgüt lideri Hüseyin Velioğlu'nun öldürülüp bazı örgüt mensuplarının yakalanmasıyla başlayan Hizbullah davası, yönetici kadrosunun tahliyesiyle yine gündemde. İşledikleri vahşi cinayetler ve derin devletle ilişkileriyle bilinen Hizbullahçılar bugün nasıl örgütleniyorlar? PKK-Hizbullah çatışması tekrar yaşanır mı? On yıl Vakit gazetesinde, ardından Aktüel ve Newsweek Türkiye dergilerinde, şimdi de Türkiye gazetesinde çalışan, Kürt-İslâmcı kimliğiyle tanınan gazeteci Adem Demir'den bu soruların yanıtlarını alıyoruz.

8 Ocak'taki yazısında Cengiz Çandar, Hizbullah tahliyeleriyle ilgili şu soruları soruyor: "KCK davası ile önu kesilemeyen, hatta anadilde eğitim ve çift dillilik tartışmalarıyla alevlenen gelişmelerin önüne 'Hizbullah barajı' mı dikilmek isteniyor? 'Dinsizin hakkından imansız gelir' kafasıyla sözde 'dindar' Hizbullah, 'imansız' BDP'ye mi karşı dikilecek? Bu soruları üreten Yargıtay'ın yaklaşımını anladık da, Ak Parti hükümeti Hizbullah'a ilişkin olarak nerede duruyor?"

Adem Demir: Hizbullah 2002 seçimlerinde AKP'yi desteklemişti. Ama 2007'de desteklemedi, çünkü AKP'den beklediklerini alamadı. Yargılanmalar, baskınlar, gözaltılar konusunda herhangi bir iltimas görmediler. Başörtüsü konusunda en hassas örgütlerden biri Hizbullah. Bu konuda da gelişme olmadı. Ama referandumda "evet"i destekledi. Diğer yandan, Hizbullah tarafından destekleniyor görünmek AKP'nin işine gelmez. Çandar'ın "BDP'ye karşı Hizbullah" sorusu doğru değil. Çünkü Hizbullah hiçbir zaman BDP'ye alternatif olabilecek bir güç kazanamaz. BDP 3 milyon Kürt'ten oy alıyor. Hizbullah ne kadar güçlenirse güçlensin, 500 bin oy alamaz. Hizbullah BDP'nin karşısına dikilecek bir aktör olamaz. Hizbullah değişse bile, fikren marjinaldir. Kürtleri kendine çekemez. Kürtler artık makule ilgi gösteriyor. Diğer yandan, Kürtler arasındaki kavgalar artık azalıyor. Bir zamanlar Talabani ve Barzani kanlı bıçaklıydı. Şu an kardeşçe bölgeyi yönetiyorlar. Türkiye'deki Kürt hareketleri de bunu model olarak görüyor. Bölgedeki Kürt halkının arzusu bu yönde. Hizbullah-PKK barışı ise kolay kolay olmaz. Şu an bölgede iki temel siyasî aktör

var: BDP ve AKP. Hizbullah desteğini çekse de AKP büyük bir hezimet yaşamaz. Bence bu salıvermeler planlı değil. AKP'nin de arzulanmış bir gelişme değildi.

Öcalan, 8 Ocak'ta yayınlanan görüşme notlarında, Hizbullah tahliyesinin tesadüfi olmadığını söylüyor. "Diyarbakır'a bunu nasıl yaparlar! Bu katilleri, canileri bırakıyorlar, halaylarla karşılanıyorlar" diyor.

Öcalan kendi kitlesini tahrik etmeye çalışıyor, ama aynı tahrikin Hizbullah'ta da yapılabileceği unutulmamalı. Tabii şu anki gücüyle PKK, Hizbullah'ı silip süpürebilir. Fakat bence Öcalan ateşe körükle gideceğine, bu ateşi söndürmeye çalışmalı. Ama Öcalan'ın bu mesajlarını alan PKK'liler bölgede önlemlerini

alacaklardır. Hizbullah'ın sivilleşme söyleminin PKK korkusundan kaynaklanmadığını da söylemeliyim. Sonuçta bu insanlar cihat söylemiyle hareket ediyorlar. Savaşmaktan korkmazlar, ama şiddete başvurmadan dini yaymaya çalışacaklar. Zaten parayla tanışan Müslümanlar liberalleşiyor. Hizbullah'ın da benzer bir süreç yaşaması muhtemeldir. PKK'nin Hizbullah'taki bu dönüşüme karşı durmayacağını tahmin ediyorum.

2000'deki Hizbullah operasyonunun Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından kısa süre sonra olması tesadüf müydü?

Öcalan'ın yakalanmasıyla birlikte PKK'nin tasfiye edilebileceği, dolayısıyla Hizbullah gibi devlet tarafından kullanılmış bir örgüte artık ihtiyaç kalmadığının düşünüldüğü söylenebilir. 1990'larda PKK'nin gücünün doruğuna eriştiği dönemde Hizbullah'la karşı karşıya geldiğini biliyoruz. Hizbullah Kürdistan sokaklarından PKK'yi çıkarmak, örgütü dağıtıp sıkıştırmak için kullanılıyordu. Batman'da, Diyarbakır'da, Hizbullah insanları surla doğruyor, sokak ortasında arkalarından tek kurşunla vurup öldürüyordu.

Hizbullahçıların kökü nereye dayanıyor?

Eskiden Kürdistan'da medreseler vardı. Hizbullahçıların çoğu bu medreselerden çıkma. Molla Enver bunların en bilineni, halen Batman'da yaşıyor. Anadolu topraklarına Nakşibendi tarikat anlayışını getiren Mevlâna Halîlî Bağdadî Kürttür. Bağdat'tan Hindistan'a gitmiş ve İslâmî literatürü tarikatla birleştirip bu anlayışı Anadolu'ya taşımıştır. Diğer tarikatlar da Nakşîlikten doğdu. Örneğin, İskender Paşa, İsmail Ağa veya Siirt'teki, Norşin'deki tarikatlar Nakşîlikten doğdular. Kürtlerde din ve siyaset hep paralel oldu. Bazen din, bazen de siyaset öne çıktı. Osmanlı döneminde de Kürt beylerinin yanlarında mutlaka bir din âlimi bulunmuştur.

Hizbullah nasıl ve ne zaman kuruldu?

1979 İran devriminden hemen sonra, Hüseyin Velioğlu, Edip Gümüş, Fidan Güngör, Cemal Tutar ve Abdulvahap Ekinci gibi isimler tarafından kuruldu. Abdulvahap Ekinci, Vahdet Grubu'nun başındaydı, Vahdet Kitabevi'nin sahibiydi. Devlet raporlarından Hizbullah'la ilgili araştırmalara kadar bütün belgeler, Hizbullah'ın Vahdet Kitabevi'nde kurulduğuna işaret ediyor. Ekinci, daha sonra, hakkındaki Suudi kökenli Rabîta'dan para aldığı gibi iddialar yüzünden İstanbul'a kaçtı. Ekinci'yle ilgili iddialar, örgüt içinde çekişmeler yaşanmasına neden oldu. Örgütün kurucusu kaçınca, Güneydoğu'da meydan İlim ve Menzil gruplarına kaldı. Menzil'in başında Fidan Güngör, İlim'in başında da Hüseyin Velioğlu vardı.

İlim ve Menzil isimleri nereden geliyor?

Açtıkları kitabevelerinin isimleri bunlar. İran devriminden sonra, bölgede kitabeveleri kurup toplantılar yapıyor, sohbetler düzenliyor, eleman temin ediyorlar. Zamanla bu iki grup da çekişme yaşandı aralarında. Hizbullah'ın kendi tarihini yazdığı bir kitap var; yazarı, İlim grubunun etkili isimlerinden İsa Aksoy. 2000'deki operasyondan sonra yurtdışına kaçtı, bildiğim kadarıyla şu an Almanya'da

2000 yılında yapılan operasyonlarda Hizbullah'ın Diyarbakır (en solda) ile Üsküdar'daki (ortada) "mezar evleri"nden çıkarılan cesetler ve örgüte JITEM vasıtasıyla aktarıldığı iddia edilen mühimmat...

yaşıyor. Menzil ve İlim arasındaki çatışmadan Menzilciler galip çıktı. Fidan Güngör'ün akıbeti bilinmiyor. Öldürüldü mü, kaçırıldı mı, kaçtı mı, bilemiyoruz. Menzil grubunun çok kısa sürede güçlenmesi, bölgedeki herkes gayet iyi bilir ki, ancak dışarıdan destekle mümkün olabilir. Örgüte eleman kazandırmak zor değil. Kandırılmaya, kullanılmaya, dinî duyguları istismar edilmeye müsait binlerce genç var. Finansal kaynakları ise ya yurt içindeki bazı derin odaklar sağlıyor veya sempatzımanı oldukları İran rejimi.

PKK-Hizbullah çatışması nasıl başladı?

İlk saldırıyı PKK'nin gerçekleştirdiği doğru. Hizbullah'ın önem verdiği bir isim olan Mele Sabri ve eşini 1990'da İdil'de öldürdüler. Sonrasında, 1990'lar boyunca devam eden yoğun çatışma dönemi yaşanıyor. Hüseyin Velioglu aranan biri olmasına rağmen herhangi bir sıkıntı yaşamadan yurt içinde dolaşarak yaşıyor; İstanbul'da villa tutuyor. Bunlar, derin devletin Hizbullah'ı desteklediğinin işareti. Fakat, bütün kadrolarının devletle irtibatlı olduğunu söylemek de güç. Elbette devlet desteği olmasa, Hizbullah kendi özgüçüyle, tabanı ve ideolojik maharetiyle bu noktaya gelemezdi. Özellikle JİTEM vasıtasıyla Hizbullah'a silah aktarıldığına dair ciddi iddialar var. Hatta bu gerekçeyle Batman eski valisi Salih Şarman yargılandı ve ceza da aldı. Ama şunu gözardı etmemeliyiz ki, Hizbullah'ın her halükârda yabana atılmayacak bir gücü ve tabanı var olageldi, çünkü Hizbullah İslamcı bir örgüt olsa da, Kürtlük vurgusu da yapıyordu. Bu da dindar Kürtleri etkiliyordu, hâlâ da etkiliyor. Ümmetçi bir örgüt olmasına rağmen üyelerinin neredeyse tamamı Kürtlerden oluşuyor.

2000'deki operasyon yapılmıyorsa, Hizbullah'ın şimdiki gücü sizce nasıl olurdu?

Korkarım devasa bir örgüt haline gelmişti. Hizbullah zaten haddinden fazla güçlenmişti; İstanbul'da bile sivil toplum örgütü başkanlarını, işadamlarını, doktorları, mühendisleri, dinî tartışmalarda farklı eğilim gösterenleri vahşice öldürebiliyorlardı. Mesela, Med-Zehra grubunun başındaki İzzettin Yıldırım bunlardan biridir. Med-Zehracılar da Nurcu Kürtlerin cemaatiydi. Hüseyin Velioglu öldürüldükten sonra, Hizbullah'ın İlim grubu tespithaneleri gibi dağıldı, bölgedeki pek çok mensubu El-Kaide'ye yanaştı. Bazıları cihat bölgelerine gidip savaştılar. Hacı Bayancık, Hizbullah'tan tutuklu olarak yargılanıyordu, oğlu ise El-Kaide operasyonundan tutuklandı. Gaziantep ve Diyarbakır'da yapılan El-

Kaide operasyonlarında yakalananların çoğunun eski Hizbullahçılar olduğunu görüyoruz. Son zamanlarda, etrafa saçılmış Hizbullahçılar yeniden toparlanmaya başladı. Fakat bu toparlanma sivil yollardan gerçekleşiyor. Hizbullah silahları gömdü ve toplum nazarında meşru bir pozisyona yerleşmek için sivil toplum kuruluşları aracılığıyla faaliyet sürdürüyor bugün.

Örgüt üyelerini tekrar bir araya getiren ne oldu?

Aslında tamamen dağıtılmadı Hizbullah; 2000'deki operasyon örgütü bitirmedi. Bunun en büyük sebebi de bölgede ciddi bir tabana sahip olmaları. Kurdukları sivil toplum örgütleri üzerinden yüzbinlerce insana ulaşabiliyorlar. Örgütün başında, geçtiğimiz gün tahliye edilen Edip Gümüş var. Gümüş'ün hapisteyken de binlerce insan üzerinde etki sağladığı söyleniyor. Silahlı kanat sorumlusu Cemal Tutar var, o da tahliye oldu. Hizbullah ana davasından yargılananların çoğu serbest bırakıldı, ama bunların masum olduğuna dair herhangi bir karar yok. Tutuksuz yargılamanın neticesi ne olur, hep beraber göreceğiz; bu süreçte yurtdışına kaçmaları da söz konusu. Ama unutmamalı ki, yönetici kadro hapisteyken de örgütü diri tutan bir ekip vardı. Hizbullah'tan yüze yakın kişiyle konuştum, bunların çoğu sivil toplum kuruluşlarında yer alıyor. Bu insanların tamamı Hizbullah ana davasından üçer-beşer yıl hapis yatmış, beş-altı yıl önce de tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmış. Yani cezaevindeki esas kadrodan eğitim alarak dışarı çıkmışlar. Bunların kurdukları STK'ların en önemlisi Mustazaf Derneği. Derneğin başında aynı zamanda Hizbullahçılarının avukatlığını yapan Hüseyin Yılmaz bulunuyor. Yüze yakın avukat Hizbullah davasına girip çıktı, ama Hüseyin Yılmaz ve Sıdkı Zilan hiç bırakmadan bu davayı takip eden avukatlar. Danimarka'da peygamber karikatürlerinin yayınlanmasını protesto eden en kitlesel gösteriyi Peygamber Sevdalıları Platformu adıyla bunlar tertiplede; Diyarbakır'da 300 bine yakın insan topladılar.

Platformda başka cemaatler de var mı?

Platformdaki 13 kuruluşun hepsi Hizbullah'a yakın örgütler. Peygamberin doğumünü vesilesiyle yapılan ve geleneksel hale getirdikleri eylemlerde de yüzbinlerce insan topladılar. Fakat unutmamalıyız ki, peygamber konusunda hassasiyet gösteren BDP'liler de var, AKP'liler de, başka İslamcı örgüt veya cema-

at mensupları da; dolayısıyla, bu eylemlere katılan herkesin Hizbullahçı olduğunu söylemek yanlış olur. Ama sonuçta, büyük bir kitleselliğe ulaştıkları açık. Velhasıl bu tür etkinlikler ve sivil toplum kuruluşları üzerinden tespithanelerini tekrar bir araya getirdiler. Tespithaneler tamam, ama imam eksikti. Son tahliyelerle imam da dışarı çıktı. Dolayısıyla, bundan sonra örgütü daha rahat yönetip gücünü arttırabilecekleri kanaatindeyim. Burada iki isim çok önemli: Edip Gümüş ve Cemal Tutar. Özellikle Gümüş'ün örgütü daha etkin bir pozisyona getireceği inancındayım.

"Daha etkin pozisyon"dan kastınız ne?

Toprağa gömülü silahların çıkarılmasından söz etmiyorum, son on yılda Hizbullah'ın değişip dönüştüğü kanaatindeyim. Bunun en büyük delili, PKK'ye karşı daha dikkatli bir dil kullanmaları. PKK'ye fazlasıyla düşmanlık besleseler bile bunu dışavurmamaya özen gösteriyorlar. Bölgede PKK'den sonra en etkili güç Gülen cemaatiyse, üçüncüsü de Hizbullah'tır. Samanyolu TV'deki "Tek Türkiye" dizisi yüzünden Hizbullah Fethullah cemaatine tepkili. Fakat bu tepkilerini doğrudan dile getirmiyorlar. Mezar evleri, sorgu kasetleri, infaz görüntüleriyle bütün Müslümanların tepkisini toplayan Hizbullah, Peygamber Sevdalıları Platformu'nun etkinlikleri sayesinde diğer cemaatlerin tepkilerini kısmen azaltmayı başardı.

"Tek Türkiye"ye niye tepki gösteriyorlar?

Gülen ve Hizbullah örgütleri zaman zaman bu dizi yüzünden çatışmanın eşiğine bile geldi. İki örgütün etkili isimlerinin buluştuğunu biliyorum. Hüseyin Gülerce, Hizbullah'ın etkili isimlerinden ve Doğru Haber gazetesinin başyazarı Mehmet Göktaş buluşarak ihtilafları kaldırmışlardı. Bu buluşmadan sonra, "Tek Türkiye" dizisindeki Hizbullah karakterleri "hidayete" erdi. Ayrıca, Hizbullah kitlesini diri tutan başka unsurlar da var. Bir kere, Doğru Haber diye bir gazeteleri, radyoları var. Bir televizyon kanalı açmaya çalışıyorlar. Haftalık Doğru Haber'in bölgedeki tirajı 25 bin; sivil toplum kuruluşları ve medya kanalları üzerinden farklı kesimlere ulaştılar. Bu da Hizbullah'ın sert, katı yüzünü yumuşatmaya başladı. Ama yarın öbür gün, sıkıştırılırsa, nasırlarına basılırsa, tekrar silaha sarılmaları muhtemeldir. Hizbullah kesinlikle silahları şartlı olarak toprağa gömdü. Tehditle karşılaştığı anda bu silahı çıkaracak.

Hizbullah'ın örgütlenme modeli ne?

Hizbullah'ın modeli Hamas'tır. Hamas gibi

siyasî hayatta kendilerine yer bulmaları elbette çok kolay değil, ama eninde sonunda siyasal bir nitelik arzedecek. Bölgede şu an kendini Müslüman olarak tanımlayan Kürtlerin çoğu kendini AKP'li olarak tarif ediyor. Birkaç ay önce, Hizbullah davasının ilk avukatlarından Hüseyin Yılmaz, bir sivil toplum kuruluşu başkanı sıfatıyla İçişleri Bakanı Beşir Atalay'la görüştü. Yılmaz, Atalay'a bir "bölge raporu" sunduğunu söylüyor. Hizbullah bölgenin sorunlarıyla ilgilendiğini göstermeye çalışıyor.

Gülen-Hizbullah çelişkinin temeli ne?

Özellikle son beş-altı yıldır bölgede Gülen grubuyla karşı karşıya geliyorlardı, çünkü ikisi de bölgede alan elde etme kavgasında. Gülen grubu bölgeye sonradan, devlet kanalıyla girdi. Kime sorarsanız sorun, bölgede herkes Gülenlilerin polis, asker veya başkaca devlet görevlileri olduğunu söyler. Özellikle polis ile Gülen bölgede özdeşleşmiş durumda. Bölge insanı Emniyet'in yaptığı her faaliyetin arkasında Gülen grubunu görüyor.

Gülen'in cemaat evlerine yapılan saldırıların arkasında Hizbullah olabilir mi?

Kimi saldırıların arkasında Hizbullah'ın olduğu söyleniyor; Diyarbakır, Antep gibi yerlerde bu tür hadiseler yaşandı. Fakat bu arada, dikkat çekicidir ki, Fethullah grubuna benzer faaliyetler yürütmeye başladı Hizbullah. Hizbullah da artık okuma evleri açıyor, yardım kuruluşları kuruyor. Gülen'in "Kimse Yok mu" derneği varsa, Hizbullah da Mustazaf-Der ve benzeri kuruluşlarla muhtaçlara gıda yardımı yapıyor, çocukların eğitim masraflarını karşılıyor, ailelere para dağıtıyor. İki hareket aynı alanda çalışıyor. Tek fark, Gülen grubunun açtığı STK'lara bölgedeki yöneticilerin kolaylık sağlaması. Hizbullahçılara ise engeller çıkarılıyor. Mesela, Batman'da defalarca başvurmasına rağmen Mustazaf-Der'in kurs açmasına Millî Eğitim İl Müdürlüğü izin vermedi. Hizbullah bunun arkasında Gülen cemaatinin olduğunu düşünüyordu.

Sonuçta, Mustazaf-Der kapatıldı...

Ama, Mustazaf-Der kapatıldıktan hemen sonra, örgütün başka kuruluşları devreye girdi.

Parayı nereden buluyorlar?

Bunlar aynı zamanda ticarî faaliyetleri olan insanlar. Diğer yandan, zekât, fitre veya çeşitli etkinliklerde bağış toplayarak parasal sorunlarını hallediyorlar. En azından görünürde böyle kaynakları var. İslâmcılar para toplamakta mahirdir. İHH, Deniz Feneri, Kimse Yok mu, Veren El gibi epey yardım kuruluşu var. Hizbullah'a ait kuruluşların sayısı da bir hayli fazla.

Hizbullah tabanının sınıfsal yapısı nasıl?

Çoğunlukla yoksul, alt kesim oluşturuyor. Örgütte faal olanlar da çoğunluk fakir Kürt çocuklarıdır. Fakat İslâmcılar artık orta-üst sınıfa yükselmeye başladı. Bunlar sınıf atlayınca da Hizbullah'la ilişkilerini sürdürüyorlar. Kürtler bir yere bağlandıktan sonra kolay kolay bırakmıyorlar. Unutmadan şunu da belirtmeliyim: Cezaevi, Hizbullah için bir okul

oldu. Daha önce Said Nursi'nin kitaplarını okumayan Hizbullahçılar, cezaevinde "Risale"yle karşılaştılar. Evlerindeki sohbetlerin ana konusunu artık Said Nursi'nin kitapları oluşturuyor. Eskiden daha çok İran'la bağlantılıydılar. Bu, Hizbullah'a Şia görüntüsü veriyordu. Ehli Sünnet bu yüzden Hizbullah'a mesafe koyuyordu. Bundan kaçınmak için, aslen Kürt olan ve her cemaat ve tarikatın saygı duyduğu Said Nursi'yi sahiplendiler. Tıpkı Işık Evleri'nde olduğu gibi, onların evlerinde de artık "Risale" var. Bana kapılarını açtılar, bizzat gidip gördüm bu evleri. Unutmamak gerekiyor, devlet işine geldiğinde her kesimi kullandı. İslâmcılar hiçbir zaman devleti solcular gibi sorgulamadı. İslâmcılar yeri geldiğinde en az Kemalistler kadar devletçi olabiliyor, çünkü bilinçaltılarında devletsiz kalma korkusu yatıyor; İslâm'ın devlet güvencesinde olmasını istiyorlar. Ama bu, bütün İslâmcı cemaatlerin devletle kol kola olduğu anlamına gelmez. 28 Şubat'ta hemen hepsi devlet hışmına uğrayan İslâmcı cemaatler, devlete yönelik eleştirilerini hep yumuşak tutuyorlar, çünkü şimdiki iktidara bakarak "devlet benimdir" diyorlar. Hizbullah'a dönecek olursak, bu örgüt de meşrulaşmak istiyor. "Artık mezar evlerle gündeme gelmek istemiyorum" demeye çalışıyor. Kürtler Hizbullah'a Hizbulşeytan der. Devlet bu örgütün legal alandan çıkması yönünde baskı yaparsa veya eskisi gibi kullanmak isterse, Hizbullah yine Hizbulşeytan görünümüne kavuşur. İslâmî kimliğim olduğu halde şunu söylüyorum: Bireyler akıllarını ve iradelerini cemaatlere teslim etmemeli. Her şeyi, kutsalları dahi rahatlıkla tartışabilmeli. İnsanlar iradelerini bir mollaya, cemaat veya tarikata teslim edip birer canlı bomba gibi etrafta dolaşmamalı. Aksi halde 1990'lara dönme ihtimali var.

Hizbullahçılar PKK'ye karşı kullanıldıklarını kabul ediyor. JİTEM vasıtasıyla örgüte silah aktarıldığına dair ciddi iddialar var. Bu gerekçeyle Batman eski valisi Salih Şarman yargılandı ve ceza da aldı.

delerini cemaatlere teslim etmemeli. Her şeyi, kutsalları dahi rahatlıkla tartışabilmeli. İnsanlar iradelerini bir mollaya, cemaat veya tarikata teslim edip birer canlı bomba gibi etrafta dolaşmamalı. Aksi halde 1990'lara dönme ihtimali var.

Son dönemde, Hizbullah-Gülen hareketi yakınlaşması görülüyor. Ayrıca, Hizbullah'ın eğitim kurumlarına, başka alanlara girme girişimleri var. Hizbullah ve Fethullah Gülen hareketinin amacı, hedefi ne?

Gülen cemaati, diğer cemaat ve tarikatlar için artık bir model teşkil ediyor. Herkes onlar gibi yasal yollardan güç elde etmeye çalışıyor. Nihai amaçları nedir, bilmiyoruz. Ama sonuçta, Gülen'in Türkiye'deki en güçlü örgüt olduğunu biliyoruz. PKK de onlarla diyaloga geçiyor mu, geçiyor. Bizzat Öcalan, avukatları aracılığıyla Hüseyin Gülerce'yle görüştü mü, görüştü. Çünkü bu cemaat devletin her kurumunda ciddi bir güç elde etti. Dolayısıyla bu noktadan sonra, cemaatle görüşmek devletle görüşmektir. Tepkiler yükselince Gülerce geri adım attı, çünkü bu cemaatin özellikle Türk milliyetçisi kanadı henüz buna hazır değil. Ama bence cemaat bu yakınlaşmayı istiyor. Hizbullah'ın nihai amacını da tam bil-

miyoruz. Onların da PKK gibi bir Kürdistan hayali taşımadığını biliyorum. Şeffaflıktan yana olduğunu da biliyorum; artık birilerinin kendilerini kullanmasını istemiyorlar. Burada kritik olan, devletin yaklaşımı. Devlet isterse, bir ay içinde Hizbullah'ı Türkiye'nin en tehlikeli, en vahşi örgütü haline getirebilir, ki daha önce devlet bunu yaptı. Burada Hizbullah tamamen masum, devlet suçlu demiyorum.

PKK hareketi olmasaydı, bölgede şu an toplumsal durum nasıl olurdu?

Hiç tartışmasız İslâmî kanattaki siyasetler ağırlıklı olurdu. Çok daha radikal İslâmcı bir hayat tarzı hüküm sürüyor olurdu. PKK farklı bir hayat tarzının yerleşmesinde etkin oldu. PKK'ye yakın olan, HEP'den BDP'ye uzanan gelenek Kürt coğrafyasındaki insanları dönüştürdü. Fakat yine de Kürt toplumu tek renk olmazdı. Sonuçta, bu topraklarda yakın zamana kadar Ermeniler, Asurî ve Süryaniler, Keldaniler, Nusayriler, Yezidiler ve Yahudiler yaşıyordu. Botan beyi Bedirhan'ın en yakın danışmanı bir Ermeniydi.

Hizbullah PKK'nin alanına girmeye çalışırsa ne olur?

Böyle bir ihtimal var. Ama bundan kaynaklanan çatışma eski yöntemle olmayacak. Hizbullahçılar artık teknolojiyi iyi kullanıyorlar. Dolayısıyla, mücadelelerini bu kanallardan yürüteceklerdir. Hizbullah tabanını genişleterek PKK hareketiyle mücadele yürütecek bence. Ve PKK'nin toplumda yarattığı seküler dönüşümü İslâmî hayat tarzı lehine dönüştürmeye çalışacak. Geçmişte devlet elemanlarının PKK'ye karşı bazı eylemleri Hizbullah adına, Hizbullah'a karşı da PKK adına gerçekleştirdiğini düşünüyorum.

Kürtlerin "Hizbulşeytan" dediği bir örgütün taraftarları, örneğin Diyarbakır'ın Bağlar semtinde, PKK sempatanlarıyla komşuluk ediyor. Bu karşıtlık toplumsal düzlemde nasıl tezahür ediyor?

Geçmişin izleri silinmiş değil. Toplumsal düzlemdeki karşıtlığın nasıl evrileceğini iki örgütün önder kadroları belirleyecek. Verilecek sıcağın mesajlar, bu karşıtlığı eritebilir. Tıpkı Gülen-Öcalan temasında olduğu gibi. Nitekim, Öcalan'ın açıklamalarından sonra bölgede Gülen hareketine yönelik öfke dinmiş gibi görünüyor.

Karşıtlığın giderilmesi bu kadar kolay mı?

Kolay. Çünkü Kürtler bezmiş durumda. PKK-Hizbullah yumuşaması şu anda zor görünüyor. Ama olası bir durumda, Kürtlerin her zamanki âlicenaplığı göstereceklerini düşünüyorum. Sadece Hizbullah değil, PKK de artık silahlı mücadeleyi sürdürmek istemiyor. Kandil'de iki defa Murat Karayılan'la söyleşi yaptım. Bana söylediği şeydi: "Biz 1993'ten beri tekrar ediyoruz. Silahların artık çözüm getirmediğinin bilincindeyiz." PKK şu an silahları bırakmıyorsa, tek neden, silahları bıraktıklarında çözümün önünün tıkanmasından duydukları şüphedir. O şüphe kalkarsa, PKK de silahsız olarak yoluna devam etmek isteyecektir. Gülen cemaati nasıl ki silahsız olarak bu kadar güçlendiyse, diğer örgütler de bu şekilde güçlenebileceklerini düşünüyor.

Söyleşi: İrfan Aktan

BAŞAKŞEHİR VE YENİ İSLAMCILIK (2)

Cennet, hemen şimdi!

Geçtiğimiz sayıda kaldığımız yerden Başakşehir sokaklarında dolaşmaya devam ediyoruz. Bu kez Başakşehir sakinlerinin zihinlerine, geçmiş ve gelecek tahayyüllerine bakıyoruz. Kendini “dış dünya”ya, İstanbul’a, “küfürle mücadeleye” kapayan, doğanın genleriyle oynayarak cenneti veryüzünde kurmaya çalışan yeni-İslâmcılığın gönlünde nasıl bir şehir yatıyor? İstanbul İran mı olacak, Dubai mi?

Refah Partisi’nin taşıdığı iktidar bayrağını yepyeni bir enerjiyle koştur koştur bir yerlere taşımakta olan AKP’yi, onun temsil ettiği sınıf atlayan kesimleri, bu kesimlerin hayatı anlama ve yeniden tanımlama biçimlerini ne zaman İslâmî hassasiyetleri olan entelektüellerle tartışmaya çalışsam, sözcüklerle ve kavramlarla kurulmaya kalkışılan bir savunma kalkanyla karşılaşıyorum. Örneğin biri “Başakşehir’de karşılaştığın yaşam biçimi İslâmî değil. O insanlar avam” deyip çıkıyor işin içinden. Sonra başka yerlerde ya da başka zamanlarda Müslümanların nasıl yaşadıklarına dair idealist hikâyeler anlatıyor. Bir başkası “dindar” ve “muhafazakâr” ayrımı yapıyor. Dindar ya da mütedeyyin kavramları dinin öngördüğü ideal tarz-ı hayattan vazgeçmeyen insanlara tekabül ederken, bir öncekinin avam dediği “muhafazakâr”a dönüşmüş oluyor. İslâmcılık ise hepten bir mücadele alanı: Kendini “has İslâmcı” olarak gören kimileri, siyasetin ve ticaretin basamaklarını İslâmî sembollerle örülmüş bir halinin üzerinde yürüyerek katetmişleri “İslâm tüccarı” olarak nitelendiriyor. Onun “İslâm tüccarı” dediği kişi, bir diğerinin davranış modelini “Allah’ın helâl kıldıklarını bile haram kılan müşrik” olarak nitelendiriyor. Çünkü “Allah servete izin veriyor, çalışmayı, zenginleşmeyi mübah sayıyor, ama bu müşrikler Müslümanları yoksulluğa, dünya nimetlerinden uzak durmaya zorluyorlar”. Bir de tabii “köy İslâm’ı” ile “şehir İslâm’ı” var. Gecekonduunun, köyün dindarlığı “taklidi iman”a dayanıyor, “şehir İslâm’ı” ise İslâm’ın estetik değerlerini şehre, gündelik hayata taşıyor... Geleneksel İslâm adına konuşanlar ise “şehir Müslümanları”nı zenginlikleriyle kibirlenen,

“sahte Müslümanlar” olarak tanımlıyorlar.

Bu karşılıklı itişmelerden anladığım şeyse, İslâm’ın artık ortak bir değer olmaktan çıkıp grupların, kesimlerin birbirlerini itip kaktıkları bir mücadele alanına dönüşmüş olduğu. Bütün bu tarafların ortaklaşabildikleri tek konu dışlayıcılık. Üstelik bu defa dışlama pratiği kendisine yekten benzemeyene, yani “ateist”e, “laik”e, “başını örtmeyene, namaz kılmayana, oruç tutmayana, içki içip kumar oynayan”a değil, kendisini İslâm sözcüğünün ifade ettiği tarihsel ve toplumsal pratikler üzerinden tanımlayanlara yönelmiş durumda... Her biri kendi İslâm’ını bir diğerininkinden, hatta söz konusu çoğulluk dikkate alındığında diğerlerinin tamamından arındırma ya kalkışmakta, dahası hakiki İslâm’ın kendisinin olduğu iddiasında. Bu iddiada, ait olmanın değil, mülk edinmenin ses tonu var.

Çünkü bu tarafların her birinde, İslâm’ın tarihsel olarak şimdiki zamanda bir dizi ayrıcalığa tekabül ettiğine dair bir bilinç okunmakta. Ama bu savunma kalkınının asıl işlevi, meseleye İslâm ya da İslâmcılık üzerinden değil, bu kavramlar etrafında olup bitenleri ülkenin ve kürenin genel çerçevesi içinde bir yerlere koymaya çalışan bakışı olduğu gibi bertaraf etmesi. Yani bir parçalanmanın yanı sıra, şeffaflaşma görüntüsü altında yaşanan bir içe kapanma da söz konusu. Bu kapanış, tartışmaya konu olan kesimlerin onları seyredenlerle el birliği içinde örgütledikleri bir imaj değişikliğinin ardında devasa bir değişimi ve parçalanmayı saklıyor şimdilik...

Başakşehir, işte bu parçalanma ve imaj değişikliğinin mekânsal örgütlenme ve ifadelenme biçimi olarak anlam taşıyor. Bir yanıyla İstanbul’un, diğer yanıyla İslâmcılığın geleceğine ilişkin bir şeyler söylüyor. Bu noktada, söz konusu savunma kalkınının sınırlayıcılığını bertaraf etmek için şöyle bir önermede bulunmak gerekiyor: Bu kalkının ardındaki birbiriyle uzlaşmaz gibi görünen duruşların tamamına birden İslâmcılık demek ve muhafazakârlığın, her ne kadar kısmen bir iktidar projesine dönüşen İslâmcılık tarafından “masdedilse” de, Adnan Menderes’in açtığı yolun orta şeridinden giden Demirel-Özal siyasetiyle kısmen CHP ve MHP’de sıkışıp kaldığını söylemek, hem bu parçalanmanın hem de İslâmcılığın dönüşümünün daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir. Böylece “liberal sol” diye tarif ettiğimiz ve İslâmcılığı bu dönüşüm sürecinde geldiği nokta itibarıyla anlamaya çalışmaktan çok onaylamaya uğraşan ve bu girişimden kendine dair popüler bir onanma beklentisinde olduğu düşünülebilecek eğilimi de İslâmcılığın dönüşümündeki rolü üzerinden değerlendirme şansımız olabilir.

Mekândan lâmekâna

3 Ocak 2011 tarihli Radikal’de yayınlanan bir haber, Tayyip Erdoğan’ın yaklaşmakta olan genel seçimler öncesinde partisinin İstanbullu belediye başkanlarına “mahallenize dönün” şeklinde bir talimat verdiğinden söz ediyordu. Habere göre, bu talimat üzerine Beyoğlu Belediye Başkanı Misbah Demircan Kasımpaşa’ya, Esenler Belediye Başkanı Tevfik Göksu Kemer Evleri’ne, Zeytinburnu Belediye Başkanı Murat Aydın da Zeytinburnu’na yerleşti. Bugüne kadar neden kendi mahallelerinde oturmadıkları sorusunun cevabı ise haberin başlığında veriliyordu: “AKP’li başkanlar vildan mahalleye geçti.” Sulukule fatihi Mustafa Demir bugüne kadar çocuklarının okulu nedeniyle Beşiktaş’ta oturduğunu, ama talimatı aldıktan sonra Fatih’e taşındığını söylüyordu aynı haberde. İslâmcılık, yerel siyaset üzerinde yükseldi. Çünkü, bu siyasetin insanları siyaset yaptıkları yerde yaşıyor, siyasî kazanımlarını yine o yerelikte paylaşıyorlardı. Bu paylaşım bir yanda Anadolu kaplanlarını, diğer yanda hayır cemiyetlerini oluşturmuştu. Aynı anda yatırıma ve sadakaya dönüşüyor, merkezî devletin önceleri elitist ekonomi yönetimi, 1990’lardan sonra ise IMF’yle yapılanlara benzer uluslararası anlaşmalar nedeniyle

tıkadığı refah dağıtım kanallarını bir şekilde by-pass ediyor ve ötesine geçiyorlardı. Gece-kondular su gördü, doğalgaz gördü, yol gördü onların dönemlerinde. Bu dağıtım mekanizmaları aracılığıyla ve İslâmcı siyasetin yerelciliği sayesinde her türden yerellik piyasa mekanizması içine çekildi. Ne var ki, aynı süreç İslâmcı siyasetin de kendi seçkinlerini oluşturmasına ve yeni bir elitizm yaratmasına neden oldu. 2002 sonrasında mahalle bir yatırım alanına dönüşmüş, iktidar mekanizmaları bu yatırım alanının nimetlerinin elitlerin çıkarlarına tercüme edilmesine aracılık etmeye başlamıştı. Buna Abdurrahman Arslan'dan ödünç alacağımız bir kavramı hafifçe zorlayarak "iktidar alanına hapsolmek" diyebiliriz.

Arslan, '90'larda olup bitenleri tarif ederken, Türkiye'de parçalanmakta olan iktidar alanının kendini yeniden üretmek için iki imkândan, İslâm ve demokrasiden yararlandığını, ancak bu çabanın İslâmcılar açısından ciddi bir tehlikeyi barındırdığını söylüyor: "(İktidar alanı) ikisinden de ...evrenselci ilkelerinden kendisi lehine feragat etmelerini istemektedir. Dolayısıyla, günümüzde 'bize uygun demokrasi' ifadelerinin sıkça dile getirilmesi kadar, Arapları yeniden düşman ilan ederek 'bize uygun/Türk Müslümanlığı' ya da 'yerlilik' arayışlarına yaygınlık kazandırılmak istenmesi tesadüf değildir." Bu tuzaktan kurtulmanın yolunun iktidar alanının kendisini sornsallaştırmak olduğunu söyleyen Arslan, daha 1999'da yazdığı makalede İslâmcılığın seçimi konusunda karamsar bir hava sergiler: "...28 Şubat'ın Müslümanları neredeyse kamusal alandan kovmayı hedefleyen travmatik, fakat sonu hayırlı olacak deneyimini göz önüne almak durumundaki Müslüman aydın, iktidar alanına ve siyasete dönük konuşmaktan artık vazgeçmeli, bunun yerine umutsuz halka, Müslümana ve İslâm'a yüzünü çevirmelidir. Eski alışkanlığına devam etmesi din ve siyaseti birbirlerinden ayırtmaktan ve halkın/Müslümanların bütün çabalarını iktidar alanına hapsetmekle neticelenmektedir."

İronik gibi görünse de, Arslan'ın söylediği, İslâmcıların bizatihi cumhuriyetin iktidar alanına talip olarak sekülerleştikleri, dinin bir siyaset temeli olmaktan çıkıp bir siyaset aracına dönüştüğü, biraz ileri gidersek dönüştürücü gücünü kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya olduğudur. Bu tespitin Başakşehir'de nasıl cisimleştiğine gelince...

Başakşehir'in bir tarihsel ve siyasal dönüşümün mekânı olduğunu söylerken aslında yarı-yanlış bir önermede bulunmuş oluyorum. Çünkü Başakşehir bir mekân değil, aksine bir lâmekân. Lâmekân kelimesi, tasavvufta, özellikle Alevî-Bektâşî şiiirlerinde mekândan münezzeh olmak anlamında kullanılır. Ancak tasavvuf, yukarıda sözünü ettiğim parçalanmanın aksine, vahdet-i vücud'dan yola çıkar. Osmanlı'nın son döneminden başlayarak İslâmcılığın modernite ve piyasa liberalizmi ile geçirdiği macera sonrasında, lâmekân vahdet-i vücud'la bağını kesmiş gibidir. Başakşehir, onun mekândan münezzeh olmak anlamında değil, aksine mekândan kendini sürgün etmek ve hatta mekânı ortadan kaldır-

mak anlamında yersizleşmesi, yerelliğinden kopması sürecinin karşılığıdır. Çünkü burada yaşayanlar Başakşehir'i İstanbul'un bir karşı-imajı olarak konumlarlar. "İstanbul'dan kaçarak" gelmişlerdir buraya, "şehir güvensiz ve ürkütücüdür", "çocuklar nezih bir ortamda yetişmelidir" ... Bütün bu terennümde İslâm'ın ve ona imanun şehri dönüştürme gücü, hadi korkmayalım, devrimciliği kan çekilircesine çekilmiş gibidir eylemden ve bağlamdan.

Oysa İslâm geleneğinde şehir kavramının karşılığı olan "medine", "dinin gerçekleştiği yer"dir. Din, ancak, "küfür"le birlikte yer alabilir. Başakşehir'e ya da kapalı, güvenli, kendi benzerleriyle dolu siteye sığınma girişimi "küfürle mücadele", onunla mücadele etmek suretiyle kendini gerçekleştirme imkânını alır Müslümanın elinden. İşte tam da bu noktada elde kalan konformizm oluyor. Eğer İslâm'la İslâmcılık arasında bir ayrım yapılabırsa, İslâmcılığın İslâm'ın dönüştürücü iddiasından vazgeçmesine tekabül eden konfor talebi gayet önemli bir işlev görür. Belediye başkanları konforlu bir yaşam için çekildikleri villalarından oy toplamak için mahalleye dönerler. Bu dönüş aslında bir kopuşun temsildir. Çünkü dönüş talimatının kendisi, hakiki bir dönüşün bir daha asla mümkün olmayacağını işaretidir.

Vicdansız bir duruş olarak İslâmcılık

21 Ağustos 2001'de, ter-ü taze AKP'nin kapatılan RP ve FP'den kopuşunun dinamiklerini açıklamaya çalışan Tayyip Erdoğan, Akşam gazetesine verdiği söyleşide şunları beyan etmişti:

"'Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir' sözü doğrudur. Ben kâinatın egemenliği Allah'ındır dedim. Kıyam, namazda ayağa kalkmak demektir. Bunu ancak kötü niyete çekmek isteyenler başka türlü değerlendirir. Bugün Avrupa Birliği'ne girme taraftarıyım. Onların gösterdikleri performans ve gerçekleştirdikleri düşünce değişimi bizim de değişimimizi sağladı. Şimdi yepyeni, yenilikçi söylemle ortaya çıkan bir partinin başkanıyım. Fikirlerim değişti. Artık yeni Tayyip'im, o Tayyip değilim."

Bu değişim söyleminden kısa bir süre sonra, uzun yıllardır beklenen oldu ve AKP genel seçimlerden ezici bir çoğunlukla çıkıp hükümet kurdu. Tayyip Erdoğan bir şey daha demişti aynı söyleşide, onu dört ay hapse de mahkûm eden hitabet şekli için: "Parti disiplini içinde Refah söylemiyle hatip olarak konuşuyordum." İki şeyden birini inkâr ediyordu: Kendisini ya da kendisini o günkü konumuna taşıyan geçmişi.

O günden bu yana ne Erdoğan'ın ne de İslâmcıların herhangi bir meselede radikal bir hoşnutsuzluk sergilediği görüldü. Başörtüsü ve Gazze meselelerini saymazsak, sokağa çıkmadılar hiç, dünya onları ilgilendirmiyor gibiydi. İslâmcı sivil toplum örgütlerinin tezkerenin kaderini belirleyerek gösterdiği başarıya rağmen, gıklarını çıkartmadı Müslümanlar. Ne daha dün yaşadıkları gecekondu mahallelerinin yıkımlarında, ne kot işçilerinin ciğerlerinin acısında, ne Cumartesi Annelerinin yanında, ne öğrenci kalkışmalarında, ne Kürt

* dipnot'dan

Gramsci Kitabı Seçme Yazılar 1916-1935

Eric Hobsbawm'ın Önsözleriyle

Hazırlayan: David Forgacs

Çeviren: İbrahim Yıldız

'Gramsci'nin en önemli yazılarını tek bir ciltte bir araya getiren Gramsci Kitabı, okurların, onun eserine ilişkin kapsamlı bir fikir edinmesine imkân veriyor. Gramsci'nin yazılarının birbiriyle olan bağlantılarını bulup çıkarması ve kilit önemdeki Gramsciyen kavramların kökeni ve gelişimi hakkında içgörüler sağlaması da kitabın değerini özellikle artırıyor.' Stuart Hall

Sınıf, kültür ve devlet üzerine yazdıklarıyla yirminci yüzyılın en önemli Marksist kuramcılarının biri olarak kabul edilen Gramsci'nin eseri, günümüz dünyasının olgularını tarihsel ve bütünsel bir perspektifle irdelemede vazgeçilmez bir kaynak niteliğindedir. Gramsci, folklordan felsefeye, popüler kültürden siyasal stratejiye uzanan çok çeşitli konularda parlak düşünsel içerikli metinler bıraktı arkasında. Çoğunluğu Türkçede ilk kez yayınlanan yazılardan oluşan bu derleme, her bölümün başında yer alan 'Giriş' yazılarının da yardımıyla, Gramsci'yi 'ilk elden' tanıma ve anlama fırsatı sunmaktadır.

dipnot yayınları

Selânik Cad. No:82/32- Kızılay-ANKARA

Tel: 0312 4192932/ eposta:

dipnotkitavebi@yahoo.com

meselesinde. Yarım ağz "tabii çok yazık, ama devletin de alışkanlıkları var, bugünden yarına değişmiyor" kabulü ötesinde anlamlı bir itiraz duyulmuyor. Ama Cihan Aktaş'ın da söylediği üzere: "Artık tesettürlü kadınlar konserlere, özel bir açılış kokteyline, BM toplantılarına katılıyorlar." Bunda elbette bir kötülük olmayabilirdi, gittikleri yerlere itirazlarını taşıyalardı. Ama AKP iktidara geldiğinden, cemaatler birer "business network" e dönüştüğünden bu yana başörtüsü başı başına bir itiraz olmaktan çıktı. Aksine, eğitim değilse bile ahlâklı koca, toplumda saygın bir yer, koleje giden çocuklar, nezih bir yaşam vaadi taşıyor.

Aktaş'ın şu cümleleri ise İslâm'a dair bu topraklara özgü vicdan algısının değişmezliğine olan inancın ve bu inançtan kaynaklanan kibrin ifadesi: "Dünyevî hayatla ilişkilendirilen göstergeler, Müslümanlığını öne süren, İslâmî hayat tarzını sembol ve söylemleriyle açığa vuran kişiye yakıştırılmıyor. Ateist olan kişide bile (belki mantıken de öyle olması gerekiyor), Müslümanı toplumun vicdanı olarak görme eğilimidir bunun sebebi." Tamam, vazgeçelim İslâm'la vicdan arasında bağ kurmaktan. Peki ne anlamı kalacak o zaman İslâmcılığın; kendini ve "iktidar alanı"ndaki endamını nasıl meşrulaştırarak?

Ne kalacağını yine Başakşehir'e bakarak söyleyebiliriz: Tıpkı Özal dönemi gibi, AKP dönemi de ardında bir dolu yeni zengin ve yeni parçalanışlar bırakarak çekilecek köşesine. Özal döneminden farkı, parçalanışların güvenlik duvarları ile mekânsal anlamda iyiden iyiye görünürleşmesi olacak. Üstelik eklemeliği neoliberal ekonomi politikaları dolayısıyla şimdilik üzerinde durduğu iktidar alanını da ulusal ve uluslararası sermayeye bölüştürmüş bulunacak. Bu dönemin bedelini Başakşehirli olmayanlar kadar Başakşehir de ödeyecek. Zira, İslâmcılık kendini muhtemel bir kötüye gidişin müsebbibi ve kazananı olarak mekânsal anlamda da işaretlemiş durumda. Dahası, mutasyona uğrarken bünyesine kattığı dışlayıcılık ve kendi tarihselliğinden vazgeçerken mustarip hale geldiği köksüzlüğü dolayısıyla tahrip ettiği şehirde "yandaş" bulamayacak. Böyle bakıldığında Başakşehir, İslâmcılığın "gemileri yakarak" yerleştiği yeni konumun adı olarak görülebilir.

Geleceksizlik

İslâmcılığın, geçmişten ve vicdandan olduğu kadar, Allah'tan ve gelecekte de vazgeçmişliğini Başakşehir'e bakarak okumak mümkün. Doğayla girilen kıyasıya kavgayı maden şirketlerine verilen ayrıcalıklar, HES ihaleleri aracılığıyla kendi yatağında akan tek bir su kaynağına bile izin vermemeye dayanan sömürgeci tavırdan biliyoruz. Ev diye kurulan ve mimarî anlamda köksüzlüklerini olduğu kadar şimdiki zamana mahkûm sınırlarını abartılan çokkatlı binalarından anladığımız Başakşehir'de ise başka bir dert var. Geçen kış 26 kişinin hayatını kaybettiği selin en çok tahrip ettiği yerlerden biri yine Başakşehir'di. Ayamama Deresi'nin neredeyse kaynağına kurulmuş Sular Vadisi'ni mümkün kılmak için yapılan kanallar yetmemiş, dere yatağında akmak istediğinde ise hem Sular Vadisi hem de onun devamındaki tır parkları, endüstriyel alanlar su altında kalmıştı. Vadinin bitiminde yedi işçi kadın sele kapılarak öldü. Şimdi etraftaki diğer dere yatakları da ihale-

İslâmcılığın, geçmişten ve vicdandan olduğu kadar, Allah'tan ve gelecekte de vazgeçmişliğini Başakşehir'e bakarak okumak mümkün. Müslüman, cenneti hemen, şimdi istiyor artık.

lerle Sular Vadisi benzeri projelere dönüştürülüyor. Doğal peyzajın yerini devasa tema parkları alıyor. Her bir ayrıntı düşünülüyor bu parkların yüzeyinde. Örneğin, Başakşehir Birinci Etapın yakınlarına yapılacak yeni Sular Vadisi'nde Osmanlı kayıklarıyla gezinti yapılabilecek. Üç boyutlu tasarımlardan görüldüğü kadarıyla yeni bir Sadabad yaratılacak burada. Eskiden olsa İslâmcılar "yaratma" tabirine karşı çıkarlardı. Çünkü eskiden "yaratmak Allah'a mahsus"tu. Ama şimdi bu konuda ne denli iddialı olduklarını görmek için buralarda tek bir ayrıntısı bile kendi haline bırakılmamış çevre düzenine bakmak yeterli. Çoğunluğu tropikal iklimlerden getirilmiş bitkilerin altına peyzaj mimarının bilgilendirici notları da düşülmüş. Çekirdek çitlemenin yasak olduğu parktaki her bir tabelada o bitkinin "Peyzaj" açısından nasıl bir işleve sahip olduğu aynen böyle, "P" harfi büyük olmak suretiyle yazılı. Mimar yalnızca görünümü değil, kimin orada nasıl davranacağını da planlıyor ve elbette bir

şirket için çalışıyor. "Peyzaj" aracılığıyla doğayı ve insanları ehlileştirip eğitiyor. Bir kavrama bu kadar çok yüklenme ihtiyacı, nedense, söz konusu enerjiyi ortaya koyanın Allah'tan utandığı, hatta onunla rekabet halinde olduğu, onun yaratım eylemine saygı duymadığı izlenimi uyandırıyor. Çünkü insanı da, peyzajı da kendince ürettiği estetiğe indiriyor. Sular Vadisi'ne şöyle bir bakmak, orada bir tür cennet tasarımının hayata geçirildiğini anlamaya yetiyor. Şırl şırl akan sular, süslü püslü yapılar, para karşılığı olsa da gam yemeyeceğiniz nimetler, yeşilin birbiriyle ahenk içinde olsunlar diye ayrıntılı bir şekilde planlanmış tonları... Öte yandan, adalet ve dünyayı dönüştürme talebinden soyundurulmuş, Allah'la ilişkisi bir şekilde zedelenip bireyin tüketim alışkanlıklarındaki estetik bir detaya dönüştürülmüş bu türlü İslâmcılık için cennet bir tür süper emeklilik projesi gibi. Bugünden yatırılan ibadet ve hayırların yarın tahsil edileceği bir sigorta şirketi... Doğaya duyulan öfke ve tiksintinin ardında görür gibi olduğumuz, piyasa liberalizmini mümkün kılan sömürgecilikten devralmış gibi duran müdahaleciliğin ardında sanki o süper emeklilik projesinden ümidi kesmişlik de var. O yüzden, Müslüman cenneti hemen, şimdi istiyor artık.

Ne zaman "Müslüman şöyle yapar mı, böyle yapar mı?" eleştirisiyle karşı karşıya kalsalar "oooh, herkes de İslâm'ı Müslümanlardan iyi biliyor" ironisine sarılan bu yeni İslâmcılar, pekâlâ kendileriyle maskeleri arasındaki boşluğun ve hırkasına büründükleri dinin henüz o kadar da eskimemiş taleplerinin farkında olsalar gerek, sitelerde yaşamayı tercih ediyorlar. Şehirde değil, kendilerinden kaçıyor gibiler. Bu yüzden, "Türkiye İran değil, Dubai olacak" dediğimde laikler sevinirken, İslâmcılar ne demek istediğimin aslında farkına varıyorlar. Ne var ki, geri dönülemez kadar uzun bir mesafe aldılar. Bu yüzden, Başakşehir'i ve onun sembolize ettiği yeni İslâmcılığı AKP'nin değil, Kemalizmin başarısı olarak görme eğilimindeyim. Çünkü onları, geri dönemeyecekleri bu uzaklığa getirip bırakan, dahası kendi taşıyıcısı olarak yeniden tanımlayan güç, ideolojik iddialarıyla değil, Türkiye'de kendini siyasette ifade etmeye girişen her kesime şedit yollarla bellettiği yöntemiyle Kemalizmin ta kendisi.

Ayşe Çavdar

İSTANBUL 2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ NE GETİRDİ, NE GÖTÜRDÜ?

Yeni kapitalizmin kültürü

“Dört Elementin Şehri” şiarıyla yola çıkan 2010 Avrupa Kültür Başkenti (AKB) adlı mega-etkinliği geride bıraktık. 1985’ten beri Avrupa’da çeşitli şehirlere verilen “Kültür Başkenti” payesi, bu payeye lâyık görülen şehirlerde düzenlenen binlerce faaliyet marifetiyle elden geçirilen altyapı çalışmalarına yakından bakmak, kapitalist rantın merkezine oturan kentlerin ve doğrudan yatırım aracı haline gelen “kent kültürünün” ne anlama geldiğini idrak etmek için iyi bir fırsat. İstanbul’un kendine has bir çeşniyle katıldığı AKB tarihini “dört elementin” ışığında değerlendiriyoruz.

Birinci element: Para ya da kent toprağını ele geçirmek

İşçi sınıfı mücadelesinin gücünün doruğunda olduğu 1970’lerde, kapitalist sistemin doğasından kaynaklanan doygun tüketim krizinin işçi ücretlerinin düşürülmesiyle aşılmaya çalışılması, “üçüncü dünya”nın ucuz ihracat ve emek merkezlerine dönüştürülmesi, çoğu kez savaşlar ve darbeler yoluyla özelleştirilmelere açılması sonrasında toparlanan kapitalist sınıf (ABD’de nüfusun en zengin yüzde 1’lik diliminin ulusal gelirden aldığı pay ‘70’lerde yüzde 20’ye düşmüşken, 2000’de yüzde 38’e yükseldi) uzun vadeli yatırım aracı olarak hızla kent toprağına yöneldi. Bu süreçte devletin rolü çoğu kez taşeron toprak müsaderecisi konumuna indirilirken, bu amaç doğrultusunda düzenlenen mega-etkinlikler furyası gerek devlet bütçesinin özel şirketlere aktarılması, gerekse kent merkezindeki yoksul sınıfın dışlanması için araçsallaştırıldı. Olimpiyatlar (1988 Seul’de 720 bin, 1996 Atlanta’da 30 bin, 2008 Pekin’de 1 milyon 750 bin kişi yerinden edildi), Dünya Kupası (2010 Güney Afrika’da devlet evsizliği ortadan kaldırmak için harcaıyabileceğı 4.6 milyar doları inşaata yatırırken, sadece Cape Town’da stad güzergâhındaki Heo Slovo mahallesi 10 bin

sakiniyle ortadan kaldırıldı) ya da dünyanın en çok para harcanan üçüncü mega-etkinliği olan World Expo Fuarları (1986 Vancouver’da 2 bin dar gelirli konutu yıkıldı, 1150 küçük pansiyon sahibinin işletmelerine el konarak beş yıldızlı oteller yapıldı, 2010 Şanghay’da yaklaşık 40 bin kişinin evi yıkıldı) kentsel müsaderecinin gözle görülebilir etkilerinin açığa çıktığı devasa sirk gösterileri haline getirildi. Ancak, işin daha inceltilmiş ve makyajlanmış hali, etkileri henüz ciddi şekilde raporlandırılmamış olsa da, kültür-sanat etkinliklerinde tezahür ediyor. “Avrupa Kültür Başkenti” (AKB) de bu tür etkinliklerin önde gidenlerinden. Ancak önce David Harvey’e kulak verelim.

Harvey, “Rant Sanatı” adlı makalesinde iki türden “tekelci rant” tanımlıyor. Birincisi, Marx’tan verdiği örnekle şaraplık üzüm üretiminde karşımıza çıkıyor. Hem tarım arazisine hem de “müstesna bir ürün olarak” Fransız şarabına sahip kapitalistler piyasaya hükmediyor. Hatta yeni kapitalist kültürün alâmet-i farikası sayılan “lisanslama” çağında tekelci Fransız sermayesi, mesela Avustralya’da üretilen şaraplarda “Bordo üzümü” kabilinden yerleşmiş tanımların kullanılmasını yasakla-

yabiliyor. İkinci türden tekelci rant ise ürünün bizzat kendisinden değil, konumlandığı ortamdaki kaynaklanıyor. Kent merkezinde, Topkapı Sarayı’na yakın bir otel, Picasso müzesinin ilişigindeki bir alışveriş merkezi konum kaynaklı tekelci ranta örnek verilebilir. Tekstil gibi coğrafi eşitsizlikten faydalanarak dolaşıp duran üretim türlerinin aksine kentsel rant, özellikle de kültürün metalaştırılmasını gerektiren turizm gibi alanlarda hem toprağına hem de kültüre bağımlı bir yapı arz ediyor. Ancak, tekelci doğası gereğı etrafındaki kültürü yutan, mesela Beyoğlu’nda Demirören AVM’siyle görüldüğü gibi kültürün asıl taşıyıcı unsurlarını silen rant, zamanla kültür açısından bir kıtlık yaratıyor; o yüzden de devletle el ele vererek kültür metası üretmesi gerekiyor.

1985’te, Avrupa Birliğı’nin fazlaca iktisadi ağırlıklı olmasından yakınan birkaç yüksek sanat erbabının girişimleriyle başlayan Kültür Başkenti süreci, ilk beş yılında Paris, Amsterdam ya da Floransa gibi zaten tarihçeleri vesilesiyle kültürel merkezler olarak kabul gören kentlerde kısıtlı bütçeli etkinliklere sahne oldu. Mega-etkinlik olarak AKB’nin araçsallaştırıldığı ilk kent, 1990 yılında kültür başkenti olan Glasgow. Kent merkezinin doğu yakasını kaplayan Merchant City mahallesinin yoksul halkının tamamıyla yerinden edilmesine neden olan 1990 deneyimi sonrasında, kültür başkenti olgusu giderek kent merkezinin soyulaştırılmasında kullanılır oldu.

2008’de, tarihinin en büyük bütçesi olan 129.887 milyon pound’a mâlolan Liverpool Kültür Başkenti’ne gelindiğinde, soylulaştırma ve etkinlikler yetkinlikle birbirine yedirilmişti. Kensington, Merseyside, Toxteth ve Grandby Triangle mahallelerine yağın binlerce “Zorunlu Satış Emri” eşliğinde kent merkezi boşaltılıp (halihazırda Liverpool’un tarihî merkezindeki evlerin yüzde 35’i boş) yerlerine 42.5 hektarlık “Liverpool One Project” gibi devasa alışveriş merkezleri kondurulurken, etkinliklerle ve 3 milyon avroya mâlolan La Princesse adlı dev örümcekle ilgili fikri sorulan Grandby sakini Stella’nın söyledikleri durumu iyi özetliyor: “Umurumda değil, 60 bin pound’a aldıkları evlerimizi 350 bin pound’a peşkeş çekiyorlar, ben onu bilirim.”

Sadece projelere tahsis edilen bütçesi 380 milyon lirayı aşan İstanbul AKB en çok para harcanan kültür başkenti olması bir yana, soylulaştırma taşeronu faaliyetlerini en üst mertebeye ulaştırdı.

Sadece projelere tahsis edilen bütçesi 380 milyon lirayı aşan İstanbul AKB’nin ise, tüm bütçesi netlik kazandığında, şu ana kadar en çok para harcanan kültür başkenti olması bir yana, soylulaştırmanın taşeronu olarak faaliyetlerini en üst mertebeye ulaştırdığını söylemek yanlış olmaz. Bütçeden en büyük payın aktarıldığı (yaklaşık yüzde 40) Kentsel Projeler Direktörlüğü’nün bu meblağın büyük bir kısmını Tarihî Yarımada ve civarındaki “kültürel değerleri” mamûr etmeye ayırmasına da şaşmamak gerekiyor. Böylece, 3 milyon kişinin alışveriş yaptığı Tarihî Yarımada’nın es-

nafti ve küçük zanaatkarları yerinden edilirken, yerlerine gelecek küresel turizm mabetlerinin Harvey'in bahsettiği "kültürel metaları" hazır edilecek. Hem de tıpkı Glasgow ya da Liverpool'daki gibi "asalaklardan" temizlenecek. 2010 AKB'nin merkezi Fatih ilçesinin belediye başkanı Mustafa Demir meseleyi özetliyor: "Özel sektörle el ele vererek büyük bir yenileme hamlesi başlattık. Bunun için önce 5366 sayılı yasayla güvenceye kavuştuk. Yasanın en güzel yanı, projenizi kimsenin engelleme şansı yok. Yasal güvenceyi arkamıza aldıktan sonra 11 bölgeyi kapsayan yenileme projeleri hazırladık. Yaklaşık 3 bin bina ve 50 bin kişiyi kapsayan bu projelerin yaklaşık maliyetinin 1 milyar lira civarında olacağını tahmin ediyoruz."

50 bin kişiden kasıt, ilçenin en yoksul yüzde 14'ü. Yerine gelecekler ise muhafazakâr kapalı siteler. Ama AKB süreci açısından esas önemli tespit, Görsel Sanatlar Direktörü Beral Madra mürsitliğinde gerçekleştirilen, küratörlüğünü Hülya Yazıcı Aktaş'ın yaptığı ve kamuoyuna yansıdığı üzere Türkiyeli muhafazakâr sanatçılardan müteşekkil bir grubu ağırlayan Birinci İstanbul Trienali'nin "Algının Farklı Zaman Parametrelerinde Değişimi: Unkapanı - Yenikapı" adlı sergide karşımıza çıkıyor. Elişi sergisinden hallice işler içeren "uluslararası" trienalde "metropolün sadece küçük bir parçasının bile içinde birçok çeşitliliği barındırdığı ve farklı okumalara olanak verdiği görülmektedir" denirken, nedense söz konusu mekândaki hiçbir mahalleye ve yerinden edilmelere değinilmiyor. Bu temkinli tavırda Mustafa Demir'i ve Beral Madra'yı aynı paydada buluşturan ve kültür başkentlerine hâkim olan bir iktidarın izlerini okumak gerekiyor. Bu iktidarın adı, Marcuse'un özetlediği üzere, "baskıcı bir toleransın" faili olan taşeron devlet.

İkinci Element: Devlet ya da öncü birlik olarak iktidar

Kültür başkenti şenliklerinin başlamasına sadece bir ay kala, 2010 Ajansı'nın yürütme kurulunun, yani tüm kararların verildiği merciin sivil toplumu temsil eden iki üyesinin, Faruk Pekin ve Halim Bulutluoğlu'nun istifalarını açıklamalarıyla ajanstaki ikinci dalga kopuş gerçekleşti. İlk dalgada ayrılanlar arasında, 2000 yılında kültür başkenti projesini ilk kez gündeme getiren ve "Girişim Grubu" olarak adlandırılan inisiyatiften Nuri Çolakoğlu gibi üyeler de bulunuyordu. Onlar istifalarına dair kapsamlı bir açıklama yapmaktan imtina ederken, Pekin ve Bulutluoğlu eleştirilerini alenen sıraladı: Projenin sivil toplum ayağı (yani kendileri) tasfiye ediliyor, havuzda toplanan ve tam olarak tespit edilemeyen bütçe denetlenemiyor, Bütçe ve İhale Komisyonu'na sivililer özellikle sokulmuyordu. Pekin, yedi kişilik komisyonda iki sivil toplum üyesinin bulunması gerektiğini söyleyerek kanunsuzluğa veryansın ediyor, Bulutluoğlu bu işin

klasik "devlet" zihniyetine hapsediğine üzülmeye şahit olduğunu belirtiyordu. Yürütme kurulunda kalan son "sivil" girişimci Korhan Gümüş ise, 20. yüzyılın ilk yarısında revaçta olan Troçkist bir entrizmi (duhuliye) ya da Sitüasyonist bir arkadan dolaşmayı savunurcasına "her şeye rağmen" içerde kalmanın gerekli olduğunu dile getiriyordu.

Bu sivil toplum erbabının iki açıdan naifliğe düştüğünü söylemek yanlış olmaz. Birincisi, kısaca filin tüm vücudunun fil, sadece kulağının tavşan olmasını istemek diye özetlenebilecek, "demokratik katılımcı" zihniyet. Son on senede "serbest kurulların" pıtrak gibi çoğaldığı, Millî Tabiat SİT alanlarıyla ilgili kurulların içine cüzi miktarda sivil toplum üyesi yerleştirilerek talanların planlandığı, belediyenin plan yapma yetkisini İstanbul Metropolitan Planlama gibi yarı "özerk" kurumlara devrettiği, yerel yatırımların önündeki tüm kamusal engelleri yıkmak için kurulan kalkınma ajanslarının tüm devlet yönetişimini taşeronlaştırdığı bir ortamda, tek bir kurumun, 2010 AKB Ajansı'nın, hem de olanca bütçe imkânıyla sivil toplumun hizmetine

Kültür Başkenti'nin asıl etkisi, devlet bütçesini özel yatırımlara aktarmanın yanısıra, gerçekleştirildiği şehirlerde kültür yönetimini de "serbest" yapılara aktarmasında yatıyor.

amade edileceğini beklemek gerçekten naif bir tavır. Hele de Kasım 2007'de çıkarılan 5706 sayılı Kültür Başkenti yasasının yapısını belirlediği dokuz kişilik Yürütme Kurulu'nda, Ticaret ve Sanayi odalarının temsilcilerini saymazsak, iki adet sivil toplum üyesinin olacağını ve çoğunluğu benzinden alınacak vergilerle birikecek paranın bütçe açığı hızla artan belediyeye yarayacağını tahmin edebilirken böyle bir beklentiye girmek iyice tuhaf.

Diğer yandan, ikinci naiflik de, Kültür Başkenti olgusunun kültür alanından çekilmesiyle birlikte bu alanı devlet kaynaklarını sermayeye aktarmanın bir yöntemi olarak kullanan "yönetişim anlayışını" es geçmekten kaynaklanıyor. Kültür politikaları konusunda uzman Liverpool Üniversitesi'nden Beatriz Garcia'nın hazırladığı bir rapora göre, 1995-2004 arasında gerçekleştirilen Kültür Başkentleri projelerinde kullanılan kaynakların yüzde 54.84'ü merkezî bütçeden, yüzde 31'i belediyeden, yüzde 11'i özel sermayeden toplanırken, projenin ana itici gücü konumundaki AB'nin katkısı yüzde 1.53 ile sınırlı kaldı. Net rakamlar açıklandığında, İstanbul'un da farklı bir tabloya sahip olmadığını göreceğiz muhtemelen. Ancak, devlet bütçesini özel yatırımlara aktarmanın yanısıra, AKB'nin asıl etkisi, gerçekleştirdiği şehirlerde kültür yönetimini de "serbest" yapılara aktarmasında yatıyor.

1990'daki deneyiminden sonra gösteri kültürünü çeşitli festival ve etkinliklerle perçinleyen Glasgow belediye yönetimi 2014 yılında düzenlenecek Commonwealth Oyunları'yla yeni bir soylulaştırma hamlesine hazırlanırken, 2007'de belediyenin kültür departmanını Culture & Sport Glasgow şirketine aktardı. Bugün yaklaşık 1.3 milyon pound borcu bulu-

nan belediyenin bu şirkete aktardığı kaynaklar kamu denetiminden tamamen muaf. Öyle ki, eşcinsellerin haklarıyla ilgili bir sergideki işlerin sansürlenmesine dair belediyeden bilgi almak istediğinizde "Meclisimizde konuyla ilgili bir bilgi mevcut değildir. Kültür işlerine özerk bir yapı olan Culture & Sport Glasgow bakmaktadır" gibi bir cevap alabiliyorsunuz. Kentteki tüm kültürel faaliyetlere hükmeden, mütevellî heyeti özel bankaların temsilcilerinden ve liberal düşünce kuruluşlarının üyelerinden oluşan şirket, örneğin evlerinin onarımı için kendilerinden 6 bin pound talep edilen ailelerin örgütü "Evlerimizi Kurtarın"ın afişlerini kütüphanelerden kaldırabiliyor ya da liberal kültür politikalarını eleştiren Variant gibi dergilerin dolaşıma sokulmasını engelleyebiliyor.

Liverpool'da da çeşitli mahallelerin yönetimi Merseyside Development, Northwest Development Agencies, Kensington Regeneration Şirketi gibi sermaye ağırlıklı özel yapılara devrediliyor. Kısacası, kültür başkenti projeleri, bizatihi kültürün kendisini, Gramsci minvalinde söylersek, kapitalist sınıfın kültürel hegemonyasına hizmet etmek üzere yeniden şekillendiriyor.

Üçüncü element: Sanat ya da kültürün uysallaştırılması

Alman sanatçı Hans Haacke, 1971'de Guggenheim müzesinde açtığı "Manhattan Real Estate Holdings" (Manhattan Emlak Holdingleri) adlı sergide müzenin mütevellî heyeti üyelerinin müze civarında yaptıkları emlak yatırımlarını, sahip oldukları sweatshop'lardaki köle işçiliğini ve kira politikalarını ifşa etmiş, akabinde sergisi kapatılmıştı. Haacke'nin sergisi, kent rantı ve Rockefeller'ın "sanatın şirketlerin imajı açısından önemi" şiarı arasındaki uzlaşmaz çelişkiyi göstermesi bakımından çok önemliydi. Bugün ise sanat kurumları belli ölçülerde muhalefeti de içererek baskıcı bir toleransın çok daha yetkin örneklerini verebiliyor. Yazıları Culture & Sports Glasgow tarafından sansürlenmiş Rebecca Gordon-Nesbitt'e kulak verelim.

2007'de Martin Wallinger, İngiltere'nin Irak'ı işgalinden beri Parlamento Meydanı'nda kurduğu "barış kampı"nda yaşayan ve defalarca polis tacizine maruz kalan aktivist Brian Haw'un kampının bir replikasını Tate müzesinde sergiledi. Savaşın akut etkilerinden ziyade Haw'un sıradışı "macerasına" odaklanan sergi, aynı yıl Turner Ödülü'ne lâayık görülerek "yaratıcısına" 25 bin pound kazandırırken Haw, hakkındaki sonu gelmez davalarla boğuşuyordu. Wallinger'ın işi özel sermaye-devlet ortaklığının müstesna örneklerinden Tate Müzesi'ne görece bir bağımsızlık imajı sağlamakta yetkinlikle kullanılmıştı. 2006'da Berkeley Art Museum'da sergi düzenleyen Chris Gilbert'in başına gelen de sanat kurumlarının sunduğu özgürlük ortamının sınırlarına dair iyi bir örnek. "Venezüella Devrimiyle Dayanışma" adlı bir sergi hazırlayan Gilbert, müzenin pazarlama departmanı tara-

ından serginin ismini değiştirmesi yönünde uyarılmış, bunun üzerine Gilbert istifa etmişti.

Bütçesi 10 milyona varan 2010 AKB Görsel Sanat Direktörlüğü'nün gerek "Taşınabilir Sanat", gerekse "İstanbul'da Yaşıyor ve Çalışıyor" projeleri bu türden temkinli bir içeriğin emarelerini taşımaktan geri durmadı. Belediye kültür merkezlerine giderek sanatın "halka indiğini" tahayyül eden "Taşınabilir Sanat" etkinliklerinde, mesela daha sonra yanacak olan Haydarpaşa Garı'ndaki "Taşınabilir Sınırlar" sergisinde garın tarihine bolca referans yapılırken, art-alanıyla birlikte özelleştirilerek devasa bir gayri-kentsel alan haline getirilecek tarihî bölgenin geleceği hakkında pek bir işe rastlanmıyor. Ya da kent üzerine hazırladığı görsel ve işitsel eserlerle tanınan, "İstanbul'da Yaşıyor ve Çalışıyor" adlı projenin altı davetlisinden biri olan Katalan sanatçı Antoni Muntadas, bir grup entelektüel Açık Radyo'da toplayarak kent kültürü üzerine sohbet ettirerek bütçeye katkısını yapıyor. Bu arada, onlarca yıldır kültürel etkinlikler düzenleyen mahalle kültür dernekleri (sadece Gülsuyu-Gülensu mahallesinde bir düzine dernek mevcut) tüm faaliyetleri ile birlikte, Gramsci'ye selâm mahiyetinde, ustalıkla gözardı ediliyor.

Sanatın ve sanatçının kentsel rantta öncü soylulaştırma unsuru olarak kullanıldığı artık nesnel bir tespit. Sürecin İstanbul'da nasıl işlediğini anlamak için yirmi sene içinde bir eğlence sirkine evrilen Tünel mahallesindeki galeri ve sanatçıların süreçteki rolüne bakmak yeterli olur. Ancak AKB süreçlerinden çıkarılan ders, Glasgow örneğinde çok daha pervasızca dile getirilebiliyor. Glasgow belediyesinin açıkça ifade ettiği "arts led property strategy" (sanat yoluyla mülkiyet stratejileri) vesilesiyle soylulaştırılması düşünülen mahallelerde "bağımsız" sanatçıların istedikleri boş binada faaliyet yürütmelerine izin veriliyor. Artık sanatçı ve yaratıcılık kent merkezlerindeki yeniden üleşim sürecinin, yeni sınıf algısının aracı olarak kullanılıyor.

Dördüncü Element: Sınıf ya da patentli yoksulluk çağı

Blair hükümeti tarafından 2000 yılında vücuda getirilen "Yaratıcı Endüstriler Görev Timi" şöyle bir tanım yapıyor: "Yaratıcı Endüstriler, kökleri bireysel yaratıcılığa, kabiliyetlere ve becerilere dayanan, entelektüel mülkiyeti genişletip yaygınlaştırarak yeni iş alanları ve zenginlik yaratma potansiyeline sahip faaliyetlere verilen isimdir. Bu faaliyetler Mimari, Reklamcılık, Sanat ve Kültür, Tasarım, Film, İnteraktif Eğlence Yazılımları, Müzik, Yeni Medya, Yayıncılık, Radyo ve Televizyon alanlarını kapsar." Kısacası, kültürün tüm alanlarının sıkı bir patentleme faaliyetiyle zapturapt altına alınması murad ediliyor. "Yaratıcı yeteneklerin fikri mülkiyete dönüştürülmesi ile" meydana çıkan yaratıcı ekonominin büyüklüğü, 2008 OECD verilerine göre, yaklaşık 600 milyar dolar. Klasik sanayinin aksine, yılda yüzde 14 gibi yüksek bir büyüme hızına sahip olan "gayrimaddî ürünler"e dayalı bu ekonomi, küresel kapitalizmin dahiyâne çözümlerinden biri olarak

lanse ediliyor. Yine OECD verilerine göre, gelişmiş ülkelerde hizmet sektöründeki istihdam oranı ortalama yüzde 70. New York ya da Londra gibi sermaye merkezi şehirlerde bu oran yüzde 90'ın üzerine çıkıyor.

Yaratıcı endüstri, küresel eşitsiz coğrafi gelişim neticesinde üçüncü dünyaya kayan sanayi üretiminin kapital merkezlerindeki tüketimi düşürmemesi için, yani Çin'in ucuz işçi cenneti Guangdong eyaletinde 8 dolara üretilen bir iPhone'un New York'ta 200 dolara satılabilmesi için yeni nesillerin istihdamını sağlamaya çalışan sihirli bir formül. Bu formülün sermaye sınıfı açısından iki büyük avantajı var. Bir defa, esnek istihdama dayalı yeni endüstriler sendikalaşmanın önünü tıkıyor ve böylece toplumsal tahakkümü tesis ediyor. Avrupa'da bu yeni ve örgütsüz sınıfa genel olarak "prekarya" (kırlanlar) ya da "700 avro jenerasyonu" deniyor. İkinci olarak, genç kuşak arasında yeni zenginlik ve imaj modelleri yaratarak sınıfsal yapıyı tekrar tesis ediyor. Böylece, Facebook'un kurucusu Mark Zuckerberg gibi yeni tür genç milyarderler zühur ederken, Richard Sennett'in silikon vadisinde yaptığı etnoloji araştırmalarında gösterdiği üzere, "ucuz pizza eşliğinde zengin olma hayalleri kuran" yığınla yeni yoksul beliyor.

Gerek yaratıcı endüstrilerin, gerekse onun göbeğindeki kültür endüstrisinin gerek istihdam, gerekse hayat niteliği açısından insanlığa bir katkısı olmadığı yavaş yavaş ortaya çıkıyor. On senedir yaratıcı endüstrilere yatırım yapmak için koyu bir soylulaştırma hamlesine girişen Liverpool'da işsizlik hızla artarak yüzde 25'i aşarken, hizmet ve turizm sektörünün başkenti Barcelona'da genç nüfus arasında tam istihdama sahip olmayan kesim yüzde 40 seviyesine ulaşıyor. David Harvey'in tespitine göre, 2001 yılında sayıları 250 bini aşan New York'lu sanatçıların çoğu hizmet sektöründe garsonluk gibi işler yaparak hayatta kalmaya çalışıyor.

Kültür Başkentleri ise "yaratıcı endüstri" teranesini gündeme getirmek için bulunmaz fırsat. İstanbul da bu furyadan nasibini ziyadesiyle aldı. Türkiye Bilimler Akademisi, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün öncülüğünde 2010

Ajansı'nın desteklediği "İstanbul Kültür Mirası ve Kültür Ekonomisi Envanteri" bu yönde atılmış kıymetli bir adımdı. Bu vesileyle "kültür ekonomisi"nin İstanbul'un büyüme akslarından biri olduğu zihinlere nakşedilirken, AKB Ajansı ve Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi işbirliğiyle "21. Yüzyılda Yaratıcı Şehirler ve Endüstriler Sempozyumu"nda İstanbul'un yeni kırlan sınıfının oluşturulması yönünde strateji tespiti yapıldı.

Beşinci Element: Dayanışma

Tüm makulleştirici söylemlere, devlet-sivil toplum-piyasa arasında "naifçe" tesis edilmesi arzulan mutabakatın gerçekleşmemiş naif sedasıyla 2010 Kültür Başkenti, İstanbul halkına pek bir şey ifade etmeden geçip gitti. Evet, kuvvetle muhtemel, AB'nin üç akademisyene hazırladığı Liverpool raporunda görüldüğü gibi, içinde tek bir kere soylulaştırma lafı geçmeden, kentin imajının kentli gözündeki sayısal olarak kuvvetlendiği raporlarla ispat edilecektir. Ancak 2010, kültür tarihimize kolektif değerlerimizin metalaşmasının mihenk taşlarından biri olarak geçecek. Yine de, esinlenebileceğimiz birçok örnek var. Sanatçı sömürüsüne karşı çıkan ve beraberce üretmeyi şiar edinen New York'lu sanat kooperatifi Justseeds; devletin taşeronlaşmasına karşı hizmet alanları, çalışanları ve belediyeleri bir araya getirerek kâr amacı gütmeyen yaşlı yurtları, anaokulları açan Fransa Kooperatifçilik Girişimleri; Avrupa'da çoğu kez göçmenleri de kapsayan ve sendikalaşmaya yönelen Chainworkers gibi prekarya örgütleri; Barcelona'dan New York'a tekrar belirmeye başlayan barınma hakkı odaklı işgal evleri gerçek bir kent kültürünün umut odakları olarak karşımızda duruyor. Dayanışmanın, yukarıda sıraladığımız dört mütecaviz elementi kolektif kültür vesilesiyle dönüştürebileceğine dair başka yüzlerce örnek verilebilir. Ama gelin, son sözü ABD'nin sol protest şarkıcılarından Ani DiFranco'ya verelim: "Doğru kullanıldığında her şey bir silah olabilir." Kuşkusuz, kültür de buna dahil.

Ulus Atayurt

Tezgâh, vitrin ve marketing

Bilgi Üniversitesi Kültür Yönetimi programında ders veren ve "Türkiye'de Kültür Politikalarına Giriş" adlı kitabı derleyen Ayça İnce ile kültür, politika ve ekonominin kesişim noktalarında 2010 sürecini konuştuk.

Kültür politikaları açısından 2010 Avrupa Kültür Başkenti'nin (AKB) anlamı neydi?

Ayça İnce: Bizde sanat ve kültür hiçbir zaman devlet eliyle desteklenmedi. Cumhuriyet döneminde eğitim politikasına zerkedilmiş bir medenileştirme projesi olarak kültür politikaları var. Daha sonra, Devlet Planlama Teşkilatı döneminde "kalkınma için kültür"den söz ediliyor. Ama "kültür için kültür" anlamında çok az yatırım var. Avrupa'daki gibi bir devlet desteği görmüyoruz. O yüzden de Türkiye'de akademisyen ve sanatçılar hep devletin sanata ve sanata destek olmasını talep etmiştir. 2010 AKB projesi bu nedenle olumlu algılandı. Bugün dünyada bacalı endüstrilerin yerini alan kültür endüstrisi ve yaratıcı endüstriler trendi var. Manchester gibi eski sanayi kentlerinde, fabrikaların yerine müzik, film gibi yeni kültür endüstrilerinin konmasına çalışıldı. Aslında amaç işsizliği azaltmak, kaybolan artık değeri geri kazanmak, suç eğilimini dengelemek. Yani gene kültür için kültür değil aslında. Adorno'nun eleştirdiği de budur. Kültürün içeriğiyle çok alakası olmayan, onu bir metaya dönüştüren şekilde üretiminin artması. Orada kültür kazanıyor mu? Yeni bir şey üretiliyor mu? Bunlara tam olarak olumlu cevap vermek zor. Kültür üzerinden ekmek yiyen insan sayısı artıyor. Yaratıcılığın takdir edildiği, yüceltildiği bir deneyim ekonomisi, "marketing" terimleriyle söylersek "o deneyimi yaşamadığım zaman kendini eksik hissettiğin", en basit tezgâhtar-vitrin-marketing kuralları içinde insanların kendilerini kültürün tüketimi üzerinden farklılaştırabilecekleri bir ortam sunuluyor. 2010 bu yüzden bir grup entelektüel, üniversite hocası, sivil toplum örgütü temsilcisi tarafından fırsat olarak görüldü. Kültürün üretim ve tüketiminde özel sektör zaten vardı. Hükümet ise kültür alanını AB entegrasyon sürecinde yapılması gerekenlerden biri olarak görüyordu.

2010 kapsamında dikkat çekici, başarılı bulduğunuz projeler oldu mu?

Ben daha çok araştırmaya ve eğitime, bir temel kurmaya yönelik projeleri önemsiyorum. Kültürle ilgili işler genelde uzun vadeli çalışma gerektirir. Ama kültürün özelleşmesi furçasında sıfır sabır gösteriliyor. Hızlı tüketimin, belediyelerin ve hükümetlerin bir koyup on alma hevesinin ağır bastığı hızlı bir rant ve dönüşüm dünyası bu. 2010'un faydalarından biri, bir takım temel fizibilite ve tespit projelerinin, eğitim çalışmalarının gerçekleştirilmesi için fırsat sunması oldu. O kadar hızlı tüketiyoruz ki, altyapı kurmaya, diğerleriyle karşı-

Ayça İnce

AKP hükümeti Rize'den fıskıran suyu nasıl bir kaynak olarak algılıyorsa, kültürü de öyle görüyor. Minimum yatırım yaparak, maksimum kazanç sağlamayı amaçlıyor.

laşmaya, uzun uzun tartışmaya fırsat bulamıyoruz. "Kültür Envanteri" projesi, "İstanbul 1910-2010, Kent, Yapılı Çevre ve Mimarlık Kültürü" sergisi ve kendi yaptığım kültür yöneticilerine eğitim projesi gibi temel atmaya yönelik çalışmaları önemli buluyorum, ki bu projeler de kısıtlı zamandan dolayı kolay olmadı. Ama tüm bunlardan elle tutulur, devam edilebilir bir ilişki kaldı mı, bilmiyorum. 2010 için olumlu sayabileceğim şeylerden biri, başka türlü bir araya gelmesi mümkün olmayan, birbirlerine karşı mesafeli ve önyargılı insanların bazı ortamlarda bir araya gelmesiydi. En azından bir kamusal alan, bir karşılaşma fırsatı bulundu. Gerçi çoğu zaman bu fırsat, önyargıların cilalanmasıyla sonuçlandı. Tüm eleştirilere rağmen, bir birikim olabileceğini ummak istiyorum.

AKB sürecinde teşvik edilen, öne çıkarılan hangi kültürdü? Avrupalılık vurgusu ne derece tezahür etti?

AKP'nin AB'ye entegrasyon sürecinde vurguladığı şey şu: "Bizim kültürümüz sizinkinden farklı, çok zengin, çok-kültürlü. Bizi almanız sizin hayrınıza olur, size katkıda bulunur." 2010 sürecinde de, söylemsel düzeyde bu farklılık vurgulandı, "biz de en az sizin kadar Avrupalıyız" tuzağına pek düşülmedi. Başlangıçtaki grupta biraz o vardı, "Bizans Roma bizdedir, Avrupa kültürünün beşiği biziz" deniyordu. Daha sonra Ajans "bizim kültürümüz farklı ve çok zengin" söylemine kaydı. Böylece turist çekilmesi arzu ediliyordu. Ama süreç hiç iyi yönetilmedi, harcanan paralar, idare şekilleri çok sorunlu. Hatta bir noktada Avrupa'dan bir ekip tanıtım işini devraldı, siz beceremiyorsunuz diye. Sonuçta AKB

de olimpiyatlar veya Formula 1 gibi verilen bir paye. Bu payeleri verenler de o geleneğin sürmesini ve iyi tanıtılmasını istiyor. Bunlar arasında yaratıcı endüstri destekçileri de var. Çünkü onlar, "gelecek yaratıcılıktadır, bunun üzerinden istihdama da, kentsel sorunlara da çözüm bulunabilir" diyorlar. Bu etkinlikler yaşanan dönüşüme de geniş bir meşrulaştırma zemini veriyor. Ancak, İstanbul'da pek çok projenin gerçekleşmediğini de görüyoruz. AKM onarımı, Emek Sineması, Zaha Hadid'in Kartalite projesi gibi çok şeyden söz edildi, ama hiçbir yapılmadı. Kalıcı altyapıya yönelik bir adım atılmadı, kalıcı kültür merkezlerine yatırım yapmadılar. Sonuçta AKP hükümeti Rize'den fıskıran suyu nasıl bir kaynak olarak algılıyorsa, kültürü de öyle görüyor. Minimum yatırım yaparak, maksimum kazanç sağlamayı amaçlıyor. Bunun için devlet birikimlerini kiralayıp veya satıp özel sektörün yatırım yapmasını istiyor. Böylece sözde istihdam yaratıp bunu da kamu yararı olarak tanımlıyor. Kültür merkezlerini de üzerinden ekonomik kazanç yaratabileceği bir işletme olarak görüyor. Bu, ucuza işletmek için özel sektöre veren, ama aynı zamanda ip-leri de elinde tutmaya çalışan bir bakış açısı. Dolayısıyla, AKM'nin kapanması, Devlet Opera ve Balesi'nin sahnesi olmaması onun derdi değil. Kültür, kelimenin kökeninde de olduğu gibi, ekilen, uzun vadede yeşertilen bir şey. Ama hükümetin böyle bir derdi yok. Kültüre herhangi bir işletme gibi bakıyor.

Özel sektörün bu süreçte etkisi ne oldu?

2010'la özel sektör, sivil toplum ve devletin bir araya geldiği söyleniyordu. Ama özel sektör durumu hemen hissetti ve çekildi. AKB sürecinde sivil toplumla devlet birbirini yedi, özel sektör bu ikisinin didişmesinden doğan fırsatları değerlendirdi. Feshane ve Ayazağa Kültür ve Kongre Merkezleri bu açıdan iki önemli örnek. Devlet ve sivil toplum bir türlü beceremedi. Çünkü sivil toplum destek istiyor, ama devlet cebinden bir kuruluş çıksın istemiyor. Sonuçta özel sektör işi devralıyor, Ayazağa'da olduğu gibi. Bacalı sanayiden kültür endüstrisine dönüşümle ortaya çıkan bir fark yok bana göre: Gene kapitalizm, gene sınıf. 2010, festivaller, üniversitelerin veya kültür merkezlerin düştüğü durum, hepsi aynı. Kastettiğim şey, özelleştirmeden öte, hepsinin işletmeleşmesi ve tektipleşmesi. Ama Türkiye'ye has bir şey değil bu. Biz sadece on sene geriden geliyoruz. Kültür alanında da ciddi bir özel sektör ve AKP işbirliği var. Burada hâkim olan olgu tektipleşme. Her ne kadar özel kültür merkezleri görsel sanatlar, heykel, performans sanatları gibi uzmanlaşıyor gözükseler de, hepsinin yaptığı aynı kapıya çıkıyor. Kendi özel hedef gruplarına yönelik iş üreten, sponsorluk diyerek vergi indirimini almalarını sağlayan, sosyal sorumluluk lafları altında paçayı kurtardıkları, ama temelde kamu yararı gözetmeyen, geniş kitleleri önemsemeyen, kamusal alan arayışı olmayan bir tanım içindeler. Aynı şeyi ilçe belediyelerindeki kültür merkezleri de yapıyor. Hem de "kamu yararı"na yapıyorum diyerek.

Söyleşi: **Didem Danış**

2010 kokteyl başkenti

2010 AKB sürecini değerlendirmek üzere teybimizi on yıldan uzun bir süredir İstanbul'da yaşayan ve İstanbul üzerine kafa yoran sosyal coğrafyacı Jean François Pérouse'a uzattık.

Avrupa Kültür Başkenti (AKB) dönemini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Jean François Pérouse: 2010 sürecinin başında, İstanbul için birçok fırsat ve şansın sözü olduğu konuşuluyordu. Birinci fırsat, kültürel politikaların yerel yönetimiyle ilgiliydi: Yeni aktörlerin ortaya çıkışı, daha fazla şeffaflık ve demokratik denetim, daha az şaibeli ihale, daha fazla hesap verme ve daha az bölünmüşlük olacağı umuluyordu. Ancak, daha önceden kazanılmış kurumsal pozisyonların sahnede kravatlıların ve siyasetçilerin arz-ı endam ettiği can sıkıcı bir tekrardan başka bir şey görmedik. 2010'la kültürel çeşitlilik desteklenebilirdi. Hâkim ticarî anlayış ve gösterişli büyük etkinlikler yaklaşımı veya siyaseten doğrucu biçimlerle sınırlanmayan bir kültürel çeşitlilikten bahsedebileceğimizi umuyorduk. Üçüncü olarak, büyük resmî tarih anlatılarının dışına çıkan yerel hafızanın inşa edilmesi için bir fırsat olabileirdi. Dördüncüsü, kadınlar, yoksullar, engelliler gibi dışlanmış gruplar için kent hakkının ve kentsel adaletin yeniden tartışılması fırsatı doğabilirdi. Ve son olarak toplu taşıma, kamu-

sal alanlar, yeşil alanlar gibi konular üzerinden kentte farklı yaşam biçimlerinin tartışılması ve teşvik edilmesi için bir imkân olabilirdi. Ancak, bu beklentilerin hiçbiri kalıcı anlamda gerçekleştirilemedi. Mesela, kültürel çeşitlilik konusunda, çok-kültürlülüğün çok-dinlilik olarak sunulduğunu gördük. Din üzerinden düşünülen bir kültür anlayışı çok tehlikeli oysa. Aynı şekilde, 1453 Panorama Müzesi'nde sergilenen fetihçilik ideolojisi, ezici olduğu kadar, kültürel çeşitlilik söylemiyle de çelişkili. Mesela ulaşım gibi konularda kentte başka türlü yaşama şekillerine dair hiçbir tartışma ortamı oluşmadı. 2010, otomobil hegemonyasının sorgulanması için bir fırsat olabilirdi. Bu hiç yapılmadığı gibi, aksine, 2010 bütçesiyle ralli, Formula 1 gibi etkinlikler desteklendi. Kent hakkı açısından birkaç gösterişli etkinlik dışında hiçbir şey yapılmadı. Bir tek U2'yla bahar gelmez! Diğer yapılanların çoğu da hayırseverlik şeklindeydi. Önceden de mevcut olan ve belediye tarafından tanımlanmış İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Eğitim Kursları (İsmek) gibi yerlerde birkaç uygulama oldu. Toplumsal ve mekânsal eşitsizlikler üzerine bir tartışma yapılmadı; bunları değiştirmek yönünde adım atmaktan bahsetmiyorum bile, halihazırdaki tablo karşısında bu devrim demek olurdu zaten.

2010'un kentin çeperlerine sanat ve kültürün taşınmasına bir etkisi oldu mu?

Jean François Pérouse

Adı üstünde, "Kültür A.Ş.". 2010'da kültürün soran, sorgulayan boyutu arka plana itildi, tam bir konformizm ve tüketimcilik hüküm sürdü. U2 konseri her şeyi olduğu gibi anlatıyordu.

Ben buna kültür sadakası diyorum; çok ufak çaplı şeyler. Taşınabilir Sanat nedir ki? Hiçbir şey. Sonuçta, piyasa ilişkileri içine girmemiş, o yüzden de görünmez olan yerel halk sanatları kaale alınmadı. Onun yerine, tüketim üzerine kurulu kültür anlayışına prim verildi, seçkinci, piyasacı ve kültürün tüketilmesinden öteye gitmeyen bir anlayış hâkim oldu.

AKB payesi, ajansın internet sitesinde "Avrupa kültürüne değer katan, Avrupa'ya katkı sağlayan kentlere verilen bir unvan" olarak tanımlanıyor. Sizce yapılan kültürel etkinliklerde Avrupalı bir tavır var mıydı?

Batı'nın hoşuna gitmek, onu cezbetmek, Batı seviyesinde olduğunu göstermek arzusu vardı. İstanbul'u uluslararası rekabet ortamında pazarlamak için büyük etkinlikler düzenleme furçasına katılmaya çalışan taklitçi bir tavır bu. Oysa İstanbul'un olağanüstü kültürel çeşitliliği ve zenginliği bilinmiyor. Ocak 2010'da açılış törenleri sırasında söylenenler durumu açıkça ortaya koyuyor. O törenlerde sadece siyasetçiler ve erkekler vardı; sanatçılar yoktu. Konuşmacılar bol bol İstanbul'un uluslararası kent olma özelliğiyle bu proje arasında bağlantı kuruyordu.

Yöneticilerin ve siyasetçilerin çok sevdiği ifadeyle "İstanbul'un marka değeri"ne katkısı oldu mu 2010'un?

Belli bir tarz kültür anlayışını pazarlamakta, seçkinci, tamamen turistik ve uluslararası ta-

nırlığı artırma amacına yönelik bir proje olarak belli çevrelerde bir başarı yakaladığı söylenebilir. Ama İstanbul sakinlerine yönelik etkinlikler kısıtlıydı. Mesela U2 konseri için bir milyon dolar harcandığı söyleniyor, ama kim gitti? Bunun gibi pek çok seçkinci proje örneği var. Konserlerin dağılımına baktığımızda da toplumsal ve mekânsal eşitsizlikleri açık bir şekilde görüyoruz. Etkinliklerin çok önemli bir kısmı, sadece Beyoğlu ve Fatih'te gerçekleşti. Buralarda seçkin kültür yapımları sunulurken, çeperde, mesela Beylikdüzü veya Maltepe'de pop şarkıcılarının davet edildiği "halk işi" konserler düzenlendi.

2010 kapsamında yürütülen projeler arasında beğendiğin veya ironik bulduğun etkinlikler oldu mu?

"40 kitap 40 mahalle" işini sevdim, çoğu zaman gözardı edilen yerel toplumsal hafıza için önemli bir adımdı. Birbirinden çok farklı kitaplar vardı, ama niyet, çaba önemliydi bence. Zaten kırktan sonra başka kitaplarla devam etti. Ama kentsel dönüşüm kapsamında insanların evinden edildiği Ayazma'nın hemen yanındaki Olimpiyat stadında bir milyon dolara yapılan U2 konseri bence her şeyi olduğu gibi anlatıyordu. Bazı etkinliklerde garip tutarsızlıklar da vardı. Mesela Haydarpaşa'da yangından hemen sonra yapılan ışık gösterisinde yangınla hiçbir bağlantı kurulmadı. Toplumsal dinamik ve sorunlardan tamamen kopuk, kent sakinlerini esas ilgilendiren konulara duyarsız bir kültürel üretim şekli bu. Çingene kültürünün folklorize edilmesi veya Kürt kültürünün Aynur konseri gibi sadece bir-iki etkinlikte dile getirilmesi gibi. Yukarıdan inme etkinliklerle tabandaki gerçeklik arasındaki kopukluk açısından çarpıcı bir örnek nevrüz/newroz kutlamalarıydı. Bir taraftan Sultanahmet'te resmî nevrüz töreni yapıldı, kültür bakanı ve vali ateşin üstünden atladılar. Ondan 15 km. uzakta Kazlıçeşme'de Kürtlerin katıldığı newroz vardı. Kültür Ajansı Sultanahmet'teki nevrüzden bahsetti, ama diğerine değinmedi. Mevcut kültürel pratiklerle neredeyse hiç ilişki kurmayan bu tavır şizofrenik bence. Bazı üretimlerin de kentin temsilinde oryantalizme düştüğünü söyleyebiliriz. AKB bütçesiyle yapılan sinema filmlerinde bu aşikârdı. 2010 parasıyla İstanbul'u oryantalize eden filmler çekildi. Bu rezalet Yeni Şafak'ta bile eleştirildi.

AKB başvurusu sırasında sivil inisiyatifin başkanı Nuri Çolakoğlu "projenin ana fikri, kent sorunlarını kültürel ve sanatsal prodüksiyonlarla çözmek" demişti. Bu başlangıç niyeti gerçekleştirilebildi mi?

Kültür politikaları kültürü satılık bir mal olarak görüyor. Adı üstünde, "Kültür A.Ş.". 2010'un kentsel dönüşüm ve ulaşım gibi önemli kent sorunları hakkında bir tartışma başlatabilmesi gerekirdi, ama bunlar yapılmadı. Kültürün soran, sorgulayan boyutu arka plana itildi, tam bir konformizm ve tüketimcilik hüküm sürdü. O açıdan düşününce "2010 Kokteyl Başkenti" demek yanlış olmaz. Kokteyl nedir? Seçkincilik, gösteriş ve "networking". İşte 2010'un özeti.

Söyleşi: D.D.

Gözükara soylulaştırma

Avrupa Kültür Başkentleri tarihine bakınca, 1990 Glasgow'dan bu yana çeşitli ölçeklerde soylulaştırma (ya da İstanbul 2010 AKB'nin internet sitesindeki ironik çevirisiyle "kibarlaştırma") hamlelerinin hayata geçirildiğini görüyoruz. İstanbul'da 2010 boyunca devam eden tarihî mahalle talanı yine de insanı hayrete garkediyor. Sulukule Platformu üyesi Aslı Kıyak'tan dinliyoruz.

2010 boyunca kentsel dönüşüm çerçevesinde İstanbul'un tarihî mahallelerinde neler yapıldı?

Aslı Kıyak: İstanbul'un tarihî mahallerinde beş yıldır uygulanan kentsel dönüşüm 2010'da da devam etti. Bu kapsamdaki ilk uygulamalardan olan Sulukule'de tüm muhalefete rağmen kentsel dönüşüm hızla ilerledi. Tarihin güya korunduğu söylenen proje kapsamında 40 kadar tescilli eserin çoğu yıkıldı ya da oturulamaz hale getirildi. TOKİ tarafından 62 milyon TL. karşılığında Özkar İnşaat'a ihale edilen Sulukule metal paravanlarla çevrelendi, sokaklar çıkmaz hale getirildi, sonra da tamamen şantiye yapıldı. Tarihî SİT alanı içinde yer alan Sulukule'de hafriyat kazılarının Arkeoloji Müzeler Müdürlüğü uzmanlarınca denetlenmesi lâzım. Arkeolojik denetlemede Helenistik dönem bulgularına rastlandı. Ama, Fatih Belediyesi'nin şaibeli temel atma töreni ve Kültür Bakanlığı'ndan gelen inşaatın devam edebileceğine dair ilginç açıklamanın ardından kurul kararı çiğnenerek inşaat hızla devam edildi. İçeri girişin izinle yapıldığı, yeni betonarme evlerin yükseldiği mahallede, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Koruma Uygulama ve Denetleme Bürosu ile basit onarımı yapılan

ve ayakta kalabilen birkaç ev ve ev sahibi bu inşaat alanında tüm baskılara rağmen yaşamaya çalışıyor. Sulukule'yi takip eden Fener, Balat, Tarlabası ve Süleymaniye gibi mahallelerde avan projeler geçmiş olsa da, uygulama projeleri henüz onaylanmadı. Tarlabası'nda muhalefete rağmen yapılan birkaç yıkım dışında bu mahalleler ciddi bir yıkım aşamasına gelmiş değil. Ortamda ilginç bir sessizlik hâkim. Bu sessizlik, bir şey yapılmadığını değil, yapılanların sessizce ilerlediğini ve el değiştirmelerin, satışların yaşandığını akla getiriyor. Ayrıca, uygulama projesi öncesi yapılması gereken röleve çalışmaları, tescilli yapı sayısının çokluğu ve Fener-Balat'ta bölge halkının tepkileri sebebiyle yapılamadı. Yenileme alanının yarısını oluşturan tescilli eserlerin kurul onayıyla yenileneceğini söyleyen Fatih Belediye Başkanı Mustafa Demir, hak sahipleriyle görüşerek alternatifler sunulacağını, mülk sahiplerinin projeye uygun olarak evleri yenileyebileceğini söylüyor. Ama tevhid yapı-

Aslı Kıyak

Fatih Belediye Başkanı Mustafa Demir, "Özel sektörle el ele yenileme hamlesi başlattık. 5366 sayılı yasanın en güzel yanı, projenizi kimsenin engelleme şansı yok" diyebiliyor.

arak yatayda birleştirilen, plan ve parsel yapısı değiştirilen bu evlerin mülkiyeti tamamen değişirken, mülk sahiplerinin kendilerinin onarması seçeneği baştan imkânsız hale gelmiş oluyor. Tarlabası'nda projeye dahil olmayanlar için başlatılan kamulaştırma davaları ise sürüyor. Mülk sahiplerinin projeye ve kamulaştırmaya karşı açtığı dava talihsiz bir bilirkişi raporuyla reddedildi ve temyize gidildi. Ayrıca, mülkiyet hakkı ihlali sebebiyle AİHM'e başvuruldu. Fener Balat Ayvansaray Derneği (FEBAYDER) Başkanı Hasan Acar'ın evi silahlı saldırıya uğradı. Bunun mahallede yarattığı tedirginlik devam ediyor. Sulukule'de, Arkeoloji Müzesi'nden gelen görevli arkeologların üzerine de kepçeyle yüründüğünü unutmamak gerek. Süleymaniye Projesi'nde yetki, Eminönü'nün mahalle olmasıyla birlikte, Fatih Belediyesi'ne geçmişti. Bölgede uzun bir süredir KİPTAŞ tarafından evlerin toplandığı biliniyor. Sadece yaşam alanlarında değil, üretim ve ticaretin devam ettiği tarihî

mahallelerde de dönüşüm süreçleri devam ediyor. 2010'un son ayında ilan edilen alanlardan biri de Perşembe Pazarı oldu. Kapalıçarşı'da İl Özel İdaresi'nin desteğiyle yapılan röleve çalışmaları bitmek üzere, yenileme kurulundan onay aldıktan sonra uygulamaya geçilmesi bekleniyor. Mustafa Demir'in CNN International'a verdiği demeçte "Kapalıçarşı'nın şeklini değiştiremeyiz ama, iyileştirme ihtiyacı" var demesi, mümkün olsa, Kapalıçarşı yerine Kapalıçarşı isminde yeni bir alışveriş merkezinin yapılabileceğini düşündürüyor. Bazı büyük zincir mağazaların çarşıda yer almak istemesi bu düşüncemizi doğrular nitelikte.

Bunlar tarihî mirasın korunması açısından nasıl bir anlam taşıyor?

Bu dönemin koruma tarihine ibret alınacak bir dönem olarak geçeceğini düşünüyorum. Ne somut ne de somut olmayan kültürel mirasın korunması söz konusu. İlçe belediyelerince yürütülen yenileme projeleri tarihî mahallelere sahip çıkmak, iyileştirmek yerine, bugüne kadar korunan parsel ve mülkiyet yapısını dahi yok ediyor; parseller birleştirilerek büyük proje alanları yaratılıyor ve gayrimenkul zirvelerinde, tadilat fuarlarında yatırımcılara pazarlanıyor. Mustafa Demir yılın son gününde Akşam gazetesine verdiği demeçte "Fatih'te özel sektörle el ele vererek yenileme hamlesi başlattık. 5366 sayılı yasayla güvenceye kavuştuk. Bu yasanın en güzel yanı, projenizi kimsenin engelleme şansı yok" diyebiliyor... Sadece tarihî mirasın korunmasında değil, barınma hakkı ve temel insan haklarında ihlaller söz konusu. Devlet eliyle gerçekleştirilen bu hızlı soylulaştırma süreci, çöküntü alanları diye lanse edilen bu mahallelerdeki yoksul halkı yerinden ediyor. Projelerle, komşuluk ilişkilerini, yaşam şeklini yok edecek şekilde ve mimarlık tarihçilerini güldürecek yeni bir tanımla "Osmanlı mahalleleri" adı altında yeni kapalı siteler oluşturuyor. Bu projelerin farklı bir sınıfı hedeflediği ortada. Tarlabası Projesi'nin yüklenicisi GAP İnşaat'ın proje direktörü Nilgün Kıvrıcık, yapı.com.tr'ye verdiği röportajda durumu "Kent'in olanaklarına kavuşmak, eğlenceye ulaşmak, tarih içinde yaşamak isteyen bir profesyonel kesim var. Onlar her şekilde buraya gelecekler ve buradaki insanlarla komşuluk yapmayı öğrenecekler" şeklinde açıklıyor... İptal edilen 1/5000 ölçekli Tarihî Yarımada Koruma Amaçlı İmar Planı belediye meclisinde onaylandı, kurul onayını bekliyor. Bu planın ve UNESCO için hazırlanan tarihî yarımada alan yönetimi planının ne işe yarayacağı da şüpheli. Bu sene koruma gündeminin ana konularından biri de, İstanbul'un UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'nden çıkarılıp tehlike altındaki miras listesine girip girmeyeceği idi. UNESCO 2011 şubatına kadar ek süre verdi; atılması gerekli adımları bekliyor. Hiçbir olumlu adım atılmadığına göre, bu karar gerçekleşirse hiç şaşırılmamak gerek.

Söyleşi: Ayşe Çavdar

Yıkmayalım da besleyelim mi?

2010'un en müstesna başarısızlıklarından biri de, tüm sene boyunca kentin en donanımlı sahnesinin, Atatürk Kültür Merkezi'nin kapalı kalmasıydı. Kültür Sanat ve Turizm Emekçileri Sendikası idarî sekreteri ve Devlet Opera ve Balesi sanatçısı Tarık Çakar'a kulak veriyoruz.

AKM macerası sendika olarak sizin için nasıl başladı?

Tarık Çakar: AKM'nin 2008'de tadilatla girmesinden önce, 2005'te yıkılması gündeme gelmişti. Biz buna sendika olarak karşı çıktık. Tepkiler üzerine yıkımdan vazgeçip "tadilat yapacağız, binayı boşaltmanız lâzım" dendi. 2008 baharında apar topar boşalttık. Doğru dürüst hazırlık yoktu, kim nereye gidecek, belli değildi. Dekorlar için Karaköy'deki antrepolar kiralınmış. Ama operanın malzemeleri için orası uygun değildi. Ardından Üsküdar'daki Tekel binası gündeme geldi, ama orası da derbeder haldeydi. Tadilatlar sonrası oraya geçildi. Sonra Kadıköy Belediyesi Süreyya Operası'nı bize tahsis etti, biz de gösterimlerimizi orada yapmaya başladık. Bu arada AKM tadilatını bekliyoruz. AKB Ajansı binanın tadilatını üstlendi, bunun için özel bir kanun çıkarıldı. Ekim 2008'de Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Ajans arasında bir protokol imzalandı. Böylece kültür başkentliği sürecinin nasıl idare edileceği tanımlandığı gibi, içinde AKM'nin olduğu bir dizi yapının onarımı da düzenlenmiş oldu. Aylar geçti, biz hâlâ bekliyoruz, soruyoruz, kimseden bir yanıt yok. "Hâlâ plan aşamasındayız" diye dokuz ay oyaladılar. Projenin peşine düştük, ama gösteren yok. Sadece söylentiler var. Mimar olarak Murat Tabanlıoğlu'nun adı konuşuluyor, ama resmî hiçbir şey yok. Aylar sonra zar zor ele geçirdik projeyi. Bir baktık, tadilat adı altında yapılmayacak işler var. Dekorhaneleri oldukları yerden kaldırıyorlar, dışarıdan asansörle çıkılan restoranlar koyuyorlar. Kültür merkeziyle ilgisi olmayan, üstelik de zaman alacak şeyler. Bunun üzerine İstanbul 9. İdare Mahkemesi'ne başvurduk. Mahkeme 2009 temmuzunda yürütmeyi durdurma kararı aldı. Sonra günah keçisi ilan edildik. Halbuki projeyi durduran mahkeme, biz değiliz ki. Ardından mecburen bizi de toplantılarına çağırılmaya başladılar.

Kimler katıldı bu toplantılara? Neler konuşuldu?

Bakanlık, AKB Ajansı, Devlet Tiyatroları ve Devlet Opera ve Balesi, sendika olarak da biz vardık. Mimarlar Odası'ndan Eyüp Muhcu son toplantılara geldi. Bir de mimarî projeyi hazırlayan Tabanlıoğlu Mimarlık Ofisi'nden arkadaşlar vardı. Biz "bunlardan vazgeçin, bir an önce onarımı yapıp binaya geçelim, zaten yeterince vakit kaybettik" dedik. Bu arada bize slaytlarla içerisi için tasarladıklarını gösteriyorlar, tamamen yanlış işler. En üst kattaki bale salonunun yerine restoran yapıp baleyi aşağıda bir yere atıyorlar. Balenin altında boyahane ve dekorların hazırlandığı yer vardır. Orayı da dışarıya, Büyükşehir Belediyesi'ne ait oto-

Tarık Çakar

park alanına taşıyorlar. Gerek dekorların hazırlanması, gerekse yerleştirilmesi esnasında böyle bir düzenleme büyük güçlük çıkarır. "Nereden getireceksiniz dekorları" diyoruz, "yan taraftaki kapıdan" diyorlar. Terzihaneleri binanın altındaki ışsız bodrum katlarına taşımışlar. Orada sağlıksız koşullarda bir çalışma ortamı hazırlıyorlar. Girişteki gişeyi kaldırmışlar. Niye diye sordüğümüzde "efendim kaçınıcı yüzyıldayız, gişeye ne gerek var, artık herkes internette bilet alıyor" cevabını aldık. Sonuçta insanlar sıraya girip bilet almaktan haz duyuyor, sen ne karışyorsun? Planda fua-ye de kalkıyordu.

Görüşmeler bir yere vardı mı? Kamuoyuna uzlaşma ile sonlandığı yansıdı...

Biz "bu kalemlerden vazgeçin, bir an önce binayı onarıp hizmete sokun" dedik. Onlar peki dedi. Ama sonra kamuoyuna sendika davadan vazgeçmediği için inşaatla başlanmadığını anlattılar. Aslında görüşmelerde uzlaşmaya vardığımızda bize "davadan çekilin" dediler. Biz de "siz yeni projenizi kuruldan onaylatın, onun uygulanması için başvurun, böylece eski şikâyetin de konusu ortadan kalsın," dedik. El sıkışarak ayrıldık. Hatta "hemen onaylıyoruz yeni projeyi, on güne başlarız" dediler. O on gün otuz gün, altmış gün oldu. Sağda solda tıkanmanın sorumlusu olarak sendikayı gösterdiler.

Başbakan Erdoğan, 7 Kasım 2009'da İstanbul Turizm Ödülleri töreninde AKM meselesine değinerek "Ben de Ertuğrul (Günay) Bey'e diyorum: 'Hiç dokunma, öyle kalsın.' Çünkü orada güçlendirmeye, restorasyona razı değilim. Orayı yıkıp yeniden yapmak, arkadaki bütün alanları oraya katmak gerekir" demişti. Halbuki o anda siz mutabakata varmıştınız. Bu konuda başbakanlıkla bakanlık arasında bir anlaşmazlık mı var?

Öyle görünüyor. Bu türden konuşmalar bun-

dan ibaret değil. İlk kez 2005 yılında o dönem bakan olan Atilla Koç tarafından, ardından da başbakan da dahil hükümet temsilcileri tarafından dile getirildi. Süreç tıkanınca 2010 haziranında AKB Ajansı'yla Kültür ve Turizm Bakanlığı'na "son aşama nedir, çalışmalar niçin başlamıyor" diye yazı yazdık. İki kurumdan da yanıt geldi. Bakanlıktan gelen yanıtta mealen "AKM'nin onarım projeleri onaylanmıştır ve uygulamanın yapılması 2010 AKB Ajansı'nın sorumluluğundadır" deniyordu. Ajans'tan gelen yanıtın son kısmı ise kelimesi kelimesine şöyle: "Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca açılacak özel bir hesaba Kültür ve Turizm Bakanlığı döner sermayesinden, ayrıca Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 44. maddesinin 2. fıkrasındaki özel hesaptan, ayrıca İstanbul İl Özel İdaresi bütçesinden ve İBB bütçesinden, Başbakanlık Tanıtma Fonu'ndan ve Koordinasyon Kurulu tarafından kararlaştırılacak miktarda İstanbul 2010 AKB Ajansı'na ödenek aktarılacağı bildirilmiştir." Yani yükün yalnızca kendilerine bindirilmemesi gerektiğini söylüyorlar, kendilerini öyle savunuyorlar. Şöyle devam ediyor: "Görüldüğü üzere AKM'nin onarımı ve bu onarım için gereken ödenğin sağlanması yukarıda bahsi geçen kurum ve kuruluşların da ortak sorumluluğudur. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca AKM'nin basit onarımına yönelik hazırlanan raporlar 05.05.2010 tarihli yazıyla Ajansımıza iletilmiştir. Ancak Ajansımızın yasayla belirlenmiş süresinin 31.12.2010 tarihinde sona erecek olması nedeniyle AKM'nin onarımına ilişkin husus 14.05.2010 tarihli ve 5091 sayılı yazı ile koordinasyon kuruluna arz edilmiştir." Yani bizim işimiz 31 Aralık'ta bitmiştir diyorlar, ancak böyle kurtulamazlar. Zira imzalanmış bir protokol ve çıkarılmış kanun var. Bu süre geçse de yapmakla yükümlü Ajans. Ayrıca, AKM'nin onarımı için tahsis edilen 75 milyon liralık bütçenin onaylanan başka projelere aktarıldığını da söylediler. Biz de İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na bir dilekçe yazarak 22 Temmuz 2010 tarihinde Bakanlık ve Ajans yetkilileri hakkında suç duyurusunda bulunduk.

Bir yanıt geldi mi?

Hayır, gelmedi. Avukatlarımız takip ediyor, ama henüz bir dava açılmış değil.

Sizce AKM'de gelinen aşama nedir?

Suç duyurusundan sonra Ajans cenahında bir hareketlenme olduğu anlaşılıyor. Onarıma başlayacak herhalde. Yapmak zorundalar. Binanın durumu içler acısı. Yeni bir binayı bile iki sene kapalı tutsanız bakıma ihtiyaç duyar. İçeride ciddi tahribat var. Bir an önce harekete geçmelidir.

Söyleşi: **Fırat Genç**

Saddam teşvik edilmiş

IRAK Wikileaks'in sızdırdığı bir kriptoda, daha önce öne sürülen ancak kanıtlanamayan "ABD'nin 1990'da Saddam'ı Kuveyt'i işgale yönlendirdiği" iddiasını tekrar gündeme getirdi. Kriptodan, Irak'ın eski devlet başkanı Saddam Hüseyin'e, işgalden bir hafta önce, Amerikan büyükelçisi April Glaspie ile yaptığı görüşmede, "işgale ses çıkarmayız" mesajı verildiği anlaşılıyor. Kuveyt işgali, Körfez Savaşı'na gerekçe olarak gösterilmişti.

Askerî özelleştirme

BURMA 20 yıl sonra askerî diktatörlüğün denetiminde yapılan ilk seçimlerde işbaşına gelen hükümetin radikal bir liberalizasyon programı uygulayıp yıl sonuna kadar kamu işletmelerinin yüzde 90'ını özelleştireceği bildirildi. Özelleştirmede önceliğin askerî cunta çevresine verilmesi bekleniyor. Kuzey Kore'den sonra Asya'nın en sıkı devlet kontrollü ekonomisi olan Burma, son bir yılda yüzden fazla kamu işletmesini özelleştirmişti.

TUNUS Önce ekmek, sonra yasemin...

Kuzey Afrika'nın en mülayim ülkesi, 2011'in ilk büyük sürprizini yaptı. Diplomalı işsizlerin öncülüğünde ayaklanan Tunus halkı, diktatör Bin Ali'nin 23 yıllık saltanatına son verdi. Tunus'un simgesel çiçeğinin adıyla anılan Yasemin Devrimi, komşu diktatörlerin kâbusu oldu. Ayaklanmanın benzer koşullarda yaşayan Arap halklarına da sirayet etmesinden korkuyorlar...

DÜNYANIN dört bir yanında yirmi yedi devrime tanıklık eden Ryszard Kapuscinski, "Devrim onun uğruna mücadele edenleri bile hazırlıksız yakalar" der. Tunus'ta da böyle oldu: Ülkenin en yoksul bölgelerinden Sidi Buzid'de seyyar satıcılık yapan 26 yaşındaki diplomalı işsiz Muhammed Buazizi'nin sebze tezgâhına el konmasını protesto etmek için kendini yakmasıyla başlayan eylemler, bir ay içinde çığ gibi büyüyerek diktatör Bin Ali'nin 23 yıllık iktidarını yıktı. Düne kadar, sahip olduğu "uslu" topluma atfen Arap dünyasına "model ülke" olarak gösterilen Tunus, kendi halklarının da "örnek" almasından korkan öteki Arap diktatörlerinin kâbusu haline geldi. Zira artık devir değişti. Kaddafi, Mubarek gibi komşu diktatörlerin işi artık daha zor. İnternetin ve bağımsız iletişimin yaygınlaşması, aynı dili paylaşan Arap coğrafyasındaki muhalif hareketler arasında daha önce hayal dahi edilemeyecek bağlar kurulmasını sağladı. Yasemin Devrimi'nin devamını beklemek hayalperestlik değil...

Fransa tarafından reddedildikten sonra apar topar Suudi Arabistan'a sığınan dev-

rik devlet başkanı Zeynel Abidin Bin Ali, 1987'de kansız bir "anayasa darbesi" ile iktidara gelmişti. Göstermelik demokrasi, etkisiz parlamento, kendine bağlı yargı sistemi ve güçlü bir orduyla kurduğu otoriter rejim, her zaman uluslararası insan hakları örgütlerinin kara listesinde bulundu. Muhalif sesleri işkencehanelerde susturdu. Sivil diktatörlüğün bariz göstergesi olarak, yaklaşık 10 milyon nüfuslu ülkede 2 milyon muhbir bulunuyordu. Tam da bu sebeple, ağırlıklı olarak turizm, tarım ve belli endüstrilere dayanan Tunus ekonomisi, kendine güvenli limanlar arayan uluslararası yabancı sermaye için çekim alanı haline geldi.

Halk ayaklanmasını tetikleyen unsurlardan biri olarak gösterilen Wikileaks belgesi, Bin Ali ve ailesinin "mafya tarzı" bir yolsuzluk ağı kurduğundan bahsediyordu. 2008'de, ABD'nin Tunus elçiliğinden çekilen kriptoda, Bin Ali'nin eşi Leyla'ya devlet arazisi bahşettiği, bir damadına banka, bir başka damadına konak verdiği gibi iddialar yer alıyordu. Bin Ali ailesi ülkedeki sinai ve finansal sektörleri ele geçirmişti. Kızları ülkenin en zengin dört ailesinin

oğullarıyla evliydi. Halkın gözünde ailenin yırtıcılığının simgesi olan Leyla, kendi açmak istediği okula rakip gördüğü köklü bir özel okulu, üzerine maliyeyi salarak kapatmıştı. Leyla'nın Tunus'un en zengin işadamlarının kızıyla evli olan erkek kardeşi, Merkez Bankası'nın kendi lehine dümen çevirmesiyle özel bir bankanın kontrolünü ele geçirmişti...

Ancak küresel ekonomik kriz Bin Ali ailesinin saltanatını fena halde sarstı. Büyüme oranları küçülmüştü, sinai ihracatta çok ciddi bir azalma, yabancı turist ve yatırımcıda da düşüş gözleniyordu. Son aylarda petrol, kömür, madenler gibi hammadde fiyatlarında büyük artış yaşandı. Buğday fiyatı altı ayda yüzde 47 yükseldi. Ayrıca bölgeler ve vilayetler arasındaki ekonomik dengesizlik büyüdü. Son yirmi yılda ekonomik gelişmeden en büyük payı alan sahil şeridi, başta turizm olmak üzere gayrimenkul, inşaat ve kısmen de sanayi gelirleriyle giderek zenginleşti. Gösterilerin dünyanın en yoksul ülkelerinin gösterilerini yansıtan Sidi Bouzid'de başlaması tesadüf değildi.

Bölgesel eşitsizliğe toplumsal eşitsizlik de eklenmişti. Nüfusun en zengin yüzde 10'u gelirlerin üçte birini alırken, en yoksul yüzde 30 ise gayrisafı milli hasılanın (GSMH) yüzde 10'undan da azıyla yetinmek durumundaydı. Vergi sistemi bu adaletsizliği düzeltmekten ziyade daha da derinleştirdi. Vergileri esas olarak tüketiciler ve ücretliler ödüyordu. Götürü vergi sistemi, ülkenin GSMH'sının üçte birini kontrol altına tutan 350 bin vergi mükellefinin vergi vermemesini sağlıyordu...

Bir ay içinde yüzden fazla kişinin güvenlik güçleri tarafından öldürüldüğü –sendikalar ve insan hakları örgütleri polisin keskin nişancı kullandığına dair kanıtlar sunuyor– kanlı protestoların temelinde yatan en önemli unsur yüzde 14'ü geçen işsizlikti. Kırsal bölgelerde bu oran çok daha fazlaydı. Buazizi yüzde 55'ten fazlası işsiz olan üniversite mezunlarını temsil ediyordu ve onun ardından intihar eylemleri gerçekleştiren öteki iki protestocu da işsizliğe vurgu yaptı. Yasemin Devrimi'nin ve eylemlerde öncülük üstlenen sol muhalefetin başarısı, bu yapısal sorunlara getireceği çözümlerle ölçülecek... Derleyenler: **E.Z.-S.İ.**

Bir başka içsavaş

MEKSİKA Hükümet tarafından açıklanan yeni rapora göre, Meksika'da son dört yılda uyuşturucu ticaretiyle ilgili olaylarda ölenlerin sayısı 35 bini buldu. En kanlı yıl olarak kaydedilen 2010 yılında 15 binden fazla insan yaşamını yitirdi. Ölümlerin yarısından fazlası ABD sınırında bulunan üç eyalette gerçekleşti. Calderon yönetimi 2006'dan beri uyuşturucu çeteleriyle savaşıyor. Ayrıca çeteler de birbirleriyle savaş halinde...

ETA'dan kalıcı ateşkes

İSPANYA Bask bölgesinin bağımsızlığı için mücadele eden ETA, uluslararası medya kuruluşlarına video göndererek yeni bir "kalıcı ateşkes" ilan etti. 1968'den beri 800 kişinin ölümüyle sonuçlanan kanlı eylemlere imza atan örgüt, mücadeleyi meşru demokratik zeminde sürdüreceğini kaydetti. Sosyalist hükümet, ETA'nın daha önce de "kalıcı" dediği ateşkesler ilan ettiğini vurgulayarak açıklamayı ciddiye almadığını bildirdi.

Suikast girişimi yargıda

BOLİVYA Devlet başkanı Evo Morales'in öldürülmesi için komplo hazırlayan 39 kişinin yargılanma süreci başladı. 2009'un nisan ayında, Doğu Avrupa kökenli organize suç örgütü mensuplarının polisle girdiği çatışma sonrasında yapılan soruşturmada ortaya çıkarılan suikast girişimini hazırlayanlar arasında, 1967'de Che Guevara'nın yakalandığı askerî operasyonu yöneten General Prado ve bazı muhalif politikacılar da bulunuyor.

Kara büyü muhalefeti

ROMANYA Cadılar, büyü ve fala yüzde 16 gelir vergisi getiren hükümeti "kara büyü" yaparak protesto etti. Ondan fazla cadının katıldığı büyü töreninde Tuna nehri-ne kökü insana benzeyen zehirli haciotu atıldı. Ayrıca yetkililere zarar vermesi beklenen başka büyüler de yapıldı. Bunlardan biri kedi dışkısı ve köpek leşiyle hazırlandı. Yasa, bazı sihirbazlar tarafından mesleğin tanınması anlamına geldiği için olumlu karşılandı.

LÜBNAN Hariri suikastinin laneti

ABD, Britanya ve Fransa, Refik Hariri suikastinin faturasını Hizbullah'a çıkarmakta ısrar edince, Lübnan'ın koalisyon hükümeti düştü. Ortadoğu'nun en bölünmüş ülkesi, tekrar siyasi krize girdi. Bereket versin, önceki tecrübelerden kazanılan bağımsızlık Lübnan'ı yeni bir içsavaştan koruyor...

ROBERT FISK

Independent, 14 Ocak 2011

ASKERLER, her yerde asker var. Beyrut'un yamaçlarında, dağlarında, sokaklarında... Hiç bu kadar çok asker görmemişim. Kudüs'ü "özgürlüğe" mi kavuşturacaklar? Yoksa bütün Arap diktatörlüklerini yok mu edecekler?

Sözümüne, Lübnan'ı iç savaşa sürüklenmekten kurtarmaları gerekiyor... Hizbullah hükümeti parçaladı, bize söylenen o. Bir noktaya kadar doğru da. Mesela Lahey'deki BM mahkemesinin eski başbakan Refik Hariri'yi Hizbullah üyelerinin öldürdüğünü açıklayacağını söylediler.

Amerika suçluların açıklanmasını istiyor. Fransa da. Ve tabii ki Britanya da. Bu biraz tuhaf, zira 2005'te Hariri, Beyrut'ta 366 metre ötemde öldürüldüğünde hepimiz onu Suriyelilerin öldürdüğüne inanmıştık. Devlet Başkanı değil, dikkatinizi çekerim. Beşşar Esad değil, ama Suriye Baas Partisi'nin güvenlik güçleri. O zaman buna ina-

nıyordum. Hâlâ buna inanıyorum. Ama şimdi bize failin Hizbullah olduğu söyleniyor; Suriye'nin dostu, İran'ın Lübnan'daki milisleri... Davanın şakşakçılığını Amerika ve Britanya yapıyor.

Hizbullah suçlanmalıydı. Bu yüzden, Başbakan -ya da daha doğrusu Lübnan'ın eski başbakanı Saad Hariri, Refik'in oğluktan oldu.

Lübnan'ın iç savaşa sürükleneceğine inanılıyor, tıpkı 1976'dan 1980'e dek süren kardeş katli krizi gibi. Ben şüpheliyim. Yurt dışında -Paris'te, Londra'da, Amerika'da- okumuş yeni nesil Lübnanlılar ülkelerine geri döndüler ve zannediyorum babalarının ve dedelerinin kan dökmesine müsamaha göstermeyecekler.

Teoride Lübnan'ın artık bir hükümeti yok... Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman yeni hükümet için görüşmelere başlayacak...

Peki Hizbullah ne istiyor? Lahey'deki mahkemeden bu kadar mı korkuyor ki, ülkeyi parçalamaya ihtiyaç duyuyor? Batılı güçler görmek istemese de, Lübnan'ın soru-

nu çok basit. Lübnan bir din devleti. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransız mandası tarafından kuruldu. Ancak modern bir devlet olabilmesi için, din devleti olmaktan çıkması gerekir. Fakat Lübnan bunu yapamaz. Onun trajedisini, mezhepçi bir kimliği olmasında. Bu da, Cumhurbaşkanı Sarkozy lütfen not edin, Fransız bir başlangıçtır.

Hizbullah'ın temsil ettiği Lübnanlı Şiiiler nüfusun yaklaşık yüzde 40'ını oluşturuyor. Hıristiyanlar ise azınlıkta. Eğer Lübnan'ın bir geleceği olacaksa, süreçte Şii Müslüman bir ülkeye dönüşecektir. Bundan hoşlanamayabiliriz, Batı bundan hoşlanmayabilir. Ama gerçek bu. Ancak Hizbullah Lübnan'ı yönetmek istemiyor. Defalarca bir İslâm cumhuriyeti istemediğini söyledi. Çoğu Lübnanlı da bunu kabul ediyor.

Fakat Hizbullah çok hatalar yaptı. Lideri Hasan Nasrallah, televizyonda sanki cumhurbaşkanıymış gibi konuşuyor. İsrail'le, 2006'daki "ilahi zafer" ile sonuçlandığını söylediği savaşın bir yenisini istiyor. Korkarım İsraililer de bir savaş daha istiyor. Lübnanlılar ise bir daha olmamasını tercih eder. Ancak Lübnan, gittikçe, sözde Batılı dostlarının ister gibi görüldüğü bir savaşa doğru itekleniyor. Amerikalılar ve Britanyalılar İran'a zarar vermek istiyor. Bu yüzden de Hariri suikastı ve Lübnan hükümetinin çöküşünden Hizbullah'ın sorumlu tutulmasını istiyorlar.

Hizbullah'ın bu hükümetin düşmesini istediği kesinlikle doğru. Bu hükümetten ve kabineden kurtularak, Lübnan hükümeti ve güvenlik güçlerinin zarar görmemesini şart koşan Doha anlaşmasını ihlâl ettiler.

Bu durum, Lübnan'ın mezhepsel karmaşasına yönelik Arap çözümünü etkin bir şekilde ortadan kaldırıyor ve Hıristiyan müttefiklerinin de yardımıyla Lübnan'ı bir korku devleti haline getiriyor. Tevekkeli dün yolda hiç şoför yoktu. Tevekkeli Lübnanlılar Akdeniz güneşinin tadını çıkarmak için sokağa çıkmamıştı. Hepimiz korktuk.

Ama bence Lübnan devleti olgunlaştı. Hıristiyan milislerden biri olan Lübnan Güçleri'nin lideri Samir Gaegae'nin parti binasının önünde yeni bir fotoğrafı asılıydı. Alışıldık milis giysileri yerine takım elbise giymiş ve kravat takmıştı. Bu iyiye işaret. Lübnan'da içsavaşa hayır.

Çeviren: Zeynep Nuhuğlu

Refik Hariri suikastini: Beyrut, 14 Şubat 2005

HAİTİ Halk inatla "Aristide" diyor

200 BİNDEN fazla insanın ölümüne yol açan ve Haiti'nin altyapısını tamamen yok eden yıkıcı depremin üstünden bir yıl geçti. Gelişmiş ülkelerin Haiti'yi "yeniden inşa etme" sözü tutulmadığı gibi, depremin ardından gelen kasırgalar ve sel felaketleri, onları izleyen kolera salgını ülkede yaşanan insanî krizi daha da derinleştirdi. BM'nin Haiti konferansında söz verilen toplam

5.3 milyar dolarlık yardımın çok gerisinde kalan uluslararası toplum, bırakın yeniden inşa çabalarını, ülkenin kendi öz direncine kavuşmasının önüne set çekiyor. 28 Kasım'da yapılan şaibeli seçimler, Amerika Devletler Teşkilatı'nın (OAS) müdahalesiyle eskisinden daha büyük bir siyasî krizin kapılarını araladı. OAS, seçimlerde en çok oyu alan iki aday arasında

2011 FALI Dünyanın içi kabarmış...

Yeni yıla "ticaret savaşları" kavramıyla destur dedik. ABD ile Çin ve onların liderlik ettiği bloklar kozlarını küresel pazarda paylaşmaya hazırlanıyor. Dünyanın kriz bölgelerine yenilerinin eklenmesi bekleniyor. Bu yıl içinde dünyada belirmesi muhtemel alametlerden fal açtık. Görünen o ki, dünya tıpkı geçtiğimiz yıl gibi kaynamaya devam edecek...

GEZEĞENİN hallerine bakınca, geçtiğimiz yıl, adını çekinmeden koyalım, kötü ve karamsarlık verici bir yıldır. Önce doğaya ait olandan ve doğayı yıkandan başlayalım: Avrupa, Eyyafyallayökül yanardağının patlamasıyla, doğanın gazabından azade olmadığını, ABD de BP'nin müsebbibi olduğu petrol sızıntısıyla, çevre felaketlerinin yalnızca az gelişmiş ülkelerin çektiği/çekeceği bir ezizet olmadığını -bir kez daha- öğrendi.

Hava durumunda insanın insana ettiği ne bakarken, üç kategoriden söz etmek mümkün: Ansızın patlayan fırtınalara en vahim örnek, Haiti'deki, bugünlerde kolera salgınına dönen, deprem felaketi idi. Bu fırtınaların bir diğeri -ve bu kez olumlu- örneği ise, Wikileaks mefhumu. İkinci kategoride, uzunca bir süredir tepelerde dönenen bulutların fırtınaya dönmesi var. Mavi Marmara katliamı, Türkiye ile İsrail arasındaki, uzunca bir süredir kararırıp yoğunlaşan bulutların aşağıya hışımla inmesiydi. Üçüncüsü ise, biriken, 2011'deki fırtınaların habercisi bulutlar. Bunların en tepesinde, Çin ile ABD arasındaki ekonomik gerilim geliyor. 'Ticaret savaşları' söylemi ve söylentisi, 2010 yılı içinde, somut bir yere varmasa da, ABD'nin Çin ile girdiği küresel egemenlik savaşının bir adım öteye gidebileceğini gösteriyor.

Ticaret savaşları

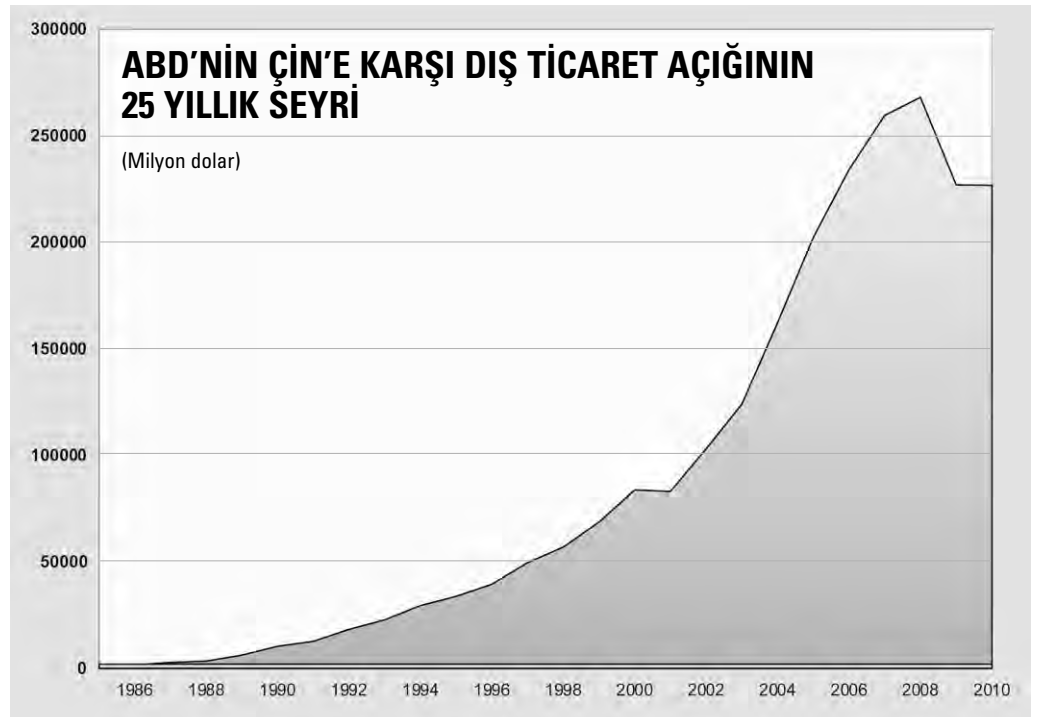
Filmi 1994'e, Clinton zamanlarına geri saralım. ABD ile Japonya arasındaki gerilimin tırmandığı zamanlar. Gerilimin nedeni ise, Japonya'nın otomotiv endüstrisi: ABD, kendisi Japonya'ya kapılarını açarken, Japonya'nın aynı şeyi yapmadığını ileri sürerek, bir moratoryum ilan etmiş, Japonya isteklerini karşılamazsa, bu ülkeden gelen otomobil ve otomobil parçalarına yüzde 100 gümrük vergisi uygulayacağını söyleyerek Japonya'yı köşeye sıkıştırmayı denemişti.

Aslında filmi on yıl daha önceye sarmak mümkün. Devlet destekli, ihracat odaklı Japon otomotiv endüstrisinin baskısından bunalan Reagan hükümeti, neoliberal ilkelerini çiğnemek pahasına, Japonya'yı ABD'ye otomobil ihracatını yılda 1.68 milyon araç ile sınırlayacak bir yasa çıkarması için zorlamıştı. Yasa çıkmıştı çıkmasına; ama Japon firmaları ABD'de fabrikalar açıp bu yasayı delmesini bilmişti. Yine de, ABD'nin Japonya karşısında 1986'da 55 milyar dolar olan ticaret açığı, bu önlemlerle 1991'de 43 milyar dolara inmişti. Ancak geçici önlemlerin gazının tükenmesi üzerine, ABD birkaç yıl sonra Japonya'nın karşısına korumacı önlemlerle dikilmiş, Japonya ABD'nin tehditlerine boyun eğmek zorunda kalmıştı. Bu bile, ABD toplumunun tüketim alışkanlıkları karşısında işe yaramamış, ABD'nin Ja-

ponya karşısındaki açığı 2000'de -44.5 milyar doları otomotiv kaynaklı olmak üzere- 81.3 milyar doları görmüştü. Şu anda, başka dinamiklerden kaynaklı, bu miktar, yaklaşık 60 milyar dolar civarında -40 milyar dolarını otomotiv oluşturuyor.

On beş yıl önce 60 milyar doların alarına geçirdiği ABD'nin 2010 yılında Çin'e verdiği dış ticaret açığı, 227 milyar dolar! Üstelik, ABD'nin Çin'e dayatmada buluncak hali yok. Çünkü: 1. Japonya'nın bir ordusu yok, ama Çin'in var. 2. Çin, ABD hazinesinin varlıklarının önemli bir bölümünü elinde tutuyor. ABD'nin 4,3 trilyon dolarlık hazine varlığının 900 milyar doları Çin'in elinde. Bu yüzden, iki ülke, birbirini kilitlemiş, kılmıdayamaz haldeki iki güreşçiyi andırıyor.

Bu, önümüzdeki yıl boyunca iki ülkenin üçüncü ülkeler ya da yedek sorunlar üzerinden birbirini test etmeye devam edeceği anlamına geliyor. ABD'nin elinde hazır kozlardan Tibet ve Şıncan varken, Çin, Kuzey Kore'yi koz olarak elinde tutuyor. Masadaki yeni kart, Sudan'daki referandum: Çin'in Afrika'daki varlığına daha fazla katlanamayacak olan Batı, Çin'in ekonomik varlık gösterdiği ülkeleri bölme ve parçalama, ardından paylaşma yoluna başvurabilir; böylece

ikinci tur başkanlık seçimi yapılmasını onayladı. Seçimlerin ortaya koyduğu rakamlar Haitililere reva görülen yaptırımın adaletsizliğini gözler önüne seriyor. Seçimlere 4.7 milyonun üstünde kayıtlı seçmenle gidildi. Ancak Haiti'nin sürgündeki lideri Jean-Bertrand Aristide'in 2004 darbesinden beri yasaklı olan sosyal demokrat partisi Famni Lavalas'ın seçimlere katılmasına izin verilmemesi, orta-ya gülünç derecede düşük bir ka-

tılım oranı çıkmasına neden oldu: Yüzde 22.8. Başka bir deyişle, 3.7 milyondan fazla seçmen sandığı bojkot etti. İkinci tura katılacak iki adaydan Miriande Manigat 336 bin, Jude Célestin 241 bin oy aldı. Haiti halkı, kayıtlı seçmenin sadece yüzde 7 ve yüzde 5'inin oyunu alabilmiş bu adaylardan birini seçmek durumunda bırakılıyor. Seçilecek başkanın meşruiyeti şimdiden kuşku. ABD'nin yönlendirdiği OAS, halka

rağmen bu çözümü dayatıyor. Depremden birkaç saat sonra Haiti açıklarına demir atan Amerikan deniz komandoları, ülkeye gıda ve su yardımı vermek için bir hafta beklemişti. Sonradan anlaşıldı ki, bu hızlı çıkartmanın asıl sebebi Güney Afrika'da sürgünde bulunan Aristide'in ülkeye dönmesini engellemektir. 1991'de ve 2004'te CIA'nın organize ettiği darbelerle iki kez iktidardan uzaklaştırılan Aristide, hâlâ en büyük sorun. Peki ne

yaptı? Kurtuluş teolojisi akımına bağlı sosyalist bir rahip olan Aristide, iktidarı sırasında neoliberal politikalara karşı çıktı, IMF'yi reddetti ve Haiti'nin bağımsızlığı karşılığında sömürgeci Fransa'ya 1825-1947 arasında ödediği 90 milyon altın frankı (günümüz parasıyla 21 milyar dolar) geri istedi. Doğrusu, 2011 dünyasında, kalkınmaya her zamankinden fazla ihtiyaç duyan bir ülke için bulunabilecek en iyi lider! E.Z.

Juba, Güney Sudan

Afrika'da aradan yüz yıl geçmeden öznelere değişmiş, yeni bir 'büyük paylaşım' (great scramble) görebiliriz.

Orta Asya ve Kuzey Kore

Asya, bu yıl Rusya, Çin ve ABD/Avrupa filerinin tepiştiği çimen olmaya devam edecek. ABD'nin öncülüğünde hareket eden NATO, yönettiği Afganistan işgalini yüzüne gözüne bulaştırmış durumda. Taliban, hiç olmadığı kadar güçlü; etkisini Pakistan'da da gösteriyor. Bunun dışında, geçtiğimiz yıl Kırgızistan'da patlak veren olaylar, Rusya ile Batı'nın kısmi bir denge durumuna gelmesiyle şimdilik çözülmüş görünse de, çevre ülkeler patlamaya hazır. Kırgızistan ile Afganistan'ın arasındaki Tacikistan ise, 1992 ile 1997 arasında yaşadığı, 100 bin kişinin öldüğü içsavaşın ardından, bir yenisine hazırlanıyor. Geçtiğimiz yıl yapılan seçimlerde malum yöntemlerle oyların yüzde 71'ini alan Başkan Emomali Rahmon'un Rusya, Çin, İran ve Batı arasında gütmeye çalıştığı denge politikası şimdilik idare etse de, asıl sorun, ülkenin gömülmüş olduğu yolsuzluk, uyuşturucu ve kadın/çocuk ticareti batağı. Tacikistan, dünyada en çok afyon ele geçirilen üçüncü ülke, aynı zamanda Afganistan'dan gelen afyon, bu ülke üzerinden Rusya'ya ve Batı'ya geçiriliyor. Küresel resesyonun acısını çeken ama ba-

sında sesi pek duyulmayan bir ülke: büyüme hızı geçtiğimiz yıl yüzde 8'den yüzde 3,4'e düştü. Bu, uyuşturucu trafiği ve insan kaçakçılığının ülke ekonomisi ve siyasetinde daha da belirleyici olacağı anlamına geliyor. Eski Sovyet cumhuriyetleri içinde resmî dini olan [yüzde 85 Sünni, yüzde 5 Şii] tek ülke Tacikistan, alarm sinyalleri veriyor.

Kuzey Kore, geçtiğimiz yılın sonlarında Güney Kore ile yaşadığı, şimdilik dinmiş gibi duran gerilimle, ABD ile Çin arasındaki peşrevin alanlarından biri olarak kalabilir. Hoş, Wikileaks'te yayımlanan kriptolardan birine göre, Çin, Kuzey Kore'yi gözden çıkarmaya hazır olduğunu beyan etmiş; ancak bu kriptoların ABD'li diplomatların 'izlenimleri' olduğunu anımsatalım. Çin'in Kuzey Kore'yi gözden çıkarması için, ABD'nin Tibet'i ya da Şincan'ı gözden çıkarması gerekebilir. Diğer yandan, bu ülke, bir gerilim alanı olarak kalmaya devam edebilir. Öyle olursa bu yıl, Güney Kore ile yeni ve daha kalıcı bir gerilim şartırtıcı olmaz.

İsrail / İran / Türkiye

İsrail İran'a bu yıl saldırır mı? Artık papatya falına dönen bu sorunun yanıtını vermek kolay değil; çünkü birbiriyle çatışan dinamikler var. İsrail'in gitgide gericileşen, faşizanlaşan politikalarının ardında, yıllardır şiddet ve korku ile beslenen bir toplumun

gitgide gericileşmesi var. İlginç bir biçimde, İsrail'in İran'a saldırıp saldırmayacağını, İran değil, İsrail'in iç dinamikleri belirleyecek. Ancak diyelim ki İsrail, İran'a saldıracak denli çıldırmış olsun, İran'ın buna kısa vadede Irak ve Lübnan üzerinden yanıt vereceğini düşünenlere katılmak zor. İran, İsrail'in askeri saldırısını siyasi bir getiriye dönüştürmek için uluslararası kamuoyu karşısında kendisini mağdur pozisyonuna yerleştirir ve yanıt vermeyebilir.

Peki Türkiye'nin İsrail ile ilişkileri ne olur? Bu da yanıtı Türkiye'nin elinde olan bir soru değil. İrkçı Yurdumuz İsrail partisinin lideri ve hükümetteki bir numaralı ismi, Dışişleri Bakanı Avigdor Lieberman, İsrail'in vitrinini teslim almış durumda, İsrail'deki sağa kayışın keyfini çıkarıyor. Bunun çaresizce farkında olan İsrail solunun, hatta merkez siyasetinin bile, rüzgarın önünde duracak gücü yok. Şöyle söyleyelim: İsrail'in 2009 yılındaki son seçimlerinde en yüksek oyu alan 5 partinin ikisi (Kadima ile Likud) sağcı, yukarıda adını andığımız üçüncü parti ırkçı, beşinci parti ise aşırı dinci. Dördüncü olan İşçi Partisi'nin –ki Filistin sorunu sözkonusu olduğunda diğer dördünden farklı bir yerde duracağı şüphe götürür– oy oranı yüzde 9.93. İşin kötüsü, arada bir 'Ortadoğu'nun tek laik ülkesi' olarak etiketlenen İsrail'de aşırı dinciler, yeni yerleşimler konusunda peşpeşe tavizler koparıyor, güçleniyor ve bırakın Filistin sorununu, İsrail'in gündelik yaşamını değiştirme yolunda adımlar atıyor. Kısaca, İsrail, ırkçılarla dincilerin at koştuğu bir ülke olma yolunda hızla ilerliyor.

Sonuçta, İran bombalanırsa, bu İran'ın nükleer hırsı yüzünden değil, İsrail'deki toplumsal patoloji yüzünden olacak. Keza, İsrail ile Türkiye'nin ilişkileri yerinde sayar ya da daha da kötüye giderse, bu da İsrail'in siyaseten vardığı çizginin tezahürü olarak kayda geçecek.

Batı Afrika

Dünyanın en huzursuz ve kısmetsiz kıtası Afrika'nın birçok ülkesi, 2011 yılında, beterin betere sahne olabilir. Moritanya, Mali, Burkina Faso, Nijer hattında adam kaçırmalarla güç kazanan İslâmî Mağrip El Kaidesi (İMEK), 9 Ocak'ta Nijer'de iki Fransız kaçırıldıktan sonra öldürdü. Bu eylem, tarzının ilk örneği değil. Geçtiğimiz nisan ayında Michel ▶

“Artık maymununuz değiliz!”

“KONGO’NUN bağımsızlığını, her ne kadar şu anda eşitimiz olan, dost ülke Belçika ile birlikte kutlasak da; hiçbir Kongolu bunun günbegün sürdürülen, zorlu ve idealist bir savaş, uğruna acı çektiğimiz, yaşamlarımızı, gücümüzü, kanımızı verdiğimiz bir

savaş sonunda kazanıldığını unutmayacak. Biz, varlığımızın en derinlerine nüfuz eden, gözyaşları, ateş ve kan ile sulanmış bu kavgadan dolayı gurur duyuyoruz. Çünkü bu, soylu, haklı ve bize zorla dayatılan aşağılayıcı köleliğe karşı bir kavgaydı. Artık maymununuz değiliz.” Kongo’nun kurucu lideri ve ilk başbakanı Patrice Lumumba, 30 Haziran 1960’ta, Belçika Kralı II. Leopold’un önünde yaptığı bağımsızlık konuşmasını böyle tamamlıyordu. Ancak coşku çok sürmedi. CIA ve Belçika’nın desteklediği ordu, 14 Eylül’de darbe yaptı. Direniş ordusu kuran Lumumba, 1 Aralık’ta yakalandı. 17 Ocak 1961’de, başını iki Belçikalı subayın çektiği bir infaz mangası, Lumumba ve iki yoldaşını kurşuna dizdi. Çok sonra yapılan araştırmalarda, ölüm emrinin bizzat Belçika hükümeti tarafından veril-

diği ortaya çıkacaktı. Bir başka devrimci, Ernesto Che Guevara onu şöyle andı: “Hamle etmeli, emperyalizme durmamacasına darbeler indirmeliyiz. Dünyanın dört bir yanındaki olaylardan dersler çıkarmalıyız: Lumumba’nın katli hepimiz için bir ders olmalı.” Yarım yüzyılda 5 milyondan fazla sivilin içsavaşlarda öldürüldüğü yolsuzluklar ülkesi Kongo’da, Lumumba’nın hayaleti, huzursuzca dolaşmaya devam ediyor.

► Germaneau adında bir Fransız’ı kaçıran militanlar, üç aydan fazla süren rehine krizinin ardından, Fransa, Cezayir ve Moritanya askerlerinin Sarkozy’nin onayıyla düzenlediği ve başarısızlığa uğradığı operasyona misilleme olarak, Germaneau’yu öldürmüşlerdi. Londra Üniversitesi’nden Jeremy Keenan, El Cezire’de yayımlanan yazısında, Germaneau’nun operasyon düzenlenmeden çok önce ölmüş olabileceğini öne sürdü.

Ardından 16 Eylül’de Nijer’deki bir uranyum madenini basan militanlar, beş Fransız, bir Togolu ve bir Madagaskarlı çalışanı kaçırdı. 27 Ekim’de Usame bin Ladin, El Cezire’de yayımlanan bir ses kasetinde, Nijer’deki kaçırma olayının Fransa’nın Müslüman halklarına uyguladığı baskıya karşı düzenlenmiş bir eylem olduğunu söyledi. Rehinelere yazının yazıldığı tarihte hâlâ İMEK militanlarının elindeydi. Görünen o ki, İMEK, bu dört ülkede gitgide güçleniyor, güçlendikçe bu hattın eski sahibi, sömürgecisi Fransa’nın bölgedeki varlığına ve gücüne karşı eylemlerine devam edecek. Fransa’nın ve Batı’nın bu dört ülkenin hükümetini İMEK militanlarına karşı daha sert adımlar atmaya zorlaması, İMEK’in yerel halkta daha ciddi ve kitlesel bir taban edinmesiyle, varolduğundan daha da büyük bir politik güce dönüşmesiyle sonuçlanabilir. Sarkozy, bin Ladin’in taleplerinden biri olan, Fransa’nın askerlerini Afganistan’dan çekmesi konusunda ödün vermeyeceğini kesin bir dille söyledi. Sarkozy yönetimindeki Fransa, arka bahçesinin nimetlerinden vazgeçmeye yanaşmadıkça, İMEK’in eylemlerine devam edeceğini söylemek kehanet sayılmaz.

Orta Afrika

Tam da Nijer’de iki Fransız’ın öldürüldüğü gün, Sudan’da yapılan referandum, ülkenin ikiye bölünmesi yolunda atılmış, şaşırtıcı derecede barışçı bir adım olarak kayda geçti. Sudan, Çin’in Afrika’daki etkinliğini artırdığı ülkelerden biri; aynı zamanda Afrika’nın en büyük ve muhtemelen en sorunlu ülkesi. Bir Afrika ülkesini felakete sürükleyebilecek her şey var: Kronik yoksulluk, petrol, otoriter bir lider, ülkenin hem batısında, hem güneyinde isyancılar, yönetilmeyen etnik çeşitlilik... Ayrıca çıkarları için at koşturan Batı ülkeleri ve Çin –hatta Tür-

Batı Şeria, Filistin

Nijerya’daki etnik dengesizlik: İngiltere’nin Nijerya’yı terk ederken ardında bıraktığı yapay nüfus sayımı, Kuzey’deki Hausi/Fulani azınlığı aslında çoğunluk gibi gösteren bir sisteme yol verdi. Bu dengesizlikten kaynaklanan hoşnutsuzluk seçimlerle birlikte yüzeye çıkarsa, seçim öncesi ve sonrası şiddet, işten bile değil.

kiye [bkz. “Müslüman İş Bağlar”, Express, Kasım 2009, sayı: 100].

Yüz binlerce insanın öldüğü içsavaşın ardından düzenlenen referandumun sükûnetinden söz ettik etmesine; ama bu, fırtına öncesi sessizlik de olabilir: Ocak ayının ilk haftası Güney Sudan’ı ziyaret eden Ömer El-Beşir, kimseyi zorla birlikte tutamayacaklarını ve oylaması 15 Ocak’a kadar devam eden referandumun sonuçlarına saygı duyacaklarını söyledi. Bu ani rota değişimi, akla birkaç olasılık getiriyor: Ya Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin savaş suçlusu ilân ettiği El-Beşir, ülkesinin yalıtımını engellemek için böyle bir ödünü kabul etti, ya ABD ve Çin arasında ülkenin paylaşımı için bir anlaşmaya varıldı, ya da El-Beşir, durumu idare etmek adına yalan söylüyor. Ülkenin petrol kaynaklarının yüzde 80’inin güneyde olduğunu göz önünde bulundurursak, ayrılığın bu denli ‘medenîce’ olması şaşırtıcı.

Nijerya’da 9 Nisan’da yapılacak seçimlerin –belirlenen ilk tarih, 22 Ocak’tı– sonucu, kendileriyle rahatça çalışabilecek bir partner arayan Batı ülkeleri ve kendine fırsat penceresi açacak bir partner arayan Çin için önemli: Nijerya, Batı’nın petrol gereksiniminin, emperyal güdülerinin en çok vurduğu Afrika ülkesi. Daha geçtiğimiz ay Wikileaks belgelerinde, Shell’in Nijerya’yı fiilen nasıl yönettiğine dair belgeler ortaya çıktı. Shell’in bölgedeki insan hakları ve çevre eylemcilerine yönelik kanlı karnesi de malum. Ancak gözden kaçan bir nokta,

Somali gibi ülkeler de, ya geçmiş seçimlerin çözemediği, ya da gelecek seçimlerin ekleyeceği sorunlarla boğuşmaya namzet ülkeler. Bu ülkelerin boğuştuğu sorunların nedeni, emperyal güçlerin siyasî yönetimden çekilirken arkalarında bıraktıkları siyasî çöplük.

Dünyayı Kaplayan Ağ

Ekonomik kriz, sermayenin küresel el değiştirmesinin hem nedeni, hem sonucu. Bu el değiştirme sürecinin doğal sonucu ise, siyasal güç dengelerinin değişmeye yüz tutması. Ancak bu, dünyada her zaman acılı süreçlere denk düştü. Yukarıda yalnızca fiziksel çatışma olasılıklarına değindik; ama Avrupa’da artan ırkçılık, ABD’de yükselen ve popülerleşen ırkçı Çay Partisi hareketi, gelişmiş ülkelerde de ekonomik krizin tatsız politik sonuçlarının görülmeye devam edeceğinin göstergesi.

Latin Amerika dışında tüm dünyada tepemizdeki kara bulutların böyle birikmesi, korkutucu. İçinizi karartmak istemeyiz; ama yazıyı bitirdikten sonra önünüze bir dünya haritası açın, yukarıdaki değindiğimiz ülkelere birer nokta koyun, çocukluğumuzun bulmacalarındaki gibi noktaları birleştirin, ortaya çıkan kocaman ağın aslında dünyayı kapladığını göreceksiniz. Umalım ki o ağ beklenmedik biçimde bir yerinden çözülsün; tarihin akışı bize yüzyılda bir olan cinsten sürpriz yapsın. Biz de yalancı falcılığımızla kalalım. **Ertan Keskinsoy**

Cezayir: Sömürge Sorunu

KATHY ACKER (1947-1997) – Amerikan deneysel romancı, oyun yazarı, punk şair, denemeci. William S. Burroughs'dan, Fransız eleştirel teorisi ve pornografiden etkilendi. 1970'li ve 80'li yıllardaki Amerikan punk akımlarının içinde yer aldı. New York'ta Yunan Dili eğitimi alırken, sekreter, striptizci ve porno aktristi olarak çalıştı. "1979 New York Şehri" kısa hikâyesiyle Pushcart Ödülü'nü kazandı. Kathy Acker'in öykü ve romanlarındaki dili her anlamıyla "bozuktur." Onun için dildeki deneysellik yalnızca söz dizimi ve tarz üzerinde yapılacak bir deneysellik değildir. Acker, dildeki "fal-lus-merkezli" iktidar mekanizmalarını açığa çıkaracak "yakası açılmadık" bir dil kurar; susturulmuş öznelerin sesini açığa çıkarmak için pornografiyi karşı silah olarak kullanır. Seyirlik özelliği kalınmış bedenleri seyre açar. Egemenlerin (erkek-egemen, batı-merkezli) ikiyüzlü ahlak anlayışıyla savaşır. En çok işlediği konular, kürtaj, tecavüz, ensest, terör, pornografi ve şiddettir.

Egemenlerin diliyle silahlanmış ve bu silahı bozan bir karşı savaşçı olarak görülür yazarlığı. 1985'te, "Cezayir sorunu" üzerine yazdığı "Cezayir: Bir Dizi Dua Çünkü Başka Hiçbir Şey İşlemiyor" başlıklı çalışmasında Müslüman Kader ile ilişkisini; bir Müslüman tarafından "becerildiğini" anlatır tüm Batı dünyasına. Fakat sözleri sadece bununla sınırlı değildir:

Korktuğumuz tüm insanlar, rüyalarımızın zümrütlerini çalınan insanlar, yüzümüzdeki gülümsemeyi donduran insanlar, karşılaştığımız insanlar, hiç soru sormayan insanlar... Kim bunlar? Eğer günlük hayatımız yalanlar, korkaklıklar, insanı küçük görme silsilesiyse, hevesimiz, adanmışlığımız ve deliliğimiz buna karşı ne yapabilir ki?

Bana bu dünyayı veren insanlardaki yabancılaşma beni ürkütüyor. Yabancılaşmaya yabancı, şimdi kişiliğimizi yaşatmıyoruz ya da...

Yasal olan ile suç olan arasında bir fark yok. Kanunsuzluk, eşitsizlik, insanların her gün öldürülmesi bir orta sınıf yasası haline geldi.

Varlıklarımızı yok sayan bu toplumsal düzen, bizleri yokluğun uçurumuna sürüklüyor. Eğer bir umut varsa, eğer aşk hakkında konuşuyor ya da aşkı arıyorsak, bu umut geleceğe

açılan bir kapı değil, sadece mevcut gerçeklikle mantıksız bir biçimde baş etmeye çalışmanın bir yolu.

Bu adı yaşama biçimimizin altında, küçük suçlarımızın altında, yemeğimizi yemek istiyoruz, birilerini sevmek istiyoruz. (Kader! Seni seviyorum!) Bireyleri umutsuz çözümlere iten bir toplum yaşanabilir bir toplum değildir. Topyekûn değişmelidir!"

yani "sınır çizmek" olduğu sanılan "özgürlük" anlayışının gerçek sınırının kadın bedeni olduğunu gösteriyor; bu yüzden sadece yasakları konuşabiliyoruz, sınır ihlallerini. Ama pozitif özgürlükleri, kamusal özgürlükleri konuşamıyoruz.

Kadının üzerinde kurulan tahakkümün, doğaya hükmetmekle temellendirilmesi, doğayla kadın, Tiamat'la toprak arasında kurulan o en eski bağın kopmamış olduğunu gösteriyor. Türkçe'deki kocakarı soğukları, Arapça'dan bozularak geçtiği düşünülse de, aslında bir genç kız olarak gerdeğe girmesinden önce yani verimli toprakları ekme sunmadan önce, doğanın yaşlanmış bitmiş halinin son görüntüsü olarak esen fırtınanın adıdır ve kadın-toprak- doğa denliğini yansıtar. Hesaba katılmayan bir yaşlı kadın var orada. İnanna'nın kiskançlık uyandıran güzelliğinde, Tiamat'ın korkunçluğunda yankılanan "sizin bildiklerinizi ben unuttum" diyen bir bilgelik var.

Marduk, insanların emekleriyle inşa ettikleri zigguratların tepesine kurulup kurbanlar istemesin diye Tiamat hâlâ direniyor.

Hakiki neşe zorlu bir şeydir

Hazırlayan: Gökşun Yazıcı
kozmomilitan@birdirbir.org

DOĞA-KADIN-TOPRAK DENKLEMİ

Kocakarı soğukları

Kadın ve erkek arasındaki "yaratılış"tan gelen farklılıkları ön plana çıkararak kurulan egemenliğe karşı tüm "yaratılış destanları"nın bizzat bu farklılıkları yaratan kurgular olduğunu yeniden düşünmek gerekiyor. Binlerce yıl öncesinden gelen Babil yaratılış destanındaki erkek egemene karşı Tiamat'ın verdiği kavga sürüyor.

MARDUK, Tiamat'ı yendi ve bedenini parçaladı. Babil yaratılış destanı "Enuma Eliş"te sayfalarca anlatılan öykü kısaca böyledir. Tiamat'ın bedeni dünyadaki kıtaları oluşturdu. Ejderha olarak tasvir edilen Tiamat, "tuzlu suların kişileşmesi", güvenilmez deniz, aldatici ay yani bir kadındı. Parçalanan kadın bedeniyle oluşan toprak üzerinde insanlar yaratıldı ve yerleştirildi. Yaşamın kökeninde ejderha olarak tasvir edilen bir kadının kanı var. Güçlü tanrı Marduk, yaratılış malzemesini Tiamat'ın bedeninden alıyor, ama sonra yarattığı insanların yaptığı zigguratların yedinci katına kurulmayı da bilmiş; Güneş tanrısı olarak, erkek olarak.

Tanrıça İnanna ve Yehova'nın öyküsü ise biraz daha farklı. Anlaşılan o ki, tanrıça İnanna bu Yehova'yı pek beğenmemiş ve terk etmiş. Ne var ki, olamaz mı? Kadın da beğenmeyebilir ve bir tercih yapabilir değil mi? Sümerologlara göre, "eski eşim iffetsizdi" beyanını tarihte ilk dile getiren Yehova olmuş, sonrası da zaten silsile halinde gelmiş. Tanrıçanın tapınakları yıkılırken, "kıskaç bir tanrı" olarak tanımlanan Yehova'nın asıl kiskançlığının halkının diğer tanrılarına karşı değil, İnanna'nın varsayılan diğer aşıklarına yöneldiğini söylüyor Sümerolog bilim kadınları. Yazıtlar, Tanrıça'nın açılan "edep yerleri"nden ve onun "rezil edilmesinden" söz ediyor. Yehova, Sümerologlara göre binlerce yıldır örgütlenen erkek kiskançlığının baş aktörü olarak beliriyor.

"Yetmiş iki yaşındaki kadın neden uyum sağlamaya çalışsın ki? Orduda filan mıyız?"

Ursula K. Le Guin

"Erkek egemen" kültür/ söylem/yaşam hakkında epeyce şey yazıldı, söylendi. Yüzyılı aşkın bir zamandır da büyük bir kadın mücadelesi veriliyor. Virginia Woolf 20. yüzyılın başında Oxford kütüphanesine gitti diye polis tarafından tartaklanıyordu hem de "medeniye-tin beşiği" İngiltere'de. Emma Goldman, kürtaj hakkı toplantısı yaptı diye tam yedi kez tutuklandı, yine 20. yüzyıl başında. Belki o günden bugüne bir şeyler değişti, ama erkek egemen düzen – ki feodalizm, kapitalizm, cemaat vs. hepsi içinde- bildiğimiz tek düzen biçimi hâlâ, ancak tahayyül gücü yüksek bazı kadınlar bezedikleri farklı dünyaların tadını taşıyorlar dimağlarımızıza.

Son günlerde Türkiye'de "özgürlük" tartışmalarının "türban ve porno" arasına sıkışması da "sınırların nerede olduğunu söylemek"

Öfkeli Nineler

UN ELENİR ELEK ASILMAZ

“Yuh olsun asılan eleğe! YUH!”

Militan kimdir? Genç, erkek, “adam gibi adam.” Ona bir şey olmasın diye evde endişeyle bekleyen annesini kimse hesaba katmaz. Evde oğul ya da kız beklemeyi değil, bizzat öfkesini neşeyle anlatma yolunu seçmiş bu yaşlı anne “öfkeli nine” olarak sahneye çıkıp tüm hesapları bozuyor.

ADALET AĞAOĞLU'NUN “Bir Düşün Gecesi” romanının nihilist karakteri Tezel bir otobüs yolculuğunda daldığı düşüncelerinde şöyle der: “Madem herkes militan devrimci, o da ille militan devrimci olacak. Yanıtı bu: Ben devrimciyim arkadaşım... Hani herhangi bir meslek adı söyler gibi, sürücü yardımcısıyım, ayak kabı onarıcısıyım, maden işçisiyim, tornacıyım’ der gibi ‘devrimciyim’ diyor.” Tezel’in bahsettiği devrimci militan oyuncu arkadaşı artık televizyondaki dönem dizilerinin vazgeçilmez bıyıklı kahramanı oldu. Bizler ise kendimize ne devrimci diyebiliriz ne de militan. En iyisinden eylemci ya da aktivistiz artık. Yoldaş dahi diyemiyoruz, beraber yol yürüdüklerimize. Dil böyle bir şey, kelimeler kazanıp kelimeler yitiriyoruz. Bazı kelimelerimizi iktidar kapıyor, içini boşaltıyor, dışı da bize yetmiyor, terk ediyoruz. Bir kısmına sebatla sahip çıkıyoruz, eğip büküyoruz, zamana ve değişime karşı zihinsel sözlüğümüzde itina ile koruyoruz. Onların özgürlüğüne karşı inatla “özgürlük!” diyoruz. Bazen de bildiğimiz, ya da bildiğimizi sandığımız kelimeleri yeniden keşfetmek gerekiyor. Devrim artık yitirilmiş, keder ve melankoli yüklü bir kavram haline gelmişse, “ah, ne gam!” Ya da Enternasyonal Durumcuların ta 1961 Ağustos’unda dedikleri gibi “Devrimi tekrar icat etmemiz gerekli.” Devrimi, devrimciliği ve militanlığı hem kendimizden, hem iktidardan hem de tarihin hüzünlü yenilgilerinden kurtarmak gerekiyor.

Kavramlarımızı yeniden icat etmek için, yola onlarla yüzleşerek çıkmak gerekiyor. “Militan” mesela, her zaman bir figür, bir kişilik, bir kimlik olarak algılandığı geldi. Militan devrimci kişiliğe “sahip olan” erkeklerin tarihidir en çok devrimci tarihimiz. Kişinin

kendine rağmen, kendini törpüleyerek kazandığı bir erdem, bir kimliktir militanlık. Bavulunda adanmışlık, sarsılmaz inanç, özveri, “canını feda etme”, cesaret ve öfke gibi kavramları zorunlu olarak taşıyan, bu kavramları yücelten, devrimin neferidir militan. Elbette militanın semiyolojisi salt bu kelimelere dayanmaz, ona eşlik eden jest, tonlama, imgeler, davranış kodları ile taçlandırılır. Militan adanmış bir adamdır; dahası, “adam gibi adamdır!”

“Militan”ı özgürlükçü siyaset lûgatımıza geri kazanmak için belki de kavramı bir kimlik olmaktan çıkartıp, bir özneleşme süreci ve bir siyaset yöntemi olarak düşünmek gerekiyor. Militanlığı olumsal olarak eyleme dökülen bir bağlanma siyaseti ya da bir fikre sadakat olarak görmekle başlayabiliriz işe. Sonra, hep ilişkilendirildiği “radikal” kavramının etimolojisinden hareketle, militanlığı bir meselenin köküne inme, onun ortaya çıkmasına neden olan koşulları tahlil etme ve o koşulları ortadan kaldırma niyetine bağlayabiliriz. Dünyayı anlamaya ve onu değiştirmeye yönelen bir arzu yoğunluğudur militanlık. Militanlığı bir kimlik ya da özgül bir eyleme biçimine indirgemedi kolektif bir siyaset pratiği olarak yeniden icat ettiğimizde farklı militan pratikleri de görünür kılabiliriz. Ya da var olan kolektif siyaset biçimlerine bakarak “bıyksız” ve kimliksiz bir militan kavramını geliştirmeyi deneyebiliriz.

1987’de ABD donanmasına bağlı nükleer savaş gemilerinin Kanada’daki Victoria şehri sularındaki varlığını protesto etmek için bir araya gelen “The Raging Grannies” (Öfkeli Nineler) tam da böylesi “bıyksız” militan bir siyasetin imkânını gösteriyor bize. Bu ilk grubun bir araya gelişinden bu yana Kanada, ABD, Avustralya ve Avrupa’nın pek çok

şehrinde küçük yakınlık grupları şeklinde örgütlenen yaklaşık 70 tane “Öfkeli Nine” grubu ortaya çıkmış. Tabandan bir kadın örgütlenmesi olan Öfkeli Nineler uluslararası bir ağdan ziyade yaygınlaşan bir örgütlenme ve eylemlilik fikrini andırıyor. Birbirleriyle çoğu zaman bağlantılı olmayan bu gruplara katılmanın üç temel şartı var: Yaşını başını almış olmak (genellikle 55 ve üzeri), kadın olmak ve ununu eleyip eleği asmayı reddetmek. İlkelerinde yaşlandıkça daha da radikal olmanın gerekliliğini vurgulayan “nineler”, savaş, kadın hakları, militarizm, yoksulluk, eşitsizlik, homofobi, göçmen karşıtlığı ve çevre gibi konularda yerel siyaset yapıyor, uluslararası “zirve karşıtı” protestolara katılıyor. Kendilerine biçilen “yaşlı kadın” rollerini reddederek, tıpkı kendilerinden 100 yıl önce sufrajet kadınların yaptığı gibi, cinsiyetçi norm ve davranışları yerinden oynatarak kamusal alanda kendilerine verilmeyen seslerini geri alıyorlar. Haftalık toplantı ve tartışmalar düzenleyen kadınların temel hedefleri çevrelerindeki diğer yaşlı kadınları da Öfkeli Nineler militanı olarak örgütlemek, dayanışmaya dayalı ortamlar kurmak ve sisteme sürekli sorun çıkartan tipler olmayı başarmak. Yaşlı kimliğinin ve toplumsal pozisyonunun reddi üzerinden farklı bir militan kompozisyonu sunan Öfkeli Nineleri küresel bir direniş fenomeni haline getiren şey geliştirdikleri “gıdıklayıcı” eylem taktikleri.

Nineler geleneksel yaşlı kadın imajını sahiplenerek, aşırılaştırıp absürtleştirerek ifa etmeye ve masumâne bir tavırla fakat yüksek sesle “sosyal içerikli” şarkılar söylemeye dayanan sivil itaatsizlik eylemlerinde bulunuyorlar. Sıradan bir “nine eylemi” uyuşmaz renklerde giyinmiş, rengârenk plastik kolyeler takan, üzerlerine yapma çiçekler iliştirilmiş büyük renkli şapkaları ortopedik ayakkabılarla tamamlayan beş-on rüküş kadının bilinen bir şarkıyı, yazdıkları yeni politik sözlerle icra etmelerine dayanıyor. İlk bakışta sıkıcı şarkılar söyleyen masum ve tatlı yaşlılar olarak görülen eylemciler, Irak işgali sırasında askere alınmayı talep ederek askerlik şubelerini işgal ediyor ve saatlerce şubeleri kapatabiliyorlar. New York’lu Öfkeli Nineler askerlik şubesi önünde düzenledikleri oturma eylemi sırasında polis tarafından gözaltına alınırken, yürüteçleriyle dimdik ayakta duruyorlar. Her biri yaşını başını almış bir Emma Goldman’a benzeyen Toronto’lu nineler hükümetler tarafından gasp edilen protesto hakkını savunmak için bir şirketin basın konferansı esnasında kürsüyü işgal ederek şarkılarını söylüyorlar. Silah fuarlarında “füzelerinize prezervatif takın” diyerek boy gösteriyor, LGBTT ve göçmen hakları için mücadele ediyor, BP ve Halliburton’ı protesto ediyor, barınma hakkını savunuyorlar. Kâh Irak işgaline karşı vatandaşları vergilerini ödememeye davet ediyorlar, kâh hükümetlerin bankaları kurtarma operasyonlarına karşı çıkıyorlar.

Fakat Öfkeli Nineler’in politikliği sadece muhalefet yürüttükleri alanlar ve eylemliklerden kaynaklanmıyor. Onları politik kılan esas şey yaşlı kadınların deneyim, düşünce

ve siyasî görüşlerini görmezden gelen ve hatta aşağılayan bir toplumun kültürel beklentilerini ve onlara dayattığı kalıp yargıları tersine çevirerek kendilerini güçlendirmeleri. Kendilerine dayatılan uysal yaşlı kadın rolünü kabullenmeyerek, kurallara uymamayı, uzlaşmamayı ve itaat etmemeyi seçerek verili kimliklerin reddi üzerinden siyaset yapıyorlar. Bunu yaparken de kendilerine atfedilen imajı büyüterek neredeyse bir maske haline getiriyorlar. Bu maske hem toplumsal beklentileri tersine çevirerek yansıtmaları anlamında ayna işlevi görüyor hem de eylemlerde muhtemel polis şiddetine karşı dokunulmaz bir zırh sağlıyor. Tam da bu nedenlerle “ninellemek’ farkında olmadığımız, fakat sahip olduğumuz en güçlü silahımızdır” diyorlar.

Yüzyıllık kocakarı yöntemleriyle direnmeyi, öfkelerini türlü şekillerde ifade etmeyi Rize’nin Senoz Vadisi’nde HES inşaatı yapan Karadeniz Elektrik’in şantiyesine yerden aldığı taşı atan iki büklüm nine de Başbüyük’te evlerini yıkacak buldozere direnen kadınlar da çok iyi bilirler. Hele Muğla’ya bağlı Yuvarlakçay’da HES inşaatına karşı aylarca süren ağaç nöbetinde kadınların kurduğu “şalvar rap” grubuna yaktığı ağıtla katılan 85 yaşındaki Fatma nine, çok iyi bilir hem şifa vermeyi hem de militanca direnmeyi.

Ah bir tanem, ne mi olmuş?

Yerçekimi ahım almış.

Ahım gitmiş vahim kalmış

Ahir ömür affın yokmuş.

Değişti bu ak saçlılar,

Umurumuzda değil itibar.

Kabul görmesek ne yazar?

Uğraşacak şey değil bunlar.

Nenen devran iyi olsun ister

Sulhu, tabiatı kollar

Mücadelesi adalet içindir

Karşısında hep omurgasızlar.

Yuh olsun asılan eleğe!

YUUUUH!

Begüm Özden Fırat

CEP SÖZLÜĞÜ Basmakalıp düşünceler

A Cl acı konuşur Flaubert, burjuvaziden nefret eden bir burjuvadır. Kimi zaman alaycı bir kahkaha, kimi zaman kahkahaya eşlik eden acı okunur sözlerinde. Ölümüyle yarım kalan romanı “Bouvard ve Pecuchet”nin ikinci cildi olarak tasarlanan bu sözlükte burjuva yaşamının tüm basmakalıp düşüncelerini tek tek ele alıp tanımlarını yapar.

Ahmaklar: Bizim gibi düşünmeyenler.

Ate ya da Tanrıtanımaz: Tanrıtanımazlardan oluşan bir ulus varlığını sürdürmez.

Bellek: İnsan kendi belleğinden yakınmalı, hatta belleksiz olmasıyla böbürlenmeli. Ama biri çıkıp da size düşünme yetiniz yoktur derse, o zaman bağırıp çağırmalısınız.

Borsa: Kamuoyunun termometresi.

Cimnastik: İnsan ne kadar cimnastik yapsa yine de azdır. Cimnastik çocukları çok yorar.

Cüppe: Saygı uyandırır.

Çatı: Bu sözcüğü resmi konuşmalarda kullanılmalı: “Beyler bu çatı altında..” Bir söylev verirken iyi etki bırakır.

Çöl: Çölde hurma yetişir.

Demir Yumruk: Fransa’nın yönetimi için demir bir yumruğa gerek vardır.

Dinsiz: Dinsizlere şiddetle karşı çıkmalı.

Doktrinciler: Onları önemsememek gerekir. Neden ama? Bilinmez.

Esneme: Şöyle demek gerekir: “Kusura bakmayın, sıkıntından değil, mideden.”

Evrak çantası: Koltuğunun altında bir evrak çantası taşımak insana bakan havası verir.

Felsefe: Felsefeyi her zaman alaya almali.

Fornarina: Güzel bir kadındı; daha fazlasını bilmeye gerek yok.

Gece yarısı: Mutluluğun ve temiz zevklerin son sınırı; bu saatten sonra yapılan her şey ahlaka aykırıdır.

Gordion Düğümü: İlkçağ’a iliskindir.

Hayaller: Bir zamanlar yığınla hayale sahipmiş gibi yapmalı; sonra onları yitirmekten yakınmalı.

Hugo, Victor: Siyasetle uğraşması gerçekten büyük bir hataydı.

Hurma Ağacı: Yöresel bir renk, bir özellik katar.

İpotek: “İpotek konusundaki yasa ve uygulamalarda reform yapılmasını” istemeli, pek sık olur.

İşçi: İsyen çıkarmadığı zamanlarda hep namusludur.

Kahve: Kahveyi şekersiz içmek pek fiyakalıdır; Doğu’da yaşamış olduğunuz havasını verir.

Kavun: Sofrada hoş bir sohbet konusu. Kavun sebze midir yoksa meyve mi?

Melodramlar: Dramlara oranla daha az ahlaka aykırıdır.

Özgürlük: Ey Özgürlük! Senin adına ne cinayetler işleniyor! Gereken tüm özgürlüklere sahibiz.

Putperestler: Yamyamdırlar.

Şarkiyatçı: Çok yolculuk yapmış kişi.

Tıp: Hasta değilken tıbbi alaya almali.

Toplum: Toplum düşmanları toplumunun yıkımına neden olurlar.

Yumurta: Varlıkların yaratılmasıyla ilgili felsefi bir inceleme yazısının kalkış noktası. (Yumurta mı tavuktan, tavuk mu yumurtadan?)

Zenciler: Tükürüklerinin beyaz olmasına, üstelik de Fransızca konuşmalarına şaşmalı.

Gustave Flaubert, “Yerleşik Düşünceler Sözlüğü”, Çevirenler: Sema Rifat - Elif Gökteke, İş Kültür

MİLTANIN ALET KUTUSU

Taş-Kâğıt-Makas

E SKİ bir oyun; belki de eski değil. Taş-Kâğıt-Makas oyununun tarihini hiçbir kitap yazmıyor. Taşlar kadar eski değil, en fazla kâğıt ve makasla yaşıt olabilecek bir oyun.

Oyun iki oyuncuyla oynanır. Kurallar basittir: Taş makası kırar, makas kâğıdı keser, kâğıt taşı sarar. Makasla ortaya çıkan oyuncu taşla karşılaşır, çünkü taş makası kırar, kâğıtla karşılaşır, çünkü makas kâğıdı âkeser. Her ögenin hem yendiği hem de karşısında yenildiği bir başka öge vardır; bu anlamda

oyun eşitlikçi gibi görünür. Bir ögeye üstün olan diğer ögenin altındadır. Sıfır toplamlı oyun: Benim kazancım senin kaybındır. “Hayat da böyle değil midir, işte? Herkesin yendiği ve yenildiği vardır” der bu oyun; “doğal düşman” fikrini aşılır, üstün gelme ve altta kalmanın doğallığı vurgular. Taş-kâğıt-makas birbirini kırarak, sararak, keserek bir daireyi tamamlar. Bu dairenin dışına çıkabilen olmaz. Ne makas işe yarar kâğıdı kesip yok etmekten başka, ne taş bir şey yapar makası kırıp ezmekten başka. Bu topraklarda bir

zamanlar “iti ite kırdırıyoruz” diyen bir başbakan vardı; devletin tetikçilerini öğrencilerin üzerine salmışlardı.

Öğeleri birbirine kırdırın bu oyun çocukların olamaz, militanın oyunu da olamaz. Walter Benjamin “çocuk bilinci” ile “devrimci bilinci” birbirine eşit görmüştü bir yerlerde. Bu iki bilinç de hayatta verili olarak kabul edilen şeyleri yeniden sorgulamaya açar; çocuk “peki ama neden, peki ama neden?” diye hiç bitmeyen merakıyla, militan “peki neden?” diye bitmeyen sorgulamasıyla. “İşte öyle” diye verilen cevaplar kabul edilmeyecektir. “Peki neden?”

Militan tüm oyunları “çuvallatacaktır” (bkz. “Çuval” maddesi). Öğelerin birbirini kırmamasıyla oluşan bu fasit daireyi kıracak ve oradan bir “şey” çıkaracaktır: Makas kâğıdı keser, kalemî yardıma

çağırır (kalem gelir çünkü her zaman yardıma gelmiştir), kâğıda yazılır, kâğıt taşı sarar ve taş ileri doğru fırlar (evet elbette ki yumurta da olabilir). Çocuklar bile bilir bir taşın bir tankı devirmeyeceğini, kalkanlara çarpacağını, duvara çarptığında parçalanacağını. Ancak bu atılan taşlar, birer çığlıktır. Bir çocuğun bir tank karşısındaki umutsuz isyan çığlığıdır. Ölüm karşısındaki hayatın çığlığıdır. Sözü dinlenmeyen, insan yerine konmayan, kendi kaderi hakkında karar veremeyenin varlığını gösterme biçimidir. Taşların yaşama- dığını söyleyenler, sesini duyurmak isteyenlerin çığlıklarını dinlesin.

Eskiler, “taş durduğu yerde ağırdır” derler. Militanın çığlık olan taşları düştüğü yerde ağırdır; uçmayan sözdür.

(Öneri için Safiye Ceren’e teşekkürler)

KİRAAT

Festivali metropollere sıkıştırmaktan kurtaran Gezici Festival'in de etkisiyle hazırlanan "Taşrada Var Bir Zaman" derlemesi, altbaşlığında dendiği gibi, "taşra kavramı üzerine tartışmalar" barındırıyor bünyesinde. Her ne kadar sinema, özellikle de son on yılda Türkiye'de üretilmiş filmlerin büyük çoğunluğunun dönüp taşraya bakması bu kitabı tetiklemişse de, beyazperdedeki taşra temsiline boyutlarını aşıyor kitap. Yakup Kadri'nin "Yaban"ından Anadolu Kaplanları'na yol alırken taşra kavramının siyasî ve estetik, kültürel anlamlarını da sorgulayan kitabı Z. Tül Akbal Süalp ve Aslı Güneş hazırlamış, Jale Parla, Tanıl Bora, Fatih Özgüven gibi bir birçok isim yazılarıyla katkıda bulunmuş. Taşrayı sabit bir mekân veya salt bir coğrafya olarak algılamayan, merkezdeki taşraları, zihinlerdeki taşra algılarını dinamik bir merakla didikleymek kitabı, iyi bir yakın tarih araştırması gibi.

X-KÜTÜPHANE

Abidin Parlıt - Özlem Galip Kürt Romanı Okuma Kılavuzu (Sel)
Cenk Saraçoğlu Şehir, Orta Sınıf ve Kürtler (İletişim)

Cihan Tuğal Pasif Devrim

-İslâmî Muhalefetin Düzenle Bütünleşmesi (Koç Ün.)

Elias Canetti Soylu Sınıfın Sonbaharı (Sel)

■ **Franko Buskas Çöt Mendime Görsektimi Vuru? (Norgunk)**

Hakan Bıçakçı Karanlık Oda (İletişim)

Henry David Thoreau Nerede ve Ne İçin Yaşadım (Notos)

İnan Keser Göç ve Zor

-Diyarbakır Örneğinde Göç ve Zorunlu Göç (Ütopya)

Jean-Luc Nancy Demokrasinin Hakikati (Monokl)

▲ **Korkut Boratav Emperyalizm, Sosyalizm ve Türkiye (Yordam)**

Murathan Mungan Stüdyo Kayıtları (Metis)

Mustafa Sönmez Medya, Kültür, Para ve İstanbul İktidarı (Yordam)

Özcan Yurdalan Bir Seyyahın Kaybolma Kılavuzu (Agora)

Patti Smith Çoluk Çocuk (Domingo)

Paul Auster Sunset Park (Can)

Roger Behrens Adorno Sözlüğü (Versus)

Roger Stahl Savaş Oyunları A.Ş. (Ayrıntı)

William S. Burroughs Yumuşak Makine (Sel)

● **Woody Allen Sırf Anarşi (Siren)**

Z. Tül Akbal Süalp - Aslı Güneş (ed.) Taşrada Var Bir Zaman

-Taşra Kavramı Üzerine Tartışmalar (Çitlembik)

■ sanma ki senin kızı öptüğün yerden daha öpen çıkmadı / ben dolsa şelaleler yoldur derken esaslı bir hamasi dildim / birileri ne o sen de mi dese gidecektim gitmedim

anneler bir bir polislerle yatarken polisler polislerle yatarken / polisler polislerinkini şemaların önünde öperken biz ağlarken / pasaportta yediğimiz yumrukları öperken şemaların önünde dinlerken

oturup oturup sivrilirken ve acizlikle yatarken yatarken / ben bunu da mı kapitalizmle anlatalım Ursula sen kalk derken / o giysileri çıkardım da geldim

birbirine sürtünen parti başları gibi / kıpırdanıyorsun sen de kahramanlık ılık ılık su gibi / akarken bacaklarından boşalt ortalığa da rahatla / mis gibi meni kokusu ohh / ben de bunları burada böylece demişken / canımızın istediği yerden öpemeyiz artık

▲ İşin acı tarafı, aydın katmanların da anti-popülist söyleme kendilerini kaptırmalarıdır. Bu tavırlarıyla temsilî demokrasinin toplumsal tabanını aşındırdıklarını acaba ne kadar fark ediyorlar? Parlamenter rejim, aydınlardan ve emekçi halktan oluşan bir toplumsal

tabana dayandığı için yarım yüzyıldır çeşitli kesintilere rağmen ayakta durabilmiştir. Ancak vurgulamak gerekir ki, bu iki grubun parlamenter rejimden beklentileri özdeş değildir. Aydınlar insan haklarını, plüralizmi ve hukuk devletini, halk sınıfları ise sosyal devleti ve popülizmin nimetlerini sağlamaya en yatkın ortamı getirdiği için rejimi desteklemişlerdir. Anti-popülist söylem tamamen başarıya ulaşır ve devletin iktisadî-sosyal işlevleri giderek tasfiyeye uğrarsa, emekçi insanların iktidardan beklentileri de ortadan kalkmaz mı? Ve bu insanlar hayatlarının her alanında piyasa güçleri karşısında yapayalnız ve tek başlarına bırakılırlarsa, siyasetle, seçimle, parlamenter rejimle niçin ilgilensinler? Karanlık, bireyci, şoven, totaliter ideolojilere niçin teslim olmasınlar? Aydın katmanların, soyut insan hakları/hukuk devleti/plüralizm özelemleri -esasen demokratik, özü pek köksüz olan- parlamenter rejimi ayakta tutmaya yetecek midir?

Kısacası, sosyal demokrasi doğrultusunda aşılmadıkça tüm boyutlarıyla popülizmi savunmamız gerektiğini düşünüyorum. Ve kısa dönem seçenekler söz konusu olduğunda popülizm düşmanlığının son tahlilde halk düşmanlığı anlamına geldiğini düşünüyorum.

● Yağ bizzat bir töz, bir öz veya o özün bir halidir. Sorunun büyüğü, yağın basenlerde toplanmasıyla ortaya çıkar. Sokrates öncesi dönemin düşünürleri arasında ağırlığın bir yanılsama olduğunu ve kişinin ne kadar yerse yesin, hiç sınav çekmeyen bir adamın en çok yarı ağırlığına erişebileceğini savunan Zeno olmuştur. Atinalılar da ideal vücut arayışı tahtına kapılmışlardır. Aeschilos'un bir oyununda, Klitemnestra iki öğün arasında atıştırma yeminini bozar ve mayosuna giremediğini fark edince gözlerini kör eder.

Kilo sorununun bilimsel düzleme taşınması için Aristoteles gibi büyük bir beyine ihtiyaç duyulmuştur. Ahlâk'ın ilk parçalarından birinde, bir adamın çevresinin, genişliğinin pi ile çarpımına eşit olduğunu öne sürer. Bu bilgi, Ortaçağ'a kadar insanlığa yeterli olmuştur, ta ki Aquinas bir dizi menüyü Latinceye çevirinceye ve ilk birinci sınıf istakoz lokantaları açılıncaya dek. Bu tarihte kilişe, dışarıda yemek yemeye olumsuz yaklaşıyor ve vale park hizmetlerini orta dereceli bir günah olarak görüyordu. Bilindiği gibi ılık ızgara hindili açık sandviç, Roma'da azgınlığın şahikası olarak kabul ediliyordu ve bu yüzden birçok sandviç kapalı kalmaya zorlanıyordu. Sandviçlerin açılması

ancak Reform sırasında mümkün olabildi. On dördüncü yüzyılın dinî tablolarında, şişmanların cehennemde amaçsızca dolaştığı, yalnızca salata ve yoğurda mahkûm olduğu azap sahneleri çok yaygındır. İspanyollar özellikle acımasız davranmışlar ve Engizisyon zamanında avokadoyu yengeç etiyle dolduran insanları idama mahkûm etmekten çekinmemişlerdir.

Kilo ve suçluluk sorununu çözmekte zorlanan filozofların imdadına, Descartes yetişti: Beden ve zihni birbirinden ayıran Descartes sayesinde, beden istediği gibi tıknabilirken, zihin, "Bana ne? Bu ben değilim ki!" düşüncesiyle rahatsız olmuyordu. Felsefenin o sıralardaki büyük sorusu şuydu: "Hayat anlamsızsa, harf şeklindeki makarnalarla ne yapmalıyız?" Yağın monadlardan oluştuğunu ilk kez Leibniz öne sürmüştür. Düşünür, olanca egzersiz ve rejime rağmen, monadlarından, özellikle de uyluklarına bağlananlardan kurtulamamıştır. Öte yandan Spinoza çok ender yemek yerdi, çünkü Tanrı'nın her şeyde var olduğuna inanıyordu. Yumuşacık pişmiş bir kuzu pırzolasını gövdeye indirirken Bağışlayan ve Esirgeyen Rabbin üzerine hardal sürebiliyor olacağı düşüncesi karşısında iştahı kesiliyordu.

Kara mizah tarihine katkı

Aziz Çelik Vesayetten Siyasete Türkiye’de Sendikacılık (1946-1967) (İletişim)

Çok özür dilerler! Onlar siyasetçi, iktidar(cı), gazete(cı), televizyon(cu), yazıcı(cı), liberal ekonomi(cı), patron(cu)... Yani neresinden baksan benim benim gibi ci-ci adamlar. Özür dilerler, çünkü onların “ajanda”larında maalesef “işçi ve meseleleri” yer almıyor. Ah çok üzgünler, yaklaşık 12 Eylül 1980’den beri iş, emek, sendika vb. kavramlara kitaplarında yer yok. Onlar sömürü, ücret, iş adaleti, sendikalaşma gibi tartışmaları aşalı, bu mevzuları arkalarında bırakalı ohoooo çok oldu. Şimdi artıdeğer deseniz mal (kelimenin tam mânâsıyla) mal bakarlar suratınıza. Onların ilgi alanlarında, ihracat başta, imalat sonrası aşamalar var. Hasılı işçi sınıfı artık lobisiz bir sınıf; köşe yazılarında, öykülerde, romanlarda, dizilerde cim-bizla ara ki bulasın. Getirisi yok bu sınıfın, tam tersi götürüsü fazla: İş-emek-sendika gibi laflar ağzına alanı bir anda demode yapıveriyor alimallah!

İşte bu ortamda Aziz Çelik, az buz değil, sıkı bir kahramanlığa soyunuyor, Türkiye işçi tarihinin yazılımına sıkı bakışlar kazandıracak, işçi odaklı yaklaşımlara yeni soluklar getirecek

devasa bir projenin ilk adımını yaklaşık 650 sayfalık kitapla, “Vesayetten Siyasete Türkiye’de Sendikacılık (1947-1967)”la atıyor.

Sendikacılığın 1908’den itibaren izlediği (daha doğrusu İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Cumhuriyet Halk Fırkası yönetimlerinin baskısıyla izleyemediği) seyri es geçmeyen kitap, 1946-47 yıllarını bir nevi işçi milâdları olarak haklı bir heyecanla ele alıyor. 1946’da, İkinci Dünya Savaşı’nın hemen ardından esen görece özgürlük rüzgârlarından yararlanan, Türkiye Sosyalist Partisi ve Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi başta, sosyalist sol hareket ile birlikte “sınıf sendikacılığı”nın da “kısa” ama inanılmaz derecede dinamik tarihlerinin ayrıntılı bir dökümünü sunuyor.

Sosyalist partilerin lağvedilmesiyle sona eren ve bu pek bilinmeyen sıçramanın ya da “altın” dönemin hemen ardından, 1947’de başlayıp 1967’ye kadar sürecek yirmi yıllık “vesayet sendikacılığı”na varıyoruz. Demokrat Parti’nin siyaset sahnesine çıkmasıyla birlikte, sendikalar ve birliklerinin partiler/vasiler (DP ile CHP) arasında nasıl pinpon topu gibi gidip geldiğini bütün açıklığıyla öğreniyoruz. Elimizde bir araştırma-inceleme kitabı var ama, biz roman okuyormuşçasına geriliyoruz, sendikaların önce CHF’ye (CHP), sonra da hemen DP’ye sadakat sunma sahneleri karşısında asaplarımız epeyce bozuluyor, işçilerin kendi çıkarlarından çok “komünist” olmadıklarını ispat

Petrol işi'nin TPAO'ya bağlı Batman Rafinerisi'nde 7 Şubat 1967'de başladığı grev dahilinde Batman'dan Ankara'ya düzenlediği "Ölüm Kervanı" yürüyüşünün pankartı

Bir fotoğraf albümü... Bir hatıra defteri...

Son on yılda 200'den fazla şarkıcı ve grubun sözü ve müziği İstanbul sahnesinde yankılandı.

Şehrin gözde konser salonları ve festivalleri dünyanın parlak yıldızlarını ağırladı.

U2, Robert Plant, Nick Cave, Tori Amos, Manu Chao, Depeche Mode, Sepultura, Leonard Cohen, Rihanna, Massive Attack ve nicelerinin İstanbullularla buluştuğu bu heyecanlı anların bir tanığı vardı:

Elinde fotoğraf makinasıyla Muhsin Akgün.

“Söz ve Müzik: İstanbul” 224 enstantanıyla müziğe ve İstanbul'a saygı duruşunda bulunan rengârenk bir fotoğraf albümü olduğu kadar, Murathan Mungan'dan Banu Güven'e, Perihan Mağden'den Yıldırım Türker'e, Nejat İşler'den Pelin Batu'ya 33 yazar, gazeteci ve sanatçının konser izlenimleriyle eşsiz bir hatıra defteri.

D&R Mağazalarında
ve kitapçılarda...

etmek için "Komünizmi Telin Mitingleri" düzenlemeye memur edildiklerine tanık oluyoruz... Kitabın yazarı Aziz Çelik, Türkiye'de işçilerin tarihinin Türkiye Kara Mizahı'nın tarihi de olduğunu hatırlatıyor bize. Misal: Yıl 1950. İSB (İstanbul İşçi Sendikaları Birliği, Hür İşçi Sendikaları ile birleşerek Millî İşçi Sendikaları Birliği adını alır. Ancak Bakanlar Kurulu "millî" ifadesini uygun bulmaz. Şimdi gelin de "millî olmak" deyimini argo sözlüklerinden alıp bu olaya tutmayın. Sonra sendikayı "sanduka" olarak tanımlayan işçiler... Gelin de bu öngörüye hayran olmayın.

Biyografi, yazılı ve görsel belgeler vs. ekler, Çelik'in kitabının tek başına yarattığı etkiyi daha da katlıyor. Kitabın, işçi tarihi yazılımına ilişkin en kapsamlı "kaynakça"yı sergilemesi ayrıca övgüye değer. Sol tarih yazımında, ta günümüze dek ulaşagelen (Türk-İş'in, Alpaslan Işık ve Murat Belge'nin sandıkları gibi, ABD yanlısı ve komünizm karşıtı bir seferberliğin ürünü olarak kurulduğu gibi) kimi yanlışların da düzeltildiği kitap, Türk-İş'in tarihini de basmakalıp yargılardan kurtarıp gerçek yerine oturtuyor.

"Vesayetden Siyasete Türkiye'de Sendikacılık (1947-1967)", DİSK'in kuruluşuyla bambaşka bir çehreye kavuşana dek, sendikacılığın geçirdiği muazzam evreleri, atlattığı (?) badireleri anlatan bir kitap. Malûmumuz, Türkiye Cumhuriyeti'nin "sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış" bir kitle/millet olduğu şiarı CHP'yle ve hatta DP'yle savunulmuştur. Bu kitap, bu şiarın yakınlarına düşenlere... "Statükocular"a, ama en çok da "liberal aydınlar"a hararetle tavsiye edilir: Olur a, bakarsınız, kitapla birlikte neden, hani o geçmişin "Cumhuriyetçi seçkinleri"/"toplum mühendisleri" gibi davrandıklarını, "sınıfsız, imtiyazsız bir toplum" varmış gibi yaptıklarını sorgularlar. Sonra bir de bakmışsınız, birden başlayarak yüzbinlere, belki de milyonlara kadar kayıtdışı ve sendikasız işçileri sayıyorlar, işçilerin çalışma koşullarını (ağır mı, hafif mi) ve ömürlerini (kısa mı, uzun mu) ölçüyorlar, hatta ölüm, hastalık, yaralama gibi pek demode sendika istatistiklerine göz atıyorlar. Ütopyadan kim ölmüş!?

Niyazi Zorlu

Anılarla sol eleştirisi

Mehmet Tepebaşı Yaşanmamış Sayılan Anılar & Unutulması İstenen Yıllar (Dipnot Yayınları)

Eski Dev-Yol'cu Mehmet Tepebaşı, 12 Eylül sonrasında ki tanıklıklarını otuz yıl sonra iki kitapta toplayarak yayınladı. Tepebaşı'nın anılarının özelliği, darbe sonrasında Suriye'de bir araya gelen solcuların ilişkisine, örgütlenme tarzına, hiyerarşi düzenine "içeriden" tanıklığıyla kapsamlı bir eleştiri getirmesi. 12 Eylül 1980 sabahından itibaren başlayan solcu avından kıl payı kurtulmuş olan Tepebaşı, bu süreçte bir süreliğine örgütüyle irtibatını kaybetmiş. Darbe kimi örgütler için yeni bir mücadelenin başlangıcı, kimileri için de sonu. Neredeyse tüm ümidini yitirmiş olan genç militan Tepebaşı içinse meçhul bir maceranın başlangıcı. Etrafındaki polis çemberi daraldıkça umudu da azalıyor. Nihayet küçük bir kâğıt parçasına yazılmış pusula geçiyor eline: "Hareketimizi yeniden toplamak için yurtdışında bir araya geldik. Şu anda yoğun bir çalışma ve tartışma içerisindeyiz, bütün olanaklarımızı zorlayarak en kısa zamanda aramıza katılmayı istiyoruz." O güne kadar yurtdışına kaçmak aklından geçmezken, "daha güçlü dönmek için" bu yolu denemek zorunda kalıyor ve soluğu Suriye'de alıyor.

Tepebaşı'nın iki cilt halinde yayımlanan roman tadındaki anlatısı aldığı pusulayla başlıyor. "Yaşanmamış Sayılan Anılar" ve "Unutulması İstenen Anılar" tamamen içeriden bir görünüm sunuyor. Öğrendiğimize göre ilk kitabın ismini Tepebaşı, yıllar sonra karşılaştığı örgüt liderinin tepkisine nazire yapmak için koymuş. Tepebaşı, eski lideri "Rahmi"ye, "Suriye'de bize yaptıklarınızdan pişman mısınız?"

diye sormuş. "Rahmi"nin yanıtı kitabın da ismi olmuş: "O yılları yaşanmamış sayıyorum." "Yaşanmamış Sayılan Anılar"da Tepebaşı, aldığı pusulayla birlikte düştüğü Suriye yollarını, oradaki yıllarını ve nihayet "devrim nikâhı" kıymış olarak Türkiye'ye dönüşünü anlatıyor.

12 Eylül'den hemen sonraki dağılma karşısında uzun geceleri sabah yapmaya çalışırken sorduğu "ne oldu bize" sorusunu ne yazık ki Suriye'de de sormayı sürdürmüştü. Tepebaşı, Dev-Yol'cuları binbir güçlkle buluyor Suriye'de. Ancak beklentilerinin aksine soğuk yüzlerle, mesafeli duruşlarla, küçük iktidar hevesleriyle karşılaşılıyor. Kendisinden önce Suriye'ye varıp birazcık Arapçayı sökmüş olanların şişkin egoları, karşılaştığı eski yoldaşlarının kucaklamalarıyla değil, mesafeli merhabalarıyla karşılaşmak, Tepebaşı'nda onarılmayacak hayal kırıklıkları yaratmış.

Grubun başındaki "Rahmi", Şam'ın lüks semtlerinden birindeki dairesinde geleceğe dair planlar yapıp Suriye yönetimi ve Suriye'deki başka devrimci örgütlerle ilişkiler kurmaya çalışırken, genç militanlar da Filistinli devrimcilerin bulunduğu meşhur Hammuri Kampı'na yollanıyor. Bu kampta başka örgütlerden militanlar da bulunuyor. Tepebaşı kâh kamp nöbeti tutarak, kâh sporla uğraşıp okumalar yaparak zaman geçirmeye başlıyor. Derken örgütün para-pul işlerini üstleniyor. Bu sırada Suriye polisi tarafından gözaltına alınıp serbest bırakılıyor. Silah temin etmek için uzun yolculuklara çıkıyor. Donma tehlikeleri atlattırıyor. Ve nihayet aynı örgütten bir kadına aşık oluyor. Dertleşmek, çözümleme yapmak, öngörülerde bulunmak, eleştirmek, hayıflanmak bir kadının varlığında daha fazla mümkün olabiliyor Tepebaşı için. Aşk da devrim gi-

bi bir şeydir zaten! Devrim özlemini aşkla yatıştırmak Tepebaşı için tarifi güç bir ferahlama yaratıyor.

"Rahmi"nin liderlik tarzından rahatsızlık duysa da, sesini çıkaramıyor Tepebaşı ve arkadaşları. Devrim hayalleri buradaki gündelik işlerin içinde giderek bulanıklaşıyor. Kafasındaki pek çok efsane, tanık olduğu sahnelerle birlikte yıkılıp gidiyor. Bazen umudunu yitiriyor, bazen de ufkunu. Gel zaman git zaman, aşık olduğu Meral'le Türkiye'ye dönmeye karar veriyor. Örgütün buna bir itirazı da olmuyor. Tepebaşı'nın anılarının birinci cildi, Meral'le Türkiye'ye girerken etraflarının sarılmasıyla sonlanıyor.

Tepebaşı'nın anılarının ikinci cildindeki işkence sahnelerini burada tekrar anımsatmaya gerek yok. Fakat Meral, işkence sırasında bebeğini düşürüyor. Derken sahneye şimdilerin mağduru gibi lanse edilen işkenceci bir polis amiri çıkıyor. Tepebaşı ve Meral, tarifi güç işkencelerden geçiriliyor. Fakat Suriye'deki hayal kırıklıkları, karakolda "çözülmesine" neden olmuyor. Tepebaşı kimi zaman Meral'den, kimi zaman kıdemli devrimcilerden aldığı cesaretle ölüme de, işkenceye de direnmiyor.

Tepebaşı'nın anılarının ilk cildi örgütün, ikinci cildi ise işkencehanelerin içinden haykırıyor. Devrimci örgütlenme içindeki yanlışların devlete nasıl yaradığını, inançlı bir devrimciyi işkencecilerin tezgâhına nasıl ittiğini tüm açıklığıyla ortaya seriyor Tepebaşı. 12 Eylül zulmünden sıyrılıp yurtdışına güç kazanmak ve içeridekilerin umudu olmak için gidenlerin akıbeti, cuntanın güç kaynağını da su yüzüne çıkarıyor. Tepebaşı, 12 Eylül'ü kâh "itiraflarla", kâh işkence trajedileriyle, bazen de kahramanlık öyküleriyle nakleden solun gayriresmî tarihine bambaşka bir boyut katıyor anlatılarıyla. Halen yurtdışında yaşayan Tepebaşı'nın, anılarıyla sol içinde tartışmalar yarattığı söyleniyor. Gerek örgütlenme tarzı, gerekse 12 Eylül'le hesaplaşma yöntemi, sol içi tartışmaların önemli gündem maddelerinden biri olmaya devam ederken, Tepebaşı'nın kitapları bu tartışmalara yeni bir boyut kazandıracağına benziyor.

İrfan Aktan

PARİS / LONDRA: BİR SEYAHATTEN NOTLAR

Yeni arayışlar, eski gözağrıları

İki başkentin en cazip mekânları, lokanta ve kitapçılarıyla plakçılarıdır. Paris'te Fransız, Londra'da dünya mutfağı midelerimize selâm eder. Kocaman dükkânlarda saatlerce kitapların arasında gezip yazılı mücevher ya da CD seçebilirsiniz...

Aralık ayı içinde iki ayrı kısa seyahatte Londra ve Paris'e gittim. Hava buz gibiydi, millet Noel alışverişine vermişti kendini. Kitapçılar tıklım tıklımdı. Kırk yıldır gidip geldiğim bu iki kentte her seferinde yenilikler, değişimler farkediyorum.

Eskiden, döviz sıkıntısı nedeniyle, yurtdışına çıkış iki yılda bir kez olarak sınırlanmıştı. Avrupa'ya giden eşe-dosta uzun si-pariş listeleri verilirdi. Bad old days! Artık, Türkiye de global pazara entegre oldu ya (bu da vizyon, misyon söyleminin bir parçası), memlekette (pardon, Nişantaşı, Kordon ya da Tunalı Hilmi'deki dükkânlarda) ne istersen var. Olmadı, internetten sipariş ediyorsun (ben etmiyorum), ne istiyorsan iki gün sonra kapında... Paran varsa tabii!

Londra ile Paris'in yemek saatlerinde lokantaları (Khan ve Chartier), geri kalan zamanlarda da kitapçı ve plakçılarıdır benim mekânlarım. Akşamları da eş-dostla hasret gidermek. Memleket meseleleri filan...

Bu sefer de orada "hâlâ yağmur yağıyordu ve Kraliçe hayat-taydı". Ama Charring Cross'daki küçük bağımsız kitapçıların bir kısmı cep telefoncusu ya da sandviççi olmuş. En çok kızdığım, Aldwych'de Bush House'un giriş katındaki BBC kitapçısı kapanmış. Görevliye sordum: Eliyle klavye işareti yaparak "siparişler internetten" dedi. Oysa kitabı hafifçe okşayarak sayfaları karıştırmak, o kâğıt kokusunu çekmek, arka kapak yazısını okuyup fiyat etiketine hü-zünlüce bakmak, belki de kaynakça sayfalarını taramak, sonra gidip kasadaki adama/kadına yeni ya da eski bir kitabı sormanın keyfi ekranda yok ki...

Artık deneyimli bir kitapçı ziyaretçisi olarak, girişteki "çok satanlar" ya da "yeni çıkanlar" bölümünü hızlıca geçtikten sonra yöneldiğim iki bölüme ulaşıyorum: Önce Medya, ardından Ortadoğu tarihi. Mizah ve müzik kitaplarının önünde mecburen

kısa bir mola. Sonra ödeme öncesi, sepete doldurduğum kitaplar son beş ya da son ona kalmak için yarışıyorlar. "Bu kadar çok kitabı alacak param yok, alabilsem de okuyacak zamanım yok" diyerek birbirine yakın kitaplar itina ile elenir.

Londra'da da, Paris'te de, kitapçılarda, büyük resme baktığımda, dikkatimi çeken iki yaklaşım: "Yeni Medya" dedikleri elektronik ıvır zıvırın faydalarını anlatan kitaplar tepede. Ama egemen medyanın çöküşü ve alternatiflerin yükselişi hakkında bir sürü yeni çalışma çıkmış.

John Pilger'in önsözünü yazdığı "Guardians of Power - The Myth of the Liberal Media" (İktidarın Muhafızları - Liberal Medya Efsanesi) ile Martin Conboy'un "Journalism - A Critical History" (Gazetecilik - Eleştirel Tarih) hemen okumaya başladığım iki kitap. Cardon-Granjon'un "Mediactivistes" başlıklı çalışması ufuk açıyor. Hackett-Carroll'un "Remaking Media - The Struggle to Democratize Public Communication" (Medya'yı Yeniden Biçimlendirmek - Ka-

musal İletişimi Demokratikleştirme Mücadelesi) başlıklı kitabının özeti bir slogan: "Medyayı tanı, medyayı değiştir, medya ol!" 2007'de kaybettiğimiz röportaj ustası Polonyalı Ryszard Kapuscinski'nin "Bir Muhabirin Otoportresi", eski ve yeni gazetecilik kıyaslaması açısından ilginç.

Ortadoğu bölümünde, eskiden Kürdistan ve Afganistan modaydı, artık varsa yoksa İran.

Metroda karşımda oturan esmer gencin cep telefonu çaldı: Şahane bir ud taksimi. Neredeyse "dur açma, biraz daha dinleyelim" diyecektim. Açtı: "Assalamünalek... Lağvü şikra... Yani wallahi, metro Basteur" dedi.

Bizde henüz pek olmayan bir şey daha -dört aykırı dergi: La Mèché - Ni Pub, Ni Maitre (Fital, Ne Reklam, Ne Efendi), Bakchich - Satire Juste (Bahşış, Adil Mizah), La Décroissance - Le Journal de la Joie de Vivre, (Büyümeme, Yaşam Sevinci Gazetesi) ve Rue 89 (89. Sokak). Dördünün de ortak özelliği, biraz Canard Enchainé (Zincirli Ördek), biraz Charlie Hebdo (Charles'ın haftalık gazetesi) geleneğini yenileyerek ve gençleştirerek, mizahî yazılar, karikatürler ve bazen müthiş özel haberlerle klasik gazeteciliğin olumlu örneklerini sergilemek. Le Monde'un, hatta Libération'un artık ciddi birer yerleşik düzen gazetesi haline gelmelerinden sonra, solcu, muhalif, farklı ve fırlama bir ses arayanlar için biçilmiş kaftan...

Londra ile Paris değişmez derler, halt ederler. Neoliberalizm her yeri mahvediyor. Üniversite yıllarımızın haftalık durağı, Marksizm ve Üçüncü Dünya kitapçısı Norman Bethune'in önünden hamburgerci olduğundan bu yana geçmezdim. Bu sefer tutamadım kendimi, kedi meraktan ölür ya. Ölmedim, ama sevinemedim de. Amerikan hamburgercisi (Renaud, bunların ürünlerine "ölü güvercin etinden beterdir" der) kapanmış, yerine bir tekstil mağazası açılmış.

Nişantaşı, Kordon ya da Tu-

nalı Hilmi'deki plakçılarda bulamadıklarımı aradım Virgin'de, HMV'de ve FNAC'da. Eskilerle yeniler bir arada. Barbara ("A l'Atelier, Bruxelles", 1954) ile Cesaria Evora'nın ("Radio Mindelo", 1960) ilk 33 turlarının CD'lerini buldum. Lise çağımızın kült dergisi Salut les Copains'ın 4 CD'lik "Radyo Yılları" kutusunda kimler yok ki:

Johnny Hallyday, Slyvie Vartan, The Shadows, Françoise Hardy, Claude François, Patricia Carli, Petula Clark, Sheila, Antoine... Renaud'nun tüm stüdyo kayıtları da (1975-2010) 21 adet 33 tur ya da 3 CD halinde çıkmış: Adı, "Süper benzin fulle!"

Blaireaux'nun yeni albümü var ("Bouquet d'Orties"). Les Malpolis de damardan kapitalizme giydiriyor ("This Machine Kills Fingers"). Paolo Conte, yeni CD'sinde "Nelson" diyor. Raphaël'in yeni CD'si "Pacific 231" de "Yurtsever" başlıklı bir şarkı var ki, Fransa'yı ve Fransızları itin anüsüne transfer ediyor. Keza Quebec'li Lynda Lemay'in "Yaralı Kız" albümünde, önce Kanadalı, bilahare Fransız dingoları kâhkahalar arasında İSKİ şebekesine havale ediyor.

Londra'da "The Boss'un "The Promise"i girişteydi, sanki kapışılacakmış gibi, hemen aldım. Leonard Cohen, eskilere dönmüş: "At The Isle of Wight 1970" CD/DVD olarak çıkmış. Bir de "Songs From The Road" diye 2008/2009 dünya turnesinden bir DVD/CD yapmış.

Keith Jarrett'tan en eski, en yeni, bir de ortalarda üç CD buldum: "Somewhere Before" (1968), Charlie Haden'la "Jasmine" (2010) ve 2005 kaydı "The Carnegie Hall Concert". Suzanne Vega da, tüm eserlerini yayınlamaya başlamış: "Close-Up, Vol 1: Love Songs".

Dönüşte uçakta galiba bir yanlışlık oldu, beni Business sınıfına aldılar. Pencere tarafına. Yanımdaki adamı sanki tanıyorum. Evet, o! Hiç hazZetmediğim sabık Genel Yayın Yönetmeni. Ağzımı hiç açmadım beş saat boyunca. Hostes kız bir ara gelip İngilizce olarak ona sordu: "İçki olarak ne alırsınız?" Hırdavat, sinirli bir edayla "Türkçe Türkçe!" diye tanınmamış olmanın huzursuzluğunu dile getirdi.

Bu gıcık detay dışında, kitaplarım ve CD'lerimle mutlu memnun gittim, geldim.

Ragıp Duran

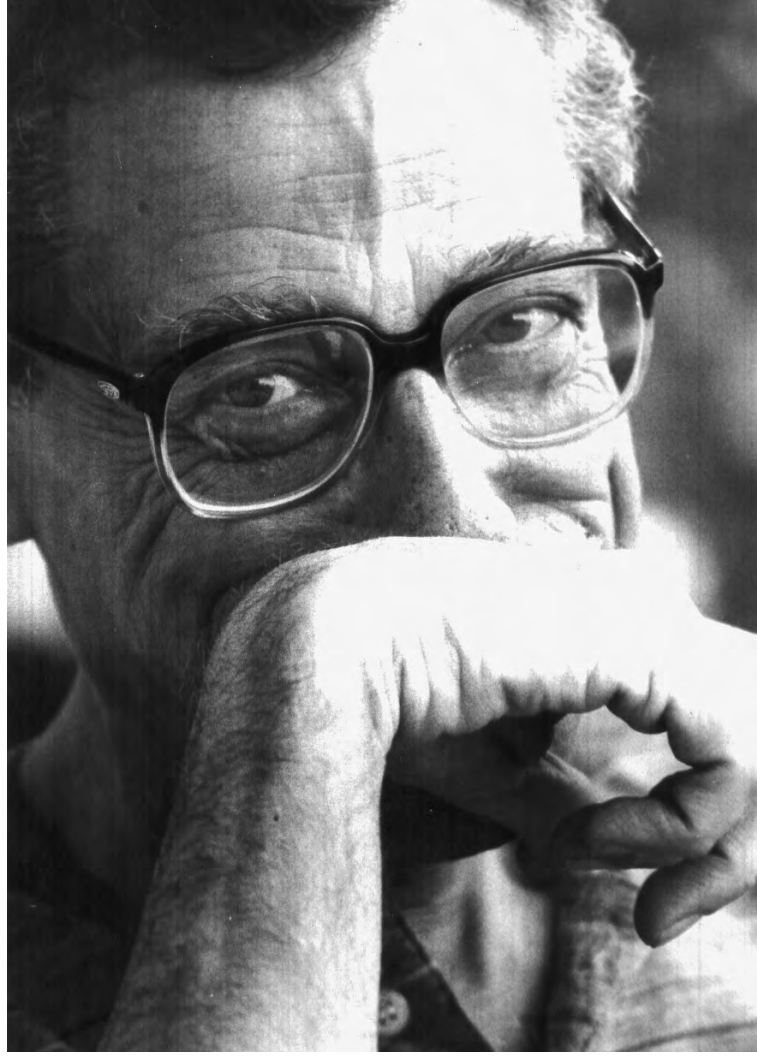
Bilge Karasu için yazılacak herhangi bir yazı için "olur"un ilk şartı "edebiyat" gibi görünüyor. Açılış konuşmasında Talat Halman, "tek başına bir aydınlanma çağı gibiydi" dedi Karasu için: "İstese pek çok farklı şey olabilirdi: Filozof, piyanist... Ama o edebiyatı seçti." Edebiyatı seçmek, Bilge Karasu için, sözcüğü seçmek, kurguyu seçmek, kısacası anlatmayı seçmek anlamına geliyor. Bilge Karasu için edebiyat, sanki, anlatmaya değer ne varsa, bunu ince ince kurulmuş bir yapının üzerine giydirilmiş sözcüklerle "anlatmak" anlamına geliyor. Bu nedenle böyle bir yazının iyi bir anlatıcı olması, edebiyatla ucundan kıyısından ilişkilmesi gerekiyor.

Dil

İkinci olur, anlatının dilinin ince ince işlenmiş ve Türkçe olmasını gerektiriyor. Zira Karasu bilgisini haiz olduğu birçok farklı dilde başka başka işler yapmasına rağmen (İspanyolca radyo sunuculuğu, Fransızca bir dosta mektuplar, İngilizce kendi kendinin çevirmenliği ve daha nice) Türkçede anlatmayı seçmiş bir yazar. Bilge Karasu'yu İngilizceye çevirmeye gönüllü olmuş, "15 yıldır Bilge Karasu ile yaşıyorum, Bilge Karasu çevirmedim bile Bilge Karasu çeviriyorum" ifadelerini kullanan Aron Aji'nin dediği gibi: "Bilge Karasu, Türk dilinin başustasıdır. Karasu açısından anlam, dilde ve dil ile vücut bulur. Nesnelere, düşüncelere, duygular sıradan yaşamlarda ham halleriyle deneyimlenirken en özgün gerçekliklerini dilde ve dil ile filizlendirir, olgunlaştırır ve bulurlar, ki dilin kendisi zaten bilinçli olarak bu gerçekliği ifade edebilsin diye geliştirilir. Bilge Karasu'nun Türkiye'deki yayıncısı Müge Gürsoy Sökmen'in belirttiği gibi Karasu sık sık 'Türk dilinin okunması en güç yazarı' olarak kabul ediliyorsa bunun nedeni 'saf edebiyata olan tavizsiz sadakatı'dır. Kaldı ki Karasu'ya göre 'saf edebiyat', yazar ile okur arasında dil ile kurulan yoğun ilişkiden başka bir şey değildir. (...) Karasu, öz Türkçenin büyük bir edebiyat vücuda getirmesini, dilin edebî yapıtı biçimlendirmesini ve edebî yapıtın içinde biçimlenmesini istemektedir".

Söz ekonomisi

Üçüncü olur, gereğinden fazlasını söylememek, sözde ekonomik davranmaktır. Gereğinden fazla

BİLGE KARASU SEMPOZYUMUNUN ARDINDAN

Çınlayan suskunluk

"13-14 Aralık 2010'da Bilkent Üniversitesi'nde düzenlenen 'Altı Ay Bir Güz' adlı sempozyum ile Bilge Karasu anıldı." Bilge Karasu için düzenlenmiş bir sempozyum üzerine kaleme alınacak bir yazı için yazılabilecek en kötü giriş cümlesi bu. Olmadı. Oluru ne olurdu? Bir deneme yapmalı...

söylememenin, az ile çoğu anlatmanın ilk kuralı, yazdığından fazlasını silmektir. Servet Erdem'in yerinde saptamasıyla "Bilge Karasu metinleri, söylediklerinden çok daha fazlasını yok etmeyi seçer; ancak sildiklerini, yok ettiklerini okunur kılacak kadar izler bırakır; eksiklerle dolu olduğunu bu artıklarla gösterir. İzlerden hareket ederek metni yazmak, okuma işleminin temel gereği, gerçeği olur. Tam olarak, okurundan el alan metinlerdir bunlar. Bir taraftan tamamlanmak için okura gereksinim duyar; öte taraftan her okumayı tüketir." Diğer bir ifadeyle Bilge Karasu metinleri, okurlarının anlamlandırmasıyla hayat bulan, her şeyin okura hazır sunulmadığı metinlerdir.

Gereğinden fazlasını söylememenin bir başka yöntemi, yazıda imge kullanmaktır. Zira Bilge Karasu için yazı imgesiz düşünüle-

mediği gibi, imge üretimi de sonu gelmez bir süreçtir. İmge, anlatılmak istenileni sonsuz bir döngü içinde yeniden üreyerek, anlamı yeniden üreterek, işaret ettiğini sürekli olarak değiştirerek okur için her dem yeni bir okumanın kapısını açmaktadır. Burcu Çetin'e göre: "İmgelerin aynalarda çoğalır gibi sonsuzca çoğalması, tek bir anlam içinde sabitlenemez oluşu, imgeye yöneltilen her bakışın, her okumanın başka başka anlamların kapısını aralaması, imgenin yaratıcılığının, yaratıcı gücünün de kaynağıdır." Oysa anlamı sabit bir imge bu yaratıcı güçten yoksundur. İmgenin sabit olduğu metinde her okumada yeni bir anlam bulunmasından söz edilmez. Yorumla, yeni bakışa açık değildir bu metinler. Burcu Çetin şöyle diyor sabit imgeler için: "İmgenin dondurulmuşluğuysa onun enenmişliği, üreyemezliği, yaşayamaz-

lıdır bir bakıma. Tek bir anlamda dondurmak, kesinleştirmek, kesin sınırlar koymak, dolayısıyla ötekini, farklı olanın, diğer bütün olasılıkların dışarıda bırakılması anlamına gelir. Bu da otoritenin, iktidarın ya da ideolojilerin dilidir." İdeolojinin dili, Bilge Karasu'nun reddettiğidir.

Yeni bir dilin keşfi

Gereğinden fazla söylemezken hakikati örten bir dili -iktidarın ya da ideolojilerin dilini- reddetmek, sabit imgelerden, sınırları belirli tanımlamalardan kaçınmak da Bilge Karasu için kaleme alınacak bir yazının -mümkün olursa- olmazsa olmazıdır. Örneğin yazıda suskunluğu seçmek, ideolojinin dilini kullanmayı reddetmenin, dahası, hakikati anlatmanın bir yoludur. Edebiyatta suskunun mümkün olmadığı düşünülebilir ilk bakışta. Doğan Yaşat'a göre edebiyatta susku, hâkim ideolojiyi ifade eden ve geleneksel edebiyat biçimini kuran dili kullanmayı reddetmekle mümkün olabilir. Edebiyat, ancak toplumun yansıtıcısı olmayı bıraktığı ve dilini, anlatım biçimini dönüştürmeyi hedeflediği noktada toplumun gerisine değil, ötesine yerleşebilir. Bu biçimiyle Bilge Karasu'nun "Gece"si edebiyatta suskunun iyi bir örneğidir: "Gece'de dili hakikati örten kullanımlarından arındırma itkisinden hareket eden Karasu, her şeyden önce okur üzerinde kendi kuracağı olası yazar iktidarından feragat etmiştir. Gerek yazar, gerek yazar-anlatıcı, gerekse anlatıcı olarak öncelikle kendi otoritesini susturur Karasu." Otorite olanın susması, okur için pek alışlageldik bir tavır değildir. Zira okur, metinde bir yol göstereninin olmasını, dolayısıyla kendisiyle konuşulmasını ister. Otorite sahibi yazar susunca, bir anda yönsüz kalır. Okumak güçleşir. Yazarın suskunluğunun ardından "tümceler, sözcükler, imgeler, dahası tüm bunlar arasındaki hiyerarşi, dilin 'susku'ya doğru açılan 'kaygan mekân'ında devinerek gitgide silikleşmeye yüz tutar." Kesinlikle tekrar etmek gerekir, susku anlatmamak değildir. Susku, anlatmak için tercih edilen, konuşmaktan daha etkili bir yoldur sadece. Nitekim Doğan Yaşat'a göre: "Bilge Karasu, 'Gece'nin toplumsal-siyasî art alanının, yine toplumsalın kirlenmiş, kirlenilmiş, ideolojik gönderimlerle dolup taşmış kendi dilinin asla ifade etmeye muktedir olamayacağı 'görü-

nümü'nü, ondan en uzaklaşmış bu suskun 'dilin çınlaması' biçiminde topluma göstermiştir. Onun 'Gece'de yaptığı, toplumun hakikatini ona, tahakküm kuran, yalanlar barındıran, kirlenmiş dili ile değil, estetik mekânda kendisini 'susku' aracılığıyla açan, örtülerinden sıyrılmış, imgesel bir dil üzerinden göstermek olmuştur."

Düzayak anlatıdan kaçınmak

Bilge Karasu'nun ifadesiyle, "düzayak" anlatıdan kaçınmak, yazılacak yazının oluru için gerekli bir başka niteliktir. Nedir düzayak anlatı? Hatırlamak lâzım, Bilge Karasu anlatısında dil biçimlendirme ve biçimlenme sürecinde, imge sürekli yeni anlamlar kazanma peşinde, anlatı susarak gösterilmeyeni gösterme çabasında, o hâlde bütün bunları yapan da, diğer bir ifadeyle okur da, yazar da sabit değil elbette. Bilge Karasu metinlerinde ne anlatıcı ne okur pasiftir. İkisi de sürekli olarak birbiriyle yer değiştirme hâlinindedir aslında. Bu saptama, Berna Yıldırım'ın "Bilge Karasu Adlı Birinin 50. Yaşı Üzerine Metin Taslağı" adlı yazısından yola çıkarak oluşturduğu bir özne inşası modelidir. Yıldırım, şöyle özetler bu okur ve yazar ilişkisini ve özne inşasını: "Birbiriyle ilintili iki özne ve iki basit karşıtlık vardır başlangıçta elimizde: Özne Karasular ve gözetleme ile gözetlenme, okuma ile yazma karşıtlıkları. Çok değil, iki sayfa içerisinde, gözetlenme-gözetleme karşıtlığının okuma-yazma ikincil karşıtlığına aktarımıyla doğan bir sarmala dönüşür bu çifte karşıtlık: İki öznenin dört eylem arasındaki gidiş gelişleri, çaprazlama kayışları, hem bir anda ayaklarımızın altındaki sağlam karşıtlıklar zeminini suya çevirir, hem de bu çifte karşıtlıkları yüklenen öznelerin birbirlerinin üzerlerine katlana katlana oluşturdukları sarmalın sonsuza gidebileceğini sezdirir. Evet, az önceki tekerlememiz, sonuna nokta konmaksızın sonsuza kadar uzatılabilir, yapısı buna müsaittir." Karmaşık görünüyor, öyle de. Aslında en yalın hâliyle belki şöyle demek gerekir: Metnin anlamının oluşturulmasında yazarın da, okurun da aynı derecede etken olması hâli. Geleneksel anlatı bize bu imkân okur olarak sağlamadığı için okur olarak deneyimlemenin ötesinde, sadece deneyimin bir tarifini bile okumak zorluyor zihinlerimizi. "Zor, iyidir" demek, fazla mı iddialı olur?

"İstese piyanist olabilirdi"

Müzik, Bilge Karasu yazınının bir parçası olduğuna göre onun üzerine yazılacak bir yazının da parçası olmalı elbette. Ancak nasıl? Müzik ve edebiyat sanki bağdaşmaz gibi görünüyor ilk bakışta. Birinin susmazlığına karşın ötekini suskusu olabilir bunun nedeni. Belki bütün mesele sadece bir alışkanlığı kırıp sözcükleri başka bir biçimde okumanın mümkün olduğunu hayal edebilmektir. Mehmet Nemutlu'nun yaptığı gibi. "Göçmüş Kediler Bahçesi"nin iki masalının zorunlu bir aradığı nedeniyle sorduğu "peki, iki ayrı metni tek gövde içine yerleştirmenin anlamı ne o zaman?" sorusuna bir cevap ararken şöyle bir sonuca ulaşıyor Nemutlu: "Düşünce ile dil, kavrayış ile biçim, kurgu ile tasarım arasında bir 'birlik' olduğu her durumda söylenemeyebilir belki, ama bunlar arasında besleyici ve kesintisiz bir ilişkinin varlığından kuşku duyulamaz. Kendi başlarına anlamlı olan bu masallar, Karasu'nun müdahalesi sonucu bir araya gelerek oluşturdukları son-bütünlükte, verdiği kolay cevapları gözden geçirmeye zor-

Edebiyat, ancak toplumun yansıtıcısı olmayı bıraktığı ve dilini dönüştürmeyi hedeflediği noktada toplumun gerisine değil, ötesine yerleşebilir. Bilge Karasu'nun "Gece"si edebiyatta suskunun iyi bir örneğidir.

lar okuru. Yazar, anlamı daha geniş bir zeminde sorgulamak, sorgulatmak ister; sorunu, gözden kaçırılan yönlerine dikkat çekerek tartışmayı yeğler. Gerçekliğin bir yönüne bakarken diğerini yitirmeyi göze almaz. Bu nedenle, yazının bütün verebileceklerini -mümkünse- aynı yerde toplamayı dener." Nemutlu'ya göre tam da bu "aynı yerde toplama" derdi Bilge Karasu'nun metnindeki müziğin kullanımının nedeni: "Karasu, sanırım bu nedenlerle, sorunları eşzamanlı bir yapıda ortaya koymak için müziğe başvurur. Bunun müzikle ne gibi bir ilgisi olduğunu soranlara, yazarın burada yaptığını, 'müzik düşüncesini kılavuz almak' olarak gördüğümü söylemek isterim. Zira, bildiğimiz kadarıyla, yazının kuralları böyle bir eşzamanlılığa olanak tanımaz." Ama bu eşzamanlılıkta amaç, okuru da bir icracı olarak metne dahil etmektir. Bu da bizi "Karasu'nun yazı ile okur arasında kurmaya çalıştığı yorumsama bilgisinin en önemli adımlarından birine" götürür.

Yabancı olanı anlatmak

Yabancı olanı anlatmak, bilinen klişeleri tekrar etmemek, yazılacak yazının olur almasının koşullarından biridir. Yabancı olanı anlatmak söz konusuysa, geniş kitlelerce görmezden gelinmeniz kaçınılmazdır elbette. Edebiyatın hakikati anlatmak için kullandığı susku, bu yabancı olanı anlattığı için çevresine örülmüş bir "susma duvarı"na dönüşür. Metnindeki aşkın niteliği, Bilge Karasu'nun kendini tam da ait hissettiği kimliğin "Türkçe edebiyat"ın dışında addedilmesine neden olur. Laurent Mignon, bu durumu şöyle ifade etmektedir: "Bilge Karasu'nun etrafında örülmüş olan ve kendisinin de şikayet ettiği 'susma duvarı'nın nedenleri neydi? Yazmaya başladığı yıllarda kimin ve neyin Türk edebiyatının konusu olabileceği sorunu etno-dinsel sorunsaldan ibaret değildi. 'Yeni Lisan' (1911) başlıklı makalesinde 'millî edebiyat'ı tanımlarken Ömer Seyfettin, divan edebiyatındaki eşcinsel boyutun 'ahlâksız' ve 'Bizans hislerinden mamûl' olduğunu yazıyordu. Belli ki Seyfettin'in gözünde, Oscar Wilde'in

deyişiyle 'adını söylemeye cesaret edemeyen aşk' gayrimilliydi. Bu fikir yaygınlık kazanacaktı. 'Divan Şiirinde Sapık Sevgi' (1968) adlı kitabında İsmet Zeki Eyüboğlu, eski Türk edebiyatında rastlanan eşcinsel temaları kastederek, divan edebiyatının 'benimsediği sevgiyle Türk insanının ilgisi [olmadığını]', başka bir deyişle 'yabancı' olduğunu öne sürüyordu."

Geviş getirmek

"Yazmasaydım unutup gidecektim belki, çoğunu. Oysa şimdi geviş getirip duruyorum" diyor Bilge Karasu. "Geviş getirmek" bir anlatım biçimi hâlini alıyor ve farklı biçimlerde gösteriyor kendini. Levent Kavas'a göre Bilge Karasu metinlerinde birçok farklı biçimine rastlamak mümkün: Anan geviş, görüleyen geviş, anımsayan geviş, ölçünme gevişi, ikircik gevişi, eşlikçi geviş, söz gevişi. Sadece birinin tanımını vermek diğerlerine dair bir fikir oluşturabilir. Kavas, anan gevişi şöyle tanımlıyor: "Anan geviş: Sözünden söz ediyoruz ya, sözünü tanıyan yazı-

sını da tanır. Yazısındaki en yakın karşılığın 'Acı Çeken Gövde!' olduğunu düşünebiliriz. Oysa yazının çektiği ağrıya eşlik eden bir yazı değil o da. 'Ağrı'yı anmakla, 'ağrı'yı anlatma biçimlerini, yollarını, sorunlarını anmakla kalmış bir kırıntı. Öyleyse 'geviş'in anlamlarından birini bir köşeciğe yazabiliriz: Söyleyen, anlatan değil, anan bir yazıyla karşı karşıyayız."

Gece olmadan bitirmek

Yazılacak yazı, mutlaka gece olmadan bitirilmelidir. Alain Mascarou'ya göre 1963-94 yılları arasında, Bilge Karasu'nun Jean Nicolas ve Gino Harsh'a gönderdiği, Fransızca ya da İngilizce yazılmış mektuplar incelendiğinde, mektup yazarın bir yazarın edebiyattan kaçma eğiliminden ziyade, Bilge Karasu'da yapıtı ile kendine ait olan zamanı örtüştürme çabası görülür. Hem mektup yazarın hem yazarın kimliğiyle oradadır Karasu. Bu biraradalık kendini bir telaş olarak ortaya koyar: "Mektubu gece olmadan bitirmek." Yazarlığından vazgeçmeyen Bilge Karasu'nun bu arzusunu dışavurduğu sorunu "mektuplarının tonunun, Fransızca'yı yazma şeklinin sizin orada birilerinin ilgisini çekeceğini düşünüyor musun?"u Alain Mascarou şöyle yorumluyor: "(Türkçe) eserle aradaki mesafe, yazışmalarda başka dillerin tercih edilmiş olmasıyla derinleşiyor. Ancak bu durumda da bir başka tehlike çıkıyor ortaya. Öğrenilmiş bir dile ait bilginin 'kitabî' olması. Bu, yazardan kaynaklanan bir tehlike. (...) Mektuplar bu gerilimin ele alınmasını yansıtıyor. Titreşimlerinin kaynağı, yazışanlar, diller, olay ve her şeye rağmen yazar olarak kalanın hayal gücü arasındaki akım. Bu bağlamda, Bilge yabancı dildeki sözcüklerle oynamaktan çok hoşlanıyor."

Bilge Karasu üzerine yazılacak bir yazının "olur" alması için içermesi gereken bunlardan ibaret değil. Hasan Erkek'in dikkatimizi çektiği gibi bir dramatik yapı ve Tansu Açıık'ın anlattığına benzer bir şiirsel genişlemeye imkân tanıyan bir kurgu da eksik kalmamalı. Belki mayısta Mimar Sinan Üniversitesi'nde yapılması planlanan sempozyumu anlatacak yazı, yukarıdaki nitelikleri bünyesinde barındıran, olur almaya daha yakın bir yazı olur. Bu yazı için söylenebilecek tek şey, hatırlamanın kapısını açmak üzere geriye sadece bir anahtar bıraktığımızdır.

Neslihan Demirkol

Kapitalizmin mektebinde, Marx'ın istikametinde

Sadık Express okurları hatırlar, Ekim 2010 sayımızın kapak konusu çağımızın önde gelen filozoflarından Alain Badiou'nun "Komünist Hipotez"iydi. Epeydir yakın takibe aldığımız Badiou'yu arkadaşımızı Selim Karlıtekin New York'ta yakaladı, filozofun yeni çalışması Platon çevirisinden girdi, komünist hipotezin nasıl bir evrensellik sunduğundan çıktı.

Bugün yeni bir Platon çevirisi niçin gerekliydi, sizin için bu nasıl bir zorunluluk halini aldı?

Alain Badiou: İki temel nedenim var. İlki, kanaatimce bugün temel felsefi sorun diyalektik fikrinin dönüştürülmesidir. Hegelci-Marxçı anlamda diyalektik, geçen yüzyıl boyunca, devrimci siyaseti bulma teşebbüslerinin felsefi arkaplanını oluşturur. Diyalektiğin, olumsuzlamanın, karşıtlığın vb. neyle alâkalı olduğuna dair birçok tartışma yapıldı. Tüm bunlar devrimin felsefi ufku bakımından çok önemli. Geçtiğimiz yüzyılın devrimci teşebbüsleri, sadece siyasî bir başarısızlık olarak değil, aynı zamanda felsefe alanında da, felsefi olarak da yorumlanmalı. Felsefedeki işimi, bir bakımdan diyalektik şemanın yeniden canlandırılması olarak görüyorum. Şimdi, bu çeviriyle diyalektiğin kökensel kavranışına, Platonik diyalektiğe bakıyorum. Platon, Hegel'den çok uzun zaman önce, sadece diyalektik ismini önermedi, tam da "diyalektik"i –dialegethai– önerdi. Uzun bir süredir Platon'a ilgim matematik ve diyalektik ilişkisi çerçevesindeydi. Sonunda fark ettim ki, varolan tüm Platon çevirileri akademik süperegoların ürünü; bir bakıma filolojinin diktatörlüğü altında felç geçirmiş halde. Bu ilk neden. İkinci olarak, Platon için diyebiliriz ki, dediklerinin moderni-

ze edilmesi gerekiyor. "Devlet"i okuduğumuzda bilim, şiir ve siyasal forma dair tüm çağdaş tartışmaları görebiliriz. Platon'da tüm bunlar, matematik, mimarî, geometri, demokrasi, oligarşi gibi siyasal formlar felsefe için harekete geçirilmiştir. Bütün bunları yeniden yazmak, Platon sanki bu kitabı bugün yazıyormuş gibi yazmak istedim. Benimle Platon arasında hayalî bir birleşim bu. **Platon'u şimdinin sınırına taşımak gibi mi?** Kesinlikle. Ve "Devlet" in metnini yaratmak. Fakat çağdaş bir metin gibi değil. O metnin yerine başka bir metin koymuyorum kesinlikle. Metinden farklı bir yere gidiyor olabiliyim, ama nihayetinde, bu fark –bence– metin tarafından gizlice öngörülüyor. Yeni referanslar var: Benim Platon'um Freud'u, Marx'ı biliyor. Ama Badiou'yu bilmiyor, Platon Badiou alıntılanıyor. (gülüyor) Böyle bir anakronizmi sunduğumda, bu bir bakıma metnin kendisinin yasası dahilinde oluyor; metni yaşayan, güncel bir yolla yorumluyorum. Metnin ufkunun genişletilmesi, metnin olumsuzlaması ya da tamamen kayboluşu demek değil. Arada metnin bazı kısımlarını hasıraltı ettim; çok değil, sadece metin bana bir gerçeklik vermediğinde, fazla antropolojik, somut ve Yunan toplumuna has geldiğinde... İki kısmı atlادم. Biri, III. ve IV. kitaplarda şiirin ahlakî değerlendirilmesi sorusu-

na dair uzun tartışma. Fazla uzundu, ancak bir kısmını muhafaza ettim. İkinci olarak da özürülü çocukların öldürülmesi vb. gibi öjenistik pratikler kısmını atlادم. Bunlar Platon'un zamanında problematik değildi, çocuk da bir hayvandı. Bunu modernleşirmenin mümkünü yok, bugün böyle bir pratiğin sadece faşist olduğuna hükmedebiliriz. Bunun Platon'un zamanında faşist bir pratik olduğunu söylemenin hiçbir anlamı yok, bu o zaman normaldi. Fakat bugün bu tamamıyla faşistliktir. Bunun gibi ufak tefek kesintiler yaptım. Diyalektik düşüncenin ufkunda yeniden canlandırmak istediğim fikir çerçevesinde, düşüncede diyalektik materyalizm istikametinde Platon'un teşebbüsünü düzenledim. Sadece yeni bir Platon yorumuyla değil, yeni bir Platon metniyle de! Soruya gelecek olursam; neden yeni bir yorum değil de yeni bir metin? Çünkü, Platon'un metni çok fazla yorumlandı, tarihin en çok yorumlanmış metnidir. Fakat metin bu yorumların altında kayboldu. Benim yorumum da kişisel, fakat ben yorumumu yeni bir çeviriyle yapmayı tercih ettim, eski metnin bir yorumu olarak değil. Tabii denilecek ki, bu Platon'un metni değil, Badiou'nun metni. Derdim değil. (gülüyor) Ve pek tabii polemikler başlayacak; doğal olarak, [metinle ilgili] sorunumu meşrulaştıracağım, açıklayacağım uzun bir giriş yazacağım. Nihayetinde, genel felsefi gerekçem diyalektik materyalizm görüşünün yenilenmesi; olumsuzlama kavramının önemi, diyalektik ve matematik arasındaki yeni ilişki, eski siyasal biçimlerin yeni eleştirisinin önemi, komünist hipotezin yeni biçimi. Tüm bunlar Platon'un metninin gerçeğinde var; benim çevirimde, –metinde varolan– yeni bir tasarım ve yorumla veriliyor.

Metinden geldiğini söylediğiniz bu yeni yorumu –ki metinde bu farkın kayıtlı olduğunu söylüyorsunuz– komünist hipotezin varoluş koşullarını yeniden düşünme teşebbüsünüzle birlikte düşünürsek, bu Platon çevirisinin, metni yeniden yazışımızın komünist hipotezle, komünizm düşüncesiyle nasıl bir ilişkisi var?

Çok önemli bir husus, Marksizmden ve tüm diğer çağdaş devrimci felsefeden evvel, ilk komünistin Platon oluşudur. Yeni bir şey söylemek için diyalektiğe geri döndüğüm gibi, aynı gerekçeyle, yeni bir şey söylemek için komünist hipotezin kökenine dönüyorum. Burada komünist hipotez ne Marx'taki gibi tarihî ne de Fourier'deki gibi ütöpik. Platon'un önerisinin bizler için ilginç olmasının sebebi bu programın gerçekleşmesine, derhal imkânî olup olmamasına karar vermesizin, toplumsal örgütlenmeye dair rasyonel bir hipotez sunmasıdır. Gerçekleşmesi imkânsız bir fikir olduğunu söylemiyor. Sokrates, "Devlet" in 9. kitabının sonunda, Glaukon'la tartışırken Glaukon "bu yönetimin bir örneği var mı?" diye soruyor. Platon'un cevabı çok ilginç: "Bir yerde var, buna benzer şeyleri gerçekleştirme teşebbüsleri oldu, belki de bunları hiçbir zaman tam olarak bilemeyiz, bazı yerel deneyimler ki bunlar alâkaya lâyık olabilir, fakat en nihayetinde bunun

olmuş olması veya olacak olması önem arzetmiyor." Yani, komünist hipotezi bugün imkânlı haliyle gerçekleştirmeyi düşünelim; Marx'ta olduğu gibi tarihin bir ufkü olarak değil. Marx'ta tarihsel zorunluluk komünizmi getiriyor, ben buna komünist hipotezin ilk evresi [1792-1871] diyorum, buna hipotezin tarihî vizyonu da denebilir. Marx'taki haliyle komünizm muğlak bir olgu, belki de çok inanılmaz! Ve hiç de Lenin ve Stalin'in muzaffer vizyonunda olduğu gibi yeni bir devlet sürecinin siyasî ismi değil. Ne Marksist ne de Leninisttir Platon'un vizyonu. Ve bu vizyon bizim durumumuz için münasiptir. Ve tam da bu yüzden, paradoksal bir biçimde Platon'un komünist vizyonuna dönüş bizler için ilgi çekicidir. Bunun komünist hipotezi takdim etmenin tek yolu olduğunu söylemiyorum. Platon'da sadece toplumun bir kısmı için, aristokratik anlamda bir komünizm var. Eğer Platon'un önerisini evrensel olarak ele alır ve bugüne uygularsak, göreceğiz ki işe yarıyor. III. kitabın başında Platon sınıflardan bahsediyor. İşçiler var, köleler ciddi bir problem... Hiyerarşiye dair ahlaki bir vizyon söz konusu. Tüm

bu sınıfların örgütlenişini yönlendirmek için muhafızlar var: Müşterek varoluş. Bu noktadan sonra Platon için tek mesele muhafızlar. Kitabın geri kalanında ne köylüler var ne de

işçiler. Sadece muhafızlar, muhafızların eğitimi, muhafızların komünizmi, mülkiyetin yokluğu gibi meseleler tartışılıyor. Diyeceğim, bazı değişikliklerle "Devlet" komünizmin kitabı olabilir. Ve aslında diyebiliriz ki Platon toplumun sadece komünist kısmıyla ilgileniyordu, gerisi üretici bir makine gibi, Platon için felsefî bir önemi yok bunların. Felsefî olarak -toplumsal olarak değil- Platon komünisttir.

Geçenlerde İstanbul'da demokrasi üzerine bir konuşma yapan Jean-Luc Nancy, kısa bir süre önce yayınlan eseri "Demokrasinin Hakikati"nde, komünist hipotez hakkında bir dipnotta şöyle diyor: "Bu nedenle 'komünizm', Alain Badiou'nun yaptığı gibi, bir hipotez olarak ileri sürülmekten ziyade- ve dolayısıyla, bir siyasî eylem tarafından doğrulanacak siyasî bir hipotez olmaktan ziyade- bir veri, bir olgu olarak; bizim ilk verimiz olarak koyulmalıdır. En başta, ortaklık halindeyizdir. Sonra şimdi olduğumuz şey haline geliriz: Veri bir gerekliliğin verisidir ve bu sonsuzdur." (Monokl Yayınları, 2010) Nancy'nin "komünist hipotez" okuması hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu noktada, siyasal eylem çerçevesinde "komünist hipotez" ne söylüyor?

Nancy her şeyden önce, komünizmi olumlu bir değerlendirme üzerinden alır. Vakti zamanında Nancy'ye son komünist olduğunu söylemişim. Nancy'nin komünizm vizyonu ontolojik bir vizyondur, insan varlıklarının cemaatidir. Müştereklik sorusu, tüm insanlığa müşterek olanın sorusu: Birlikte sahip olduğumuz! Bu, Marx'ın "1844 Elyazmaları"ndaki, insanın gerçekleştirilmesi olarak

komünizm vizyonuna çok yakın, Marx'ta bunu gerçekleştirecek sınıf proleterlerdir. Dolayısıyla, komünizm Marx'ta, Nancy'deki gibi müştereken sahip olduğumuz şeyin sadece gerçekleştirilmesi değil, aynı zamanda, müştereken gerçekleştirilmesidir, çünkü bu gerçekleşimin düşmanları vardır, gerçekleşim ancak işçi sınıfının varlığıyla mümkündür. Nancy'nin ontolojik vizyonunda komünizm, tür-insanın varoluşunun imkânıdır; müşterekiz, fakat bunun imlemini (signification) tarihsel olarak verecek araçlardan yoksunuz. Burada Marx'tan farklılaşıyor. Bu haliyle tamamen ontolojik bir vizyon. Ben komünist hipotezden söz ederken doğal olarak felsefî bir vizyondan bahsediyorum, fakat siyasal olabilirliğini göz önünde tutarak. Bu bir fark! Bu yüzden hipotezin değişik aşamalarından bahsediyorum; bu aşamalar ne ontolojide ne de felsefede, bunların doğası tarihî ve siyasî. Nancy tarihî veya siyasal araçlar olmaksızın, komünizmin felsefî belirleniminde duruyor. Ama komünist hipotez sadece ontolojik değil; aynı zamanda, siyasal vizyon olarak tarihsel de. Bu sebepten dolayı, hipotezin değişik biçimlerini tartışmak benim açımdan çok önemli. Evre sorusu, felsefî belirlenimin siyasal belirlenime çok yakın olduğu, siyasal kateden bir nokta.

Özelleştirmede mesele şu: Kapitalizm için pazarın genişletilmesi temel sorundur. Bir dönem bu emperyalizmle gerçekleşti. O bugün zor. Dolayısıyla, kapitalizm ülkelerin kendi içinde genişliyor.

tezini değişik biçimlerini tartışmak benim açımdan çok önemli. Evre sorusu, felsefî belirlenimin siyasal belirlenime çok yakın olduğu, siyasal kateden bir nokta.

Türkiye'de çoğu kişi sizi "Etik: Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme" adlı kitabınızla tanıyor. O kitabı okuyanlar için, "Cep Panteonu"nun girişinde, Rousseau'nun insanın özsel olarak iyi olduğu tezini tasdik ettiğiniz ufak bir şok yaratıyor. İki Badiou olmadığına göre, insan bu ikiliği kavramakta zorlanıyor. Siz bu ikisini nasıl bir araya getiriyorsunuz?

İnsanın bir bakıma iyi olduğunu tasdik etmeliyiz derken, kapitalizmin -insanlığın gerici (reactionary) vizyonu için temel oluşturan insanı ahlaken kötü tanımlayışına karşı bir polemik yürütüyorum. Rousseau gibi, ve bu arada aynı sebepten, diyorum ki insan hayvanı iyidir; hakim [kapitalist] görüşe itiraz için söylüyorum. Herkes için bireyliğini aşip özne olabilmenin imkânlı olduğunu tasdik etmeliyiz. Siyasal süreçler, estetik tecrübeler, tüm bunlar mümkün. Dolayısıyla, "insan iyi dir" dediğimde" bu, "özne olmaya dair evrensel bir imkân var" olarak yorumlanmalı. Öznel olarak, gerçek hakikat sürecine müdahil olunulabilir. Bu tam da insan hayvanının, insan hayvanından fazlası olabileceğini söylemektir. Doğal olarak bunun gerçekleşmesi koşullara, olaylara bakar. Dolayısıyla, bir zorunluluk değildir, gerçekleşimi ontolojik bir etki değildir. Siyasal alanda bir olabilirliktir. Açık ki, insanın iyi olduğunu söylemek özgürleşme siyasetine angaje olmaktır. Özgürleşme mümkündür. Bunu reddedersek, sonuç olarak çıkar ve kâr yasasının en iyisi ol-

duğunu, bunun tek gerçekçi siyaset olduğunu söyleriz; bugün hakim görüş budur.

Biraz da güncel meselelere eğilelim... Fransız hükümetinin burka yasağını eleştiren sert bir makale yazdınız. Bu yazı mütedeyyin medyada geniş yer buldu. Yasak geçtiğimiz günlerde Fransız meclisinde yasalaştı. Burka giyen bir kadın 150, hamisi konumundaki erkek ise 3000 avro civarı ceza alıyor. Bu durumu nasıl yorumluyorsunuz?

Öncelikle tüm bunların genel bağlamına çok dikkat etmeliyiz. Fransa'da Müslümanlara karşı bu tür hareketler, uzun bir süre anti-popüler hareketlerdi. İşçi sınıfının büyük kısmı Afrika kökenliydi, bugün de böyle. Uzun bir zaman bu hareket aşırı sağla sınırlıydı, Le Pen için böyle bir sorun vardı. Bir değişim oldu; Müslümanların, Arapların bazı yaşam biçimlerine dair "medeniyetimiz için kabul edilemez" dendi. Bir medeniyetler savaşı olduğu fikrine katılmıyorum. Tüm olan biten, burjuvanın ve küçük burjuvanın bir kısmının günün popüler belirlenimiyle klasik mücadelesidir. Sadece burkaya dair bir yasa yapmak nüfusun bir kısmının damgalanmasıdır. Bir-iki nesil içinde zihniyetler değişiyor, bu nüfus kendi yolunu buluyor. Bu sebepten dolayı yasaya mutlak surette karşıyım, ancak burka taraftarı değilim. Yasa "erkek baskısı" nı değiştirecek, bu sorunu çözecek değil. Bu yasa beyazların gerici bölümünün meselesi. Ve bu noktada sağın ve solun çok tehlikeli birlikteliğini görüyoruz. Bence tamamen gerici bir yasa, ve bağlama bakılması gerektiği konusunda ısrar ediyorum. Saçma sapan argümanlar var: Demokraside -bir demokraside olduğumuzu varsayıyorum- yüzü işfa etmek zorunluluktur, yüzünü ötekine göstermek mecburiyettir. Bu çok saçma, gülünç! (güllüyor) Yüzümü polise işfa etmekten hiçbir kişisel haz almıyorum. Ve ayrıca iddia edilebilir ki, demokraside gizlilik, muğlaklık hakkımız var. Tüm bu saçmalıklar tamamen retorik. Siyasetçilerin hepsi korkuyor; 19. yüzyılda olduğu gibi "tehlikeli" fakirlerden, işçi sınıfından korkuyorlar. Banliyöler hakkında yazılan yazılar hiçbir şeyin değişmediğini gösteriyor; hep aynı hikâye: uyuşturucu, şiddet, kadınların baskı altına alınması... Ciddi bir süreklilik var bu noktada. Burada, geleneksel olana, burjuvaziye bakmalı. Yasa bu kesimin siyasî tepkisi.

Sizce bu durum laikliğe dair içsel bir gerilimi açık etmiyor mu? Özel ve kamusal ayrımı yaparak dinin özelleştirilmesi sınır belirsizliklerine yol açıyor. Bu belirsizlikleri modern devlet müdahale etmek için, hakim sınıfın gücünü kurmak ve yeniden üretmek için araçsallaştırıyor. Kamusal-özel ayrımı hakkında ne düşünüyorsunuz? Varoluşun tüm alanlarında, giderek artan bir özelleştirmeye gidiliyor. Biçimsel olarak özel-kamusal ayrımı yapmanın yolları var, parasını verirsen eğitim özel, devlette okursan kamusal... Müşterek varoluşun her alanında özelleşmenin norm olduğu bir bağlamdayız. Fransa'da son 20 yılda devasa özelleştirme projeleri gerçekleşti, sosyalist hükümetler de bunda yer aldı. Mesela, Air

France Jospin hükümeti döneminde özelleştirildi. Bugün bu özelleştirme hareketinde –ordu, polis, hapishaneler dahi özelleşiyor– mesele kapitalizmin kendisine yeni mekânlar yaratmasıdır. Kapitalizm için pazarın genişletilmesi her zaman temel bir sorun olmuştur. Bir dönem bu emperyalizmle gerçekleşti, yeni mekân diğer ülkelerdi. Buna benzer emperyal faaliyetler bugün zor, çünkü Asya’da da, Afrika’da da kapitalizm var. Dolayısıyla, bugün kapitalizm ülkelerin kendi içinde genişliyor. Uzun zamandır ortaklaşa sahip olunan şeyler özelleşiyor. Bütün bunları anlatıyorum, çünkü günümüzde özel ile özel olmayı ayırmanın zorlaşması, her şeyin özelleştirilmesinden kaynaklanıyor. Her şey özel. Ama her şey özel olduğunda, hiçbir şey özel değildir. Çünkü özelleştirme, ortaklaşa varoluşla diyalektik üzredir. Bu nedenle, bulunduğumuz noktada kamusal-özel diyalektiği, özelin farklı biçimleri arasındaki diyalektikle yer değiştiriyor. Devletin koruması altındaki özel ve korunmasız özel, çıplak özel; büyük şehirler ve banliyöler gibi... Burada “özel”, “sağkalım” demektir. Bu bence, devletin düşüşü değil. Tam tersine, devletin özelleştirilmesi, devletle hakim oligarşinin çıkarlarının tümünden birleşmesi anlamına geliyor. İfşa zorunluluğu, kamuda özeli ifşa etme zorunluluğu da –facebook ve internette bunu görebiliyoruz– bu gelişmelerin bir parçası. Sonunda kamusalla özel arasında bir ayırım kalmıyor, ama her şey özel olduğunda, her şey kamusal da oluyor. Özelleşmenin farklı biçimleri var; korunmayı da satın almak zorundasınız. Bu noktada fakara mutlak surette iktidardan yoksundur ve özel yaşamı kurgudan ibarettir.

Komünist hipotez ve siyasî eylemlilik noktasındaki vurgunuza geri dönecek olursak; özelleştirmeye birlikte, Avrupa’nın her yerinde aşırı sağın yükselişini görüyoruz. Kısaca soralım, ne yapılmalı?

Tüm gelişmekte olan ülkelerde, siyasal alanda bir şey yapabilecek dört grup var. Yapabilir diyorum, buna şu anda muktedir olduklarını söylemiyorum. İlki, eğitilmiş gençlik: öğrenciler, Fransa’da çok aktif olan liseliler. Bu, ortaklaşa eylemliliğe dair somut belirtiler gösteren ve aynı zamanda komünist hipotez gibi bir şeyi, dünyayı dönüştürme iradesini tasdik eden ilk grup. İkinci grup, halk gençliği. Bu, birincisinden tamamen farklı; genellikle, bir önceki neslin işçilerinin çocukları –siyahlar, Araplar vb. Büyük isyanlar başlatabilirler. Genel olarak, gerçek anlamda siyasal değişimler, fakat 1995’teki büyük isyanı da bu grup çıkardı. Polisle, devletle sürekli zıtlıyorlar. Dağınık bir isyan durumu var, öznel bakımdan muğlak ve fakat şiddetli. Üçüncü grup, işçi sınıfıdır. Dördüncü grup ise sıradan insanlar. Ne siyah ne de Arap, ne genç ne de öğrenci; çalışanlar, toplumun büyük kesimi, bunlar da bir şeyler yapabilir,

Mutlaka komünizmin aslı ilhamına, yani siyasî gücün kuruluşunun, uluslararası ölçekte olması gerektiği fikrine dönülmeli. Ulus seviyesinde komünist hipotezden bir canlanma umamamız,

ama sık sık harekete geçmiyorlar. Bugünlerde Fransa’da milyonlar sokakta! Bu grup en son 1995’te hareketlenmişti. Hiçbir şeyin imkânı yok demek yanlış. 1995’te Juppé hükümetinin yenilgisi [maaş kesintisi protestoları] örneğin, ya da 2006’da Villepin’in yenilgisi [yeni iş yasasına karşı proestolar]... Diyeceğim, bu dört grup birlikte bir şey yapabilir. Burada temel mesele bölünmüşlükleridir. Bu grupların ikisi, üçü, dördü arasında ilişkiler yaratılırsa, gerçek siyasal hareketlilik sağlanabilir. Mesele ideoloji meselesidir, örgütlenme, taktik ve strateji sorunudur. Şu anda bu gruplardan ikisinin ya da üçünün birlikte harekete geçtiği emsaller yok önümüzde. Mesela, halk gençliği ve eğitilmiş gençlerin ittifakıyla gerçekten güçlü bir hareket olabilir, şimdilik böyle bir birlik yok. Hatta bazen birbirine karşı bir hareketlenme dahi söz konusu olabiliyor. Mesela, Villepin yasasına karşı eğitilmiş gençlik çok ciddi örgütlenirken, popüler gençlik bu harekette yoktu, kimi zaman iki grup arasında somut karşıtlıklar da doğdu. Bugün siyasal durum taktik bakımdan basit. Bu dört grubun varlığı sorunumuza çözmüyor. Bence birlik, öncelikle müşterek ideolojiyi gerektiriyor. Burada mesele ideolojik, bu yüzden komünist hipotezden bahsediyorum. Farklı grupların açık çıkarlarıyla çatışmayan, yeteri kadar genel bir şey arıyorum. Ortaklaşa örgütlenmeden, bu çıkarları hesaba katmadan konuşabilirsiniz. Fakat bu o kadar basit değil, banliyö gençliğiyle öğrenci gençliğin çıkarları farklı. Orta-

da öznel bir birlik yok. Öznel birlik, ideolojik öznel birlikten başlamalı. Buna inanıyorum. Zor bir iş, ama bir imkân var. Bu grupların temsilcileriyle konuşmalı ve tartışmalıyız. Uzun bir yol, ama imkânsız değil.

Eğitimle alâkalı olarak, Bologna protokolüyle Avrupa’nın her yerinde üniversiteler zayıflatılıyor; harç zamları, sosyal bilimlerin açığa terkedilmesi, bölümlerin kapatılması... Mevcut durumun aciliyetine nasıl karşılık verilebilir?

Bunlar genel durumla uyumlu; özelleştirme programının tamamen gerçekleştirilmesi. Bu noktada insan bilimleri, felsefe olan bitene “düşman”dır; bu çok açık. Üniversitenin işlevsel bir tanımlanması söz konusu, özel çıkarlarla üniversitelerin faaliyetleri tamamen örtüştürülmek isteniyor; üniversite sadece gelişime, özelleştirmeye hizmet etmeli. Üniversitenin eski formunu, insan bilimlerini yıkma teşebbüsü var. Mesele, öğrenciler cephesinde buna karşı yeterli tepkinin verilmeyişi, çünkü öğrenciler geleceğine dair endişelerin tahakkümü altında. Bugün Sarkozy karşıtı hareketlerde başı üniversitelilerin değil de liselilerin çekiyor olması gerçekten şaşırtıcı.

Son olarak, komünist hipotez ne tür bir evrensellik sunuyor? Komünizmi düşündüğümüzde, ne tür bir evrensellikten bahsediyoruz?

Bence bugün belki de ilk defa, enternasyonalizmin somut biçiminde evrensellik sorusu kesinkes bir zorunluluk arz ediyor. Bu bakımdan, bugün tam da Marx’ın istikametindeyiz. “Manifesto”da Marx, komünistlerle işçiler arasındaki farkın enternasyonalizm olduğunu söyler. İşçilerin belirli bir ülkesinin olmaması çok önemli. Tüm bunlar ikinci evede [1917–1976, Mao’nun ölümü] sosyalizmin bir ülkede kurulması –ulus devlet biçiminde kuruluşu!– fikriyle unutuldu. Sonuç olarak, ulus devlet biçimi komünist hareketler tarafından kabul edildi. Bu, Marx açısından mutlak surette akıl almaz bir husus. “Bir ülkede sosyalizmin kuruluşu” Stalinist bir olgudur. Stalin’in gücünü gösteriyor. (güllüyor) Bence bugün mutlaka ve mutlaka komünizmin aslı ilhamına, yani uluslararası siyasî gücün kuruluşunun, uluslararası ölçekte olması gerektiği fikrine dönülmeli. Ulus seviyesinde komünist hipotezden bir canlanma umamamız, bu imkânsız. Soruna cevabım şudur: Bugün evrenselliğin somut biçimi, gerçekten de tek bir dünyanın varlığını, bu dünyanın varolan biricik dünya olduğunu, bu dünyanın belirlenimlerimizin, eylemliliğimizin mekânı olduğunu ve bu dünyayı komünizm fikri altında gerçekleştirilmenin dolaşmaz bir zorunluluk olduğunu doğrulamaktır. Bu uzun bir yol, ulus biçimi ve kapitalizmin bizden çok daha küresel. (güllüyor) Kapitalizmin mektebindeyiz.

Söyleşi: **Selim Karlıtekin**

JAVIER MARÍAS YARINKI YÜZÜN

ateş ve mızrak
roman

Roza Hakmen'in çevirisiyle

İspanyolca edebiyatın önde gelen isimlerinden Marías, Nobel Edebiyat Ödülü'nün sağlam adaylarından biri. *Yarınki Yüzün* üçlemesinin ilk cildi Ateş ve Mızrak, olağanüstü bir dil kullanımına dayanıyor: Edebi bir ziyafet. Okuru kendine heyecanla bağlayan o ender eserlerden.

Metis Edebiyat
336 sayfa

MURATHAN MUNGAN STÜDYO KAYIT- LARI

deneme

Mungan'ın yazarlık dünyası hakkında söz alan; yazdığı şiir, öykü, oyunlara ilişkin kimi ipuçları taşıyan, bazen aydınlatıcı göndermelerde bulunup bazen açıklama yerine geçebilecek notlar düşen irili ufaklı yazılar.

Metis Edebiyat
288 sayfa

FLANNERY O'CONNOR HER ÇIKIŞIN BİR İNİŞİ VARDIR

öyküler

T.Uyar, N.Dikbaş, F.Özguven'in çevirisiyle

O'Connor'dan dokuz güzel öykü. Karakterlerin hepsi insani zaafırlar dan fazlasıyla nasibini almış saplantılı tipler. Yazar onları tasvir ederken, anlatı kazanına bolca ironi, epeyce gerilim, biraz trajedi, bir çimdik de komedi katıyor. Böylece, evet hayli karanlık ama okuması keyifli öyküler çıkıyor ortaya.

Metis Edebiyat
256 sayfa

RITA FELSKI EDEBİYAT NE İŞE YARAR?

eleştiri

Emine Ayhan'ın çevirisiyle

İnsan neden okur? Edebiyat okumanın hoşça vakit geçirmek dışında ne faydası olabilir? Özgün ve kıskırtıcı düşüncelerle dolu bu kitap okurun kendi okuma uğraşı hakkında, daha bilinçli olmasına yardımcı olmayı amaçlıyor.

Metis Eleştiri
176 sayfa

AYHAN GEÇGİN SON ADIM

roman

Ülkenin batısından doğusuna gidildikçe, sıradan yaşantıların birdenbire nasıl kesintiye uğrayacağı, hiçe sayılacağı, mahvolacağı hakkında sarsıcı bir tokat. Türkiye toplumuna edebiyat içinden bir müdahale – dolaysız, sert ve tok sesli.

Metis Edebiyat
264 sayfa

AHMET SİPAHİOĞLU TEPELİ- TAKLAK

roman

Hobisi kuş gözlemciliği, branşı ise felsefe olan İzmirtli bir üniversite hocası ile uzatmalı asistanı Tayyar'ın "maceralarını" okuyacaksınız, akademik camiaya içeriden bakan, keskin bir mizahın eşlik ettiği bu şaşırtıcı ve eğlenceli romanda.

Metis Edebiyat
264 sayfa

JOSEPH VOGL TEREDDÜT ÜZERİNE

inceleme

Çağlar Tanyeri'nin çevirisiyle

Joseph Vogl, Freud'un "Michelangelo'nun Musa'sı" başlıklı makalesinden hareketle bir tereddüt teorisi geliştiriyor ve Batı kültüründe tereddütün oynadığı role ışık tutuyor. Edebiyat ve felsefeyle ilgilenenler ve belirsizlik koşulları altında siyasetin imkânları üzerine düşünenler için.

Tarih Toplum Felsefe
120 sayfa

WENDY BROWN TARİHTEN ÇIKAN SİYASET

inceleme

Emine Ayhan'ın çevirisiyle

Çağdaş liberal demokrasinin gidişatını kaygı verici bulan ve Freud, Marx, Nietzsche, Spinoza, Benjamin ve Derrida gibi düşünürlerin fikirleri eşliğinde, günümüzde demokrasinin nasıl olanaklı olabileceğini yeniden düşünmek isteyen okurlar için, özlü ve zengin bir kaynak.

Tarih Toplum Felsefe
224 sayfa

JULI ZEH SERBEST DÜŞÜŞ

roman

Sevinç Altınçekiç'in çevirisiyle

Klasik bir dedektiflik hikâyesi içinde okuru ideal dünya ile maddi dünyanın çatışması, suçluluk ve masumiyet ve zamanın doğası gibi temel meseleler üzerinde düşünmeye çağıran zarif bir roman. Kuantum fiziğine ilgi duyan okurlar için daha da özel bir zevk.

Metis Edebiyat
288 sayfa

metis

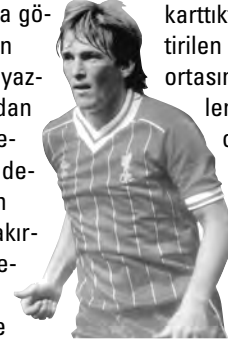

Hazırlayan: **Doruk Yurdesin**

Liverpool'a "efsane aşısı"

Bizde sezon içi teknik direktör değişimleri için kullanılan "emanetçi" yerine İngilizcede, hem de ciddiyetle, "caretaker manager" deyimini kullanılıyor. Ancak böyle bir "nöbetçinin" takım başına geçmesi için sıradışı durumlar gerekiyor: Menejerin hastalanması ya da başka bir acil durumda görevi bırakması gibi. Sıradışı bir durum, bu sezon en kötü dönemlerinden birini yaşayan Liver-

pool'da gerçekleşti ve altı ay yedi gün sonunda görevinden alınan Roy Hodgson, 118 yıllık kulübün tarihine, hem en kısa süreli menejer hem de sezon ortasında görevi bırakmaya zorlanan ikinci isim olarak adını yazdırdı. Liverpool'da bundan önce sadece altı kez sezon ortasında menejer değişikliği olmuş, bunların üçü kendi isteğiyle bırakırken, ikisi sağlık sebepleriyle ayrılmış, kovulan tek isimse Ocak 1994'te

yollanan Graeme Souness olmuştur. Liverpool'un yeni keşfettiği Türkiye yöntemi bununla bitmiyor. Geçen yıl Fulham'ı Avrupa Ligi'nde finale çıkarttıktan sonra takımın başına getirilen Hodgson'un biletinin sezon ortasında kesilmesinin ardından gelen isim, kulübün efsane oyuncusu ve menajeri Kenny Dalglish. Bu olayın tarihsel tekerür tarafı da var: Dalglish, 1985'te, Liverpool'u iki yıl çalıştıran ve Hodgson'a kadar bu görevde en kısa süre kalan isim olan –ve bu göre-

BİR SOYGUN HİKAYESİ: PROFESYONEL FUTBOL

Sürdürülemez bir insanlık durumu

Dünyanın en çok üyeli ikinci takımı Barcelona'nın bile bir nevi topu attığı ve formasına reklam almak zorunda kaldığı bir futbol âleminde, suyun nereden geldiğine bakılmaksızın değerinin döndürülmeye çalışılması kimin işine geliyor? Reklam ve televizyon gelirlerini hayâsızca artırmak için haftanın yedi günü futbol maçlarına boğdurulan izleyicinin değil elbet. Üstelik izleyicinin kaybettiği şey futbol zevkiyle sınırlı kalmayıp, kamu adına ufak tefek kalemlerle zorla toplanan vergilere de bulaştığında bunun adı profesyonel hırsızlık oluyor ki, bugün Türkiye'de yaşanan tam da böyle bir durum.

Bugün tartışmasız dünyanın en iyi futbolunu oynayan ve en son Real Madrid'i 5-0 yenince "fakir devlet okullular, zengin bankacılara ders verdi" yorumlarına kadar abartılan bir histeri krizine yol açan Barcelona, daha o yazların mürekkebi kurumadan 111 yıllık bir geleneği sona erdirdi ve işlerin hiç de öyle olmadığını ilan etti geçen ay. Formasına reklam almamakla övünen kulüp, önümüzdeki seneden itibaren taraftarlarını Qatar Foundation yazılı formalarla selamlayacak. Bunun karşılığında da kasasına beş yılda toplam 150 milyon avro gibi bir meblağ girecek.

Meblağ ne kadar büyük olursa olsun, koskoca tarihî İnönü Stadyumu'nun tabelasına yıllık 3 milyon dolar gibi, bir transfer döneminde saçılanların yanında çerez parası sayılacak bir bedelle Fiyapı yazdırmak zorunda kalınmasına denk bir acıklılık hâli var bu işte. Kendi öz kaynaklarıyla idare ettiği öne sürülen ve parmakla gösterilen bir kulübün böyle bir reklam alması, bütün kulüplere "Barcelona da olsanız sonunuz değişmez" diye bağırıyor.

Aslında Barça'da daha ekim ayında takke düşüp kel görünmüştü, ama ne hikmetse gözlerden kaçtı. Bu yaz işbaşı yapan yeni başkan Sandro Rosell, Deloitte şirketine yaptırdığı denetimle bir önceki başkan Laporta'nın hesaplarda usûlsüzlük yaptığını ve 2009-2010 sezonu için açıkladığı 11 milyon avro net kârın bir yalandan ibaret olduğunu ortaya çıkartmış, son bir yılda 120 milyon avro daha borçlanan kulübün 442 milyon avro borcunun yanında bir de 80 milyon avro zarar ettiğini açıklamıştı. Acilen nakit akışına ihtiyaç duyulduğu ve kurtuluşun tek yolunun kulübün formasına reklam almak olduğu

Barcelona başkanı Sandro Rosell, Qatar Foundation ikinci başkanı Saif Ali Al-Hajri'yle sponsorluk anlaşmasını 13 Aralık'ta imzaladı.

o günlerden belliydi.

"Yapısal sorunlardan" kaynaklandığı açıklanan bu 120 milyonluk borçlanmanın 2009-2010 sezonunda yaşanması mânîdir. Barcelona, futbol takımının neredeyse yüzde 90'ını kendi altyapısından karşılayan ve son sezonda hem La Liga'yı kazandığı hem de Şampiyonlar Ligi'nde yarı finale çıktığı için gelirlerini katlayan bir kulüp. İspanya ligindeki maç yayınları için, bir havuz sistemi içinde değil, farklı bir statüde pa-

zarlık yapıp yıllık 600 milyon avroyu paylaşıyorlar Real Madrid'le beraber. Üstelik 175 bin üye, kişi başına yıllık 157 avro katkı sağlıyor kulübe, ki bu rakama sezonluk ya da maç günü satılan biletler dâhil değil. Ama bir kez daha görülüyor ki, bu bile yetmiyor. Katalan bağımsızlığının yılmaz savaçsısı Laporta'nın sonunda Katalan mücadelesinin bayrağı kabul edilen Barcelona formasının ortasına bir reklam kondurulmasının müsebbibi ol-

masının ironisi bir tarafa, bu durum, 1990'dan beri alıp başını yürüten ve hiçbir rasyonelliği olmamasına rağmen hak etmediği biçimde "endüstriyel futbol" olarak tâbir edilen modelin sürdürülebilir olmadığını bir kez daha anlatıyor.

Halkın cebinden dönen endüstri: Türkiye modeli

Barça'nın son bir yılda elde ettiği 400 milyon avronun üstünde gelire karşın düştüğü bu durum, "onlar bile böyleyse" dedirtiyor. Bugün, dünyanın en değerli kulüpleri en çok olmak üzere, büyük liglerdeki tüm takımlar borç batağında yüzüyor ve gelir-gider dengesini sağlayabilmek için yeni yatırımcılar, sahipler, krediler arıyor. Olmayan bir üretime olmayan paralarla "değer" biçiminin kaçınılmaz sonucu... Bu parasal gelgitlerden birileri, hem de pek güçlü birileri kâr ediyordur elbet, yoksa sürmezdi. Ama Avrupa ülkelerinde her şeyin en azından kâğıt üzerinde şeffaf olmasının alicengiz oyunlarını daha bir görünmez ve karmaşık kıldığı muhakkak. Bu hengâmede kimin paraları cebine attığını ortaya çıkarmak için bütün kulüpleri tek tek incelemek gerekebilir. Oysa futboldan kimlerin kâr ettiğini gözümüzün içine dayayan bir başka model var ki, buna kısaca bir göz

vi artık yaşlandığı için kendi isteğiyle bırakan— Joe Fagan'ın yerine oyuncu/menajer olarak kariyerine başlamıştı. Liverpool'un başında geçirdiği beş buçuk senede üç lig ve iki federasyon kupası kazandı. 1991 yılında sezon ortasında takım liderken aniden istifa etmesinin sebebiyse, o tarihten 21 ay önce Hillsborough'da 96 taraftarın öldüğü faciyanın sarsıntısıyla başa çıkamamasıydı. İstifasından sekiz ay sonra yine şok bir kararla ikinci ligdeki Blackburn'ün başına geçti, 1994'te bu takıma tek Premier Lig şampiyonluğu

nu kazandırdı. Bir kez de Newcastle'ı Premier Lig ikincisi yapan Dalglish, 2000 yılında Celtic'ten emekli olduktan sonra, geçen yıl Rafael Benitez tarafından Liverpool'un futbol okulunun başına getirilene kadar meslekten uzak kalmıştı. Şimdi kulübünün sarsıntılı dönemlerini alt kümeye düşmeden atlatması dışında bir şey beklenmeyen bir "nöbetçi menajer". Ama bir de beklentilerin üstüne çıkarsa, yerli futbolumuzun uluslararası başarısızlığına sebep olarak istikrarsızlığı gösterenlerin vay hâline!

atmak da bu araştırmayı derinleştirmek için bir başka başlangıç noktası sağlayabilir. Bunun adı, bir avuç zenginle neoliberal devletin al gülüm ver gülüm döndürdüğü Türkiye modeli.

Bu modelin 2010 versiyonunda önemli gelişmeler yaşandı. Önce, Süper Lig'in yayın haklarına yayıncı kuruluş tarafından ödenen bedel yüzde 126 arttı, dört yıl için vergilerle beraber yaklaşık 2.5 milyar dolara ulaştı. Bunun en büyük sebebi, hâlihazırda yayın haklarını elinde bulunduran kuruluşun karşısına ülkenin özel telekom tekelinin dikilmesi. Televizyon ve radyodan naklen yayınlanan epik fiyat artırma müsabakasında, henüz beş yıl evvel iki yıllık kârına karşılık satılıp bu zaman zarfında futbol yayınlarına para dökecek kadar semirdiğini cümle âleme gösteren telekom şirketi, yayıncı kuruluşu yıllık 321 milyon dolara (vergiler hariç) kadar zorladı. Yaptığı bu fedakârlık karşısında kahramanlar gibi selâmlanan yayıncı kuruluş sahibiyse, birkaç ay içinde İstanbul'un iki yakasının elektrik dağıtım ihalelerini kazandı, bu parayı babasının hayrına vermediği de böylece anlaşılmuş oldu.

Yayıncı kuruluşu yapılan kıyak bununla bitmedi elbet. İhalenin yapıldığı dönemde Turkcell'den alınmakta olan ve ihale sözleşmesinden anlaşıldığı üzere

yayıncı kuruluşun kasasına giden yıllık 10 milyon dolarlık isim hakkı bedeli yetersiz bulundu. Bir başka GSM şirketi Vodafone çıkıp 35 milyon doları bastırmaya hazır olduğunu gösterdiğinde de bunu Turkcell istemedi. İşler çıkmaza girmek üzereydi ki, bir kuruluş çıkıp beş yıllığına 122.5 milyon dolara isim hakkına talip olduğunu açıklayıverdi: Bahis oyunlarındaki devlet tekellerinden Spor-Toto. Kurumun bu işe girmek isteme sebebine dair yaptığı açıklama, "illegal bahisle mücadele için Spor-Toto'nun bilinirliğinin artırılması" idi. Tabii kimse bir devlet tekelinin bu mücadele için çok daha ucuza reklam yapabileceksen neden bu kadar parayı bastırıldığını sorgulamadı. Önemli olan çarkların dönmesiydi anlaşılın.

Bunun daha doyurucu bir açıklaması Spor-Toto'nun kuruluş amacına ve toplumsal olarak nasıl bir rol üstendiğine bakılarak bulunabilirdi elbet. Ama gelin görün ki, teşkilatın web sayfasında kurumsal bilgiler altında yer alan "Görev, Yetki ve Sorumluluk" satırına tıkladığımızda karşınıza çıkan beyaz boşluk, ülkedeki spor faaliyetlerini desteklesin diye kurulan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir kurumun pervasızlığını gözümüzün içine tutuyor. Altlara asla sirayet etmeyen bu saadet zincirinin burada bitme-

mesi kimseyi şaşırtmaz herhâlde. Zira bitmiyor. Mesela liglerin ikinci kademesi Bank Asya 1. Lig'in yayın ihalesini de bir devlet kurumu, TRT, 40 milyon doları bastırarak aldı. Bugün elektrik faturası dâhil olmak üzere halkın bir sürü temel ihtiyacından yapılan kesintilerle desteklenen bir kurum buna karar verirken kime sormuştu acaba? Saçmalık bununla kalsa belki sorunun cevabı bulunabilirdi; Doğal Afet Sigortaları Kurumu'nun (DASK) bu yaz TRT'nin Dünya Kupası yayınları gibi pahalı bir kuşağında reklam vermesi araya girip suları bulandırmayı eğer... Halktan zorunlu kesinti yapan bir kurum, halktan zorunlu kesinti yapan bir başka kuruma pahalı reklam veriyor, sonra o kurum gidip ligin yayın ihalesine talip olup bir başka kuruma, Futbol Federasyonu'na para veriyor. Bunun açıklaması, "futbolumuzun değerini arttırdık" oluyor. "İyi iş" demekten başka bir cevap var mı?

Hovardalığa "rızk" dedirten şizofreni

Bu meselelere ağustos ayında Radikal'deki yazısında değinen İbrahim Altınay'ın da hatırlattığı gibi, "profesyonel futbol bir kamu hizmeti değil" ve yokluğunda "ülke daha geri, halk daha yoksul olmaz". Dahası, eski futbolcu, yeni lafazan Sergen Yal-

çın'ın 1 milyon lira karşılığında NTV'den TRT'ye transferi gibi fütursuzluklar insanların gözü önünde arsızca, profesyonel futbol kisvesi altında yapılır, parası halkın cebinden çıkartılır. İnsanların birazcık vicdan sahibi, yönetenlerin biraz olsun ahlâklı olduğu herhangi bir ülkede kıyametler kopartacak bir hovardalık "kurumsal başarı" olarak lanse edilir. Daha buna şaşırmaya fırsat bulamadan, Beşiktaş Başkanı sıfatı taşıyan Yıldırım Demirören çıkar, sağa sola hesapsızca para dağıtıp yönettiği kulübün kasasına borç olarak yazdırdığı, aslında kulübü ipotek altına almasını sağlayan 93 milyon lirayı geri alıp almayacağı sorulduğunda, "çocuklarımızın rızkı" deyiverir; kimse de "milyon", "lira" ve "rızk" kelimelerinin aynı cümlede nasıl bir araya geldiğine şaşırmaz. Ve hâliyle, halka ucuz konut yapmakla görevli TOKİ'nin arsa spekülasyonları karşılığında Galatasaray'a stat dikmesinden bahsetmeye sıra bile gelmez.

Yabancılarından yerlisine tüm bir profesyonel futbol müessesesi, giderek futbolu sevenleri şizofreninin kucağına atan yapılaşmasını tamamlıyor; belki de çoktan tamamladı ve biz zaten şizofren olduk. Çünkü insanın, yönetenlerini ve işletenlerini hiç sevmeyişi, hattâ bu işin emekçisi olması gerekirken kazandığı mânâsız rakamları gözümüze sokan görgüsüzlere dönen oyuncularını bile giderek daha az sevdiği bir faaliyetin karşısında her seferinde tekrar ekrana ya da sahaya kilitlenmesini yeşil çimlerin ve meşin yuvarlağın büyümesine bağlaması giderek imkânsızlaşıyor. Sürdürülemez bir endüstri modeli demek yetmez. İçinde bulunduğumuz, sürdürülemez bir insanlık durumu.

Doruk Yurdesin

TTNET'in "dört büyükler" için düzenlediği "internet sponsorluğu" projesinin tanıtımında Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım, Beşiktaş başkanı Yıldırım Demirören, Fenerbahçe başkanı Aziz Yıldırım, Galatasaray başkanı Adnan Polat ve Trabzonspor başkanı Sadri Şener...

AĞIR ÇEKİM

Hazırlayan: Ahmet Gürata

Devrim filmleri

Pera Müzesi, "Gelman Koleksiyonu"ndan Frida Kahlo ve Diego Rivera sergisine paralel bir etkinliğe daha ev sahipliği yapıyor: "Viva la Revolución: Meksika Devrimi Üzerine Filmler". 14 - 30 Ocak arasında müzede gösterilecek filmler arasında, "Dostum Mendoza" (Juan Bustillo Ora ve Fernando de Fuentes, 1934), "Mahkûm13" (Fernando de Fuentes, 1933), "Haydi Pancho Villa ile Gidelim" (Fernando de Fuentes, 1936), "Enamorada" (Emilio Fernández, 1946) ile "Son Zapatistalar,

"Carlos"ta Édgar Ramírez

Unutulmuş Kahramanlar" (Francesco Taboada Tabone, 2002) adlı belgesel de yer alıyor. Bu programda, on Meksikalı yönetmenin imza

sını taşıyan 2010 yapımı "Revolución" çok yakıştırdı doğrusu. Filmekimi'nde kaçırınlar, farklı mecralardan edinebilir.

Sinema 2.0

Yazar Zadie Smith, yılın popüler filmi "Sosyal Ağ", internetteki dönüşüme referansla, "2.0 insanlar hakkında 1.0 insanların yaptığı film" olarak nitelendirmişti. Sinema eleştirmenleri aynı kanıda olmasa gerek ki, David Fincher'ın filmi, 2010'un en iyi film listelerinin çoğunda üst sıralarda yer aldı. Kimileri bu tercihi geçtiğimiz yıl mahsulün bereketsiz oluşuna bağlıyor. Bir başka açıdan, eleştiri kurumuna hâkim 1.0 perspektifin işareti olarak da okunabilir.

Malûm, yıl sonu, bilanço ve muhasebe zamanı... Biz de listeleri bir tarafa bırakıp sinema dünyasına kuşbakışı bir bakalım. İnternet üzerinden her türlü dosya paylaşımının müzik piyasasının ardından sinemayı da öldüreceği söyleniyordu. Oysa, rakamlara bakıldığında sinema izleyicisi sayısının küçük oranlarda da olsa arttığı gözleniyor. Örneğin, Türkiye'de geçtiğimiz yıl izleyici sayısı 41 milyona ulaşarak son 25 yılın rekorunu kırdı. Satılan bilet sayısı otuz-kırk yıl öncesine oranla düşük, ancak DVD satışları

"Dört Kez" (Michelangelo Frammartino)

sektörün gelirlerini dengeleyen ana unsur. Kısacası, bazılarının öne sürdüğü gibi, "korsan" sinemanın önünde ciddi bir tehdit olmaktan çok uzak. Esas mesele, diğer mülkiyet türlerine göre çok daha kaygan olan fikrî mülkiyet üzerindeki sermayenin gelir paylaşım mücadelesi.

Genele bakıldığında ise, sinemadaki dijital dönüşümün tamamlanmak üzere olduğu görülüyor. Bilindiği gibi, önceki yıllarda kurgunun tamamı, dağıtım ve gösterimin ise önemli bir bölümü dijitalleşmişti. Artık yapımın da ağırlıklı olarak pelikülden dijitalle döndüğü görülüyor. 2010'da adından söz ettiren Hollywood yapımlarının

çoğu ("Sosyal Ağ", "Siyah Kuğu" vb.) tamamen ya da kısmen dijital olarak çekilmiş filmler. İzleyicileri yeniden sinemaya çekecek bir strateji olarak kurta- rıcı gözüyle bakılan 3-boyut teknolojisi de, bir diğer önemli gelişme. Sinema salonlarına uzun vadede nasıl bir katkısı olur, bilinmez ama, televizyondan oyunlara yaşamımızda daha çok yer edeceğe benziyor 3-boyut.

Vurgulanması gereken bir diğer nokta, farklı format ve anlatım tarzları arasındaki ayrımların giderek daha çok sorgulanır hale gelmesi. Sinemanın sınırları giderek sinema salonlarında ya da DVD'de izlediğimiz

uzun metrajlı kurmaca filmleri alıyor. Televizyon ve internet gibi mecralarda üretilen ve dağıtılan yapımların yeni bir soluk getirdiği söylenebilir. Örneğin, beş bölümlük bir televizyon dizisi olarak tasarlandıktan sonra sinema versiyonu da hazırlanan "Carlos" geçtiğimiz yılın en çarpıcı yapımları arasında yer alıyor. Dikkatimizi çeken bir diğer yapım türü de, belgesel ile kurmaca arasındaki ayrımları sorgulayan ya da belgesel anlatım tarzını kullanan filmler: "Dört Kez" (Michelangelo Frammartino), "Nikolay Çavuşesku'nun Özyaşamöyküsü" (Andrei Ujica), "Işığa Özlem" (Patricio Guzmán) ve "Keşke Bilseydim" (Jia Zhangke) 2010'un en kayda değer filmleri arasında yer alıyor.

Özetle, sinema dünyasında bir şeyler değişiyor. Bu değişimi daha yakından izlemek ve tadını çıkarmak içinse, farklı mecralara ve anlatım tarzlarına bakmak gerekiyor. Bunun yoluysa, tüketim kültürünün bir parçasına dönüştürülmeye çalışılan alışveriş merkezlerindeki sinema salonlarından ya da belediye destekli/denetimli kırmızı halılı festivallerden değil, "paylaşım"dan geçiyor.

Ağaç (The Tree) (Julie Bertucelli, 2010): Dev bir incir ağacının çevresinde dönen bir yas ve büyüme hikâyesi.

Benim Adım Aşk (I Am Love) (Luca Guadagnino, 2010): Douglas Sirk'in gözünden 21. yüzyılın "Leopar"ı nasıl çekilirdi, merak edenler için.

Biutiful (Alejandro González Iñárritu, 2010): Javier Bardem, Iñárritu ve Barcelona... Senarist Guillermo Arriaga'yı özlese de, yetmez mi?

Ejderha Dövmeli Kız (Man Som Hatar Kvinnor) (Niels Arden Oplev, 2010): David Fincher imzalı yeniden-çevriminin gölgesinde kalmayacağı benzer sıkı bir siyasî-polisiye. (DVD)

Gözlerindeki Sır (El secreto de sus ojos) (Juan Jose Campanella, 2009): En İyi Yabancı Film Oskarında "Beyaz Kurdele" ve "Peymaber"i solladı. Usta işi uzun çekimlere dikkat. (DVD)

Kavalye (The Extra Man) (Shari Springer ve Robert Pulcini, 2010): "Görkemli Hayatım"ın yönetmenlerinin sinema salonlarına uğramayan filmi. (DVD)

Leopar (Il Gattopardo) (Luchino Visconti, 1963): "Yer Sarsılıyor" ve "Bellissima" ile birlikte Visconti Koleksiyonu içinde. (DVD)

Uçurtmam Tellere Takıldı (Ümit Kıvanç, 2010): Ahmet Kaya'yı Anma Gecesi'nden naklen bir toplumsal linçin anatomisi. (Vimeo)

Runaway (Uzun versiyon) (Kanye West, 2010): Bir müzik videosu değil, 35 dakikalık gösterişli bir müzikal. (YouTube)

Some YoYo Stuff: An Observation of the Observations of Don van Vliet (Anton Corbijn, 1993): Aralıkta yitirdiğimiz Captain Beefheart'ın mikrofondan fırcaya pek çok araçla yarattığı güzellikler üzerine.

Tesellisi Olmayan Anılar-2

Edmundo Desnoes'un "Tesellisi Olmayan Anılar" adlı kitabı, Küba devriminin ilk aylarında aylak bir burjuva entelektüelin yaşadığı yabancılaşmayı konu alır. Kitap, Tomás Gutiérrez Alea tarafından "Azgelişmişlik Anıları" adıyla 1968'de filme alınır ve klasikler arasına girer. Desnoes, 1979'da Küba'dan ayrılarak New York'a yerleşir ve romanın devamı "Çokgelişmişlik Anıları"nı kaleme alır. Bu ikinci kitap da geçtiğimiz günlerde bir filme konu oldu. New York'ta yaşayan genç Kübalı yönetmen Miguel Coyula, Desnoes'un kitabını çekerken ilk filmin üslûbuna da göndermede bulunuyor. "Çokgelişmişlik Anıları" için festival programlarını takip etmek gerekiyor. Ama 1996'da Küba'da ölen Alea ustanın "Azgelişmişlik Anıları" Google Videos'da izlenebilir.

KARATREN: Pete Postlethwaite (16 Şubat 1946 - 2 Ocak 2011)

Vahşi ve hakiki

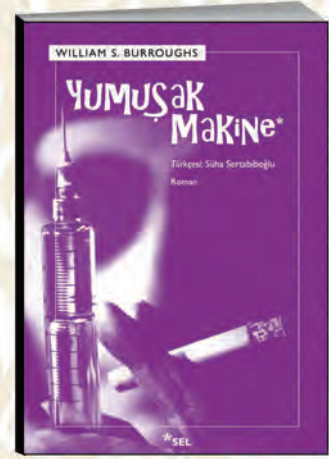
Ardından yazılan anma yazılarında genellikle Steven Spielberg'in "dünyanın en iyi oyuncusu" tanımlamasına yer veriliyor. Zamanında bu övgüye mütevazı bir espiyle karşılık vermişti: "Eminim Spielberg aslında 'Pete kendini dünyanın en iyi oyuncusu sanıyor' demiştir." Pete Postlethwaite hiç kuşkusuz iyi bir oyuncuydu. Ama onu diğer oyuncularından farklı ve benzersiz kılan en büyük sermayesi yüzüydü. Sert hatları, kocaman burnu ve gözleriyle belki de tüm zamanların en karizmatik oyuncusuydu. Perdedeki o güzel ve şirin yüzlerle bir tezat oluşturan aykırı bir varlıktı.

Pete Postlethwaite'i ilk olarak emekçi karakterleri canlandırdığı rollerle tanıdık: "Distant Voices, Still Lives" (1988), "In The Name Of The Father" (1994) ve "Brassed Off" (1996)... Sert hatlarının altında gizlediği yumuşaklık ve sevecenliği farketmekte gecikme-

dik. Ardından, İngiltere'den Hollywood'a transfer oldu. Kobayashi karakterini oynadığı "Olağan Şüpheliler" (1995) ve "Romeo + Juliet" (1996) sayesinde artık dünya çapında tanınan bir oyuncuydu. Aynı zamanda politikacılara kafa tutan bir aktivistti. Anlatıcılığını üstlendiği "Aptallık Çağı" (2009) adlı belgeselin galasında, dönemin Enerji ve Çevre Bakanı Ed Miliband'a, tasarladıkları termik santral projesinden vazgeçmezlerse aldığı şövalye unvanını iade edeceğini söyledi. Kanserle mücadele ederken bile hep kamera önündeydi. Son olarak geçtiğimiz yıl, "Başlangıç"ta ölüm döşeginde bir işadamını, "Hırsızlar Şehri"nde ise acımasız bir kötü adamı canlandırdı. Son sözü "Babam İçin"deki rol arkadaşı Daniel Day-Lewis'e bırakalım: "Hepimiz onun gibi olmak isterdik: Vahşi ve hakiki, aslan yürekli, yapmacıksız ve hoş bir tarzda hürmetsiz."

William S. Burroughs

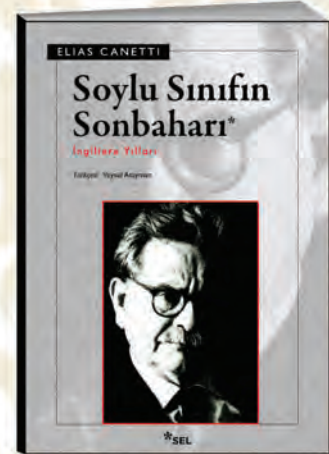

YUMUŞAK MAKİNE

Roman, Türkçesi: Süha Sertabiboğlu

Beat kuşağının önemli temsilcilerinden William S. Burroughs bu kuşağın yazarlarının edebiyatta yaptığı devrimi daha ileri götürmek için çarpıcı bir üçleme yazar. Bu üçlemenin ilk kitabı olan Yumuşak Makine, okurları Burroughs'un içinde kutsal ya da tabu olan hiçbir şeyin bulunmadığı hayal dünyasının derinliklerine götürüyor. Sert, yaratıcı, özgür, eğlenceli, şiirsel bir tonun egemen olduğu bu dünya tüm klişeleri dönüştürürken her alanda sonsuz bir özgürlüğün kapılarını da aralıyor.

Elias Canetti

SOYLU SINIFIN SONBAHARI

İNGİLTERE YILLARI

Anı, Türkçesi: Veysel Atayman

Soylu Sınıfın Sonbaharı-İngiltere Yılları'nda dostlukların, kırgınlıkların, kızgınlıkların, küçümseyişlerin ve hayranlıkların anlamı T.S. Eliot, Iris Murdoch, Franz Steiner gibi isimlere dair anılarda hayat buluyor.

Hem kişilere hem de savaş koşullarında alışkanlıklarını meydan okurcasına sürdüren İngiliz entelektüellerinin yaşam tarzına odaklanan müthiş bir portre galerisi.

*SELYAYINCILIK

www.selyayincilik.com

Faks: (212) 516 97 26 halklailetiler@selyayincilik.com

Denize dönüş

Bülent Ortaçgil Sen (Ada)

Bülent Ortaçgil'in yeni albümü "Sen", en çok satanlar listesinde ilk üçe girmiş. Haberi olduysa muzip bir-iki cümle kurup geçirmiştir.

Yeni bir Bülent Ortaçgil albümünün dinleyicilerinde yarattığı heyecan, kişisel tarihimize bıraktığı izlerle çok ilişkili. Ortaçgil, bağırmeden şarkı söylenebileceğini, sözlerle müziğin birbirini kesmeden, birlikte varolabileceğini öğrendiğimiz ilk isimdi.

Ortaçgil dinlemek, bazen varoluşçu terapi, bazen de bir mantık bulmacası... Müziğin ve sözlerin peşinde, etkileşimsel bir iletişim hali... Bu ilişkinin bir geleneğe, kuşaklararası bir dile dönüşmesi kaçınılmaz. Gözlem yeteneği, soyutlama gücü ve sıradan olanla kurduğu sıradışı oyunlar, dinleyicilerine de aynı oyuna katılma, düşünme, çıkarım yapma olanağı sunuyor.

"Sen", denize ulaşan bir ırmağın gibi: Duru ve derin. Şarkıların sözü ve müziği Ortaçgil'e ait. Düzenlemeler yazdığı yaylı partiyonlarla dikkat çeken Baki Duyarlar'ın. Davulda Cem Aksel, perküsyonda Birol Ağırbaş, basta Gürol Ağırbaş, demirbaş Ortaçgil ekibi olarak karşımızdalar... Bir-

sen Tezer de muhteşem yorumuyla katkıda bulunmuş.

Ortaçgil'in içindeki edebiyatçı, bu albümde de gündelik yaşamın şiirini, varoluşçu öykülerini, aşkı, düşleri kaleme almış. Şarkıların çoğu denizi tema edinmiş. Kahramanlar deniz kıyısında oturup düşünüyor, denizle dertleşiyor, denize kaçıyor ya da kaçmayı düşünüyor... Denizde, kıyıda, bütün kumlara bir aşkın adı yazılıyor yine... Adalar, insanlar gibi; su altından el ele tutuşuyor.

Ortaçgil "Sen"de yine değişen zamanların hayata kattıklarını ve hayatımızdan götürdüklerini sorgulamış. Eski mesleklerle moda meslekleri karşılaştırmış. "Çok geç kalmadan / Daha güç olmadan / İstediyini yap / Her şey bitmeden" diye akıl veriyor. Bu albümün kahramanları geçmişle hesaplaşıyor, kabuklaşan yaralarından söz ediyor. Bu kez hayatı anekdotların yanısıra toplamında da değerlendiriyor. "Artık hiç canım yanmaz" diyor. "Yer ve zaman savaşları"ndan söz ediyor... Belki olgunlaşmayı, belki bir döneme doyunluğunu tarif ediyor. Şarkı kahramanlarımız yine oyuncu. Albümde bambaşka bir ruh hali, cıvıltılı, coşkulu hallere ait şarkılar da var. Bir tanesi 1969 yılında yazılmış.

Bu albüm, yarına doğru yola koyulmak için harika bir yol arkadaşı. Belki de yıl sonu bilançolarına denk geldiği için, insana bir başına hayatın manzaralarını seyretmenin tadını anımsatıyor. Dinlerken, bir adanın karşısına oturmak ve denizi koklamak istiyor insan. Derken son parçanın sürprizi, havayı değiştiriyor.

"Sen"siz olmazmış gerçekten. Kaptan Bülent Ortaçgil olunca, denize açılmak kaçınılmaz!

Sevgi Can Yağcı

■ **JOOLS HOLLAND'IN** büyük şovuna BBC'den ve e2'den aşınayız. Kâh dinlemeye duruyor, kâh piyanosunun başına geçip müzikal muhabbete. Kidem ve tür ayrımı yapmıyor, hiçbir konuya saygıda kusur etmiyor. Ve nabzı iyi tutuyor. Arada da gönlünden geçen müziği albümlerinde çalıyor. Yeni işi "Rocking-horse"ta Alison Moyet, David Sanborn, Allen Toussaint, Booker T gibi konukları var.

■ **NORAH JONES'UN** "işbirlikleri" toplandı. Willie Nelson'dan, Outkast'a, M Ward'dan Talib Kweli'ye farklı isimler, "...Featuring"de Jones'la beraber söylüyor.

■ **BETH DITTO**, İngiliz dans ikilisi Simian Mobile Disco'yla bir EP çıkardı. Dört şarkılık mini albüm, esas grubu Gossip'ten daha ılımlı, yine de çok güzel bir '80'ler popu şahikası...

■ **AMY WINEHOUSE**, iki senenin ardından ilk defa Brezilya'da tam bir konser verdi. İstanbul konseri söylentilerinin doğru çıkmasını umut ediyoruz.

■ **BILLY BRAGG**, faşist saldırıya uğruyor. Sosyalist müzisyenin komşularına Bragg'in "yalancı" ve "Britanya düşmanı" olduğuna dair mektuplar gönderiliyor, mahalleden kovulması talep ediliyor.

Fısıltılı tılsım

Isobel Campbell & Mark Lanegan Hawk (V2) / Live At The Barbican 2010 (Bootleg kayıt)

Belle and Sebastian'ın kurucu üyesi Isobel Campbell'ın adını ilk olarak gruptaki viyolonsel ve yumuşak vokal katkıları ile duymuştuk. 2002'de gruptan ayrılan Campbell, The Gentle Waves ismiyle bir süre kendi kanatlarıyla uçu ve üç adet naif hissiyatardan beslenen, alçakgönüllü "twee" albümü yayınladı. Bu

noktada Campbell'ın okyanus aşırı bir yakınlık geliştirdiği eski Screaming Trees vokalisti ve şarkı yazarı Mark Lanegan için içine dahil oldu. Mark Lanegan'ın daha yakın tarihli oluşumlar olan Queens Of The Stone Age ve Gutter Twins'de de yansıttığı maskülen damarı ve viskiyle yıkanmış sesi, Campbell'ın komşu kızı duruşu ve fısıltılı vokaliyle yan yana gelince ortaya çıkacaklar tamamen kapalı kutuydu. Tılsım tuttu; folk, blues ve lo-fi

10 albüm

Baba Zula Gecekondu

Beser Şahin Seyristan

Cake Showroom of Compassion

Duffy Endlessly

Duran Duran All You Need Is Now

Jenny and Johnny I'm Having Fun Now

Melis Danişmend Daha Az Renk

Motörhead The World Is Yours

Raúl Paz Havanization

Souad Massi Ô Houria

5 Şarkı

Amos Lee Hello Again

Beth Ditto Open Heart Surgery

Edwyn Collins What Is My Role?

Flört Kafayı Yedim

Social Distortion Machine Gun Blues

X-diskörtek

rock'a yakın duran karışimleri "Ballad Of The Broken Seas" albümüyle Mercury Ödülü'ne aday bile oldu. "Sunday At Devil Dirt" çıtayı biraz düşürse de, birkaç ay önce yayınlanan "Hawk" hayal kırıklığına uğratmadı.

İkilinin önümüzdeki ay İstanbul'u (5 Şubat, Salon) da ziyaret edecek olması sebebiyle Londra'daki The Barbican tiyatrosunda geçtiğimiz eylül ayında verdikleri konserin kaydından müteşekkil albümlerinden bahsetmenin tam zamanı. Albüm "Hawk"u da açan dört şarkıyla başlıyor, kasvetli "We Die and See Beauty Reign" ile kurulan ağır atmosfer yavaş yavaş dağılıp "Come Undone" ile aydınlanıyor. Akabinde geriye dönüp kulliyatlarına dalıyor ikili, konser boyunca ilk albüm defalarca zi-

yaret ediliyor. Turneye eşlik eden Willy Mason "No Place To Fall" ve "Cool Water" da sahneyi şerefendirip Campbell'la birlikte katıksız folk örnekleri sunuyor. Lanegan'ın sahneye dönüşü hipnotik "Back Burner" ile. Cover'larla beraber 19 şarkılık bir konser, kayıtlar da hem orkestranın çabasının hem de ikilinin tezat vokallerinin kusursuz uyumunun hakkını veriyor. Ekimde New York'ta takip ettiğimiz konserlerinde sahnedeki duruşlarının da birbirini tamamladığına, Lanegan'ın sahnenin karanlık bir köşesindeki serin varlığının Campbell'in şen şakrak halet-i ruhiyesiyle dengelendiğine şahit olmuştuk. Bu beklenmedik ve sürpriz sonuçlara imza atan ortaklığı bir de iç saha avantajıyla izlemeli.

Yiğit Atılğan

KARA TREN

Büyü bitti

Captain Beefheart

15 Ocak 1941 - 17 Aralık 2010

Don Van Vliet bir büyücüydü. Saykodelik bir voodoo'cuydu. Doğal olarak, Frank Zappa'yla gençlik arkadaşıydı. Yıllarca beraber de çalıştılar, beraber anıldılar. Van Vliet, 1967'den itibaren, grubu Magic Band'le, rock'un en egzotrik ve takdire şayan işlerinden bazılarını çıkardı. "Safe As Milk"te, "Lick My Decals Off, Baby"de, ama en çok "Trout Mask Replica"da benzerine az rastlanır bir serbest yaratıcılık sergiledi, blues'u free caza, rock'u avangarda buladı, büyük deneylere yelken açtı. 1980'lere gelindiğinde artık yılmıştı, müzikten el etek çekti, çocukluk yeteneğine döndü, resimleri büyük paralar eden bir ressam oldu. Mainstream'e gönül vermeyen genç kuşaklar için etkisi büyüktü. Kargalar onunla uçsun.

Ciğer yanıyor

Kıvırcık Ali

11 Ekim 1968 - 11 Ocak 2011

Tırnaklarıyla kazıyarak yükselmiş bir Anadolu yıldızıydı. Merdivenaltı atölyelerden, türkü barlardan, köy düğünlerinden geçti. 2000'lerin cansız müzikal ortamında Alevî sazını pop-arabesk bir söyleyişle kitlelere taşımıştı. Talihsiz bir

kazaya kurban gitti. "Isırgan otu" şarkısıyla uğurluyoruz. Hani, "Şeref ekme bula mazken..."

Daddy cool

Bobby Farrell

6 Ekim 1949 - 30 Aralık 2010

İnsanlığa katkısı büyüktü. Birkaç kuşak eğlenmeyi, dansetmeyi onunla öğrendi. '70'lerin masum parlıtısında, disko toplarının ışıltısında onun sureti vardı. Boney M'in "adamı"ydı, sonraları şarkıları onun söylemediği iddia edildi. Gelin görün ki, bir konser öncesinde, kalp yetmezliğinden vefat etti. Zaten endamı yeterdi.

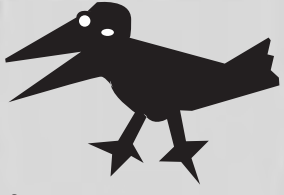
Hedef şaşırtmak

Eşek şakası

Karın tokluğuna çalışmak

kılavuz

ses ve ışık gösterisi

expressroll@gmail.com

Frida Kahlo ve Diego Rivera

Natacha Atlas'tan Nazan Öncel'e, Frida Kahlo imgesi popüler kültürde sıkça karşılık buluyor. En son Coldplay'in esas oğlanı Chris Martin, "Viva La Vida" (Yaşasın Hayat) adlı albümlerinin Frida'nın aynı adlı tablosundan müphem olduğunu söylüyor: "Tabloda ve genel olarak Kahlo'nun eserlerinde bayıldığım şey, renklerin parlaklığı, canlılığı ve fakat yakından bakıldığında keder taşımaları. Mutluluk ve mutsuzluk pekâla bir arada olabiliyor..." Hele söz konusu Kahlo gibi biriyse... Yapıtları kadar yaşam öyküleri, yoldaşlıkları ve birliktelikleriyle de ilgi uyandıran 20. yüzyıl sanatının Meksika ve dünyadaki en çarpıcı figürlerinden Frida Kahlo

ve Diego Rivera'nın eserleri Pera Müzesi'ne geldi. Kahlo retrospektifinden muazzam otoportreler ile Rivera'nın tual üzerine çalışmaları 20 Mart'a dek görülmeye değer. Ocak sonuna kadar Pera Film'de Meksika Devrimi üzerine yapımlar da gösterimde olacak.

Robert Mapplethorpe

Tam da porno tartışmalarının üstüne geldi Mapplethorpe sergisi. Peki ama pornografik denilebilir mi bu fotoğraflara? Nazif Topçuoğlu şöyle soruyordu "İyi Fotoğraf Nasıl Oluyor, Yani?" de: "Bir erkek eşcinselin çektiği çıplak kadın fotoğrafı erotik olabilir mi, hele o kadın ünlü bir body builder (vücutçu)

ise?" Patti Smith'in müteveffa sevgilisi, Amerikan avangardının kilometre taşlarını döşeyen New York underground'unun namli fotoğrafçısı. Bilhassa '80'lerin bunaltıcı siyasal ikliminde yaşanan sosyo-ekonomik çelişiklere, ırkçılık, homofobi, AIDS gibi can alıcı meselelerde hâkim önyargılara karşı kamerasıyla mücadele vermişti. Eserleri ilk kez Türkiyeli seyirciyle buluşuyor. 12 Şubat'a dek Galeri Nev'de izlenebilecek. Çeşitli dönemlerinden ikonlaşan siyah-beyaz nü kompozisyonlar, portre ve natüromortlar bir arada...

Vanessa Paradis

Kimilerinin sadece "Johnny Depp'in yavuklusu" olarak tanıdığı Vanessa Paradis bu durumdan şikâyetçi değil: "Kendimi çocuklarıyla ilgilenen, adsız sansız, sıradan bir kadın gibi hissediyorum Amerika'da. Mutluluk bu" diyor. Bizi mutlandıran ise 1988'de henüz 15 yaşındayken "Joe le Taxi" ile Fransa'nın büyük hit'lerinden birine imza atan, ardından beyaz perdede az ama öz yapımda kalburüstü oyuncularla boy gösteren Paradis'in İstanbul'a geliyor oluşu. Good Music in Town Festivali kapsamında 7 Şubat'ta Haliç Kongre Merkezi'nde akustik konser var. Meraktayız, Gainsbourg'lardan neler okuyacak, bir "Wild Side" patlatacak mı?..

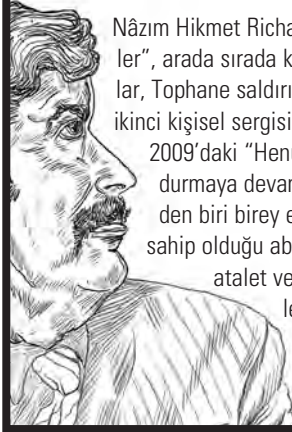

Easy Star All Stars

Olunca oluyor, progresif rock'a reggae aşısı tutuyor. Failler, Brooklyn'li çocuklar. Easy Star All Stars önce Pink Floyd, ardından Radiohead'e yaptıkları -cover değil de- yeniden yorumlarla yalnız lis-teleri değil, dans pistlerini de ısıtmıştı. Bir telefon sohbetinde Roll'a güzel an-

latmışlar: "Reggae, Jamaikalıların siyasal ve sosyo-ekonomik mücadeleleri içinde doğdu. Acıya deva olmaya çalışır, bu çabanın müziğidir. 'OK Computer' da aynı duyguda." Daha önce İstanbul'a geldiler, bu defa 11 Şubat'ta Ankara Saklıkent'e konuk olacaklar. Başkent son yıllarda hepten tatsız, bu kuş-kulu atmosfere dub iyi gelir...

Yeni Eğlenme ve Dinlenme Biçimleri

Nâzım Hikmet Richard Dikbaş'ın "henüz iyi yönlerini görmeyenler", arada sırada karma sergilerde çalışmalarına tanık olmayanlar, Tophane saldırılarında başına gelenleri duymuştur. Dikbaş'ın ikinci kişisel sergisi "Yeni Eğlenme ve Dinlenme Biçimleri", 2009'daki "Henüz İyi Yönlerimi Görmediniz" in durduğu yerde durmaya devam ediyormuş: "Serginin anahtar düşüncelerinden biri birey efsanesi: Herkesin ayrı ve özgün birer kişiliğe sahip olduğu abartmasına mı inanalım, yoksa çıkar, korku, atalet ve rahatlama, kolaycılık, unutmaya etrafında şekillenmiş temel kişilik modeli hatlarını seçmeye ve belirlemeye mi çalışalım?" diye soruyor. 28 Ocak'ta Galeri Non'da açılacak sergi, martın 12'sine dek sürecek..

• ODTÜ Sinema Topluluğu 2-5 Mart'ta festival düzenliyor. Yönetmenlerle söyleşiler, akademisyen ve eleştirmenlerle film okumaları, öğrenci forumları, uzun ve kısa metraj gösterimler var programda. Yönetmenlere mühim duyuru: Kısa film gösterimlerine başvuru 14 Şubat'a kadar: sinema.metu.edu.tr.

• Kadıköy Yoğurtçu Parkı'na komşu bir galeri mekânı Tasarım Parkı. Şubat sonuna dek ev sahipliği yapacağı "Her Şey Eskizle Başladı" sergisi, kalabalık bir eskiz defterleri seçkisini görücüye çıkartıyor. Sergi takviminin ertesinde genç tasarımcılar için bir kaynak kitap oluşturmak hedeflenmiş. Türkiye'de tasarımı, farklı disiplinlerden sanatçıların eskizleri üzerinden izlemek mümkün olacak.

• Dergilerimiz birdirbir.org adresinden takip edilebiliyor. Dahası, web'deki video salonumuz hareketlendi. Ayazma'da Kentsel Dönüşüm projelerinden etkilenenlerin, durumu çarpıtarak kamuoyuna yansıtan reklam filmlerini ti'ye aldıkları bir tersine reklam yeni eklenenler arasında. Ümit Kıvanç'ın hazırladığı Ahmet Kaya belgeseli, Hâlâ Tanıgöz Platformunun ürettiği "Adalet İçin Tarafım, Pınar Selek'in Yanındayım" başı çekiyor. Bekleriz...

• Sosyal ağlar, veritabanları, içerik paylaşımları... Hakan Kurşun'un kaptanlığındaki SAE Eğitim Enstitüsü, yeni iletişim teknolojilerinin habercilik üzerindeki etkisini, habercilik ile yaratıcılık arasındaki ilişkiyi masaya yatırıyor: İnternet ağına bağlı her birey bir haberciye dönüşecek mi? Adres İKSV Salon, 25 Ocak 13:00

• Kesmeşeker, 20. sanat yılını kutluyor. Kadıköy sound'un dipten ve derinden dalgası, memleket rock'unun kalenderi Cenk Taner, grupta emeği geçen yol arkadaşlarıyla ve sadık dostlarıyla birlikte 21 Ocak gecesi Karga sahnesinde. Bugün dört duvar arasında, yarın belki stadyumda...

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

TÜRKİYE ÜNİVERSİTE TARİHİ

EMRE DÖLEN

TÜRKİYE ÜNİVERSİTE TARİHİ 1 OSMANLI DÖNEMİNDE DARÜLFÜNUN 1863-1922

838 Sayfa, ISBN: 978-605-399-099-4
Büyük Boy, Ciltli Kapak

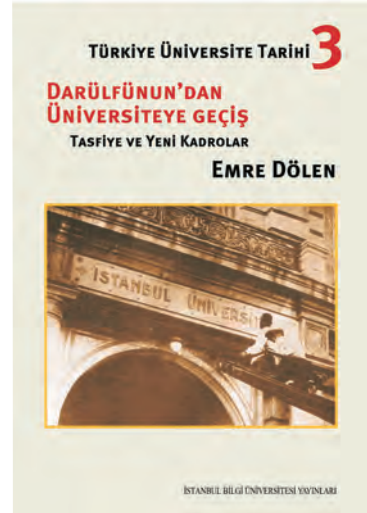
İlk Darülfünun Girişimi • Darülfünun-ı Osmanî • Darülfünun-ı Sultanî • Darülfünun-ı Şâhâne • Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şâhâne • Tıp Fakültesi • I. Dünya Savaşı ve Mütareke Döneminde Darülfünun • Darülfünun Grevi • EK'ler (Kanunlar, Nizamnameler, Belgeler, Darülfünun Marşı, Öğrenci Bildirileri)

TÜRKİYE ÜNİVERSİTE TARİHİ 2 CUMHURİYET DÖNEMİNDE OSMANLI DARÜLFÜNUNU (1922-1933)

538 Sayfa, ISBN: 978-605-399-111-3

Darülfünun'un Yeniden Yapılanması • Darülfünun'da Öğrenci Olayları ve Disiplin • Darülfünun'da Fransız Müderrisler • Fakülteler • Darülfünun Kütüphaneleri • Mali Yapı ve Bütçeler

TÜRKİYE ÜNİVERSİTE TARİHİ 3 DARÜLFÜNUN'DAN ÜNİVERSİTEYE GEÇİŞ (TASFİYE VE YENİ KADROLAR)

686 Sayfa, ISBN: 978-605-399-108-3

Darülfünun'un Tasfiyesine Doğru • Albert Malche'nin Raporu • Gidenler ve Kalanlar • Mülteci Alman Profesörlerin Gelişi • Albert Einstein'ın Atatürk'e Mektubu Efsanesi

TÜRKİYE ÜNİVERSİTE TARİHİ 4 İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ (1933-1946)

903 Sayfa, ISBN: 978-605-399-109-0

İstanbul Üniversite'sinin Kuruluşu ve İlk Yılı • İstanbul Üniversite'sinin Yeniden Örgütlenmesi • Öğrenciler, Öğrenim Süreleri ve Verilen Diplomalara • İstanbul Üniversitesi'nin İlk On Yılı

TÜRKİYE ÜNİVERSİTE TARİHİ 5 ÖZERK ÜNİVERSİTE DÖNEMİ (1946-1981)

452 Sayfa, ISBN: 978-605-399-110-6

Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün Kurulması • Özerk Üniversite Dönemi ve Yeni Üniversite Kanunu • Tasfiyeler ve Olayların Başlaması • 147'ler Olayı

www.bilgiyay.com

Kurtuluş Deresi Caddesi No: 47, 34440 Dolapdere/İSTANBUL

Telefon: 0212 311 52 59 Faks: 0212 253 47 00

E-mail: yayin@bilgiyay.com - dagitim@bilgiyay.com

Genel Dağıtım: **PUNTO**

www.puntokitap.com

Telefon: 0212 496 10 50 Faks: 0212 551 30 13

E-mail: punto@puntokitap.com

Babam ve annem okuma yazma bilmiyordu. Benim üniversite okumamam için çok çalıştılar. 15 yaşında hayata başladım. 5 kardeşlik, 15 yaşında aileme bakan bir kişiydim. Ortaokulda mahalle arasında oynarken, büyüklerin baskısıyla kaleye geçtim. 24 yıl kaleciliği sevmeyerek yaptım.

Ben o zaman fakir bir ailenin çocuğu olarak, denizde yüüyordum, kumsalda geziyordum, özgürdüm, organik meyve yiyordum. Bugün ekonomik durumu iyi olan bir baba olarak çocuğumu yüzmeye götüremiyorum, organik meyve yediremiyorum.

Ben hiç kaleci eldiveni giymedim. Zonguldak maden işçilerinin eldivenleriyle toprak sahada antrenman yapıyordum. Eskiden fakirler oynuyordu, zenginler seyrediyordu. Yani açlar oynarken, toklar seyrediyordu. Şimdi ise toklar ve zenginler oynuyor, fakirler seyrediyor.

Sadece sonuçsal kaygı ve ekonomik beklenti var. O zaman olmaz. Eskiden yokluktan çıkarırken, şimdi eskisi gibi başarılı sporcular çıkarmıyoruz.

Bu transfer sistemiyle futbolun daha ileriye gideceğini düşünmüyorum. Bosman kurallarıyla oyuncu hakları korunurken, kulüpler ve yöneticiler yanlış yola giriyor.

Geçmişte bireysel oynayan oyuncu çok fazlaydı. Şimdi takım oyunu oynanıyor. Ama takım oyunu içerisinde bireysellikleri öne çıkarmamız lazım. Bu olmadan seyir zevki olmaz.

Şenol Güneş

(Türkiye Spor Yazarları Derneği'nin 4 Ocak'ta Antalya'da düzenlediği 48. Yıl Sporun Zirvesi Semineri'nde "Neredeydik, neredeyiz, nereye" panelindeki konuşmasından.)